

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 19 april justerades.

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2022/23:117 till justitieutskottet

Redogörelse

2022/23:Europo11 till justitieutskottet

EU-dokument

COM(2023) 160 till näringsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 3 juli.*

COM(2023) 237 till försvarsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 3 juli.*

§ 3 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Kulturutskottets betänkanden

2022/23:KrU7 Spelfrågor

2022/23:KrU8 Kultur för alla

Skatteutskottets betänkande

2022/23:SkU12 Företag, kapital och fastighet

Utbildningsutskottets betänkande

2022/23:UbU10 Högskolan

§ 4 Innehållsvillkor för public service på internet

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU34
Innehållsvillkor för public service på internet (prop. 2022/23:83)
föredrogs.

Anf. 1 IDA KARKIAINEN (S):

Fru talman! För en demokrati har radio och tv i allmänhetens tjänst en särskild betydelse som oberoende medier med förpliktelser gentemot allmänheten, som i sin tur är reglerade i avtal med staten. Åtagandena – förpliktelserna – handlar om att vi, hela Sveriges folk, ska få opartiska och sakliga nyheter om vad som händer i landet och världen, inte bara bilden som statsmakterna eller storföretagen vill förmedla. Det handlar också om att alla Sveriges medborgare, vilka vi än är, var vi än kommer från, vilket minoritetsspråk vi än talar och vilka funktionsvariationer vi än må ha, ska kunna ta del av radio och tv. Det är något som kommersiella medier inte kommer att kunna tillgodose.

Människor ska kunna lita på att det som sägs är ett resultat av journalistikens etiska principer och att det inte finns en underliggande dold agenda. I en värld där desinformation sprids snabbt och vi snart inte vågar lita på någonting blir oberoende medier och public service i radio och tv i allmänhetens tjänst viktigare än någonsin.

Det vi i dag debatterar är innehållsvillkor för public service på internet. Låt mig ge ett konkret exempel på varför vi debatterar frågan i dag. Innehållsvillkoren för public service är reglerade i marknätet, det vill säga att det som SVT, UR och Sveriges Radio gör på nätet, till exempel deras play-tjänster, varken kan granskas eller tillgodoräknas i bland annat årsberättelserna. Det innebär i praktiken att granskningsnämnden inte kan granska verksamheten som sänds via internet och därmed inte kan följa upp de viktiga krav som vi ställer på opartiskhet, saklighet samt villkoren för sponsring.

Fru talman! Trots att det inte går att ställa dessa villkor för verksamhet som sänds på nätet följer public service-bolagen villkoren i alla fall. De tillämpas redan i dag men finns inte fastställda i lagstiftning. Vi ska komma ihåg att det förslag vi debatterar i dag inte har några nämnvärda effekter eller konsekvenser för public service. Det skriver också regeringen i sin proposition, och det är viktigt att minnas.

Fru talman! Det är rimligt att kunna ställa samma krav på verksamheten på nätet som för den övriga verksamheten, och detta har också förespråkats av tidigare utredningar. Anledningen till att ärendet är uppe till debatt är att det inte går att ställa samma krav i marknätet som i tråd. Och nu, fru talman, kommer vi in på något mycket spännande, det vill säga vår yttrandefrihetslagstiftning. Den är stark och omfattande och har gjort att Sverige är ett av länderna med starkast yttrandefrihet, men den är också en av de mest krångliga lagstiftningarna. Vidare är lagen teknisk, och det är därför man gör skillnad på sändningar i marknät och sändningar på internet.

Det här, ska vi komma ihåg, är ett avsteg från yttrandefrihetens möjligheter att reglera nätet. Det råder ju etableringsfrihet för all verksamhet som sänds genom tråd via internet. För program som sänds på annat sätt än genom tråd i marknätet råder det *inte* motsvarande etableringsfrihet.

Och det är därför som villkor kan ställas. Regleringen kommer bland annat till uttryck i radio- och tv-lagen.

Vi tycker att det är rimligt att samma krav, samma villkor, borde gälla oavsett om en sändning är i marknätet eller är på internet. Det är också något som public service-bolagen själva har uttryckt att de redan gör och att lagändringen därför inte kommer att medföra några större konsekvenser. Det handlar om att ha en likadan logik och därmed skapa ett förtroende för verksamheten.

Fru talman! Det finns också ett förslag i betänkandet, och i regeringens proposition, som handlar om förhandsprövningen. Jag skulle vilja säga några ord om detta. Det är bra att förhandsprövningen ska föras över från regeringen till Myndigheten för press, radio och tv, men förhandsprövningen som sådan kan man faktiskt ha några invändningar mot.

Principen om armlängds avstånd, som vi diskuterar mycket i fråga om public service och kulturskapare i övrigt, det vill säga att politiken inte ska gå in i enskilda program och sändningar och påverka innehåll, kan de allra flesta i Sveriges riksdag hålla med om är viktig. Förhandsprövningen rimmar illa med den principen. Det är oundvikligt i förhandsprövningen av nya tjänster för public service att gå in i innehållet och titta på vad den nya tjänsten kommer att vara till för. Det går inte att separera förhandsprövningen från att vara inne i innehållsfrågor, och det rimmar illa med vår princip om armlängds avstånd. Därför kan man verkligen ha sympati med Vänsterpartiets särskilda yttrande, och jag vill få fört till protokollet att vi håller med om mycket som framgår av yttrandet.

Förhandsprövningen är avgränsad till att pröva nya tjänster, men det är oundvikligt att titta på innehållet. Men om vi vill att public service ska vara relevant för framtiden och relevant i samhället måste också public service-bolagen få utveckla sina tjänster, och det är klart att det finns en marknadspåverkan. Vi ska inte låtsas som att det inte finns en marknadspåverkan. Det är klart att den finns med den typen av verksamhet som public service bedriver. Tanken är också att prövningen är något vi vill ha i Sverige som är demokratiskt nyttigt och som vi ser tjäna svenska folket. Det är radio och tv i allmänhetens tjänst. Vi tycker därför att man bör titta på förhandsprövningen framöver och se om det går att göra förändringar.

Vi kan också alltid diskutera omfattningen av den marknadspåverkan som public service-bolagen står för. Men om vi vill ha en relevant aktör som också kan konkurrera med de stora jättarna, Facebook, Netflix, Google, alla stora nättaktörer, är det viktigt att vi också låter public service vara konkurrenskraftigt. Det handlar till syvende och sist om att inte låta bara kommersiella syften prägla radio och tv utan också demokratiska syften i allmänhetens tjänst.

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att det finns ett mycket högt förtroende för public service hos svenska folket. Det visar inte minst tiden under pandemin och nu också Rysslands invasion av Ukraina. Det är en viktig verksamhet som vi behöver värna i framtiden, och det är därför propositionen och betänkandet är ett steg på vägen i att skapa en logik i innehållsvillkoren. Det är också något som den nyligen tillsatta parlamentariska public service-kommittén ska titta på. Vi kommer att följa arbetet med spänning.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Anf. 2 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Det är glädjande att ännu ett steg i rätt riktning nu tas för public service. Det är naturligtvis ingen nyhet att mer och mer av mediekonsumtionen sker via internet, och eftersom public service har en närvaro där är det lika självklart att även innehållet på internet ska kunna granskas utifrån de villkor som ska gälla för en sådan offentligt finansierad medieaktör. Sverigedemokraterna är det parti som har lämnat in en dedikerad public service-motion, där vi har drivit frågan att mer av public services innehåll ska kunna granskas, specifikt på webbtjänsterna.

Man kan absolut ha förståelse för Vänsterpartiets invändning om att det aktuella förslaget inte går hela vägen. Rena textpublikationer ska enligt regeringen inte omfattas av innehållsvillkoren i fråga. Till detta finns praktiska anledningar – det skulle krävas ytterligare lagändringar – vilket även Vänsterpartiet själva noterar.

Men det positiva är att det finns en bred samsyn i frågan. När det i utredningsdirektiven inför det nya sändningstillståndet står att kommittén ska föreslå vilka författningsändringar och styrdokument som behövs för en fullständig och så långt som möjligt teknikneutral reglering av public service-uppdraget verkar förutsättningarna alltså vara mycket goda för att nå enighet. Detta är väldigt viktigt, för frågorna om allmänhetens förtroende för public service, bolagens saklighet och opartiskhet med mera är direkt kopplade till möjligheten att granska innehållet. Sedan tycker partierna uppenbarligen olika om hur väl public service-bolagen har lyckats hittills, men det är en debatt vi får ta en annan gång.

Just det här förslaget är i vilket fall som helst ett välkommet steg i rätt riktning. Och med tanke på att tillståndspanoraden snart löper ut är det positivt att vi hinner implementera detta redan nu, även om det finns mer att göra.

Anf. 3 LARS ENGSUND (M):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag i betänkandet.

Först tänkte jag göra en liten utflykt. Public services historia i Sverige är lång. När jag var liten grabb fanns två kanaler i marknätet, TV1 och TV2. Som liten minns jag hur jag kunde längta till tidiga kvällen, då dagens barnprogram skulle börja. Jag minns hur glad jag kunde bli om det var något jag tyckte om. Jag minns också väl hur besviken jag kunde bli om det var något jag inte tyckte om, till exempel *Vilse i pannkakan* eller en tjeckisk dockfilm.

På den tiden fanns bara public service att tillgå här i Sverige. Det dröjde en bra bit in på 80-talet innan till exempel satellitsändningar fanns tillgängliga. Och så småningom, 1992, beviljades en koncession för ytterligare en marksänd kanal.

Fru talman! Teknikutvecklingen har sedan dess skett i en rasande fart. Tv-utbudet är större än någonsin, och vi kan sedan lång tid även se tv digitalt, till exempel via internet.

Betänkandet har sin grund i de ändringar i tryckfrihetsgrundlagen som trädde i kraft i januari 2023 och som gör det möjligt att reglera public service-företagens verksamhet genom tråd, till exempel internet, på ett sätt som motsvarar det som gäller för sändningar i marknätet. Betänkandet handlar således om att likställa lagen så att samma regler gäller för public

service oavsett om det är märksänt eller sänds via internet. Villkoren ska gälla för Sveriges Radio, Sveriges Television och Sveriges Utbildningsradio under den tid som återstår av företagets sändningstillstånd, det vill säga till och med 2025. I betänkandet föreslås vidare att granskningsnämnden för radio och tv ska granska om public service-företagen följer de villkor som ställts upp.

Fru talman! Under vårvintern har en parlamentarisk kommitté tillsatts med uppgift att ta fram långsiktiga villkor för ett robust och oberoende public service. Kommittén ska föreslå hur public service-uppdraget ska regleras från och med 2026 och vad som ska ingå i uppdraget under tillståndsperioden 2026–2033. Förslagen ska syfta till att skapa goda förutsättningar för public service-verksamheten och upprätthålla och värna dess oberoende.

Det är viktigt att villkoren för public service är långsiktigt hållbara. Av Tidöavtalet framgår att public service-mediernas oberoende ska bestå och deras långsiktiga finansiering vidmakthållas. Således ska principen om armlängds avstånd upprätthållas inom kulturpolitiken, och politiken ska bara forma förutsättningarna, inte styra innehållet.

I betänkandet föreslås även att Myndigheten för press, radio och tv i stället för regeringen ska fatta beslut vid förhandsprövning av nya tjänster från public service, vilket ligger helt i linje med det tidigare sagda.

I detta anförande instämde Erik Ottoson (M).

Anf. 4 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Fru talman! Fria, självständiga och oberoende medier utgör en viktig grundsten i bygget av en stabil demokrati. I Sverige finns en mycket lång tradition av tryck- och yttrandefrihet, och dagens medielandskap innehåller en stor mångfald av privata och gemensamt ägda radio- och tv-kanaler och tidningar.

Det är via de offentligt finansierade företagen Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion, det vi sammantaget kallar public service, och deras breda uppdrag som vi kan säkra att alla landets invånare får bland annat opartisk samhällsinformation, nyheter, underhållning och kulturupplevelser. Det bildningsuppdrag som UR ansvarar för, som bland annat avser våra elever, vill jag också särskilt lyfta.

Att såväl journalistiken som hela public service står oberoende i förhållande till politiken är helt grundläggande.

För Vänsterpartiet är det av största vikt att vi har starka public service-bolag, som får goda villkor att verka. Det innebär en bra nivå på finansieringen så att man kan hålla hög kvalitet på program, utveckla ny teknik och vara tillgänglig för alla grupper i samhället. Vi vill också se långsiktighet i villkoren och tryggad självständighet. Vi beklagar att det inte gick att komma överens i riksdagen om ett grundlagsskydd för public service, men vi hoppas att vi framöver kan nå bred enighet om att stärka bolagens fria ställning.

Jag har de senaste åren deltagit i kulturutskottets debatter om det som så vackert kallas radio och tv i allmänhetens tjänst, och tonläget från vissa av högerpartierna har tyvärr varit ganska högt. Senast för någon vecka sedan ville man tala om vänstervridning med hänvisning till vad som sades om TV2 vid starten 1969. Jag hoppas att vi nu när vi börjar arbeta i en ny

public service-kommitté för att ta fram sändningsvillkoren inför 2026 kan lägga denna typ av anekdoter och eget tyckande och smak åt sidan och ta till oss forskning om medielandskapets utveckling och kunskap om den nya digitala tekniken. Vi behöver fördjupa oss i beredskapsuppdraget och ta oss an framtidens utmaningar.

Det är lovande, tycker jag, att vi här i dag är överens om att gå vidare med förslagen i propositionen. Tidigare talare har redogjort för innehållet, så jag ska inte gå in på alla detaljer. Men det känns viktigt att också titta på den kritik som flera av remissinstanserna framför.

Fru talman! Det hade varit bra om vi redan nu hade kunnat inkludera både text och bilder på internet som bolagen står för – detta för att få en heltäckande reglering när det gäller internet. Flera remissinstanser har efterfrågat detta. Det bedömdes dock som alltför omfattande förändringar mitt i en tillståndsperiod, så därför har vi från Vänsterpartiet avstått från att yrka på det i dag. Men jag kommer att bevaka denna fråga i det kommande kommittéarbetet, eftersom det är viktigt att vi får en heltäckande och teknikneutral lagstiftning på plats. Inte minst är det grundläggande att allt innehåll ska kunna granskas. Det är viktigt för att behålla det höga förtroendet från allmänheten.

En annan viktig del i att bevara detta förtroende handlar om att trygga oberoendet. Allmänheten ska kunna vara helt säkra på att politiker inte kan påverka innehållet och de redaktionella besluten. Ett första steg togs när aktiva riksdagspolitiker inte längre skulle få sitta i förvaltningsstyrelsen, men fler steg behöver tas.

I dag ska vi fatta beslut om att förhandsprövningen av nya tjänster ska flyttas från regeringen till en myndighet. Från Vänsterpartiet har vi varit kritiska till hela den nuvarande konstruktionen av prövningen. Förhandsprövningen innebär i dag att nya programtjänster eller andra viktigare tjänster som public service-bolagen vill lansera måste anmälas till regeringen och Myndigheten för press, radio och tv för prövning och godkännande. Det som prövas är tjänstens marknadspåverkan och hur den bidrar till att uppfylla uppdraget i allmänhetens tjänst.

Det som är nytt under den här sändningsperioden är att andra aktörer också ska kunna anmäla bolagens tjänster till förhandsprövning. Vi i Vänsterpartiet menar att detta är principiellt problematiskt. Vi ser att det är ett hot mot programföretagens oberoende.

KU har ju tidigare uttalat sig om hur förhandsprövningen förhåller sig till yttrandefrihetsgrundlagen, till etableringsfriheten och till censurförbudet, och det finns flera delar i detta som är känsliga. I dag går vi dock inte emot förslaget att flytta avgörandet till Myndigheten för press, radio och tv, eftersom vi tycker att det är en viss förbättring i nuvarande system att flytta beslutet från regeringen. Men vi är fortsatt kritiska, och därför har vi ett särskilt yttrande i dagens betänkande.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Anf. 5 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Det är en viktig del av vår demokrati att ha ett brett och oberoende public service som medborgarna kan lita på och som ger saklig och korrekt information och uppfyller de villkor för sändningstillstånd som vi beslutar här i riksdagen. För att granska detta finns granskningsnämnden. Granskningsnämnden genomför dels innehållsgranskningar av

enskilda program som anmäls av allmänheten, vilket är en viktig del när det gäller att upprätthålla förtroendet för public service, dels en årlig granskning av hur public service-företagen uppfyller alla de villkor som gäller för verksamheten.

Utöver sändningarna av radio och tv i marknätet tillhandahåller public service-företagen i dag i princip hela sitt programutbud över internet, vilket i huvudsak sker via playtjänster. Jag tror att många med mig uppskattar att de finns att ta del av. Villkoren i sändningstillstånden gäller dock endast för public service-företagens sändningar i marknätet. Det är en teknikfråga vi pratar om här, alltså.

När public serviceutbudet distribueras via internet och vi tar del av det genom till exempel webbplatser, playtjänster och appar är möjligheten för det allmänna att ställa upp villkor i fråga om innehåll och granska om villkoren uppfylls mycket begränsade.

Fru talman! I och med det sändningstillstånd som riksdagen senast fattade beslut om får public service-företagen till viss del tillgodoräkna sig programverksamhet som bedrivs på fritt tillgängliga öppna delar av internet vid bedömningen om villkoren i sändningstillstånden uppfylls. Detta tillsammans med att public service i stor utsträckning nås via internet gör att det är rimligt att de innehållsvillkor som gäller i marknätet även gäller för de delar av public service som når oss via internet. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 5 Valfrågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU23
Valfrågor
föredrogs.

Anf. 6 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! Att ett val går rätt till är väsentligt för att respekten för demokratin ska kunna upprätthållas. Vi lever i en tid där vi ser att man i andra länder använder misstänkliggörande av valsystemet som ett sätt att stärka populistiska och extrema krafter. Vi såg i USA hur Trump ifrågasatte valmaskinerna, som det sedan har visat sig att det inte fanns något fel på. Vi har också sett att utländska intressen i denna säkerhetspolitiskt besvärliga situation försöker påverka valresultat. Genom att ifrågasätta valsysteem blir de ett hot mot demokratin.

Minsta fel som görs i val göder därför krafter som är ett hot mot demokratin. Att valet är rättvist och att möjligheten till valfusk minimeras, att medborgarna har insyn i valprocessen och att valresultatet kan överklagas om överträdelser har skett är viktigt för att förtroendet för demokratin ska kunna upprätthållas.

Med detta sagt: Det perfekta valsysteem finns inte. Olika mål står i konflikt med varandra. Sådant som geografisk spridning, absolut rättvisa, möjlighet att skapa majoriteter och så vidare kolliderar med vartannat, och man måste göra en avvägning mellan de olika syften som valsysteem har.

Prot. 2022/23:106

10 maj

*Innehållsvillkor för
public service på
internet*

Valfrågor

Olika avvägningar har också gjorts i olika länder. Vi kallar ju inte länder som Förenade konungariket för odemokratiska fastän de har ett valsystem som avviker väldigt mycket från vårt. Detsamma gäller det amerikanska valsystemet, det franska valsystemet och så vidare. Systemen är resultatet av olika avvägningar och olika historiska erfarenheter. Detta ska vi också komma ihåg när vi diskuterar valsystemets utformning och inte som första argument använda att det någon föreslår har odemokratiska syften, för det är en avvägningsfråga.

I detta betänkande behandlas ett antal motioner med olika förslag. Låt mig till att börja med konstatera att om man vill ändra på valsystemet på något avgörande sätt måste frågorna behandlas som en helhet just för att olika syften med valsystemet står i strid med varandra. Dessutom måste förändringar ske med breda majoriteter. Vi ska ha strid om politikens innehåll – inte om dess spelregler.

Jag sitter i Valprövningsnämnden. Efter det senaste valet kan vi väl konstatera att ja, det görs en del fel, men i huvudsak handlar det om relativt små fel som inte har påverkat valresultatet och som är resultat av mänskliga misstag. Men det är klart att om jag hade kommit till min vallokal och mötts av det som ett antal medborgare möttes av vid det senaste valet, nämligen att valförrättaren säger att jag redan är avprickad, hade jag nog blivit ganska upprörd. Det handlar om att man inte får avlägga sin röst därför att valförrättaren har lagt linjalen på fel rad.

Det är klart att valsystemet inte är perfekt, och därför måste det ständigt förädlas och förändras.

Det har motionerats om skilda valdagar alltsedan den gemensamma valdagen infördes 1970. Syftet är då att öka fokus på lokala och regionala frågor. Erfarenheter från andra länder, till exempel vårt grannland Finland, är dock att valdeltagandet blir mycket lågt i renodlade lokala och regionala val. Det undergräver valens legitimitet.

Det hänvisas ibland till perioden före 1970, då Sverige hade skilda valdagar men där valdeltagandet ändå var relativt högt i de kommunala och landstingskommunala valen. Men då ska vi komma ihåg att vi på den tiden hade ett tvåkammarssystem, och första kammaren var indirekt vald av landstingen och de större städerna. Även kommunal- och landstingsval hade påverkan på rikspolitiken, och det upprätthöll ett högt valdeltagande.

Det finns också en tendens med allt större röstsplittning och fler röster på lokala partier. Det kanske visar att behovet av skilda valdagar inte är lika stort som man tidigare har menat.

Det finns en fråga om publicering av opinionsundersökningar i närheten av valdagen. Man kan ha funderingar på om det kan påverka valresultatet. Leder det till taktikröstande? Å andra sidan kanske det bidrar till att mobilisera människor så att fler går och röstar. Ingen demokrat kan väl vara emot att valdeltagandet ökar? Detta är exempel på att olika intressen möts och avvägningar måste göras.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att de olika förslag som finns i valsystemet finns på bordet, och det är dags för ny parlamentarisk utredning. Jag yrkar bifall till KU:s förslag.

Anf. 7 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation 5 i betänkande KU23 *Valfrågor*.

Nu har det gått ett antal månader sedan höstens val förra året, och det är åter dags att debattera valfrågor i Sveriges riksdag.

Om man först ska sammanfatta Valmyndighetens redogörelse för hur valprocessen fortlöpte kan man säga att saker i huvudsak fungerade bra. Dock fanns en hel del identifierade brister. Detta är givetvis allvarligt och ska uppmärksammas, för det är via de fria och allmänna valen som den politiska makten i Sverige fördelas. Det är genom valen som folkviljan tar sig uttryck, och de avgör i slutändan hur vårt land ska styras.

Fru talman! Själva valprocessen är en av de sköraste punkterna när det gäller vår demokrati. Återkommande incidenter och tillbud riskerar att skada valresultatets legitimitet – en legitimitet som är en förutsättning för en hälsosam och vitaliserad demokrati. Sverigedemokraterna anser därför att det är viktigt att inrätta en central incidentrapportering. Med nationell samordning kan man under och efter ett val identifiera sårbarheter som otillbörligen kan påverka valresultatet.

Det första och viktigaste steget mot att lösa ett problem är att faktiskt veta vad som är fel. Om vi inte effektivt kan sammanställa incidenter som uppmärksammas av Valmyndigheten, Valprovsnämnden och de kommunala valnämnderna blir det samtidigt svårt att få en överblick över vilka delar i valsystemet som inte fungerar.

Sedan har vi frågan om kommunala valinformatörer, något som i dagsläget är helt oreglerat. Det har förekommit oegentligheter kopplat till denna typ av tjänst, vilket är djupt olyckligt då tjänsten har status som oberoende och ofta riktar in sig på väljargrupper som behöver extra hjälp med att nyttja sin rösträtt. Därför anser Sverigedemokraterna att det ska tas fram tydliga nationella riktlinjer för lokala valinformatörer där just opartiskheten betonas.

Vidare anser vi att det ska vara ett absolut krav att den som röstar legitimerar sig. I dag är det möjligt för en annan person att intyga den röstandes identitet. Det finns också en möjlighet för röstmottagare att bevilja en person att rösta genom personkännedom, vilket är en rätt godtycklig bedömning.

Ett återkommande bekymmer i samband med val är att fel väljare blir avprickade i röstlängden, det vill säga att väljare riskerar att förlora sin rösträtt. Om det införs legitimationskrav tror vi att det minskar risken för felaktig avprickning i röstlängden. Samtidigt säkerställs att rätt person röstar i rätt val, i och med att det finns olika nivåer när tre val sker samtidigt.

Till sist vill jag lyfta upp frågan om valedelssystemet. I Valmyndighetens rapport *Erfarenheter från valen 2022* kan man läsa följande stycke: ”Många av de problem, utmaningar och incidenter som förekommit under valen 2022 är kopplade till valedelssystemet. Valmyndigheten anser att det är av yttersta vikt att valedelssystemet förändras omgående. Dagens system är svårt för väljare att förstå och för med sig stora utmaningar och risker vad gäller till exempel logistik, säkerhet och tillgänglighet. Valmyndigheten bedömer att den nya lagstiftningen med avskärmning av valedelsställen har fungerat väl för att stärka valhemligheten men att det har varit mycket utmanande för kommunerna att hantera med köer under röstmottagningen som effekt. Om inte några åtgärder vidtas före valen 2026 finns risk att problem upprepar sig eller eskalerar.”

Sverigedemokraterna har varit förespråkare av en valsedelsreform och instämmer i Valmyndighetens slutsatser i de senaste erfarenhetsrapporterna. En förändring av valsedelssystemet är nyckeln till att råda bot på många allvarliga brister som plågar valprocessen. Det är därför glädjande att Sverigedemokraterna nu har nått en överenskommelse med regeringen i form av Tidöavtalet, där man kan läsa följande avsiktsförklaring:

”Tillsätt en parlamentarisk kommitté med uppdraget att se över dagens svenska valsystem med partispecifika valsedlar och dess påverkan på demokratin avseende exempelvis valdeltagande och rättssäkerhet, med beaktande av Valmyndighetens tidigare synpunkter. Utredningen bör också ha i uppdrag att analysera för- och nackdelarna med ett system med gemensamma valsedlar, samt och inhämta kunskap från länder som i dag har sådana system.”

Sverigedemokraterna är som sagt positiva till initiativet att utreda en eventuell valsedelsreform. Det är verkligen på tiden, fru talman.

I detta anförande instämde Leonid Yurkovskiy (SD).

Anf. 8 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Den debatt som vi har i dag om KU:s betänkande *Valfrågor* kan te sig som en debatt där vi bara står och håller med varandra i mångt och mycket. Det är som det ska vara.

Som kollegan Hans Ekström från Socialdemokraterna redogjorde för behövs bredd och stabilitet i våra processer när vi reformerar valsystemet, något som är oerhört viktigt för legitimiteten i demokratin. Jag viskade till kollegan Ekström när han var på väg ned från talarstolen att jag nästan tryckte på instämmandeknappen för första gången efter att ha hört en socialdemokrat tala.

Jag tycker att detta är en viktig fråga för stabiliteten långsiktigt, för det är, precis som sagts tidigare, när denna grundval i vår demokrati ifrågasätts som problemen med demokratin i större bemärkelse uppstår och legitimitetsproblemen börjar titta fram. Innebär detta att man inte ska göra några förändringar alls? Nej, självfallet inte, fru talman.

Som kollegan från Sverigedemokraterna, Fredrik Lindahl, nämnde tidigare kommer vi under denna mandatperiod att få till stånd en parlamentarisk kommitté i syfte att se över valsedelssystemet, som är i behov av en sådan översyn. Det är logistiskt knepigt, och Valmyndigheten har på många sätt visat på den problematik som finns i valsedelssystemet så som det är i dag.

Samtidigt som man analyserar detta måste man ha i åtanke att varje förändring, varje sak som gör att väljare som kommer till vallokalen upplever att de inte känner igen sig sedan de var där senast, måste vara välgrundad. Det ska vara pedagogiskt och lätt att förstå, och det måste framstå som robust och säkert för väljarna. När de går därifrån måste de känna att de har fått möjlighet att ge uttryck för sin uppfattning och att de är säkra på att det blev rätt. Därför måste förändringar av valsedelssystemet noggrant analyseras och gås igenom och grundas i allmänhetens förtroende för valsystemet. Vi i den parlamentariska kommittén kommer att behöva se till att så blir fallet.

Stödet för vårt valsysteem är som sagt en grundval. Vi får inte glömma bort att detta inte bara gäller de tre val som vi har vart fjärde år utan också det val som vi har vart femte år: valet till Europaparlamentet. Det smyger sig allt närmare. Det pågår en process på europeisk nivå i Europaparlamentet, som har initiativrätt i dessa frågor, att lägga ut grundvalarna för hur arbetet ska fungera.

Jag var själv för bara någon vecka sedan och representerade konstitutionsutskottet i EU-parlamentets AFKO-utskott, där diskussionerna om dessa frågor går varma och där det finns många intressanta och pigga förslag på hur systemet kan reformeras. Det som slår mig är att de nationella parlamenten mindre än ett år innan valet ska äga rum inte har riktigt samma aptit på drastiska förändringar med smala majoriteter.

Något som jag tycker är ett hälsotecken när det gäller den europeiska demokratin, fru talman, är att man även där i allt större utsträckning resonerar ungefär som vi gör i Sverige när vi talar om legitimitet. Saker och ting måste ske med breda överenskommelser, det får inte gå för fort och det måste finnas en grundläggande legitimitet i processen. Det är något som jag tycker är viktigt för oss svenskar, som har detta i blodet, att framhålla i olika europeiska kontexter där vi möter dem som kanske vill gå lite snabbare fram och som kanske inte har riktigt lika stora problem med att göra saker med smala majoriteter – saker som ibland kan skapa krockar mellan olika demokratiska filosofier.

I vår europeiska gemenskap, i vår europeiska union, har vi ju olika nationella system. Det är därför den svenska ståndpunkten är – och kommer att fortsätta vara, skulle jag gissa, med tanke på hur brett stöd den har – att de nationella demokratierna men även den europeiska demokratin i en nationell kontext måste tillåtas fungera på lite olika sätt. Det är för att vidmakthålla just den här legitimiteten i systemet – den och igenkänningen. Man ska känna att när jag lämnade valurnan blev det rätt. Min röst räknades. Och när rösterna räknas ihop på kvällen ska man känna att det finns en stabilitet i systemet. Det blev rätt även där.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

I detta anförande instämde Lars Englund (M).

Anf. 9 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Det märks nästan på den här debatten att konstitutionsutskottet just nu är inne i sin vårgranskning. Jag skulle nog inte gå så långt som att trycka ”gilla” på tidigare talare, men jag kan instämma i stora delar av vad de sagt om valsysteem. Det är väl något som präglar vårt utskott – vi försöker hitta varandra och hitta samsyn i frågor som är grundläggande för vår demokrati.

Men jag är också vänsterpartist, fru talman, så jag vill ändå yrka bifall till reservation 1 i detta betänkande, som behandlar just valfrågor och vårt valsysteem.

Det passar ju bra, som tidigare talare sagt, att vi debatterar de här frågorna när vi fortfarande har förra årets val i minnet. Vi i utskottet har också tagit del av erfarenheterna från Valprövningsnämnden, där jag sitter tillsammans med flera andra som är i rummet nu, men även av de erfarenheter som Valmyndigheten har efter genomförandet av det senaste valet. Jag kan

verkligen rekommendera intresserade personer att läsa dessa erfarenhetsrapporter.

Fru talman! Vårt svenska valsysteem grundar sig på grundlagens bestämmelser om allmän och lika rösträtt och att valen ska vara fria, hemliga och direkta.

I dag blir man röstberättigad i valen när man fyller 18 år, oavsett kön. Men så har det inte alltid varit. Jag vet att fru talmannen är väl medveten om detta eftersom vi den förra mandatperioden firade demokratijubileet och 100 år av fri och lika rösträtt, där även kvinnors rösträtt ingår.

För 100 år sedan var kvinnors rösträtt och kvinnliga riksdagsledamöter nya företeelser. De kom efter att en lång och målmedveten kamp mot hårt motstånd äntligen fullbordats. Sverige var faktiskt sist i Norden med att införa rösträtt för kvinnor.

Fredrik Theodor Borg, som var riksdagsman under slutet av 1800-talet och propagerade för demokrati och republik, var också den förste riksdagsmannen – för det var ju bara män på den tiden – som motionerade om rösträtt för kvinnor. Det gjorde han 1884, men tyvärr fick han inte uppleva vare sig republik, demokrati eller rösträtt för kvinnor. Han hann tyvärr dö innan dessa reformer kom. Vissa väntar i alla fall jag på fortfarande, men vissa har vi kunnat fira i ett antal år. Som jag sa tidigare uppmärksammades flera av de här besluten under förra mandatperioden.

Fru talman! Något man inte får glömma, även om det var roligt att fira jubileet förra mandatperioden, är att inte ens efter genombrottet 1921 fick alla rösträtt. De som hade dömts till fängelse, de som var i personlig konkurs eller hade skatteskulder och de som fick bidrag från fattigvården – alltså dagens försörjningsstöd – fick inte rösta. Det var faktiskt först 1989, alltså för ungefär 35 år sedan, som alla olika rösträttsbegränsningar var borttagna.

Kort sagt kan man konstatera att rösträtten och vårt valsysteem har förändrats, utvecklats och förbättrats över tid, och så behöver det fortsätta.

Vänsterpartiet har de senaste åren lagt fram flera förslag kopplade till rösträtten. Vi anser precis som tidigare, även om vi inte har motionerat om det denna gång, att rösträtten bör gälla från det år man fyller 18 år. Den reservation vi har i betänkandet som jag har yrkat bifall till handlar om att vi vill se en sänkt rösträttsålder till 16 år på försök i de kommunala valen, i enlighet med det förslag som Demokratiutredningen lämnade 2016.

Man kan notera att tidigare år när liknande motioner har behandlats i vårt utskott har utskottets majoritet hänvisat till att man inte vill föregripa Regeringskansliets beredning av Demokratiutredningens förslag. Men i höstas valde regeringen att avskryva ärendet om utredningens betänkande. Med andra ord har den här utredningen gått från att vara en hyllvärmare till att ha förpassats till papperskorgen. Det tycker givetvis jag och mitt parti är beklagligt, särskilt då flera länder i vår omvärld har sänkt rösträttsåldern.

För någon vecka sedan var jag, vice ordföranden i utskottet och flera andra ledamöter på en konferens anordnad av EU-parlamentet som var kopplad till valrättsakten. Där vittnade flera ledamöter från andra parlament om hur deras länder sänkt rösträttsåldern och om de goda erfarenheter man hade av det från exempelvis Österrike, Tyskland och Malta.

Fru talman! Vi vet att forskningen visar att vanan att rösta grundläggs i unga år, och vi vet att valdeltagandet i dag är lägre bland förstagångsväljare än i resten av befolkningen.

Den valinformation som ges till gymnasieskolans elever under valrörelsen av till exempel ungdomsförbund och partier är därför särskilt viktig. Men den mobiliserande effekten försvagas när många av dem som sitter i klassrummen inte berörs eftersom de inte kommer att ha möjlighet att rösta.

Särskilt i frågor som rör skola, fritid, samhällsplanering och andra områden som direkt berör ungas vardag tycker vi att det är rimligt och önskvärt att unga får mer inflytande.

Genomsnittsåldern för förstagångsväljare i Sverige är i dag 20 år. Det är faktiskt den högsta genomsnittsåldern i hela Europa.

Om man på försök sänkte rösträttsåldern i kommunala val till 16 år skulle den genomsnittliga åldern för förstagångsväljare sjunka från 20 år till 18 år i kommunfullmäktigevalen. Det var precis det som Demokratiutredningen föreslog. Det skulle också innebära att en majoritet av förstagångsväljarna går i gymnasiet första gången de har rösträtt, vilket skulle ge skolväsendet möjlighet att utveckla och utvidga sitt demokratiarbete och vara ett stöd för förstagångsväljare som behöver navigera bland komplicerade politiska ideologier och förslag.

Slutligen, fru talman, vill jag säga något om de erfarenheter som finns från 2022 års val och vårt valsystem.

Det svenska valsystemet grundar sig som sagt på allmän och lika rösträtt och att valen ska vara fria, hemliga och direkta. Det fastslås i vår grundlag. Rösträtten bestäms utifrån opartiska krav, till exempel ålder. Alla väljare har lika rätt att påverka resultatet genom det vi brukar kalla en röst per person, och alla väljare har möjlighet att rösta direkt på de kandidater de föredrar i de olika församlingarna. Valhemligheten är stark, och ingen annan får bestämma vad en väljare ska rösta på eller tvinga väljaren att berätta hur hen röstat.

Valsystemet behöver också ha robusthet mot försök till manipulation på olika sätt. Det har vi i dag genom vårt decentraliserade system med röstmottagning och rösträkning runt om i landet. Då röstmottagningen och rösträkningen är offentlig kan vem som helst gå och titta på när man exempelvis räknar rösterna.

Transparens och decentralisering bidrar till att skapa ett system som gör det svårare att manipulera eller påverka valresultatet. Detta betyder, som tidigare talare har sagt, inte att vårt valsystem är perfekt i alla delar, utan det behöver kontinuerligt ses över. Jag instämmer med tidigare talare i detta. Det fanns nog ingen som tyckte att det var bra med långa köer till vallokalerna vid valet förra året. Det är också tydligt utifrån de överklaganden som har behandlats i Valprövningsnämnden.

Det finns också ett särskilt behov av att belysa den situation som råder för väljare som har synnedsättning eller annan funktionsnedsättning. De har större svårighet att bevå sin valhemlighet. Här pågår ett arbete som jag hoppas kommer att leda fram till någonting snart. Det är viktigt att alla människor garanteras den valhemlighet som vi har.

Jag ber om ursäkt för att jag har dragit över tiden. Det sista jag vill säga är att vi nog kommer att få återkomma till valedelssystemet i en utredning.

Anf. 10 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Fria och oberoende val är grunden för vårt demokratiska system. Det handlar om att partierna har likvärdiga villkor för att informera om sin politik och om att kandidaterna inte blir utsatta för trakasserier eller hot. Det gäller att väljarna har goda förutsättningar att sätta sig in i vad de olika partierna vill åstadkomma för att de ska kunna fatta välinformerade beslut om hur de ska rösta. Det gäller också att själva valprocessen är transparent, samtidigt som valhemligheten upprätthålls.

På det stora hela motsvarar det svenska valsystemet förväntningarna. Men den kritik vi fick av oberoende observatörer vid valet 2018, mot att valhemligheten riskerade att röjas genom att väljarna fick plocka valsedlar i oskyddade ställ i en lokal där fler personer cirkulerade, gav upphov till förändringar som i sin tur i själva verket skapade nya problem. Arrangemanget med att bara släppa in en person i taget skapade köer, och de valsedelsställ med insynsskyddande skärmar som sattes upp gjorde det svårt att hitta rätt valsedel. Röstningssituationen skapade därmed stress. Det kan heller inte uteslutas att köbildningen gjorde att en del väljare gav upp och lät bli att rösta. Då har det bästas mål blivit det godas fiende.

Ett annat problem, som har hängt med länge, är att personer med synnedsättning inte kan rösta utan att valhemligheten röjs. Har man en tillräckligt grav synnedsättning kan man inte hitta rätt valsedel utan hjälp av en seende människa. Man kan heller inte hitta den person som man vill kryssa för och stödja genom sitt personval. Det är nödvändigt att hitta en lösning på detta.

Även utlandsröstningen har sina utmaningar. Valmyndigheten konstaterar att ett alltför stort antal brevröster blir underkända, antingen därför att de har kommit fram för tidigt eller för sent eller därför att väljaren har gjort i ordning rösten på fel sätt. Därför ska det bli intressant att se vad Valmyndighetens förslag kommer att leda till. Detta är mycket betydelsefullt.

Valmyndigheten har ett antal förslag till förändringar för att komma till rätta med de logistikutmaningar, lokalproblem och köer som valet 2022 kännetecknades av. Detta blir någonting för regeringen att ta ställning till. Att valsystemet är fritt och rättvist är som sagt viktigt för att upprätthålla demokratin. De fyra partierna i regeringsunderlaget är överens om att det behövs en översyn av just detta.

Jag kan inte låta bli att poängtera att det, för att värna vår fria demokrati, är viktigt att vi har en respektfull ton mot varandra. Det har ledamöterna i konstitutionsutskottet, men tyvärr är det kanske inte så i den allmänna debatten. Det är inte värdig oppositionspolitik att säga att demokratin är hotad så fort man inte får sin vilja igenom. Vi måste kunna ha en bättre ton och ett bättre förhållningssätt än så för att bevara och värna vår svenska demokrati.

Anf. 11 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! I september förra året var det återigen dags för svenska folket att lägga sin röst på ett av alla partier som denna gång fanns att välja på i kommunval, regionval och riksdagsval. Många partier, och därmed många olika valsedlar, fanns att välja bland för den som bestämde sig för att gå och rösta.

Det var många som valde att rösta i valet i höstas. Närmare bestämt lade drygt 80 procent av alla röstberättigade i landet sin röst på ett parti i kommunvalet, och ungefär lika många gjorde det i regionvalet. Drygt 84 procent gjorde så i riksdagsvalet, vilket är en hög siffra vid en internationell jämförelse. Det var dock en minskning med hela 3 procentenheter från föregående riksdagsval, alltså jämfört med 2018. Med valet 2022 bröts därmed tyvärr en positiv trend som hade varat de senaste 20 åren. Under den perioden hade valdeltagandet i riksdagsvalet faktiskt gått upp från en bottennotering på 80,1 procent år 2002.

Fru talman! Alla här i kammaren är nog överens om att en tydlig nedgång i valdeltagandet, i och med förra höstens val, inte är bra. Ett högt valdeltagande är en viktig del i en livskraftig demokrati – förutsatt att de röstande verkligen har ett fritt val, vill säga. Där tillhör ju vi svenskar de lyckligt lottade i världen. Vi har faktiskt möjligheten att fritt lägga vår röst på det eller de partier som vi vill ge makt och inflytande.

Rent praktiskt gäller också att det ska vara lätt att göra rätt. Själva valsystemet måste vara robust, och den som går till valurnorna måste förstå hur man ska gå till väga när man väl är på plats. Väljaren ska vara trygg i att den röst som väljaren vill lägga hamnar där den ska.

Var det så i höstens val? Nja, många av oss som var politiskt aktiva och stod utanför vallokaler på själva valdagen, den 11 september, kunde med egna ögon notera att det inte såg ut riktigt som det brukade, vilket många av mina kollegor i konstitutionsutskottet har varit inne på. Köerna var långa – de ringlade sig betydligt längre än tidigare. Det berodde främst på att nya regler hade införts för att stärka skyddet av valhemligheten. Detta medförde stora logistiska utmaningar i vallokalerna och gjorde att proceduren inne i vallokalen tog längre tid för väljaren.

Att det fanns väljare som vände redan utanför vallokalen, vid anblicken av de långa köerna, är minst sagt bekymmersamt. Om det medförde ett lägre valdeltagande än tidigare måste vi på allvar höra varningsklockorna och göra något åt det.

Fru talman! Många av de problem som vi såg i valet 2022 har att göra med det system med valsedlar vi har i dag. För en förstagångsväljare som är helt obekant med detta system – med gula, blå och vita sedlar, sedlar med olika partibeteckningar och sedlar med och utan namn – kan det nog upplevas som en mindre djungel att kliva bakom skärmen för att plocka på sig rätt valsedlar samtidigt som kön bakom ringlar lång. Som sagt: Det ska vara lätt att göra rätt för den som vill rösta i allmänna val. Det här duger inte.

Som Valmyndigheten påpekar i sin rapport om erfarenheterna från i höstas: Om inte några åtgärder vidtas före nästa val år 2026 finns det risk att vi kommer att få se samma problem igen eller till och med att problemen blir ännu värre. I grunden är detta ett demokratiproblem, för valsyste- met och rätten att delta i fria, hemliga och direkta val är, återigen, en viktig del av en stark demokrati. Därför är det viktigt att värna såväl valsystemets integritet som dess robusthet.

Som Valmyndigheten påpekar i sin erfarenhetsrapport skulle det gå att förändra valsedelssystemet i grunden redan till 2026 om en utredning om detta tillsätts omgående med uppdraget att leverera ett förslag före 2023 års slut.

Centerpartiet delar den uppfattningen. Det finns ingen tid att spela här. Vi har inte tid att vänta. En utredning måste tillsättas omgående med uppdrag att se över hur ett nytt valsedelssystem kan utformas.

Jag yrkar bifall till reservation 4 under punkt 9.

Anf. 12 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Detta betänkande är extra intressant när vi så här året efter ett valår har tagit del av Valmyndighetens och Valprövningsnämndens rapporter.

Även om mina kollegor har varit inne på att vi ska skynda långsamt och i stor enighet, vilket kännetecknar konstitutionsutskottet, vill jag ändå peka på några av de problem som behöver adresseras inför kommande val.

Valmyndigheten lyfter fram ett behov av reformering av valsedelssystemet, och detta kommer vi att ha anledning att återkomma till.

Valprövningsnämnden lyfter fram problemen med köer som bildades vid vissa röstmottagningsställen. Det nya systemet med avskärmade platser där valsedlarna läggs ut var huvudorsaken till köerna, och enligt rapporten bedömer 45 procent av kommunerna att detta kan ha påverkat valdeltagandet, vilket är mycket oroväckande. Det är såklart inte acceptabelt och behöver hanteras tillsammans med övriga frågor i rapporterna, som nu bereds i Regeringskansliet.

Fru talman! En särskilt viktig fråga att hantera inför kommande val är tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Personer med synnedsättningar måste kunna garanteras röstning med valhemlighet även vid personval.

Personer med intellektuell funktionsnedsättning behöver få rimliga förutsättningar att ta del av valinformation. Det var därför bra att Myndigheten för tillgängliga medier fick i uppdrag att ta fram lättläst nyhetsinformation i samband med de allmänna valen 2022.

Fler goda exempel på hur man kan nå denna grupp finns att hitta inom civilsamhället. Exempelvis genomför Studieförbundet vuxenskolan utbildningen Mitt val i kommuner över hela landet. Den riktar sig till personer med intellektuella funktionsnedsättningar och syftar till att ge lättförståelig information om valet.

Erfarenheten efter 2018 års val var att över 80 procent av dem som deltog i Mitt val inför valet röstade, vilket var en stor framgång då valdeltagandet är särskilt lågt i gruppen.

Exempel på inslag i utbildningen är att företrädare för partierna bjuds in till en politisk diskussion där de får svara på frågor från deltagarna. Inför detta har politikerna en utbildning i lättpratad för att sänka språktrösklarna. Detta skulle vi nog alla ha nytta av i olika sammanhang.

Det är av yttersta vikt att kommuner kan fortsätta att genomföra denna typ av utbildningar tillsammans med civilsamhället om vi på allvar ska ha allmän och lika rösträtt.

Fru talman! Även om det vid ett flertal tillfällen har konstaterats att det inte finns stöd för att införa skilda valdagar för riksdagsvalen respektive kommun- och regionvalen ska jag uppehålla mig en stund vid frågan.

Den gemensamma valdagen och Sveriges fyraåriga mandatperioder gör att Sverige i dag är ett av de demokratiska länder i världen som har längst mellan valen. Den gemensamma valdagen leder till att riksdagsvalet hamnar i fokus och att region- och kommunalval ofta hamnar i skym-

undan, inte minst i regioner med mindre medial bevakning av de lokala fullmäktigevalen.

I 2022 års val blev det tydligt att skillnaden mellan vilka frågor som prioriterades av män respektive kvinnor var stor. Frågor som generellt engagerade kvinnor – vård, skola och omsorg – hanteras i högre utsträckning inom kommun och region. Att dessa val då kommer i skymundan är problematiskt även ur ett jämställdhetsperspektiv.

Det finns ytterligare skäl till att svenska folket ska få gå till valurnan vid fler än ett tillfälle under en fyraårsperiod, men dessa kommer jag inte att gå in på. Även om vi inte har en reservation i detta ämne vill Liberalerna att det på sikt införs skilda valdagar.

Jag kan trösta mig något med att vi redan nästa år får gå till val igen när det är dags att rösta till Europaparlamentet, vilket är nog så viktigt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 13 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Den samsyn som många av mina kollegor har vittnat om präglar konstitutionsutskottet i många sammanhang har gjort att vi har tagit upp frågor där vi egentligen är väldigt överens. Jag hade en svag aning att det skulle gå åt det hållet, så jag kommer att koncentrera mig på ett par frågor. Det betyder inte att jag väldigt mycket emot de andra, utan jag delar i många sammanhang uppfattning med mina kollegor.

I Sverige är valdeltagandet högt, men i valet i september 2022 var det för första gången på länge ett trendbrott. I riksdagsvalet 2018 deltog 87 procent och 2022 lite drygt 84 procent, alltså en nedgång med cirka 3 procentenheter. Även om siffran fortfarande är hög ur ett internationellt perspektiv innebär det ändå att cirka 16 procent, var sjunde röstberättigad, inte röstade i det senaste riksdagsvalet.

Det är alltså många människor som inte använder en av de viktigaste möjligheterna att påverka samhället som vi har. Det innebär också att legitimiteten för de folkvalda och i förlängningen för den regering som utses också minskar.

Vi har en valmyndighet som ansvarar centralt för genomförandet av val och landsomfattande folkomröstningar. Valmyndigheten har dessutom olika uppgifter kopplade till valet, bland annat att lämna information om när, var och hur man röstar. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har haft i uppdrag att genomföra skolval.

Det finns dock ingen myndighet som har ett uttryckligt uppdrag att öka valdeltagandet. De politiska partierna genomför viktiga informationsinsatser. Miljöpartiet tror att åtgärder också behöver vidtas av oberoende myndigheter, som ju har en annan roll och plattform för dialog med medborgarna.

Vi menar därför att regeringen bör ge en eller flera myndigheter i uppdrag att genomföra insatser för att öka valdeltagandet och att en utredning bör analysera förutsättningarna för detta. Arbetet bör särskilt fokusera på att öka valdeltagandet i utsatta områden och i grupper som röstar i mindre utsträckning.

Jag vill också påminna om att vi för inte så länge sedan diskuterade KU:s betänkande 30 om författningsfrågor. Där argumenterade vi för inrättandet av en nationell demokratifunktion enligt förslag av kommittén Demokratin 100 år. Jag menar att en sådan funktion, lämpligen placerad

regionalt med länsstyrelserna som organisatorisk bas, kan bidra till en starkare demokratisk förankring och därmed också till ett större valdeltagande generellt sett.

Fru talman! Rösträttsåldern sänktes successivt under 1900-talet – år 1945 till 21 år, 20 år senare till 20 år och 1975 till dagens rösträttsålder, 18 år. Vi anser att det är dags för ytterligare en sänkning i syfte att bredda och stärka demokratin. Det är viktigt av flera skäl, inte minst eftersom varannan ung person inte känner sig inkluderad i samhället och för att många upplever att de inte har inflytande över det politiska beslutsfattandet.

Demokratiutredningen föreslog att en försöksverksamhet med 16 års rösträttsålder skulle genomföras vid lokala val, något som ännu inte har blivit verklighet. Genomsnittsåldern för förstagångsväljare i Sverige är i dag 20 år, vilket är Europas högsta. Med en sänkning av rösträttsåldern till 16 år skulle snittåldern kunna sänkas till 18 år. Vi anser att detta vore ett bra sätt att testa hur en generell sänkning skulle falla ut. Regeringen bör därför verka för att det inleds en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder på det sätt som utredningen föreslog.

Detta skulle öka möjligheterna för dagens och morgondagens unga att engagera sig och påverka vårt framtida samhälle. Med pågående klimatförändringar och andra stora utmaningar som på många sätt definierar deras framtid är en sådan sänkning av rösträttsåldern ett förslag för bredare erfarenheter, olika bakgrunder, ökad jämställdhet och mångfald.

Fru talman! Vi noterar också att Valmyndigheten har redovisat ett antal erfarenheter av det senaste valet som leder till frågor om möjliga förbättringar. Det gäller inte minst vårt system med valsedlar och hur de placeras och distribueras. Myndigheten har presenterat ett antal förslag därvidlag.

Det är givetvis angeläget att alltid utvärdera och ifrågasätta om saker och ting kan göras bättre, med bibehållen säkerhet och naturligtvis också gärna med ett ökat valdeltagande som mål. Att forma en parlamentarisk kommitté med uppgift att närmare överväga olika möjligheter och erfarenheter är en väg att gå.

Med det sagt avslutar jag med att yrka bifall till vår och Vänsterpartiets gemensamma reservation, nummer 1, om just sänkt rösträttsålder.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

Fri- och rättigheter m.m.

§ 6 Fri- och rättigheter m.m.

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU26
Fri- och rättigheter m.m.
föredrogs.

Anf. 14 ULRIK NILSSON (M):

Fru talman! Frihet är det bästa ting som sökas kan all världen kring – så skaldades det 1439. Då handlade det väl förmodligen i huvudsak om frihet från dansken, men orden har också i dag ett värde. När vi diskuterar frihet är det något vi sätter väldigt högt. För att friheten ska säkras är den kopplad till rättigheter, och därför heter betänkandet *Fri- och rättigheter*

m.m. Men egentligen handlar det om umgängesformer, om hur vi ska förhålla oss till varandra.

Det är klart att det finns några enkla principer. Vi kan säga: Du kan göra ganska mycket så länge du inte skadar någon annan. Vi kan också säga: Vi har ett skydd, men vi har också ett ansvar för att inte skada de institutioner som bär upp skyddet, för vi är beroende av detta gemensamma skydd. Det är alltså ansvar för andra, och det är ansvar för institutioner. Allt detta beskrivs hos oss i regeringsformen där de grundläggande fri- och rättigheterna kodifieras. Där beskriver man det snarare i perspektivet att du inte ska utsättas för vissa inskränkningar av din frihet, medan vi ofta diskuterar det i positiva termer, det vill säga vad du har rätt till.

Jag ska inte gå igenom alla yrkanden i detta motionsbetänkande, för det skulle föra alldeles för långt. Jag ska snarare börja med att deklarerera en allmän hållning: Det är nog skäl att ta det försiktigt. Vi kan nämligen förstöra väldigt mycket som tar tid att bygga upp. Därför är många frågor av karaktären ”kul påpekande, kan vara värt att beakta men behöver utredas betydligt vidare”.

Låt oss börja med några sådana saker. Ett område som på senare tid har blivit väldigt aktuellt är frågan om skydd för aborträtten. Det finns ett antal motioner om det. Det är väldigt lätt att se skälet till att aborträtten tas upp, för den har varit ifrågasatt i vissa länder. Den har funnits, och det har alltid varit en diskussion eftersom det också är en moralisk fråga för personen. Men det är inte alldeles lätt att se hur den direkt ska kunna föras in i en rättighetskatalog eller i det resonemang som ligger bakom. Därför tycker jag att det är välkommet att det finns en stor enighet i att detta ska utredas, och sedan kan det finnas intresse av att betona det mer eller mindre. Det kommer hur som helst till stånd en utredning om hur man ska stärka skyddet för aborträtten. Om det sedan blir i grundlagsform eller någon annanstans är en sådan sak som utredningen får visa.

Ett antal av motionerna handlar om gränsdragningen mellan min egen frihet och när jag skadar andra. Två exempel är motioner om könsidentitet, hbtq-rättigheter och liknande. Man kan, tycker jag, tillåta väldigt mycket så länge det inte går ut över någon annans möjlighet.

En sådan gränsdragningsfråga gäller också vissa av de religiösa frågor som lyfts här. Ska man tillåta bärandet av slöja? Jag har i grunden svårt att se att någon genom att bära slöja skulle kränka någon annan. Men det är klart att om någon tvingas till det är det ju en förlust av fri- och rättigheter för slöjbäraren. Där är det en avvägningsfråga. Samma sak kan gälla allt från kyrkklockor till böneutrop. När kränker det och när kränker det inte?

Lite grann får man ändå hantera att det finns en avvägning mellan vad man ska tåla och vad man får tåla i ett fritt och öppet samhälle. Jag får faktiskt tåla att det finns en och annan här i kammaren som kan vilja säga emot mig. Jag tänker inte bli kränkt för det, för jag tycker att det är det som är själva grunden i vad vi håller på med.

Fru talman! Det finns också ett antal motioner som handlar om skyddet för möjligheten att föra ett civiliserat och begåvat samtal om svåra frågor. Det handlar om hur vi ska skydda oss mot den som attackerar vår demokrati och hur vi ska skydda oss från påverkan utifrån. Just det faktum att jag tänker tillåta att ni skäller på mig om ni vill är kanske det första och främsta skyddet för demokratin, nämligen den fria debatten – att vi inte sopar under mattan utan för diskussionen där den ska föras. Skulle det

misslyckas så att detta utsätts för hot eller andra övergrepp är det redan i dag olagligt. Vi kan diskutera detta i samband med att vi diskuterar fri- och rättigheter, och det kanske är där motionerna hör hemma. Men jag är inte alldeles säker på att konsekvenserna blir att folk skulle bli mindre hotande om vi bara fattar ytterligare ett beslut om att det är olagligt en gång till. I första hand måste vi föra den intellektuella diskussionen och debatten här i kammaren, för så skyddar vi friheten.

Fru talman! Här är ett stort antal motionsyrkanden, som jag sa inledningsvis. Det finns mycket att ta till sig och fundera över. Det finns mycket som är både bra och alarmerande, och ibland sådant som man kan tycka är fel tänkt. Men allt detta måste ske med aktsamhet om de system vi har. Slutet på första versen i biskop Thomas frihetssång, som jag lät inrama detta anförande, säger att med frihet följer ära. Detta är nog ett förhållningssätt som vi ska ha. Vi ska agera hederligt och vi ska vara ärliga mot varandra, för då får vi också äran.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag i betänkandet.

I detta anförande instämde Lars Englund (M).

Anf. 15 AMALIA RUD PEDERSEN (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 från S, V, C och MP och reservation 5 från S och MP.

Fru talman! Att som barn provocerat bli kallad diverse fula rasistiska ord från vuxna du inte känner på grund utav att dina föräldrar är födda i ett annat land, att som ung vuxen på en redan svår bostadsmarknad få det ännu svårare att flytta hemifrån för att du har ett annat efternamn än Svensson och Jansson, att som arbetssökande återigen få ett nej i en intervjuprocess endast för att din hudfärg är lite mörkare eller din hårfärg inte är lika blond – allt detta är tyvärr vardag för väldigt många i Sverige i dag.

Fru talman! De senaste åren har rasismen och framför allt afrofohin och hatet mot muslimer i vårt land ökat. Sverige har fått svidande kritik från FN om hur de rasistiska vålds- och hatbrotten ökar i utsträckning och tar sig uttryck såväl i onlinemiljön som i den fysiska miljön. Det är skrämmande. Rasismen stoppar människor från att leva sina liv fullt ut som fria människor; den till och med dödar.

Fru talman! Rasismen måste bekämpas på en rad olika sätt. Liksom en mögelsvamp måste den saneras bort med en rad olika metoder. Dess sporer ska inte få gro vidare i vårt samhälle, och därför måste vi bekämpa den på såväl individnivå som organiserad och strukturell nivå. Den så kallade vardagsrasismen måste bekämpas genom att fler vågar säga ifrån och inte tillåter glåpord eller så kallade skämt vare sig i fikarummet på jobbet eller vid tangentbordet på kvällen.

Rasismen på bostadsmarknaden och i arbetslivet bekämpas med generell välfärd som bygger på gemenskap där rasistiska strukturer inte tillåts.

Samtidigt måste vi också sätta stopp för rasismens organisering. Sådana organisationer utgör ett särskilt hot mot vårt samhälle och demokratin, eftersom de strävar efter att undergräva vissas fri- och rättigheter. Det kan vi inte tolerera i en rättsstat.

En parlamentariskt tillsatt kommitté föreslog nyligen ett förbud mot organisationer vars verksamhet innebär förföljelse av vissa grupper. Den kom fram till att detta skulle rymmas i grundlagen men att det fanns en del farhågor om tillämpbarheten i förhållande till regeringsformen.

I det så kallade Tidöavtalet har Sverigedemokraterna tillsammans med Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna redan flaggat för att grundlagsutreda hur det kan bli straffbart att delta i kriminella organisationer. Vi socialdemokrater vill att frågan om ett förbud mot rasistiska organisationer ska vara en del av den kommande grundlagsutredningen.

Fru talman! Tidöpartierna säger sig vilja bekämpa brott. Rasism när den utövas är ett brott. Jag hoppas att man vill bekämpa rasismen lika hårt som man vill bekämpa de kriminella gängen.

(Applåder)

Anf. 16 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Det betänkande som vi behandlar i dag handlar om fri- och rättigheter, och de båda föregående talarna har tagit upp många viktiga aspekter. Jag kommer att fokusera på en annan del; därmed inte sagt att jag inte stämmer in i mycket av vad ni har sagt.

Nu i dagarna firar Israel 75 år som självständig nation. Det är ett direkt resultat av det internationella samfundets svar på de fasansfulla händelser som utspelade sig under andra världskriget, när omkring sex miljoner judar mördades av andra medmänniskor. Sex miljoner! På den tiden hade väl inte Sverige många fler invånare.

Det är fullständigt ohyggligt hur det kunde ske. Men det skedde mot en fond av många hundra års antisemitism, där människor med judisk härkomst bara genom sin härkomst blev utsatta för systematiskt misstänkliggörande och trakasserier. Många svenskar är omedvetna om denna mångsekellånga strukturella antisemitism, och det är bra att man har infört olika insatser för att sprida kunskapen både bland ungdomar och vuxna om det som hände, med det uttalade syftet att det inte ska ske igen.

För mig blev det en ögonöppnare när jag i tonåren lärde känna en judisk familj i Kalmar. Fru berättade att maken, som då var i sextioårsåldern, ofta vaknade skrikande i panik av återkommande mardrömmar. Han återupplevde barndomens pogromer i Polen med våldsamma upplopp och mordbränder riktade mot judarna i den stad där han växte upp. Skräcken hos den lille gossen som tvingades fly genom lågorna levde kvar inom honom, trots att han hade levt nästan femtio år i trygghet i Sverige efter detta.

Det är bland annat detta som dagens betänkande handlar om:

- att den offentliga makten utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet
- att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter – alltså att förhindra att rasism och antisemitism tar överhanden igen
- att som stat erbjuda ett skydd för utsatta befolkningsgrupper och i det här fallet nationella minoriteter.

Fru talman! För någon månad sedan hölls ett seminarium här i riksdagen om antisemitiska hatbrott och säkerheten för judar. Offentliga platser som gatan, klubbar, restauranger, barer, demonstrationer och manifestationer men även skolan, hemmet, arbetsplatsen och internet – i stort sett vilken plats som helst kan bli en brottsplats för antisemitiska hatbrott. Men framför allt är judiska församlingar och institutioner måltavlor för terrorister och terrororganisationer. Sammantaget beskrivs en mycket allvarlig situation med en hotbild mot judars säkerhet och antisemitiska trakasserier i form av mobbning, hot och diskriminering.

Som framgår av betänkandet finns ett statsbidrag för ”säkerhetshöjande åtgärder hos organisationer inom det civila samhället vars verksamhet påverkas av rädsla för hot, våld och trakasserier”, för att citera exakt. Kristdemokraterna har aktivt bidragit till att anslaget har fått utökade medel för att skydda synagogor, judiska skolor och institutioner.

Men det räcker inte på långt när. I själva verket är det den judiska församlingen som själv finansierar merparten av säkerhetsarbetet genom medlemsavgifter. Med tanke på att vi i Sverige står upp för alla människors lika värde och rätten att inte diskrimineras på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung och så vidare borde vi kunna göra mer för att skydda de judiska församlingarna och göra synagogor till skyddsobjekt.

Fru talman! Med dessa reflektioner yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Anf. 17 VICTORIA TIBLOM (SD):

Fru talman! Sverigedemokraterna står naturligtvis bakom samtliga sina reservationer, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 6.

Vi har kommit långt i Sverige när det gäller fri- och rättigheter, inte minst när det gäller den jämlika behandlingen av könen. Män och kvinnor är jämställda. Men det pågår en skrämmande förändring i samhället, och vi måste värna våra fri- och rättigheter.

Fru talman! Hederskulturen som breder ut sig är ett hot mot flickor och kvinnor. I skolan kan hederskultur komma till uttryck genom att flickor täcker hjässa, hår och hals med slöja. Beslövningen av barn och unga strider mot grundläggande värderingar i det svenska samhället, där jämställdhet och principen om allas lika värde är centralt. För- och grundskolan får aldrig bidra till att upprätthålla segregering och hedersrelaterade strukturer eller tvingande normer från andra kulturer.

Därför bör man inte tillåta slöja på barn och unga i för- och grundskolan eller annan offentlig verksamhet. Inte heller personal bör tillåtas bära slöja. Det är av yttersta vikt att försvara våra demokratiska, kulturella och sekulära värderingar och förhindra att människor leds in i extremism.

Många samhällen i världen har egentligen aldrig haft någon tanke om fri- och rättigheter. Faktum är att utanför västvärlden har tanken om vissa fri- och rättigheter som inte får inskränkas aldrig varit självklar. I många delar av världen är den fortfarande inte det. I vår del av världen är den däremot, som tur är, självklar. Faktum är att vi har haft tankar om rättigheter under väldigt lång tid – åtminstone tusen år. Men våra fri- och rättigheter är inte bara någonting som damp ned från himlen. Det är inte heller någonting som något enskilt parti i sin välvilja förlänat det svenska folket.

Det är en grundläggande del av vår kultur och vår nation och har format dessa samtidigt som de formats under århundraden.

Fru talman! Diskriminering är ett annat område som vi tidigare har haft mycket låg tolerans för. Men nu smyger sig diskrimineringen in i vårt samhälle på olika sätt. Europakonventionen stadgar uttryckligen att politisk diskriminering inte får förekomma i myndighetsutövning mot den enskilde eller i ett anställningsförfarande när det gäller en offentlig tjänst. Något sådant uttryckligt förbud mot diskriminering på politisk grund vid ett anställningsförfarande finns däremot inte i regeringsformen. Det hör inte hemma i ett demokratiskt samhälle att någon inte ska komma i fråga för en anställning på grund av att han eller hon har "fel" åsikter eller är politiskt engagerad i "fel" parti. Enligt vår mening måste det därför införas ett tydligt förbud mot otillbörlig särbehandling av en person på grund av politisk uppfattning vid anställningar inom offentlig, kommunal eller regional verksamhet.

Det finns goda skäl att reflektera kring vad följderna blir av den rådande samhällsutvecklingen om den tillåts fortsätta ohejdat.

Fru talman! Vi sverigedemokrater ställer oss ytterst skeptiska till att det går att upprätthålla ett fritt, liberalt samhälle för oss alla om inte majoritetssamhällets normer värnas.

Anf. 18 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Det ligger i Liberalernas dna att alltid utgå från att alla individer ska ha samma möjlighet och frihet att förverkliga sig själva, precis som att samma rättigheter och skyldigheter är knutna till just individen. Därför kommer vi alltid att stå upp för de människor som i dag inte åtnjuter samma rättigheter och friheter som alla andra.

Fru talman! Diskriminering är ett sätt att begränsa någons frihet. Jag är stolt över att Liberalerna genom tiderna har initierat och drivit på för skyddet mot diskriminering såväl i svensk lagstiftning som på EU-nivå, och vi kommer att fortsätta att verka för att utveckla skyddet.

Hot, hat och rasism är andra fenomen som syftar till att begränsa andras frihet. Tyvärr har vi i Sverige på senare år upplevt brandbomber mot synagogor, hakkors i offentliga miljöer, judiska elever som trakasseras i skolan och antisemitiska konspirationsteorier som sprids på nätet. I spåren av pandemin och Rysslands anfallskrig mot Ukraina har det ytterligare blottlagts hur djupt rotad antisemitismen är.

För att värna vår demokrati behöver vi alla reagera mot och bemöta hot och hat mot dem som uppfattas som annorlunda eller främmande. Forum för levande historia har en viktig uppgift i att informera om Förintelsen, men de ansvarar även för att följa upp den nationella planen mot rasism. Det nya Institutet för mänskliga rättigheter gör viktiga betraktelser kring rasism, hatbrott och diskriminering i sin första årliga rapport, och det är viktigt att de även fortsatt sätter fingret på hur problembilden ser ut i Sverige. Under det svenska ordförandeskapet har en konferens på temat Från ord till handling arrangerats för utbyte av erfarenhet med andra EU-länder kring hur vi kan arbeta mer effektivt mot rasism.

Fru talman! Sedan mitten av 70-talet har svenska kvinnor haft rätt till fri abort. Innan dess åkte många svenska kvinnor till Polen för att utföra abort. Där var det lagligt, här var det olagligt. Nu är förhållandena omvända.

Utvecklingen av aborträtten går åt olika håll i olika länder i världen. I Irland liberaliserades abortlagstiftningen genom en folkomröstning 2018, där en stor majoritet röstade för en ny och liberal lag. På andra håll går utvecklingen åt motsatt håll. I Polen har den strikta lagstiftningen skärpts ytterligare, och landet har nu Europas strängaste lagstiftning på området. I Texas inskränktes aborträtten nyligen. Förutom att gränsen för abort där sänktes till vecka sex kan nu privatpersoner stämma läkare som utför aborter eller andra som hjälper till genom att till exempel skjutsa en gravid kvinna över delstatsgränsen för att hon ska komma till en klinik.

Sverige befinner sig i en omvärld, inte i ett vakuum. Vi påverkas av internationella strömningar på gott och på ont. Den svenska aborträtten är en vanlig lag, vilket innebär att den också kan ändras eller upphöra genom ett enkelt beslut här i riksdagen. Rätten till abort är en fundamental fråga om rätt till liv och hälsa. Ett sätt att stärka och säkra aborträtten är att skriva in den som en grundläggande rättighet i grundlagen. Liberalerna var först med detta förslag, och regeringen har aviserat att en utredning kommer att genomföras under mandatperioden, vilket vi är mycket glada för.

Fru talman! Slutligen ska jag säga några ord om hbtqi-personers rättigheter. När Barbro Westerholm, som chef för Socialstyrelsen, skrotade sjukdomsstämpeln på homosexualitet tog Sverige ett gigantiskt kliv mot ett mer öppet och tolerant land. Men förändring tar tid, och det finns tyvärr fortfarande fördomar mot personer som bryter mot normen. Det märker vi inte minst i debatten om sagouppläsare. Frågan får dock inte förminska till att handla om detta. Arbetet med hbtqi-personers rättigheter behöver fortsätta med konkreta förslag och handlingar som leder till ökad frihet. Regeringen har utsett ytterligare myndigheter som hbtqi-strategiska – nu senast Forum för levande historia – och den bereder just nu viktiga lagar kring exempelvis konststillhörighet. Ytterligare en aviserad utredning gäller förbud mot omvändelseförsök, vilket skulle öka friheten för de hbtqi-personer som är bland de mest utsatta i Sverige i dag.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 19 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 8.

Detta betänkande innehåller, precis som tidigare talare har sagt, många förslag som på olika sätt berör våra grundläggande fri- och rättigheter. Det är sådant som vi ofta tar för givet och ser som självklarheter – respekten för alla människors lika värde, att vi har yttrandefrihet, att vi har rätten att delta i möten, att vi har rätt att demonstrera och utöva vår religion, oavsett vilken, och att vi har rätten att inte vara troende alls, att vi skyddas mot stora intrång i vår integritet, att vi inte registreras utifrån politiska åsikter, att vi får röra oss fritt, att vi skyddas mot diskriminering och att vi garanteras rättssäkerhet om vi anklagas för att ha begått ett brott.

Fru talman! Samtidigt får de fri- och rättigheter som vi har aldrig tas för givna. Forskningen visar att demokratin i världen är på tillbakagång, även här i Europa.

Trots kriget i vår närhet ser dagens hot mot demokratin oftast ut på ett lite annorlunda sätt än förr. Det handlar sällan om våld. I stället sker förändringen inifrån av makten själv, av auktoritära krafter som vinner mark för att sedan på olika sätt angripa medierna, akademierna, civilsamhället och rättssystemet. Enligt forskningsinstitutet V-Dem är de framsteg som

gjorts för demokratin i världen sedan Sovjetunionens fall numera bortspade. Läget i världen är minst sagt dystert, och det är tydligt att vi aldrig kan ta våra fri- och rättigheter för givna och att Europa tyvärr inte är något undantag.

Fru talman! För Vänsterpartiet är kvinnans rätt till sin egen kropp en självklar rättighet, och likaså rätten till fri abort. Alla kvinnor ska ha rätt att bestämma över sin egen kropp. Fri abort är också en förutsättning för att alla barn som föds ska vara välkomna. Men det är också en hälsofråga för kvinnor, både psykiskt och fysiskt. Det är kvinnans rätt att avgöra om och när hon vill ha barn.

Rätten till abort är, precis som tidigare talare också har talat om, lagfäst i Sverige. Men det är långt ifrån en självklarhet. Tvärtom ifrågasätts aborträtten återkommande. Och runt om i världen skärps abortlagstiftningen på ett negativt sätt.

Vi som parti motsätter oss varje inskränkning i aborträtten och menar att Sverige aktivt behöver arbeta för flickors och kvinnors rättigheter i hela världen. Vi vet att inskränkningar i aborträtten inte innebär färre utan bara farligare aborter. Även om situationen inte är densamma i Sverige som till exempel i USA har frågan aktualiserats mycket det senaste året med skrämmande exempel även från Europa.

I dag ställer sig samtliga riksdagspartier bakom rätten till fri abort till och med vecka 18. Det är bra, men även i Sverige finns det grupper som ifrågasätter och kritiserar den svenska rätten till abort.

Exempel från vår omvärld visar tydligt att vi inte kan ta denna rätt för given. I dag kan rätten inskränkas genom ett enkelt riksdagsbeslut. Vänsterpartiet anser därför att skyddet för aborträtten måste stärkas på olika sätt – jag tror att det finns en enighet om detta i kammaren även om det finns en reservation, eftersom även regeringen i sitt avtal har aviserat att man avser att utreda frågan. Ett sätt skulle kunna vara grundlagen. Men om jag uppfattade den tidigare talaren från Moderaterna korrekt tror jag också att det finns en enighet om att det kanske kan finnas andra sätt att genom lagstiftning säkra rätten om inte grundlagen kan ge ett bra skydd. Vi begränsar oss alltså inte till grundlagen.

Fru talman! Vänsterpartiet vill även att alla människor fritt ska kunna definiera sig och uttrycka sig och att de ska ha rätten att bestämma över sin egen kropp på andra sätt, exempelvis genom könstillhörigheten. För många är könstillhörigheten självklar, men för andra skulle en lagändring som innebär att ett tredje juridiskt kön införs betyda oerhört mycket.

En grundläggande princip för ett införande av ett tredje juridiskt kön är självklart att det ska vara en valmöjlighet för den enskilde och inte ett tvång. Vi anser att alla människor har rätt att få sin könsidentitet erkänd och respekterad. Vi anser också att det är upp till varje individ att själv avgöra sitt kön. En modern könstillhörighetslag behöver utgå från verkligheten. Vi anser därför att ett tredje juridiskt kön bör införas samtidigt som möjligheterna med könsuppladdad statistik ska kunna bibehållas.

Anf. 20 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Jag står bakom Centerpartiets samtliga reservationer i detta betänkande, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 7 under punkt 9.

Av 1 kap. 2 § regeringsformen framgår att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Detta är och måste vara en självklarhet i det demokratiska Sverige. Denna respekt och frihet ska omfatta alla människor oavsett bakgrund, hudfärg, ålder, kön eller härkomst. Därför är det viktigt att lyssna när vi uppmärksammas på att det finns människor i Sverige vars frihet och värdighet begränsas av rasism, antisemitism och islamofobi.

Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet har hatbrott med främlingsfientliga eller rasistiska motiv konsekvent ökat under de senaste tio åren. Det är dystra siffror som visar på en utveckling i samhället som vi måste bryta. Vi kan inte och får inte acceptera att människor i vårt land begränsas av fördomar och diskriminering. Vi måste stå upp för varje enskild människas rätt till frihet och möjlighet att göra det mesta av sin förmåga och sina drömmar. Det är grundläggande och avgörande för att bygga ett samhälle starkt.

Fru talman! När vi ser denna högst bekymmersamma utveckling är det angeläget att vi gör allt vi kan för att skydda de grupper i samhället som är mest utsatta. När diskrimineringslagen infördes diskuterades möjligheten att på sikt utreda ett generellt och mer heltäckande diskrimineringsförbud. Centerpartiet anser att det bör göras en översyn av grundlagens diskrimineringsförbud och att detta förbud bör utökas för att motsvara de diskrimineringsgrunder som anges i diskrimineringslagen. Det innebär att även könsöverskridande identitet eller uttryck, funktionsnedsättning och ålder skulle innefattas av grundlagsskyddet.

Det är en helt grundläggande rättighet i en liberal demokrati att få vara eller bli den människa man är. Det finns människor som inte identifierar sig som vare sig man eller kvinna. Och det finns all anledning att ta denna för enskilda personer mycket viktiga identitetsfråga på stort allvar. Därför anser vi i Centerpartiet att det är dags att utreda ett införande av ett tredje juridiskt kön.

Fru talman! Om vi blickar utåt, utanför Sveriges gränser, ser vi tyvärr en utveckling som oroar. I flera länder har auktoritära krafter de senaste åren försvagat och i vissa fall avvecklat demokratiska och rättsstatliga institutioner. I till exempel Ungern och Polen har politiska partier vunnit makten via legitima val för att sedan montera ned den liberala demokratin inifrån. Här har politikerna begränsat oppositionens inflytande, kraftigt beskurit den akademiska friheten och inskränkt press- och yttrandefriheten.

Sveriges liberala demokrati står stark, men vi måste ständigt värna den och våra demokratiska och rättsstatliga institutioner. Det är värt att påminna sig om detta. Där har faktiskt vi ledamöter i konstitutionsutskottet en särskilt viktig roll. I vårt utskott hamnar ju dessa frågor, förslag som berör våra grundlagar, och ytterst frågorna om våra fri- och rättigheter.

Häromåret inrättades en ny myndighet: Institutet för mänskliga rättigheter. Institutet arbetar för att säkerställa de mänskliga rättigheterna i Sverige med utgångspunkt i våra grundlagar, Europakonventionen och andra internationella åtaganden. Häromdagen besökte ledningen för denna myndighet oss i konstitutionsutskottet. De underströk då vikten av att de får fortsätta med sitt arbete. Jag kan inte annat än hålla med och utgår från att myndigheten, när vi nu fått den på plats, ska få möjlighet att utveckla sitt arbete. Jag ser fram emot att vi i KU under de närmaste åren återkomman-

de får besök av myndighetens företrädare och får ta del av deras rapporter om hur arbetet hos dem utvecklas.

Fru talman! När vi i KU står här och debatterar – just nu betänkandet *Fri- och rättigheter m.m.* – kanske det för en utomstående inte alltid ter sig så spännande. Vi brukar inte polemisera i den utsträckning som sker i andra utskottsdebatter. Vi brukar inte frossa i tillspetsade argument där saklighet kan få ge vika för det enkla, det känslomässigt tilltalande och det populistiska. Men just detta, menar jag, är faktiskt särskilt värdefullt just nu, i tider där fräcka uttalanden, snabba utspel och polariserat debattklimat riskerar att undergräva tilltron till politiken och därmed också till vår demokrati.

Jag vill framhålla ett uttalande som chefen för Säkerhetspolisen gjorde när hon besökte oss i KU häromveckan för att berätta om det säkerhetspolitiska läget, som ju är bekymmersamt med flera hotbilder mot Sverige och mot vår demokrati. Hon underströk då att ord har betydelse. Det vill jag också understryka. Vilka ord vi använder oss av i politiken har betydelse. Vilka ord vi väljer i den här talarstolen spelar roll.

Anf. 21 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Miljöpartiet har flera reservationer i detta angelägna betänkande. Men för tids vinning yrkar jag bifall bara till två – till oppositionens gemensamma reservation, nummer 1, som handlar om aborträtt, och till reservation nummer 5, som handlar om rasistiska organisationer.

Fru talman! På flera håll i vår omvärld ser vi hur rätten till abort ifrågasätts och inskränks. Även om majoriteten till synes är stabil i Sverige går utvecklingen åt motsatt håll på många andra håll i världen. Också inom EU finns det länder som inskränker aborträtten, med Malta och Polen i spetsen. Och i USA går utvecklingen mot hårdare regler illavarslande snabbt.

Men det finns också grupper i Sverige som ifrågasätter och kritiserar den svenska rätten till abort. Sådana förslag utgår alltid från att det är någon annan än kvinnan själv som ska bestämma över hennes kropp. Rätten till abort regleras i vanlig lag, vilket innebär att den kan ändras eller tas bort genom ett enkelt riksdagsbeslut.

Det finns, tycker vi i Miljöpartiet, all anledning att grundlagsskydda aborträtten. Vi välkomnar därför den parlamentariskt sammansatta utredning som är på gång i denna och ytterligare några frågor inom området fri- och rättigheter.

Fru talman! I tider av osäkerhet, av starka krafter och av yttre påverkan, eller bara misstanken om att sådan förekommer, blir det desto mer angeläget att skydda grundläggande värderingar och förutsättningar. Det bästa skydd vi har mot snabba och oönskade förändringar är våra grundlagar.

Jag har precis talat om att grundlagsskydda rätten till abort. Jag vill i sammanhanget också nämna den akademiska friheten och mänskliga rättigheter.

Den akademiska friheten får vi skäl att återkomma till senare. Den är inte ett ämne i det här betänkandet. Men jag tänker ägna några ord åt vårt alldeles nya institut för mänskliga rättigheter.

Genom inrättandet av ett nationellt institut för mänskliga rättigheter tog Sverige ett steg mot ett bättre förverkligande av de mänskliga rättigheterna. Det är ju inte precis så att vi varit först på bollen här. Redan 1993,

alltså för 30 år sedan, antog FN:s generalförsamling de så kallade Parisprinciperna om att alla länder ska ha en oberoende institution med syfte att skydda och främja de mänskliga rättigheterna i landet. Sverige har fått ett stort antal påminnelser om detta inom FN. Men nu är det på plats, i Lund närmare bestämt, sedan ett drygt år tillbaka.

Det finns skäl att säkerställa institutets långsiktiga förutsättningar både finansiellt och genom att dess uppdrag slås fast i grundlag, helt i enlighet med intentionerna i den ursprungliga utredningen.

Fru talman! Det är viktigt att samhället visar att det tar avstånd från rasistiska och nazistiska organisationer. Sådana organisationer utgör ett särskilt hot mot samhället och demokratin, eftersom de strävar efter att undergräva eller avskaffa demokrati och andras fri- och rättigheter, vilket inte kan tolereras i en rättsstat.

En utredning föreslog nyligen förbud mot organisationer vars verksamhet innebär förföljelse av vissa folkgrupper. Förslaget ryms inom ramen för den nuvarande grundlagen. Det finns farhågor om att en sådan lagstiftning kan bli svår att tillämpa på grund av de strikta ramar regeringsformen sätter. I det så kallade Tidöavtalet har regeringsunderlaget redan flaggat för en grundlagsändring för att göra det straffbart att delta i kriminella organisationer. Enligt vår mening i Miljöpartiet bör även frågan om förbud mot rasistiska organisationer vara en del av en kommande grundlagsutredning.

Sverige har fått svidande kritik från FN för ett stort antal hatbrott och fortsatt rasistiskt våld särskilt mot muslimer och afrosvenskar. FN:s rasdiskrimineringskommitté är oroad över rapporterna om fortsatta hatbrott i Sverige. Särskilt allvarligt är att det sker under valkampanjer, i medier och på internet. Enligt vår mening bör därför en utredning även tillsättas för att ta fram ett överskådligt förslag på hur svensk lagstiftning bäst bör utformas för att fullt ut leva upp till konventionen om rasdiskriminering. Utredningen bör bland annat ta ställning till om rasdiskrimineringskonventionen bör gälla som svensk lag.

Fru talman! Det finns människor som varken identifierar sig som man eller kvinna i dag. Det finns all anledning att ta denna för enskilda personer mycket viktiga identitetsfråga på stort allvar. Frågan om att inrätta ett tredje juridiskt kön behöver därför utredas.

Den tredje siffran i de fyra sista siffrorna i ett svenskt personnummer indikerar om personen är man eller kvinna. Det möjliggör statistiska analyser utifrån exempelvis ett genusperspektiv. Vi vill därför att en utredning tillsätts för att se över förutsättningarna att införa ett tredje juridiskt kön utan att försämra möjligheterna att göra analyser och vetenskapliga undersökningar utifrån ett genusperspektiv.

Det har också presenterats nya förslag som innebär att den administrativa processen för att ändra det kön som framgår av folkbokföringen ska skiljas från den medicinska processen och att åldersgränsen ska sänkas. Vi står bakom de förslagen och anser att de bör läggas fram på riksdagens bord. Alla människor har rätt att få sin könsidentitet erkänd och respekterad och att få rätt könsbeteckning angiven i sina id-handlingar.

Fru talman! Slutligen några ord om rättigheter som hittills inte väckt så stor uppmärksamhet i Sverige men som vi tänker förtjänar att nämnas. Under senare år har flera länder, däribland Ecuador, inkluderat begreppet

naturens rättigheter i sin grundlag. År 2018 beslutade högsta domstolen i Colombia att erkänna Amazonas som ett juridiskt subjekt med rättigheter.

Naturens rättigheter innebär ett skifte i vårt sätt att tänka och en förändring av de juridiska systemen. Jordens ekosystem och livsformer ses inte som rättslösa objekt underordnade människan utan som rättssubjekt med inneboende rättigheter. Ett sådant skifte är ett av de viktigaste stegen vi kan ta mot att skapa en hållbar framtid.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 7 Minoritetsfrågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU28
Minoritetsfrågor
föredrogs.

Anf. 22 MIRJA RÄIHÄ (S):

Fru talman! Jag är själv sverigefinländare sedan 1976. Som så många andra kom jag för att arbeta i den svenska industrin, för min del var det Marabou i Sundbyberg. Jag har alltid trott hårt på att språkkunskaper är viktiga, och då även minoritetsspråk.

Jag har också tyckt att det har varit viktigt att kunna ge språket till mina barn så att de kan få känsla för sina rötter, sitt språk och sin kultur. Dock brukade de oftast fråga mig om de kommer att prata lika konstig svenska som mamma när de blev vuxna. De kopplade givetvis ihop min finska brytning med vuxenlivet.

Jag har personligen också börjat tänka på ålderdomen. När man är över 60 år är det rätt naturligt. Hur kommer mina språkkunskaper att vara om jag får en minnessjukdom och tappar bort det inlärda språket? Jag tror då att tryggheten kommer att bestå av att få leva på ett äldreboende där man talar finska för att vara förstådd och där jag kan förstå människor som finns i min närhet. Men nog om mig och vem jag är.

Fru talman! I dag ska vi diskutera alla de motioner som har kommit in angående minoritetsfrågor under allmänna motionstiden. Motionerna skiljer sig åt avsevärt från varandra. Men jag tror att det beror på de olika nationella minoriteternas olikheter och att problembeskrivningen är olika.

Om den sverigefinska gruppen tycker att det handlar om språket och problemet att kommunerna ska kunna erbjuda både förskola och äldreomsorg på finska så har samerna problem med näringslivets intrång i det de betraktar som sitt eget, mark för renskötsel och jakt- och fiskerättigheter.

Den judiska gruppen får uppleva antisemitism, en företeelse som har pågått i århundraden och som vi ständigt behöver arbeta mot. Arbetet mot antisemitism blir aldrig färdigt, diskussionen måste vara levande precis hela tiden.

Romsk inkludering handlar väldigt ofta om problem på arbetsmarknaden. Det är helt enkelt svårare att få jobb som rom.

Prot. 2022/23:106
10 maj

*Fri- och rättig-
heter m.m.*

Minoritetsfrågor

Tornedalingar har också upplevt svåra tider. De har upplevt hur makten vill ta deras språk och kultur. Tornedalingar utsattes för hård assimileringsspolitik under en tid, vilket gjorde att språket höll på att försvinna helt och hållet.

När det gäller minoritetsspråk finns det nu fyra språkcentrum på plats för finska, meänkieli, jiddisch och romani chib. Institutet för språk och folkminnen är en viktig aktör även om språkcentrumen är nya.

Institutet för språk och folkminnen har fått i uppdrag att inrätta språkcentrum för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Sedan tidigare ansvarar Sametinget för flera samiska språkcentrum.

Nationella språkcentrum ska ge stöd och kunskap som underlättar för språkbärare i hela landet att behålla, ta tillbaka och utveckla sitt språk så att de nationella minoritetsspråken kan leva vidare i Sverige.

Språkcentrum har nu inrättats för finska i Uppsala, jiddisch i Stockholm, meänkieli i Kiruna och Övertorneå samt för romani chib i Stockholm. Målet var att flera av dem skulle ha kunnat påbörja sin verksamhet under 2022. Organisatoriskt ska de tillhöra institutionen men skötas som egna enheter inom myndigheten. Exakta uppdrag och arbetsbeskrivningar för de olika språkcentrumen kommer att arbetas fram inom ramen för planeringsarbetet.

Fru talman! Målet för minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Minoritetspolitik är viktigt, men likväl anser vi socialdemokrater att motionerna kan avslås och yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet. Det finns anledningar till det: Dels har den förra regeringen gjort en del förstärkningar som behöver utvärderas, dels finns det utredningar som påbörjades av den förra regeringen men som riksdagen ännu inte har beslutat om. Av den anledningen behöver vi vänta på vilka resultat som kommer fram.

Regeringen beslutade den 30 juni 2022 om ett särskilt åtgärdsprogram för arbetet mot antisemitism. Programmet syftar till att komplettera den nationella planen mot rasism och liknande former av fientlighet och hatbrott. Programmet innehåller åtgärder för perioden 2022–2024 och ligger i linje med EU:s handlingsplan mot rasism.

Den 16 juni 2022 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag till en nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige med fokus på överföringen av judisk kultur och jiddisch till yngre och framtida generationer. Uppdraget ska redovisas i december 2023.

Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset har kommit med en delrapport men fått mer tid av Kulturdepartementet för att färdigställa sin utredning, som heter *Ko ihmisarvoa mitathiin. Då människovärdet mättes* och handlar om just exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Fru talman! I november 2021 beslutade regeringen att inrätta en kommitté i form av en sanningskommission för det samiska folket som ska kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv. Kommissionen ska synliggöra och sprida kunskap om samernas erfarenheter samt lämna förslag på åtgärder. Uppdraget ska slutredovisas i december 2025.

Samtidigt pågår även Renmarkskommitténs arbete, där en delrapport förväntas i augusti. Den har i uppdrag att analysera det samiska folkets rätt till jakt och fiske.

Därtill har Statskontoret fått i uppdrag av regeringen att utföra en analys av Sametingets verksamhet samt föreslå åtgärder. Statskontoret ska analysera och bedöma hur Sametinget fullgör sitt uppdrag och använder sina resurser. Man ska också analysera ändamålsenligheten och effektiviteten i Sametingets interna ledning vad gäller styrning och uppföljning av verksamheten. Statskontoret ska dessutom analysera organisationsform och bedöma hur den påverkar myndighetens förutsättningar att bedriva sin verksamhet effektivt med mera.

Utifrån analyserna ska Statskontoret sedan föreslå åtgärder för att utveckla Sametingets verksamhet. Därtill följs mål för samepolitiken årligen upp i budgetpropositionen.

Även konsultationslagen kommer att utvärderas, men utskottet menar att det är för tidigt att göra det nu. Den del av lagen som innebär att även kommuner och regioner blir konsultationsskyldiga träder i kraft först den 1 januari nästa år. Övriga delar av lagen har bara varit i kraft i drygt ett år.

Jag ska givetvis också nämna något om älvdalskans ställning som ett erkänt språk. Delar av utskottet har fördjupat sina kunskaper om språket så sent som i helgen och är positiva till att erkänna språket. Men det behöver utredas lite mer. Av den anledningen är det för tidigt att besluta något om det i dag, trots att det finns motioner om detta från allmänna motions-tiden. Konstitutionsutskottet måste få diskutera frågan vidare.

Fru talman! När man läser betänkandet om minoritetsfrågor inser man att riksdagen kommer att få flera ärenden om dessa frågor på sitt bord de närmaste åren. Förhoppningsvis är det förslag som stärker nationella minoriteter.

Man ska dock komma ihåg att trots minoritetsstatus är vi alla svenskar, och vi lever i Sverige. Men behovet att få kombinera sitt eget språk och sin egen kultur med detta är viktigt för oss. Det är inte enbart viktigt för oss som lever här och nu; det är nog än viktigare för kommande generationer att språket och kulturen får leva vidare.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 23 VICTORIA TIBLOM (SD):

Fru talman! Sverigedemokraterna står naturligtvis bakom samtliga av våra reservationer, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 10 om älvdalskans ställning.

Av historiskt beklagliga skäl har minoritetsgrupper förhindrats att bejaka, använda och utveckla sina språk. Exempelvis fick inte samiska barn tala samiska i skolan, inte ens utanför lektionstid. Detta bidrog naturligtvis till att talandet av de samiska språken minskade och att den nya generationen inte fick möjlighet att lära sig språket ordentligt eftersom det uteblev genom hela undervisningen. Även språket meänkieli är utrotningshotat. Bristen på läromedel är ett exempel på faktorer som har en negativ inverkan på bevarande av språk.

Fru talman! I dag har vi en lag om nationella minoriteter i Sverige som bland annat säkerställer rättigheterna för våra fem minoritetsspråk: samiska, meänkieli, finska, romani och jiddisch.

Men vi har kanske fler minoritetsspråk i Sverige som borde uppmärksammas och värnas? Är exempelvis älvdalskan ett språk eller en dialekt? Vi i konstitutionsutskottet hade förmånen att besöka Älvdalen tidigare i veckan. Det finns flera internationella organ som anser att älvdalskan är ett språk och inte en dialekt. Det gäller bland andra SIL International, ursprungligen Summer Institute of Linguistics, och Europarådets expertkommitté.

Älvdalskan har fört en tynande tillvaro och har nu bara omkring 2 500 talare. Men det har skett en förändring de senaste åren, och en revitalisering av språket pågår. En revitalisering innebär att man vänder ödet för ett språks nedbrytning. Genom ett projekt finansierat av Allmänna arvsfonden har intresset för älvdalskan ökat stort, särskilt bland barn i förskolan och skolan. Det har bland annat skett genom att man har översatt barnböcker och barnfilmer, som dem om Pelle Svanslös, till älvdalska. Målet är att år 2030 ska 30 procent av eleverna som går ut årskurs 9 kunna älvdalska.

Vi sverigedemokrater ser positivt på de regionala ansatserna att bevara och utveckla språket. Språk kan återfå kraft i nya generationer där det finns intresse för kulturarv och rötter, och det är viktigt att vi värnar våra rötter. Det gäller såväl de nationella minoriteternas kulturer som den svenska kulturen, som tillsammans utgör Sveriges samlade kulturella grund.

Vårt lands kulturarv och historia är två viktiga grundpelare för samhällets identitet, och identiteten är ledstjärnan i frågan om ett sammanhållet land.

Anf. 24 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Den svenska minoritetspolitiken har under många och långa decennier varit föremål för diskussion: Hur ska minoriteter och urfolk i Sverige få sina rättigheter tillgodosedda? Vilka ska dessa rättigheter vara? Och hur ska de tas om hand?

Vi har gjort stora framsteg över tid. Sverige har ett inte alltför ljusst förflutet när det kommer till hur man har valt att hantera sina rättigheter och sitt urfolk. Det handlar om hur man har valt att hantera språkfrågor, kulturella frågor och en rad olika omständigheter som har varit avgörande för att bevara lokala kulturer, minoritetskulturer och urfolkskulturer.

Som nämndes tidigare har stora delar av konstitutionsutskottet fått möjlighet att besöka Älvdalen i veckan. Det var ett intressant besök med ett späckat program från början till slut. Jag tror att jag inte var helt ensam om att känna mig välinformerad när jag i måndags lämnade Älvdalen tillsammans med kollegorna.

Slutsatsen blir att vi har en fantastisk variation i Konungariket Sverige. Det finns många lokala företeelser, minoritetsföreteelser och urfolksföreteelser som gör Sverige till ett rikt land att leva i, med en variation som både är inhemsk och inflyttad och med en kunskap om kulturella företeelser som för stora delar av befolkningen kanske har gått förlorad.

Älvdalskan är ett intressant exempel på hur ålderdomliga språkuttryck har levt kvar i en liten del av Sverige. Om älvdalskan är ett språk, om den ska det erkännas som ett officiellt minoritetsspråk i Sverige och hur det i så fall ska gå till är väl någonting man får fundera över.

Balansgången är viktig att vandra även här. Konstitutionsutskottet har ansvar för många frågor där man behöver gå en svår balansgång mellan tungt vägande intressen. Minoriteters intressen och urfolks rättigheter, men också majoritetsbefolkningens intressen och rättigheter, måste ständigt vägas på guldväg för att vi ska finna en väg framåt som är legitim.

En fara om man går för långt åt det ena eller det andra hållet, till förmån för eller till men för våra minoriteter, är att legitimiteten i arbetet skadas – antingen hos minoriteten i fråga, som upplever sig åsidosatt, bortglömd och nedprioriterad, eller hos majoritetsbefolkningen, som upplever att man får otillbörliga fördelar som företrädare för en minoritet eller en del av en minoritet eller ett urfolk.

Detta är svåra legitimitetsproblem som måste vägas av vid varje enskilt tillfälle, fru talman. Och jag tror inte att något utskott är bättre skickat att göra det än just KU, där vi har den här fantastiska traditionen av att kunna sitta ned, respektfullt bryta perspektiv mot varandra och finna vägar framåt som är ansvarstagande och långsiktiga, där vi slår vakt om viktiga värden men också klarar av att göra svåra prioriteringar.

Jag vill särskilt belysa den problematiska situation som det judiska livet utsätts för i Sverige just nu, fru talman. Den svenska judiska gruppen har under alldeles för lång tid upplevt sig hårt ansatt av andra grupper i samhället. Säkerhetssituationen kring synagogor och andra byggnader som används för judiskt kulturliv har blivit i praktiken ohållbar. Man lämnar judiska församlingar – inte för att man inte vill stötta det judiska livet, inte för att man inte känner sig som en del av den judiska gruppen utan för att kostnaderna för att vara medlem i en judisk församling som bevarar detta judiska kulturarv blir alltför höga då kostnaderna för fysisk säkerhet mot våld skenar.

I en demokrati som Sverige, som har fokus på att man som vanlig medborgare ska ha rätt till sin kultur, sin religion och sitt språk, är detta såklart en fullständigt oacceptabel utveckling och någonting som vi måste fortsätta att arbeta för att komma till rätta med. Motsättningar i samhället kan såklart få olyckliga uttryck, men vårt ansvar som företrädare för staten måste alltid vara att de grundläggande rättigheter vi har i vår grundlag – till vår kultur, vår religion och vår frihet att utöva dessa – måste kunna utövas på ett fredligt sätt i vårt land.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag till beslut.

Anf. 25 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 16.

Det här betänkandet rör frågor om de nationella minoriteterna. Även urfolket samer och deras frågor ingår. Vänsterpartiet har väldigt många förslag som tas upp i betänkandet. Jag kommer inte att prata om alla, men vi har förslag som rör judiskt liv, romsk inkludering och samiska rättigheter. Vi har även vissa förslag som inbegriper alla de nationella minoriteterna.

De nationella minoriteterna i Sverige är samer, som också är ett urfolk, sverigefinnar, tornedalingar inklusive kväner och lantalaiset, romer och judar. I de nationella minoritetsspråken omfattas de samiska språken, finska, meänkieli, romani chib inklusive alla varieteter samt jiddisch.

Sedan 2000 är minoritetspolitiken ett eget politikområde. Den nationella minoritetspolitiken inrättades som en följd av att Sverige ratificerade två Europarådskonventioner: minoritetsspråkskonventionen och ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter.

Detta gjordes av goda skäl. Förtryck av nationella minoriteter och en politik för tvångsassimilering är en mörk del av Sveriges historia som på många sätt fortfarande är obearbetad och som lever kvar och har konsekvenser även i vår tid. Människor har osynliggjorts och kartlagts på ett diskriminerande sätt enbart för att de tillhört en minoritet. Den tidigare assimileringpolitiken medförde att människor var tvungna att förneka sitt ursprung och sluta tala sitt språk för att inte bli uteslutna från majoritetssamhället.

Genom internationella avtal har Sverige sedan ratificeringen 2000 förbundit sig att skydda och stärka samtliga nationella minoriteters samt urfolkets rättigheter till identitet, språk, kulturarv och religion. Men mycket återstår att göra.

Vänsterpartiet anser att möjligheterna att använda det egna språket i kontakt med myndigheter behöver utökas och gälla alla talare av ett nationellt minoritetsspråk oavsett var i landet de bor. Även utbildningen i, på och om de nationella minoritetsspråken samt de nationella minoriteternas kultur och kulturarv behöver utvidgas, liksom möjligheten att få vård och omsorg av personal som talar det egna modersmålet.

Ett annat självklart demokratiskt krav är att alla som tillhör en nationell minoritet ska ha möjlighet att medverka i beslut och ta till vara sina intressen inom samtliga samhällsområden. Fortfarande förekommer diskriminering, rasism och hatbrott mot människor som tillhör någon av de nationella minoriteterna eller urfolket. Av denna anledning behöver vi ständigt fortsätta att förbättra och utveckla rättigheterna för den nationella minoritetsbefolkningen och urfolket.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft den 1 januari 2010. Lagen ska garantera Sveriges samtliga nationella minoriteter ett grundskydd samt särskilda rättigheter för den som bor i en kommun som tillhör ett förvaltningsområde för samiska, meänkieli eller finska – en kommun kan givetvis även vara förvaltningsområde för flera minoriteter samtidigt.

Lagens grundskydd ska dock som sagt tillämpas i hela Sverige. Grundskyddet innebär bland annat att förvaltningsmyndigheter ska informera nationella minoriteter om deras rättigheter, skydda och främja minoritetskulturen och språken samt ge de nationella minoriteterna möjlighet att påverka i frågor som berör dem och samråda med dem.

För ungefär ett år sedan lämnade Lennart Rohdin på uppdrag av Sverigefinländarnas delegation en rapport som riktade väldigt skarp kritik mot Sveriges minoritetspolitik. Trots att det då hade gått 23 år sedan riksdagen beslutade att Sverige skulle ansluta sig till minoritetskonventionerna och Sverige fick en nationell minoritetspolitik, trots att det då var nästan 13 år sedan lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft i Sverige och trots att denna lag skärptes ytterligare för bara fyra fem år sedan konstaterar Lennart Rohdin att endast ett fåtal kommuner och regioner lever upp till de krav som lagen stadgar och som givetvis gäller för samtliga av dessa.

Vidare är uppföljningen av minoritetspolitiken alldeles för svag, och minoriteternas förtroende för uppföljningsmyndigheterna är väldigt lågt.

Det var bra att den förra regeringen lade fram ett handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken. Men frågan är så akut att mer behöver göras. Vänsterpartiet har som sagt lagt fram många olika förslag, som man gärna får läsa mer om i betänkandet.

Vi är väldigt oroliga. Kammaren brukar alltid vara enig om vikten av de nationella minoritetsspråken och om att språkfrågan är akut för samtliga minoriteter. Trots det händer inte särskilt mycket. Ibland behöver man faktiskt gå från ord till handling. Men vi ser som sagt positivt på att den förra regeringen ändå tog fram ett handlingsprogram och hoppas att de ungefär 40 miljonerna per år ska leda till att det blir verkstad.

Lennart Rohdins utredning visade som sagt att kommunerna inte följer lagarna, trots att de har funnits under lång tid i Sverige. Mer än hälften av kommunerna har inte ens tagit fram en handlingsplan för sina nationella minoriteter och för hur man ska hantera frågan utifrån lagen. Det är givetvis ett underbetyg till den här församlingen att vissa lagar inte följs och att det tar lång tid. Vissa lagar brukar implementeras från dag ett, medan det för vissa har dröjt flera år och utan att något konkret egentligen har hänt.

Därför anser Vänsterpartiet att det tyvärr för en gångs skull behöver jobbas med inte bara morötter, som man annars gärna brukar göra, utan kanske också med någon form av piska på kommunerna för att de ska efterleva denna viktiga lag. Den reservation jag yrkade bifall till handlar om just det, om genomförande, tillsyn och även uppföljning av minoritetspolitiken och att lagen följs av kommunerna. Vi anser att man bör utreda det.

Jag vill också säga något kort om älvdalskan. Det finns ett jättestarkt engagemang i Älvdalen. De har kämpat på. Det är beundransvärt, eftersom de tyvärr verkligen jobbat i motvind. De vill gärna att älvdalskan ska få status som minoritetsspråk. Det löser tyvärr inte alla problem, vilket vi kan se när det gäller dagens minoritetsspråk. Hade det hjälpt att bara bli erkänd hade vi inte haft den situation som vi tyvärr har med de andra minoritetsspråken.

Vänsterpartiet och Centerpartiet har en gemensam reservation om just erkännande av älvdalskan. Jag hade tyvärr inte möjlighet att besöka Älvdalen den här veckan, men jag vet att flera i utskottet gjorde det och fick lära sig mycket. Vissa tidigare talare har talat om älvdalskan och att man vill utreda frågan. Vår och Centerpartiets reservation handlar just om att utreda frågan. Det finns alltså alla skäl för riksdagens kammare att rösta bifall till vår reservation senare i dag.

Anf. 26 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! I det nu aktuella betänkandet avhandlar vi minoritetsfrågor. Det handlar om judiskt liv i Sverige, romsk inkludering, samepolitik, rättigheter för nationella minoriteter och urfolk, älvdalskans ställning med mera.

Målet för politiken för nationella minoriteter är att ge de nationella minoriteterna skydd och stärka deras möjligheter till inflytande. Det handlar också om att stärka de historiska minoritetsspråken, så att de hålls levande. I Sverige räknas romer, judar, samer, sverigefinnar och tornedalingar som

nationella minoriteter. De erkända minoritetsspråken är, som nämnts några gånger i debatten, finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Regeringsformen understryker att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som rör den enskilde personen. Det framgår också att det samiska folket och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjlighet att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Mot den bakgrunden är det allvarligt att flera av de nationella minoriteterna utsätts för diskriminering i olika form. Jag har i ett tidigare anförande i dag, under rubriken *Fri- och rättigheter m.m.*, talat om behovet av säkerhet kring synagogor och judiska institutioner på grund av de hatbrott man utsätts för.

Jag vill i detta sammanhang uppmärksamma regeringens arbete med EU:s handlingsplan mot rasism och EU:s strategi för att bekämpa antisemitism och främja judiskt liv. Självklart ska vi stödja rätten för personer från de nationella minoriteterna att leva sina liv enligt sina traditioner, bevara sina särarter, på olika sätt överföra sina kulturer till kommande generationer och bidra till att berika samhället. För det syftet är bevarandet av språket jiddisch en oumbärlig del, liksom finska är för sverigefinnar, meänkieli för tornedalingar, romani chib för romer och samiska för samer.

Språket är nära förknippat med kultur och tradition men också med känsloliv och även med andlighet. Det är därför man i kristna sammanhang är ivriga att översätta Bibeln till så många språk som möjligt. Det öppnar för en helt annan förståelse när man får något betydelsefullt presenterat på sitt eget språk, på sitt modersmål. Många som kommer från flerspråkiga miljöer vittnar om hur mycket djupare berörd man blir när man får något berättat på sitt modersmål.

Det för mig osökt över till älvdalskan. Det är ett språk som ännu inte erkänts av Sveriges riksdag och regering men som för flera år sedan klassificerades som ett språk med egen språkkod och ISO-klassificering av språkforskningsinstitutet SIL International. Även Europarådets expertkommitté har klassat älvdalska som språk, och Västerås stift har gett älvdalingarnas förening Ulum Dalska i uppdrag att översätta *Barnens Bibel* till älvdalska. Det blir nog kronan på verket efter de översättningar man redan gjort av böckerna om Mamma Mu och Pelle Svanslös, för att hålla språket levande och föra över det till de nya generationerna.

Ett antal ledamöter från konstitutionsutskottet besökte faktiskt Älvdalen under två intensiva dagar i början av veckan, vilket flera har varit inne på. Det var ett mycket väl planerat program där språkvetare redogjorde för språkets historiska bakgrund och hur det skiljer sig från svenska.

Sveriges representant i Europarådets expertkommitté beskrev kriterierna för att klassa något som språk och vad som ligger i de olika delarna av den europeiska språkstadgan. Expertkommittén har återkommande uttryckt att en oberoende vetenskaplig utredning borde utföras, medan de svenska regeringarna hittills hävdade att älvdalska är en dialekt. Språkforskaren framhöll att skillnaden mellan en dialekt och ett språk är ett politiskt beslut, utöver de reella språkliga och andra skillnader som finns.

I Expertkommitténs senaste rapport, som kom i år och är den åttonde i ordningen, rekommenderar man myndigheterna att i samarbete med talarna avgöra vad som krävs för att en uttrycksform ska utgöra ett separat språk. Vidare konstaterar man att talarna önskar fortsätta dialogen med statliga myndigheter avseende erkännandet av älvdalska som ett minoritetsspråk. Expertkommittén förespråkar att dialogen fortsätter mellan Isolf, Institutet för språk och folkminnen, och representanter för talarna.

Talarna är många: 2 500–3 000 personer i Älvdalens socken. Och antalet ökar genom att kommunen via ett projekt stött av Allmänna arvsfonden undervisar barn i älvdalska. Man har översatt sagoböcker, producerat läromedel och spelat in filmer, en musikvideo, en musikal och otaliga sånger med text på älvdalska. Dessutom bedriver man via Facebook undervisning i älvdalska som riktar sig till folk över hela världen.

I det dagliga samspråket växer också nyord fram på älvdalska. Det görs antingen genom att man anpassar det svenska ordet efter älvdalskt uttal eller konstruerar ett helt nytt ord, till exempel mobiltelefon, wavelslaverduos – med reservation för mitt uttal –, som kan översättas med ”dosa man pratar i medan man går”. Man har till och med, via en anställd på Google, fått fram ett älvdalskt tangentbord för de skrivtecken som finns i älvdalskan men som inte finns i svenskan, till exempel det tonande läspljudet [ð], nasalerna och [w]-ljudet.

Man kan inte påstå annat än att älvdalskan är ett i högsta grad levande språk. Det är glädjande att höra att flera av deltagarna i resan delar den synen. Jag ser fram emot att vi utreder frågan framöver. Även om vi med detta betänkande, fru talman, formellt avslår alla motioner, inklusive dem som handlar om att erkänna älvdalskan, kommer jag att fortsätta jobba på olika sätt för att en sådan opartisk utredning som expertkommittén förespråkar verkligen ska tillsättas. Det borde vara dags att älvdalingarna får det officiella erkännande som inofficiellt har funnits sedan urminnes tider.

Älvdalskan är ett språk som är svårt att förstå även för folk i grannkommunerna Mora och Orsa, där jag själv har bott, och i stort sett omöjligt att förstå för oss sörlänningar, vilket jag fick uppleva och som ledamoten Mirja Räihä talade om tidigare. När de äldre glömt bort svenskan – det inlärd språket – är man som sörlänning beroende av tolk för att kunna tala med de gamla som återgått till att bara tala dalska. Det är ett språk som forskare anser skilde sig från den svenska huvudgrenen redan på 500-talet efter Kristus och som skiljer sig lika mycket från svenska som isländska skiljer sig från svenska när det gäller grammatik, ordförråd, språkljud och skrift.

Vi får inte låta detta levande språkliga kulturarv gå om intet! Jag yrkar bifall till förslagen i betänkandet.

Anf. 27 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Som jag sa redan i mitt förra anförande, i den förra debatten: Ingen människa i Sverige ska bli diskriminerad eller bli utsatt till följd av sitt ursprung. Alla människor som bor i vårt land ska ha samma möjligheter till inflytande och till delaktighet i samhället. Det innebär också att var och en av oss har rätt till sitt språk och sin kulturella identitet. Det här utgör kärnan i den minoritetspolitik som vi har antagit här i riksdagen.

Sedan 20 år tillbaka har vi i Sverige en samlad politik för att stärka våra nationella minoriteter och för att stödja våra nationella minoritetsspråk. Målet för den politiken är att ge dessa minoriteter skydd och stärka deras möjligheter till inflytande. Samtidigt ska vi se till att våra historiska minoritetsspråk kan hållas levande. Arbetet med minoritetsfrågor har under de senaste 20 åren visserligen rört sig framåt, men det finns mycket kvar att göra.

Det har identifierats brister, såsom otydliga uppdrag och svaga mandat för de myndigheter som är satta att följa upp arbetet med minoriteters rättigheter och även vad gäller att skydda minoritetsspråken som levande språk. Vi i Centerpartiet vill se att de ambitioner som sedan länge satts upp faktiskt efterlevs i praktiken, och för detta krävs ett systematiskt arbete som sker med både långsiktighet och uthållighet.

Fru talman! Ansvaret för att följa upp hur Sveriges minoritetspolitik genomförs ute i våra kommuner ligger på Länsstyrelsen i Stockholm tillsammans med Sametinget. Dessa myndigheter ska utbilda och informera i minoritetsfrågor, och de ska ge det stöd som kommuner och andra myndigheter behöver. Det är förstås viktigt att minoritetspolitiken samordnas, men för att den ska få genomslag i praktiken är det helt centralt att involvera civilsamhället.

Utan de idéburna organisationer som samlar minoriteterna och det arbete som dessa föreningar gör finns det risk för att det inte blir mycket till verkstad. Centerpartiet anser därför att dessa organisationer ska ges en avgörande betydelse för att vårda, värna och utveckla de nationella minoriteterna.

Fru talman! Welkumin að Övdalim! Jag får be om överseende hos de älvdalingar som kanske lyssnar på den här debatten, för uttalet är inte lätt. Det fick jag erfara när vi i konstitutionsutskottet för några dagar sedan besökte Älvdalen. Det är ett besök som många kollegor i utskottet glädjande nog har pratat sig varma för.

Det jag försökte uttala betyder ”välkommen till Älvdalen”, och vi kände oss varmt välkomna. Vi fick verkligen djupdyka i detta språk – för älvdalska är ett språk, inte bara en dialekt. Det är i alla fall jag övertygad om efter att ha blivit marinerad i älvdalska i dagarna två. Flera har vittnat om programmet där. Vi fick lyssna på folksånger på älvdalska, se en tecknad Pelle Svanslös som pratade älvdalska med elake Måns, höra sagoläsning för förskolebarn där Mamma Mu pratade älvdalska och till och med se en musikvideo inspelad i Älvdalen där ungdomarna körde epa och sjöng Eddie Meduza på älvdalska. Jag blev övertygad, och jag är definitivt inte ensam.

En rad språkexperter – vi fick lyssna till några av dem under de här dagarna – har funnit att älvdalskans struktur gör att det är fråga om ett eget språk. Älvdalskan utmärker sig bland annat genom ett äldre kasussystem – det försökte vi också nosa på under de här dagarna, men det var inte lätt att ta till sig – och genom att den bevarat olika ljud i uttalet. Jag gör inte som utskottskollegan Gudrun Brunegård och försöker uttala dessa ljud utan säger bara att det finns en del nasala vokaler som är intressanta.

Garantier för grupper språkliga rättigheter ingår i de grundläggande mänskliga rättigheter som finns förankrade i FN:s konvention. I dag har barn med älvdalska som modersmål ingen rätt till skolundervisning vare sig på eller i älvdalska.

Vid vårt besök i Älvdalen såg vi hur barnens och ungdomarnas intresse för älvdalskan var stort. Det finns visserligen ett stipendium som motiverar dem till att plugga, men det var också många som fick undervisning på älvdalska efter ordinarie skoltid. Det var någon av ungdomarna som sa när de pratade inför oss i KU att det är lite coolt att prata älvdalska, och framför allt – vilket berörde mig – att det är en del av personens identitet. Att höra ungdomar formulera sig så träffar en i hjärtat.

Centerpartiet anser att det vore ett historiskt misstag om älvdalskan, Sveriges äldsta bevarade språk, skulle dö ut. Det arbete som görs av ideella krafter för att bevara språket, och som vi fick se under vårt besök, är en central framgångsfaktor. Men med ett officiellt erkännande av älvdalskan som eget språk skulle mer kunna göras. Därför vill vi i Centerpartiet att regeringen utreder möjligheterna att erkänna älvdalskan som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag. Det är också därför jag yrkar bifall till reservation 11 under punkt 6.

Avslutningsvis, fru talman: Jag vet att vi här i kammaren pratar svenska men vill ändå, i strid med dessa förhållningsregler, försöka säga tjär tokk.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Än så länge är det en dialekt.)

Anf. 28 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Ett av barnen där hemma har nyligen läst i skolan om Sveriges nationella minoriteter och hur vi historiskt har behandlat människor för att de är annorlunda. Detta har gjort honom förfasad. Varför hade vi lagar som tvingade vissa minoriteter att hela tiden flytta? Varför hade vi bestämmelser som gjorde att man inte fick använda sitt eget språk? Varför kunde man inte gå i skolan på samma villkor som andra? Frågorna har varit väldigt många om hur vi historiskt har hanterat minoriteter, om hur situationen ser ut i dag och om att man inte behöver välja att vara det ena eller det andra utan kan vara både och.

Vem är det som avgör ens identitet? Det måste alltid vara den enskilde individen själv som bestämmer sin tillhörighet. Minoritetspolitiken ska underlätta och skapa möjligheter för individer att själva avgöra. Det är genom människors val som språk hålls levande och förs vidare till nästa generation, precis som vi hört om älvdalskan, och det är människor själva som bevarar, förändrar och förnyar minoriteters kulturtraditioner.

Fru talman! Det handlar om att kunna identifiera sig själv som både och, inte antingen eller. Man ska inte tvingas välja mellan att vara same eller svensk, sverigefinne eller svensk, rom eller svensk, jude eller svensk, tornedaling eller svensk. Det handlar om att kunna välja både och. Samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar har utvecklat sin kultur på svensk mark sedan mycket lång tid tillbaka och måste även fortsättningsvis ha möjlighet att göra det.

I ett tidigare anförande i dag har jag berört den utsatthet som vi ser att den judiska minoriteten utsätts för i dag. Tyvärr förekommer allt från brandbomber mot synagogor till hakkors i offentliga miljöer. Arbetet för att motverka antisemitism är viktigt och omfattande. Den nationella planen mot rasism har flera tagit upp. Åtgärdsprogrammet för arbetet mot antisemitism ligger sedan tidigare fast, och en utredning om en nationell

strategi för stärkande av judiskt liv ska presenteras i december, vilket vi ser fram emot. I början av året tillsattes också en tvärdepartemental grupp med statssekreterare som ska samverka med bland annat representanter för den judiska minoriteten för att komma åt problemen med antisemitism.

Fru talman! Antiziganism är ett annat område som behöver beröras. Målet för romsk inkludering är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Tyvärr visar den rapport som Länsstyrelsen i Stockholm genomfört att arbetet avstannade under pandemin, även om det finns vissa ljusglimtar som lyfts fram. Bland ljusglimtarna finns att Arbetsförmedlingen utvecklat en ny service för att kunna erbjuda både muntlig och skriftlig kontakt på romani chib och att Statens kulturråd har arbetat med en nationell läsambassadör som bidragit till att romer fått ökad tillgång till litteratur, läsning och eget skrivande. Men det är uppenbart att det finns mer att göra för att nå målet till 2032, och det är angeläget att myndigheterna återupptar arbetet igen nu när pandemin är över.

Fru talman! Jag inledde med att berätta om sonens nyförvärvade kunskaper. Vi liberaler har vid flertalet tillfällen när nationella minoriteter debatterats här i kammaren lyft fram vikten av att skolan ger kunskap om nationella minoriteter. Jag kan nöjt konstatera att kursplanerna för mellanstadiet har uppdaterats för att synliggöra samtliga nationella minoriteter, vilket i praktiken innebär att judarna, romerna, urfolket samerna, sverigefinnarna och tornedalingarna uttryckligen omnämns i kursplanerna och inte bara klumpas ihop som minoriteter. I kursplanerna för högstadiet har den svenska minoritetspolitiken och dess framväxt lyfts fram. På så sätt är det inte bara mitt barn utan alla elever i Sverige som får kunskap om de nationella minoriteterna. Detta leder förhoppningsvis inte bara till ökad kunskap utan också till ökad förståelse i framtiden.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 29 JAN RIISE (MP):

Fru talman! För att säkerställa Sveriges internationella åtaganden krävs ett aktivt och förstärkt arbete för våra nationella minoriteter och urfolket samerna. Vi måste bevara minoritetsspråken och öka kunskapen om de nationella minoriteternas rättigheter, kultur och språk. Förutom en övergripande politik finns det även behov av specifika satsningar för varje enskild nationell minoritet och urfolket samerna.

Rätten till mark och vatten för samiska intressen behöver säkras och stärkas. Den är inskriven i grundlagen men är också en civil juridisk rättighet som grundar sig på urminnes hävd. Hänsynskravet finns inskrivet i andra lagstiftningar, men tillämpningen brister. Lagstiftningen behöver vara i linje med urfolksrätten och ge det samiska folket de rättigheter som följer av de internationella konventioner Sverige ställt sig bakom. Vi ser gärna att en nordisk samekonvention förverkligas. Det är hög tid att Sverige ratificerar ILO:s konvention nummer 169 om urfolks rättigheter.

Fru talman! Tornedalingarnas kultur och historia behöver synliggöras och rätten till meänkieli stärkas. Ett led i detta är att öka tillgången till undervisning inom språket, vilken i dag begränsas till enstaka platser. Ett permanent center för tornedalsk historia och kultur bör inrättas, så att kunskap om de tornedalska frågorna finns samlad. Jag vill också framhålla

betydelsen av slutsatserna från sannings- och försoningskommissionen för granskning av kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset för att vi ska kunna ta konkreta steg mot försoning. Här finns lärdomar att dra från andra länder vars arbete med sannings- och försoningsprocesser mellan stat och minoriteter eller urfolk kommit längre.

Det bör även genomföras en satsning på sverigefinnarnas rätt till språk och kultur. Den största utmaningen för det finska språkets revitalisering i Sverige är att få fler unga sverigefinnar att använda, utveckla eller lära sig språket och att i nästa steg ge dem möjligheten att i sin tur föra språket vidare till sina barn. För språkets revitalisering i Sverige är arbetet med insamling och tillgängliggörande av sverigefinska begrepp och termer som utvecklas inom ramen för den sverigefinska språkvården viktigt.

Fru talman! Den judiska minoriteten i Sverige befinner sig i en allt sämre situation ur säkerhetssynpunkt. Miljöpartiet arbetade aktivt i regeringen för att öka säkerheten för judiska församlingar i Sverige. Det straffrättsliga skyddet mot hatpropaganda på rasistiska grunder är starkt i Sverige men kan behöva stärkas ytterligare. Förslaget att kriminalisera föringande av Förintelsen är viktigt.

Frågan om synligheten för jiddisch och jiddischkulturen är i vissa fall mer komplex än vad som är fallet för många andra minoritetsspråk. Det beror på att många personer med judisk bakgrund känner oro för den egna säkerheten, vilket motverkar viljan att öppet visa sin judiska identitet. Det är därför angeläget att genomföra satsningar på att främja och synliggöra jiddisch som ett nationellt minoritetsspråk och att synliggöra judiskt kulturliv.

Romer har under lång tid varit utsatta för omfattande diskriminering. Många romer lever fortfarande i utanförskap, och det finns en stor förtroendeklyfta mellan många romer och samhällets institutioner. För att motverka diskriminering och förföljelse måste romer i högre grad involveras i frågor som rör dem. Det skulle också leda till bättre dokumentation av romsk historia och kultur.

Strategin för romsk inkludering måste ges långsiktig och tillräcklig finansiering. För att öka romernas inkludering är främjandet av romskt föreningsliv en viktig del. I Sverige finns ett stort antal organisationer och föreningar som på olika sätt representerar romer och romers intressen, till exempel för att motverka antiziganism och stärka romers sociala och politiska rättigheter. Men det saknas en central struktur, och resursbristen är stor.

Fru talman! Sametinget har sedan 2005 ett nationellt ansvar att via Samiskt informationscentrum informera om samer och samisk kultur. Detta informationscentrum är en viktig tillgång för att främja och öka tillgängligheten till information om det samiska samhället. För att stärka och öka tillgången och tillgängligheten till information om judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar anser vi att liknande centrum bör finnas för samtliga nationella minoriteter. Det skulle även öka möjligheten till samverkan mellan grupperna och olika aktörer som arbetar med information om nationella minoriteter.

Genom historien har staten begått olika övergrepp gentemot urfolket samerna. Sápmi, som utgör en stor del av Sveriges yta, var för länge sedan ett område som staten inte kontrollerade. På 1600-talet började staten göra

anspråk, och sedan dess har utrymmet minskat för samiskt liv. Staten måste ta ansvar för historiska övergrepp mot det samiska folket och ge upprättelse. Svensk samepolitik behöver ett omtag och en samepolitisk färdplan. Det behövs ett brett parlamentariskt samarbete mellan riksdagens partier och partierna i Sametinget.

Det bör också genomföras en organisatorisk översyn av Sametingets konstruktion. I dag är Sametinget både ett folkvalt parlament och en förvaltningsmyndighet under regeringen. Översynen bör genomföras i samråd med det samiska samhället och syfta till att se vad som kan göras för att utveckla och förtydliga organisationen, mandatet och ändamålet med Sametinget. Detta kan utgöra en del av den samepolitiska färdplanen.

Det är av stor vikt att genomförandet av konsultationsordningen underlättas och att metoder för konsultation utvecklas så att syftet uppnås, det vill säga att nå samsyn och bättre ta till vara samiska rättigheter och möjligheter. Det är också viktigt att det planerade nästa steget i konsultationsordningens införande genomförs, det vill säga att även kommuner och regioner inkluderas i lagstiftningen.

Fru talman! Sammanfattningsvis vill jag säga att personer som talar ett minoritetsspråk har särskilda rättigheter inom skola, vård och omsorg, och därmed har de rätt att använda sitt språk inom delar av den offentliga förvaltningen. För att förbättra servicen bör ett kunskapslyft genomföras om nationella minoriteters språkliga och kulturella rättigheter. Skolan måste kunna ge alla barn och unga information om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråken.

Regeringen måste säkerställa att alla kommuner får det stöd och de resurser de behöver för att leva upp till sina skyldigheter enligt grundskyddet för nationella minoriteter. Fortfarande snart 14 år sedan minoritetslagen trädde i kraft har alltför få av de drygt 200 kommuner som inte ingår i ett förvaltningsområde vidtagit tillräckliga åtgärder för att uppfylla lagens krav om grundskydd för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

De nationella minoriteternas föreningar och organisationer har både lokalt och nationellt en ytterst viktig roll för att minoritetspolitiken ska få genomslag. Samtidigt är dessa organisationer hårt pressade. De nationella minoriteterna ska vara självständiga i förhållande till staten, och det innebär att organisationerna själva bestämmer vad deras resurser ska användas till. Regeringen bör därför även verka för att säkerställa att EU-bidrag, öronmärkta för att stärka nationella och etniska minoriteter, går direkt till minoritetsorganisationer i stället för via medlemsstaterna.

Fru talman! Vi har hört mycket om älvdalskan. Jag hade också nöjet att delta i resan, och jag är stärkt av allt det vi fick höra och se där. Även om det i dag inte finns förslag på att gå vidare med frågan ser vi gärna att arbetet går vidare med en utredning i ämnet. Jag har full tilltro till att den hyllningskör jag har hört också behöver en grön röst i sammanhanget.

Jag yrkar bifall till reservation nummer 9.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

Justitieutskottets betänkande 2022/23:JuU16

Terrorism
föredrogs.

Anf. 30 ANNA WALLENTHEIM (S):

Fru talman! Så sent som i förra veckan hade vi i justitieutskottet en debatt om regeringens proposition *En särskild straffbestämmelse för deltagande i en terroristorganisation*. Många av oss som deltar i denna debatt deltog även under debatten i förra veckan. Mycket av det som sägs i dag riskerar att bli lite kaka på kaka eftersom många fokuserade på att prata om terrorism i allmänhet redan då, men det är såklart lika viktigt att belysa terrorism i dag som förra veckan. Jag kommer därför under denna debatt att upprepa lite av det jag sa förra veckan, men jag ska också försöka belysa ytterligare delar som inte fick plats i debatten förra veckan men som är minst lika viktiga.

Fru talman! Precis som jag nämnde förra veckan utförs det varje år ett flertal terroristattentat runt om i världen. Hotet från terrorismen är ett hot mot hela det öppna samhället. Terrorbrott riktar sig nämligen mot mer än bara det enskilda brottsoffret. Dessa attentat utförs av individer som av olika anledningar anser sig ha rätt att bruka våld för att ändra eller destabilisera ett samhälle.

För oss politiker i Sveriges riksdag kan därför vår uppgift inte bara handla om att lagföra dessa handlingar och individer, utan vi måste såklart ha som utgångspunkt att bekämpa, förhindra och förebygga terrorism. Dessa fruktansvärda attentat är brott som får extrema konsekvenser som drabbar oskyldiga människor. Men terrorism syftar i grund och botten främst till att skada en stat, att injaga fruktan i befolkningen eller underminera en demokrati.

Det är såklart svårt att tala om ämnet utan att tänka på de fruktansvärda attentaten i Oslo och på Utøya, i Paris eller det extrema terrordådet på Drottninggatan. Det här är attentat som jag tror att de flesta av oss minns. Vi minns när de hände och vad vi gjorde. Det är viktigt att vi inte glömmer därför att terrorism i grunden är ett av de allvarligaste brotten mot vår demokrati.

Fru talman! Vi socialdemokrater är medvetna om att för att möta det hot som terrorism och extremism utgör, och för att motverka dess dragningskrafter, krävs ett intensivt arbete såväl nationellt som internationellt. Men detta arbete måste vara inriktat mot terrorismens grundorsaker för att på sikt kunna bekämpa dem. Förebyggande åtgärder krävs därför för att minska radikaliserings- och rekryterings- till våldsbejakande extremist- och terroristgrupper. Men det här är ingen lätt uppgift.

På Säkerhetspolisens hemsida framgår att såväl hotbilden som de våldsbejakande extremistmiljöerna är komplexa. Anledningen anses vara att det i extremistmiljöer inte finns en direkt koppling eller tydlig inriktning. Det finns individer, grupper, nätverk och organisationer med olika motiv och olika anledningar till sitt agerande. Det är en spretig bild av terrorismen, och därför finns inte heller en enkel och enhetlig lösning. Vi måste därför i såväl det förebyggande arbetet som i lagstiftningsarbetet finnas på många fronter. Ett problem som ytterligare försvårar arbetet är

att det i dag ofta är över internet som aktiviteten inom dessa miljöer sker oavsett om det handlar om rekrytering, radikalisering, gemenskap eller motiv.

Fru talman! Från Säkerhetspolisen, forskningen och flera lärare har jag de senaste månaderna fått oroande signaler om att andelen unga pojkar som rör sig bland högerextrema sidor och andra extremistiska sidor på nätet ökar. Unga pojkar och män väljer att öppet sprida hat mot människor med en annan bakgrund. Det är unga pojkar och män som ger uttryck för hat mot islam, hat mot feminism, hat mot politiska partier, hat mot politiska företrädare och hat mot vår demokrati. Det är tyvärr också unga pojkar och män som öppet hyllar de extremt höga siffrorna på skolskjutningar i USA. I forum på nätet uppmanar de och inspirerar de till liknande dåd runt om i Europa och i Sverige.

De senaste årens våldsdåd med kopplingar till högerextrema miljöer, såsom skoldåden i Eslöv och Kristianstad samt våldsdådet i Visby, har aktualiserat frågan ännu mer. Detta ledde till att den socialdemokratiska ledda regeringen presenterade ytterligare åtgärder för att motarbeta våldsbejakande extremism som en del av arbetet mot terrorism. Bland annat har vi sett att det behöver göras en översyn av den lagstiftning som styr Säpos data- och informationshantering. Syftet är att underlätta för myndigheten att upptäcka hot och radikalisering på nätet.

Fru talman! Flertalet attentat under de senaste åren har planerats och genomförts av ensamagerande individer. Dessa gärningspersoner har som regel inspirerats av våldsbejakande extremistiska ideologier, våldsbejakande propaganda och tidigare utförda attentat. Säkerhetspolisen konstaterar också att många av dessa ensamagerande gärningspersoner är unga, ibland minderåriga. Även om det är fråga om personer som agerar på egen hand kan de ingå i en upplevd gemenskap, och det är något som sker på nätet. Som jag har nämnt vet vi att det i digitala forum sprids våldsbejakande extremism och uppmaningar till att begå attentat. Vidare finns där instruktioner om hur ett attentat kan gå till och genomföras. Detta är en radikaliseringsprocess som kan gå fort, och det kan gå snabbt från tanke till handling.

Att bedöma avsikt och förmåga att begå ett attentat eller annan allvarlig brottslighet hos en ensamagerande är en svår utmaning. Det kräver såväl ökad kunskap som ökat samarbete mellan en rad myndigheter och samhällsfunktioner, såsom rättsvårdande myndigheter, skola, sjukvård och socialtjänst.

I detta arbete spelar också Center mot våldsbejakande extremism, CVE, en viktig roll. De har nämligen ansvaret för att utveckla det förebyggande arbetet på både nationell, regional och lokal nivå. CVE arbetar bland annat med att utveckla metodstöd och se till att samarbete mellan kommunerna sker, och man har en stödlinje för yrkesverksamma och ett mobilt stödteam. I tider när extremismen ökar blir CVE:s arbete än mer angeläget.

På CVE:s hemsida finns nu också ett väldigt spännande kunskapspaket om män, maskulinitet och våldsbejakande extremism. Vi vet alla här inne att den överväldigande majoriteten, så mycket som mellan 75 och 90 procent av alla som verkar i extremistiska miljöer, är män. Men trots det tas detta faktum sällan i beaktande när man studerar eller forskar kring våldsbejakande extremism.

Trots stora ideologiska skillnader råder inom de flesta av de våldsbejakande extremistiska miljöerna liknande föreställningar om män och maskulinitet. Ofta betonas vilka skillnader som finns mellan män och kvinnor, och man använder ofta våld för att få fram sitt budskap. Forskning visar också att unga män ansluter sig till dessa miljöer inte enbart av ideologiska skäl utan också för att bevisa sin manlighet.

Våldsbejakande extremistiska grupper inkluderar dessutom ofta anti-feminism i sina ideologier. Feminismen anses av dessa grupper och miljöer ha fått alldeles för stort inflytande i samhället, vilket hotar den traditionella, heterosexuella familjen och undergräver mannens rätt att bestämma.

Forskningsöversikten belyser också att det finns en överlappning mellan mäns våld mot kvinnor i nära relationer ur ett individuellt perspektiv och ett samhällsstrukturellt problem som går över till våldsbejakande extremism.

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor måste därför få högre status ur flera aspekter. År 2023 är ett mörkt år när det gäller mäns våld mot kvinnor. Vi ser redan nu i maj att fler kvinnor har mördats än vi brukar se under ett år. Detta måste såklart få ett stopp.

Fru talman! För oss socialdemokrater är det viktigt att det arbete som vi påbörjade fortsätter. Vi ser också att den här regeringen fortsätter det arbetet, och detta följer vi med stort intresse.

I dagens betänkande finns flera motioner som lyfter upp viktiga förslag. Det är viktiga förslag, men som jag sa anser vi att det arbete vi påbörjade är viktigt. Vi väljer i dag att stå bakom utskottets förslag och har inga egna reservationer.

Dock kommer vi att hålla ett vakande öga på det fortsatta arbetet. Regeringens fokus får nämligen inte bara bli att studera den våldsbejakande islamismen, för som jag sa är högerextremismen precis lika farlig. (Applåder)

Anf. 31 ADAM MARTTINEN (SD):

Fru talman! Alldeles för länge har vi haft regeringar i vårt land som har ljugit svenska folket rakt upp i ansiktet. De har påstått att massinvandringen till vårt land är något naturligt och berikande och något som inte går att stoppa.

Fru talman! Säkerhetspolisen identifierar tre huvudsakliga grupperingar av våldsbejakande extremism i vårt land, där våld och terror anses vara legitima metoder för att påverka samhället. Det är höger- och vänsterextrema grupperingar, som över tid har haft en relativt jämn omfattning även om den högerextrema miljön för tillfället är något mer aktiv än den vänsterextrema.

Men den miljö som ökat explosionsartat i vårt land sedan ett par decennier tillbaka är den våldsbejakande islamistiska miljön. Den har enligt Säkerhetspolisens rapporter genom åren identifierats som så omfattande att den blivit större än både den vänster- och den högerextrema miljön tillsammans. Säkerhetspolisen har också slagit fast att tillväxten inom den här miljön är kopplad till den kraftiga och okontrollerade invandring som tidigare regeringar har främjat.

Våldsbejakande islamism är inte något naturligt i Sverige eller något som berikar Sverige. Våldsbejakande islamism går att stoppa.

Just därför, fru talman, är det så nödvändigt att regeringens invandringspolitik bygger på Sverigedemokraternas idéer snarare än Socialdemokraternas. Det är dags att stänga gränsen för alla som kan tänkas utgöra ett hot mot vårt land. Det är dags att stoppa offentliga medel som stimulerar segregation och främjar islamism. Det är dags att vi identifierar de utländska terrorhoten och utvisar personer som utgör terrorhot från vårt land en gång för alla. Om de riskerar en omild behandling i sina ursprungsländer får detta inte vara vägledande för att låta dem stanna kvar i vårt land. Utländska personer som utgör terrorhot ska utvisas, punkt.

Fru talman! Vi debatterar justitieuskottets betänkande om terrorism, som behandlar motioner med koppling till området terrorism som lämnats in under allmänna motionstiden.

Tidöpartierna har i Tidöavtalet några punkter som reglerar vissa viktiga frågor. Det handlar om lagen om särskild utlänningskontroll, som vi har debatterat tidigare. Vi har skrivningar om att vi givetvis ska verkställa fler utvisningar men också utreda förvarstiden för att kunna hålla personer som utgör säkerhetshot inlåsta snarare än att släppa dem fria, där det finns verkställighetshinder.

Vi har också en punkt med förslag i medborgarskapsfrågan, nämligen det som Sverigedemokraterna lyfte först här i Sveriges riksdag: att kunna frånta personer som utgör ett hot mot vårt land och som också har ett utländskt medborgarskap deras svenska medborgarskap. Detta är något som den socialdemokratiska regeringen vägrade att ens ta i med tång. Men för Sverigedemokraternas del är det en självklarhet att utländska medborgare som också har ett svenskt medborgarskap och som utgör ett terrorhot mot vårt land inte ska få behålla sitt svenska medborgarskap. Och de ska absolut inte gå fritt på våra gator. Det finns en glasklar skiljelinje mellan den förra regeringens politik på detta område och den här regeringens politik, som baseras på Sverigedemokraternas idéer.

Vi har också en del i Tidöavtalet som rör finansiering av trossamfund och organisationer på civilsamhällets område. Vi vill se över möjligheten att stoppa finansiering som främjar just islamism och extremism, något som förekommit under alltför lång tid och påverkat möjligheterna för de islamistiska miljöerna och separatisterna i vårt land att bredda sin verksamhet och sprida sina vansinniga idéer, som inte hör hemma i vårt land över huvud taget.

Utöver Tidöavtalet har Sverigedemokraterna också motioner på området terrorism. Vi vill bland annat göra det enklare för Säkerhetspolisen att kartlägga säkerhetshoten i Sverige. Olika delar av deras arbete behöver fortfarande skärpas upp.

Vi har också förslag om en utökning av förbudet mot deltagande i våldsbejakande organisationer. Vi menar att den systematik i fråga om våld och hot som förekommer på flera håll, inte bara från de tre nämnda stora kategorierna av våldsbejakande extremism, också måste tas på allvar. Det kan handla om exempelvis djurrättsaktivism eller rasistiska organisationer som på ett systematiskt sätt, genom handlingar i relativt milda brottskategorier, utgör ett större hot mot olika näringar, verksamheter och människor. Vi vet att djurrättsaktivister bland annat ägnar sig åt att förfölja och påverka jägare och ge sig på lantbruk och djuruppfödare på ett sätt som är systemhotande. Detta måste också finnas med i strafflagstiftningen så att man visar att det tas på större allvar.

Vi menar också att lagstiftningen gällande terrorpropaganda måste ses över. Offentliga uppmaningar till terrorism måste kunna kriminaliseras, liksom spridning av terrorpropaganda. Vi vet att det vi inte stoppar i dag riskerar att bli det stora hotet i framtiden. Invandringspolitikerna är ett tydligt exempel på hur en sådan utveckling kan ske i vårt land. Uppmaning till terrorism och spridning av terroristmaterial måste kunna kriminaliseras i större utsträckning.

Det finns också stater och statsaktörer som opererar på ett sätt som utgör hot mot vårt land. Det kan utgöra hot mot enskilda individer eller hot i syfte att påverka Sverige och Sveriges politiska beslut för att destabilisera vårt land. Just nu ser vi att Ryssland, såklart, och även Iran och Kina på olika sätt opererar mot Sverige för att påverka vårt land eller medborgare eller andra personer i vårt land. Vi behöver ha en skärpning när det gäller möjligheten att utvisa de personer som opererar för dessa länders under rättelsetjänster. Vi måste ha större förmåga att säkra vårt land från dessa länders hot.

Fru talman! Det finns mycket att säga om terrorism. Vi har debatterat detta under väldigt många år. Under den förra regeringen var det väldigt lite handling.

Tyvärr ser vi att hotnivåerna i vårt land fortsatt är höga. Tyvärr vet vi att de 300 individer som reste till Syrien och Irak för att delta i terrorstatens uppbyggnad och sedan återvände till Sverige sällan har fått möta straffansvar. De flesta går helt fria. Ingen av dem riskerar att förlora sitt medborgarskap. Ingen av dem riskerar att utvisas från vårt land. Detta är något som den socialdemokratiska regeringen lämnar efter sig som ett arv. Det är också något som Sverigedemokraterna kommer att jobba för att påverka framöver.

Vi står självfallet bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till reservation 6, om förbud mot deltagande i våldsbejakande organisationer. Där behöver vi se ett nytt omtag. Vi ser fler brottsaktörer som ägnar sig åt det som vi menar är terrorliknande verksamhet, och de måste kunna möta ett större straffansvar. Därför yrkar jag bifall till den reservationen.

Anf. 32 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Fru talman! Jag brukar begära replik så sällan som möjligt, för det innebär ju att motdebattören får möjlighet till slutreplik. Men ibland sägs det saker som gör att man bara måste gå upp och lätta sitt hjärta.

Ledamöten Marttinen verkar kalla alla invandrare i vårt land för ett stort problem som riskerar att utföra terroristhandlingar och andra typer av extrema våldsdåd.

Jag vill bara uppmärksamma alla ledamöter i den här kammaren och alla lyssnare på att de flesta människor med invandrarbakgrund i vårt land jobbar. De ser till att människor i det här landet kommer till och från jobbet varje dag. De ser till att vår sjukvård fungerar. De ser till att vår äldreomsorg fungerar. De ser till att vi har ställen att gå och äta lunch på. De startar företag. De studerar utvecklingen. De ser till att Sverige fungerar.

Detta måste jag markera. Därför begärde jag replik här.

Anf. 33 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Det finns absolut inget motsatsförhållande mellan det som ledamoten Wallentheim säger och det som jag sa i mitt anförande.

Problemet har varit det som Säkerhetspolisen pekar på, som jag också tog upp i mitt anförande, nämligen att svensk invandringspolitik och den slapphet vi har haft – den okontrollerade massinvandring vi har haft – har utnyttjats av extrema grupperingar med extrema idéer. Man har sett en möjlighet att ta sig in i Sverige. Man har med enkla medel kunnat få permanenta uppehållstillstånd. Man har med enkla medel kunnat få svenska medborgarskap och utifrån detta kunnat stärka sin position när det gäller att verka för terrorism eller sprida extrema idéer. Denna slapphet måste vi betona i varje debatt där vi talar om hur vi kan förhindra stora terrorattentat framöver.

Man ska givetvis se vad det är som har påverkat dessa miljöer. För 20 år sedan hade vi inte tillnärmelsevis en lika stor miljö inom den våldsbejakande islamismen i Sverige. Den har vuxit explosionsartat de senaste 20 åren. Det beror på att vi har haft en okontrollerad invandring till vårt land som Socialdemokraterna har stått bakom, främjat och kallat för berikande.

Tyvärr har släpphäntheten lett till att vi i dag har den största grupperingen inom den våldsbejakande islamistiska miljön. Den har vuxit på grund av er invandringspolitik. Detta måste man kunna poängtera, samtidigt som man givetvis ska ha respekt för att alla människor som bor i vårt land inte är extremister. Det är ingen som har påstått det.

Men anledningen till att detta har vuxit så explosionsartat är att vi har haft en ansvarslös invandringspolitik där Socialdemokraterna har välkomnat väldigt många extremister att komma hit och etablera sig. Så ser verkligheten ut.

Anf. 34 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Fru talman! Ja, invandringen har berikat vårt land. Det är jättemånga arbetsplatser som fungerar tack vare att vi har invandring. Jag har en pappa och en syster som jobbar inom vården och som dagligen berättar att det aldrig hade fungerat där om man inte hade haft människor med annan bakgrund.

Vi ser också att det är otroligt problematiskt med den extremism som råder, antingen det handlar om islamism eller om högerextremism. Jag, som jobbar inom skolans värld, ser det som otroligt olyckligt med de våldsdåd vi har haft i skolor. De har haft kopplingar till högerextrema miljöer snarare än till den andra delen.

Jag vill bara nämna det faktum att den invandringspolitik som vi har haft är något som har gynnat Sverige. Men det kom otroligt många människor. Det har vi talat om i många olika debatter och i olika utskott. Vi blev också tvungna att skärpa detta.

Det är dock problematiskt att Adam Marttinen och andra ledamöter från Sverigedemokraterna i andra debatter pratar sig varma för att det skulle behöva byggas murar. Det kunde vi höra så sent som i förra veckan. Man talade om att man hade varit i Polen och studerat hur snabbt och bra de höga murarna hade byggts där, och detta menade man var något som Sverige borde titta på.

Jag tycker att sådan retorik är problematisk. Sverige ska inte vara ett land som bygger murar. Sverige ska vara ett land där vi tar hand om alla. Där står Sverigedemokraterna för en helt annan politik, där man delar på människor och ser olika på människor. Sverigedemokraterna väljer att stötta den skolmarknad vi har i dag, som segregerar våra barn. Man väljer att segregera människor på arbetsmarknaden och så vidare. Det ser jag som mer problematiskt.

Anf. 35 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Jag vet att det finns en jättestor skillnad mellan Sverigedemokraternas och Socialdemokraternas bild av vilket land Sverige ska vara, vilka förutsättningar vi ska ha när det gäller att hantera gränskontroller och vad som ska gälla för svenska medborgarskap. Det är alldeles glasklart.

Det finns i dag jättemånga svenska medborgare som aldrig borde ha blivit det, enligt Sverigedemokraternas sätt att se det. Bland annat är det 300 av dem som har rest till Syrien och Irak och deltagit i att slakta människor, kvinnor och barn. De har eldat människor i stålburar som en form av terrorövergrepp för att ta över territorier. Dem hade Sverigedemokraterna aldrig velat välkomna som medborgare från första början, men Socialdemokraterna har välkomnat dem som svenska medborgare och flugit hem dem till Sverige från konflikt- och orosområden, och man fortsätter att försörja dem med svenska skattebetalares pengar.

Det finns jättestora skillnader mellan våra två partier.

”Mitt Europa bygger inga murar” sa en socialdemokratisk statsminister en gång. Här kunde vi återigen höra att vi inte ska ha några murar, det vill säga vi ska ha öppna gränser. Förutsättningarna att ta sig in i Sverige ska fortsatt vara goda för terroristerna, enligt Socialdemokraterna. Det tycker inte vi. Vi vill hindra varje individ som riskerar att utgöra ett hot från att komma in i Sverige.

En av de bästa brottspreventiva åtgärderna är att ha kontroll över terroristernas rörelsemönster och försök att etablera sig i Sverige, speciellt när vi ser att den våldsbejakande islamistiska miljön har varit den snabbast växande och i dag består av flera tusen individer som har både vilja och förmåga att begå terrorbrott.

På tal om arbetstillfällen kan jag säga att det tyvärr har skapats väldigt mycket arbetstillfällen inom polisen och Säkerhetspolisen för att hålla koll på de individer som Socialdemokraterna har släppt in.

Anf. 36 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Fru talman! Terrorismen har under historien visat sig i många olika skepnader. Begreppet terrorism har sitt ursprung i skräckväldet under franska revolutionen. Terrorism har utövats med många olika syften och många olika tillvägagångssätt – alltifrån flygplanskapningar till ensamagerande personer som med skjutvapen eller fordon dödar civila urskillningslöst.

Under 1970- och 1980-talen stod organisationer som IRA i Storbritannien och Eta i Spanien för ett stort antal attentat. I mer närliggande tid har ett stort antal attentat utförts i Europa och globalt av grupper eller individer med koppling till våldsbejakande islamism. Vi har också upplevt ett antal allvarliga attentat begångna med motiv kopplade till våldsbejakande högerextremism.

Gemensamt för alla former av terrorism är det systematiska och hänsynslösa användandet av våld för att därigenom injaga rädsla och försöka tvinga fram politiska förändringar. Våldet drabbar ofta människor slumpvis utifrån att de råkar vara på fel plats vid fel tillfälle. Den heterogena hotbilden, som förändras över tid, ställer krav på att vi har en stark lagstiftning som kan möta olika typer av hot över tid.

Enligt terroristbrottslagens 4 § kan den som begår eller försöker att begå ett uppsåtligt brott dömas för terroristbrott om gärningen allvarligt kan skada ett land eller en mellanstatlig organisation och om gärningen begås med avsikt att injaga allvarlig fruktan i en befolkning eller en del av en befolkning, att otillbörligen tvinga ett offentligt organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller att avstå från att vidta en åtgärd eller att allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer i ett land eller i en mellanstatlig organisation.

Fru talman! Vi debatterar i dag justitieutskottets betänkande om terrorism, där ett antal motioner från den allmänna motionstiden behandlas. I betänkandet föreslår utskottet att riksdagen beslutar att avslå samtliga motioner. Detta beror inte på att alla förslag är dåliga – tvärtom – utan på att de i huvudsak ingår i pågående utrednings- eller beredningsarbete.

Sverige har en vidsträckt lagstiftning när det gäller terroristbrottslighet. Den 1 juli förra året trädde den nya terroristbrottslagen i kraft. Den samlade lagstiftningen mot terrorism från flera lagar som tillkommit vid olika tillfällen. Samtidigt trädde den nya lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar i kraft, vilket ökade möjligheten att hålla personer som utgör hot mot Sveriges säkerhet i förvar och under uppsikt. Vi moderater välkomnade de nya lagarna men konstaterade samtidigt att flera problem kvarstod som olösta liksom att straffskalorna för flera brott var för milda.

Så sent som förra veckan beslutade vi här i kammaren om förbud mot deltagande i terroristorganisation. Det är en viktig lagstiftning som kommer att stärka Sveriges arbete mot terrorism. Den nya straffbestämmelsen om deltagande i terroristorganisation träder i kraft den 1 juni.

Inom kort kommer riksdagen också att besluta om regeringens proposition *Effektivare åtgärder mot spridning av terrorisminnehåll online*. Denna proposition har lagts fram för att anpassa svensk lagstiftning till en ny EU-förordning om åtgärder mot spridning av terrorisminnehåll online. Förordningen ger de nationella behöriga myndigheterna vissa befogenheter och ålägger så kallade värdtjänstleverantörer vissa skyldigheter. Bland annat får den behöriga myndigheten utfärda order om att en värdtjänstleverantör ska avlägsna terrorisminnehåll från sin värdtjänst. Detta är ett exempel på hur vi också i Europa, inom ramen för Europeiska unionen, arbetar tillsammans för att bekämpa terrorism.

Arbetet mot terrorism handlar både om att ha en kraftfull lagstiftning på plats för att kunna förebygga, förhindra och lagföra terroristbrottslighet och om olika former av mjukare – eller sociala – förebyggande åtgärder.

Den tidigare regeringen beslutade 2015 om en nationell strategi mot terrorism. Strategin är utgångspunkten för Sveriges långsiktiga arbete mot terrorism både nationellt och internationellt. En viktig del av strategin är att motverka radikaliserings- och rekryterings- och terroristgrupperingar. Regeringen arbetar nu med att ta fram en ny nationell

strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism för att skärpa och stärka det arbetet ytterligare.

Det skärpta säkerhetspolitiska läget, den ökade hotbilden mot Sverige – bland annat från våldsbejakande islamism – och ny lagstiftning innebär att det är viktigt att säkerställa att Säkerhetspolisen har tillräckliga ekonomiska resurser för sitt uppdrag. Därför tillförde regeringen 165 miljoner kronor för att stärka Säkerhetspolisens förmåga i budgetpropositionen för 2023 och ytterligare 50 miljoner i den vårändringsbudget som presenterades häromveckan.

Med detta vill jag avslutningsvis yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 37 GUDRUN NORDBORG (V):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 3, som Vänsterpartiet och Miljöpartiet står bakom och som handlar om ett nationellt avhoppprogram.

Detta är något som skulle kunna fungera väl som en förebyggande åtgärd och som även, utifrån de erfarenheter man kan få av dem som hoppar av, skulle kunna bidra till att vi förstår mekanismerna bakom att människor ansluter sig till terrorismtankar eller terroristorganisationer. Det kan också handla om annan organiserad brottslighet. Vi kan få ökade kunskaper, och vi skulle kunna få ambassadörer. De som har gått igenom sådana här program är i vissa fall otroligt viktiga i att bidra med insikter om de processer som leder in i denna grymma verksamhet.

Det är inte möjligt att ifrågasätta att det inte finns någon som inte tycker att terrorism är något helt förfärligt som vi ska göra allt vi kan för att förebygga. Frågan är: Vad gör vi då?

Om vi tittar på motionsskörden i detta ärende ser vi att det är några få motioner som handlar om det som skulle kunna vara förebyggande, till exempel ökade resurser till Center mot våldsbejakande extremism, mer samarbete med internationella organisationer och samverkan inom EU. Annars är det en serie repressiva förslag. Man ska straffa mer, straffa på nytt, vidga det möjliga området för straff och kriminalisera ännu mer.

Då väcks ju frågan: Vilket samhälle vill vi ha? Vi vill bort från terrorism och våld, men vad vet vi om vad som kan leda fram till det?

Vi vet att de allra flesta som begår våldsbrott är män. Vi vet att många gör det för att stärka sin känsla av maskulinitet och odlar en machokultur som innebär förakt och ibland öppet hat och våld mot kvinnor och mot svagare män. Detta måste vi hantera på ett helt annat sätt än enbart med verktyget kriminalisering. Vi måste bygga samhället nedifrån, hantera dessa frågor om makt och kön i förskolan och i skolan och problematisera det på ett helt annat sätt än vad vi har lyckats med hittills. Då kommer vi att kunna reducera såväl antalet mord och attentat som antalet barn som växer upp med att se våld som ett maktmedel.

Jag säger detta gång på gång därför att det här är så centrala frågor. Det har sagts här i talarstolen tidigare i dag att vi av någon anledning blundar för att det är män som begår dessa brott. Vi är könsblinda. Det måste upphöra, och vi kan få hjälp med detta på många olika sätt.

Jag vill lyfta fram att det tack och lov finns samarbete i dag där man försöker hantera frågor.

När det gäller Center mot våldsbejakande extremism vill jag särskilt markera att deras verksamhet uttryckligen och bevisat är baserad på forskning och beprövad erfarenhet och att de hela tiden verkar för en kunskapsbaserad praktik. Detta gör de på olika nivåer – på riksnivå men också på lokal och regional nivå. De utgör en resurs för många tjänstepersoner och ideellt aktiva, och framför allt agerar de förebyggande och hanterar problematik på ett effektivt sätt den vägen. Som nämndes här tidigare har de uppmärksammat manskulturens destruktivaste sida och det våld som den kan leda till.

Det som behövs ytterligare är att vi förstärker olika delar av det förebyggande arbetet. Där har det många gånger efterlysts en nationell avhopp-parverksamhet. I dag är det lite ad hoc när det gäller hur det fungerar, även om det finns en viss samordning via riksmyndigheter, där rikspolisens har ansvar för att utveckla något. Men jag tycker att utvecklingen gång på gång sker på ett spretigt sätt, där olika organ ska hantera liknande frågor.

Jag tror att det är hög tid att vi verkligen försöker fokusera ordentligt, och där kan avhopp-parverksamheterna få en viktig roll. Samtidigt, som jag också markerade, behövs en grundläggande social rättvisa som får kompletteras med programmet för att underlätta avhopp från olika extrema miljöer.

Jag yrkar bifall till reservation nummer 3.

Anf. 38 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Fru talman! Utvecklingen i vår omvärld innebär att hotet mot Sverige och det demokratiska systemet är omfattande.

Det traditionella attentatshotet från våldsbejakande islamistisk extremism och våldsbejakande högerextremism består och ökar i vissa delar, medan det bredare hotet mot demokratin blir alltmer framträdande. Våldsbejakande extremister bedriver även subversiv verksamhet i form av infiltration och påverkan för att öka splittringen i vårt samhälle.

Såväl våldsbejakande extremister som främmande makt verkar för att destabilisera samhället. Samtidigt finns ett förhöjt attentatshot. Det försämrade säkerhetspolitiska läget i världen påverkar de aktörer inom våldsbejakande extremism som Säkerhetspolisen följer.

Terrorhotet är globalt och riktar sig mot alla demokratier. Ingen går riktigt säker. Även vi har drabbats, och jag ska nämna några exempel.

Den fruktansvärda händelsen på Drottninggatan, som nämndes här tidigare, finns i färskt minne. År 2010 dog självmordsbombaren Taimour Abdulwahab när han av misstag utlöste sprängladdningen på sin kropp på Bryggargatan här i Stockholm. Attentaten mot Lars Vilks är inte att förglömma. Hans brott var att han gjorde en karikatyr av profeten Muhammed som rondellhund, och för det fick han sona.

Vi har även personer bosatta i Sverige som har deltagit i terrorbrott på kontinenten, varav Osama Krayem kanske är den mest kände. Krayem var en av huvudaktörerna bakom våldsdåden på flygplatsen och i tunnelbanan i Bryssel, där ett stort antal människor omkom och skadades. Krayem är född i min hemstad Malmö och växte upp i stadsdelen Rosengård.

För tillfället sitter fyra personer häktade på sannolika skäl misstänkta för stämpling till terrorbrott. Den yngste är 15 år, och Säpo har noterat att det finns en ökande radikaliserings bland unga, som tidigare talare nämnde.

Fru talman! Vi har också vissa händelser i närtid som påtagligt har ökat hoten mot vårt land. Koranbränningen är ett exempel som har orsakat starka känslor och som mycket väl kan trigga och även har triggat människor. Hotet finns där, och Paludans provokation är långt ifrån glömd inom vissa grupperingar.

Samma sak gäller angreppen på socialtjänsten, som anklagas för att med stöd av lagen om vård av unga, LVU, kidnappa muslimska barn. Även om det inte utlöser våldshandlingar är det en subversiv verksamhet ägnad att påverka och öka splittringen i vårt samhälle, och det kan inte uteslutas att enskilda eller grupper tillgriper våld mot den bakgrunden.

Fru talman! Jag vill också lyfta fram att det finns en tydlig och oroande koppling mellan terroristgrupper och den organiserade brottsligheten, där den senare till stor del finansierar terroristernas verksamhet. Den samlade empirin visar att organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism i allmänhet och våldsbejakande islamistisk extremism i synnerhet är överlappande och delvis sammanflätade fenomen.

Våldsbejakande islamistisk extremism och organiserad brottslighet är sammanlänkade genom rekrytering och samarbeten. Som nämndes tidigare reste för några år sedan ett hundratal personer från Sverige till Syrien och Irak för att ansluta sig till IS, eller Daish som det också kallas, eller till al-Qaida. Ett okänt antal har också anslutit sig till andra milisgrupper i regionen.

Man kan konstatera att många av dem som reste ned hade ett förflutet i de gängkriminella grupperingarna, kopplingar som fortfarande finns kvar. Jag vill lyfta fram att vi inte ska underskatta den gängkriminella miljöns och den organiserade brottslighetens koppling till terrorism. De är sammanlänkade på olika sätt.

Genom sitt våldskapital och sin ambition att skapa parallellsamhällen och underminera det demokratiska systemet utmanar dessa krafter direkt Sveriges inre säkerhet. Enligt Säkerhetspolisen har antalet attentatshot ökat mot Sverige och svenska intressen utomlands, där Sverige hamnat i större fokus för våldsbejakande islamistisk extremism. Terrorhotet mot Sverige, fru talman, måste med andra ord betraktas som fortsatt högt och allvarligt.

Regeringen, Kristdemokraterna och – det är jag säker på – vi alla här i kammaren tar detta på stort allvar. Ingen ska bejaka terrorism, och vi är alla eniga om att det är något som måste bekämpas. Det vi egentligen diskuterar är hur detta ska göras, men det finns en stor enighet om att det ska bekämpas.

Bristerna i vår terrorlagstiftning uppenbarades 2014–2015 när IS eller Daish härjade som värst i Syrien och Irak. Ny lagstiftning är på plats, men vi behöver stärka och komplettera den. Detta arbete pågår.

Vi behöver också stärka kapaciteten för att förebygga, förhindra och försvåra brott. Som nämndes har regeringen anslagit ökade medel till Säkerhetspolisen i budgeten för 2023 och har anslagit ytterligare 50 miljoner i vårändringsbudgeten.

Center mot våldsbejakande extremism, som också har nämnts här, har en oerhört viktig roll när det gäller att förebygga och förhindra radikalisering och utgör ett värdefullt stöd till kommuner och regioner genom sitt förebyggande arbete. Jag vill lyfta fram det viktiga arbete som de gör.

Det har också nämnts här tidigare att det finns beslut om kriminalisering av deltagande i terroristorganisationer.

Att motarbeta terrorisminnehåll online är viktigt. Där ligger ett förslag. Tanken är att vi ska kunna stoppa radikaliseringsvägar via nätet, förhindra direkt-sända terrorattentat och radera inlägg som bidrar till planering av attentat.

Jag vill lyfta fram insatser mot penningtvätt, som är en viktig del i att förhindra och försvåra för terroristerna. Som jag nämnde tidigare finansieras mycket av terrorismen genom annan brottslighet, och medlen kanaliseras till de här grupperingarna.

Sist och slutligen vill jag lyfta fram vikten av det internationella samarbetet. Vi har ett bra samarbete inom ramen för Europol, som har en nyckelroll i bekämpningen av terrorism. Det arbetet måste stärkas, och jag tror att det är viktigt att vi från Sveriges sida ser till att vi får bra bemanning på Europol så att vi kan bevaka våra egna nationella intressen där.

Fru talman! Med det sagt yrkar jag avslag på samtliga motioner om terrorism med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete.

Anf. 39 ULRIKA LILJEBERG (C):

Fru talman! Det råder hög ekonomisk inflation i vårt land, ja, i stora delar av världen, och det drabbar många. Detta behöver beivras, och åtgärder behöver sättas in.

Jag skulle vilja påstå att det även råder hög inflation i användandet av begreppet terrorism. Jag är medveten om att ordet kan användas både som ett juridiskt begrepp och som ett mer allmänt ord. Men när politiker och andra makthavare använder det alltför lätt och inte enligt den gängse definitionen finns risken att våra medborgare tror att vi tar till de – ofta ganska ingripande – åtgärder som vi tar till mot terrorism även mot brott som görs för ekonomisk vinning eller av andra skäl.

Som flera tidigare talare sagt skiljer sig terroristbrott från andra brott. För den enskilde som till exempel träffas av en kula och skadas eller dör är skillnaden självklart helt oväsentlig, och det är lika viktigt att lagföra och straffa oavsett om det är ett så kallat vanligt brott eller ett terroristbrott.

Men vi ska komma ihåg att ett terroristbrott enligt svensk lag är en gärning som kan skada en stat eller en mellanstatlig organisation allvarligt och vars avsikt är att injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller befolkningsgrupp, tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer. Det är viktigt att minnas den skillnaden när man diskuterar de ganska ingripande åtgärder som är möjliga för just terroristbrott. Det är en brottstyp som kräver särskild lagstiftning.

Nationellt centrum för terrorhotbedömning, NCT, gör kontinuerliga bedömningar av terrorhotnivån i Sverige och mot svenska intressen utomlands. Hotnivån bedöms i dag ligga på nivå 3 av 5. Nivå 3 innebär ett förhöjt hot och att man bedömer att ett attentat kan ske.

Man bedömer att det främsta hotet mot Sverige under 2023 sannolikt kommer från individer motiverade av en våldsbejakande högerextremistisk ideologi eller en våldsbejakande islamistisk ideologi.

Skillnaden är alltså att terrorism hotar hela vårt demokratiska samhälle och att den totala konsekvensen är så mycket större än den enskilda gärningen.

Fru talman! Det är mot bakgrund av detta som vi i Centerpartiet står bakom nuvarande lagstiftning och de förändringar som gjorts i närtid, som vi debatterat tidigare. Men jag vill lyfta fram en aspekt.

Vi går in i ett valår, då det nästa år är val till Europaparlamentet. Vi från Centern anser att EU är en viktig arena för samarbete och ser det som en styrka att kampen mot terrorism är av högsta prioritet för unionen. Tillsammans har EU:s medlemsstater bättre förutsättningar att motverka terrorattacker genom att till exempel dela underrättelser om potentiellt farliga personer, stoppa vapensmuggling och jobba mot penningtvätt än staterna har var och en för sig.

Vi ser styrkan i ett etablerat och långsiktigt dagligt arbete för att möta dessa problem. Vi ser bland annat samarbetet inom EU:s polisiära samarbete Europol som mycket viktigt för att skydda oss från terror och för att värna våra demokratier.

Jag vill därför yrka bifall till Centerpartiets enda reservation, nummer 11, som rör just samarbetet inom EU.

Anf. 40 JUNO BLOM (L):

Fru talman! Målet för all terrorismbekämpning är att undvika att terroristattentat sker. Arbetet mot terrorism delas in i tre områden: förebygga, förhindra och försvåra. Jag har i dag valt att lägga mitt fokus på det förebyggande arbetet.

Fru talman! Låt oss aldrig glömma dem som fallit offer för terrorism – de barn och vuxna som mördades på Drottninggatan här i Stockholm den 7 april 2017 och alla offer för terrorattacker världen över, år efter år.

Terrorbrott är det yttersta steget i en radikaliseringsprocess, och det är en process som fortfarande pågår varje dag här i Sverige. Den pågående radikaliseringsprocessen är ett hot mot vår demokrati. Radikaliseringsprocessen hänger nära samman med framväxten av parallella samhällen där separatistiska krafter utmanar svensk rättsordning.

Radikaliseringsprocessen hänger också samman med att antidemokratiska krafter påverkar människors delaktighet i det svenska samhället och tvingar dem att leva enligt patriarkala, separatistiska rättsordningar. Barn och unga indoktrineras att följa ideologier som erbjuder gemenskap men också förakt mot det svenska samhället. Man försöker systematiskt hota och skrämna svensk socialtjänst från att skydda barn från otrygga uppväxtmiljöer.

Om vi på riktigt ska förebygga, förhindra och försvåra terrorism krävs ett perspektivskifte. Radikaliseringsprocessen måste konfronteras tidigare och tydligare.

Radikaliseringsprocessen handlar nämligen inte bara om terrorism. Den handlar också om värderingar. En del i många radikaliseringsprocesser går ut på att värna normsystem som går tväremot individens rätt till frihet och jämställdhet och rätten att älska vem man vill oavsett kön. Det är normer och värderingar som genomsyrar svensk lagstiftning. Vi behöver inse att den demokrati, frihet och jämställdhet som vi älskar är värderingar som våldsbejakande grupper hatar och med alla medel vill förgöra.

I den svenska strategin mot terrorism som den förra regeringen fattade beslut om 2015 framkom att normer, värderingar och attityder som samverkar och bidrar till framväxten av extremism och terrorism måste motverkas effektivt. Det är viktigt att det finns ett genusperspektiv i arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism och terrorism. Vidare framkom betydelsen av insatser som kan påverka stereotypa normer som kopplar samman maskulinitet och våld.

Jag delar uppfattningen att normer, värderingar och attityder som samverkar och bidrar till framväxten av extremism och terrorism måste motverkas effektivt och att det krävs insatser som motverkar stereotypa könsroller. Men när jag letar i det material som tagits fram för att stödja arbetet har jag svårt att hitta reflektioner kring de normer, värderingar och attityder som ska motverkas effektivt.

Trots att Sverige var ett av de länder i Europa som hade flest personer som anslöt sig till terrororganisationen IS finns det fortfarande en beröringsskräck och en ovilja att prata om de normer och värderingar som ska motverkas. Detta trots indikationer på att hoten från högerextremismen ökar.

Det är svårt att motverka normer och värderingar när vägledande material inte nämner vilka normer och värderingar som ska motverkas och vad normerna och värderingarna har för syfte och mål. Men det finns rapporter där forskare har försökt identifiera faktorer.

I en rapport från Totalförsvarets forskningsinstitut om samband och synergier mellan våldsbejakande islamistisk extremism och hedersrelaterat våld och förtryck framkommer att det finns betydande likheter. Våldet och förtrycket är starkt patriarkalt och traditionsbundet. Inom båda dessa yttringar upplever anhängarna att deras normer, identitet och framtid är hotade och att våld och tvång är tillåtna medel. För att upprätthålla gruppens särprägel används kontroll, och det framkommer i rapporten att flickor och kvinnor utsätts i störst utsträckning.

Även i en rapport från Göteborgs stad, *Hederskultur, våldsbejakande islamistisk extremism och gängkriminalitet*, framkommer samband mellan hedersrelaterade brott, organiserad brottslighet och våldsbejakande islamistisk extremism, såsom den kollektivistiska strukturen, traditionella normer och grovt våld vid oförrätter för att upprätthålla hedern. Individuella fri- och rättigheter motarbetas, och de demokratiska samhällsfunktionerna trotsas.

Man ser traditionella könsroller och kontroll av flickor och kvinnor. I rapporten lyfts även att pojkar och män är präglade av ett destruktivt machoideal. Det framkommer också att polisens bedömning är att i stort sett alla vuxna individer som har rest för att leva där IS krigar har levt med hedersnormer.

Liknande faktorer framkommer i en kunskapsöversikt om vit maktmiljön som Center mot våldsbejakande extremism har tagit fram. Inom vit maktmiljön uppfattas den vita kärnfamiljen som grundläggande. Relationen mellan kvinnor och män betraktas ur ett konservativt perspektiv där könen har skilda förutsättningar och livsuppgifter.

Maskulinitetsidealet antar en överdriven, ofta våldsorienterad, manlig identitet. Den vita rasen, och specifikt kvinnan, ses som hotad av det mångkulturella samhället och i behov av skydd. Man anspelar på bilden av en stark maskulin krigare som ska beskydda den vita rasen och den egna

familjens överlevnad. Homosexualitet betraktas som ett inre moraliskt och politiskt hot.

Dessa olika rapporter tecknar tillsammans en tragisk bild av att normer och värderingar är relativt lika i den våldsbejakande islamistiska miljön respektive vit makt-miljön. Det är konservativa könsroller där kvinnor ska kontrolleras. Heterosexualitet är den enda sexualiteten som kan accepteras. Det råder ett våldsideal bland män, som förväntas anpassa sig till ett destruktivt machoideal.

I vit makt-miljön ska kvinnor skyddas från det mångkulturella samhället, och när det gäller våldsbejakande islamistiska grupperingar ska kvinnor skyddas från de västerländska männen – samtidigt som kvinnor utsätts för mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Antisemitismen utgör ytterligare en gemensam nämnare för vit makt-rörelsen och den våldsbejakande islamistiska extremismmiljön.

Att få kunskap om de normer och värderingar som behöver motverkas skulle av lätt insedda skäl underlätta för det våldsförebyggande arbetet att bli så effektivt som möjligt, men trots insikten om behovet av att öka förståelsen för vilka barn och unga som löper risk att rekryteras in i våldsbejakande extremism och till kriminella gäng har rädslan för att prata om normer och värderingar legat som en grå yllefilt över politiken och ansvariga myndigheter. Kunskapen är avgörande för att förstå orsaken till att vissa barn rekryteras in medan den stora majoriteten barn och unga, oavsett område, *inte* attraheras av vare sig extremism eller kriminella gäng.

I strategin framkommer vikten av att det finns ett genusperspektiv i arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism och terrorism. Jag delar även denna ståndpunkt, men det är svårt att hitta genusforskning som kan bidra till det förebyggande arbetet. Det skulle verkligen kunna hjälpa oss att förstå hur de skilda kontexter som rekryteringen sker i påverkar den sociala och kulturella konstruktionen av kön.

Det vore mycket värdefullt att få reda på hur kön konstrueras i till exempel Ludvika, som har en aktiv högerextremistisk bas, eller i utanförskapsområdet Navestad i Norrköping, där jag vet att hederskulturen finns och där det även förekom stenkastning mot polisen under påsken förra året – eller hur kön konstrueras på Södermalm. Kan vi lära oss något av de olika sammanhangen?

En sak är jag övertygad om: För att vi ska nå barn och unga och påverka värderingar, normer och stereotypa könsroller måste barn och unga känna att vi förstår den verklighet som råder i deras närmiljö. Frågan kvarstår varför det inte funnits ett större intresse av att hitta fler pusselbitar som förklaring till att vissa unga killar attraheras av extremistiska och kriminella miljöer. Det är avgörande för att bilden ska bli tydlig.

I detta arbete blir frågor som rör normer och värderingar avgörande. Det är när vi vill se och veta som vi kommer att kunna möta barn och unga med relevanta insatser. Genom att se och förstå fler riskfaktorer kan vi förebygga rekrytering till våldsbejakande extremistiska miljöer.

Regeringen arbetar nu med att ta fram en ny nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism. Nu finns en regering som tydligt aviserat behovet av ett perspektivskifte. Ny lagstiftning är nödvändig och en viktig del i arbetet mot extremism och terrorism, men för att få till en förändring på lång sikt är det förebyggande arbetet avgörande. Därför måste vi tillsammans frigöra oss från den grå yllefilten och intensifiera och

effektivisera det förebyggande arbetet – för att Sverige ska vara ett land där alla känner att de tillhör och tillför.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 9 Rättsmedicinalverkets hantering av humanbiologiskt material

Justitieutskottets betänkande 2022/23:JuU19

Rättsmedicinalverkets hantering av humanbiologiskt material (prop.
2022/23:82)
föredrogs.

Anf. 41 GUDRUN NORDBORG (V):

Fru talman! Jag ska börja med att säga att vi i Vänsterpartiet i stort är nöjda med detta lagstiftningsförslag, och jag kan också lägga till: Äntligen kommer det regler på detta område, som har varit helt öppet och där de som agerar praktiskt har fått göra det bäst de kan!

Vi är dock inte helt nöjda med lagförslaget utan har tre reservationer i betänkandet. Jag yrkar bifall till reservation 1, även om vi förstås står bakom alla tre.

Reservation 1 handlar om att vi är kritiska till några passager i lagtexten. Det vi har kritiserat överensstämmer med vad Lagrådet har tagit upp och varit kritiska till. Vi instämmer till fullo i de delarna. Det handlar om att vi vill värna den personliga integriteten utöver vad som görs i förslaget.

Det är dessutom så att man inte har berett dessa delar tillräckligt. Det saknas underlag för de två passager som jag snart ska nämna. Man har inte haft underlag i utredningen och därmed inte heller fått remissinstansernas reaktioner, vilket hade kunnat göra att vi accepterade detta. Beredningstväanget är en demokratisk princip som vi vill värna samtidigt som vi värnar den personliga integriteten.

Vilka passager är det då som vi i Vänsterpartiet vänder oss emot? Jo, förutom att åklagare och domstol ska kunna bestämma om utlämnande av visst material som man har arbetat med inom Rättsmedicinalverket – det handlar alltså om provmaterial som kommer från den mänskliga kroppen – föreslår regeringen att även polis och säkerhetspolis ska kunna lämna ut sådant material. Det önskar inte vi, utan vi tycker att det ska ske en rättslig kontroll i domstol. Dessutom lägger man till en punkt i paragrafen, nämligen att utlämning ska kunna tillåtas om det finns synnerliga skäl. Det är en skrivning vi tycker är alldeles för öppen och som vi vill gå emot.

Dessa två passager i lagtexten vill vi alltså stryka.

Jag har förstås letat efter varför regeringen har föreslagit detta i sista minuten efter att remissinstanserna redan har sagt sitt och hur regeringen bemöter Lagrådets kommentarer. Regeringen hävdar att det vi kritiserar redan förekommer. Man hävdar också att det skulle vara beskrivet i betänkandet och att varken utredningen i sig eller remissinstanserna har ifrågasatt det lämpliga i detta.

Jag har letat efter exempel på det regeringen säger redan existerar. Jag har utgått från ord som finns i beskrivningen av vad det skulle kunna handla om. Det står bland annat att man skulle få använda humanbiologiskt material för träning av tjänstehundar. Det gav mig orden ”utlämnande”, ”tjänstehund” och ”hund” att söka på, men jag hittade inget i SOU:n om detta. Det är alltså regeringen som har tillfört det. Detta gör mig ytterligare brydd.

Regeringen försvarar detta med att säga att det närmast framstår som ett förbiseende att dessa typer av utlämnande inte omfattas av utredningens förslag. Det är endast ett par mindre tillägg, som vi borde köpa, tycker regeringen. Som lagstiftare är jag dock inte beredd att gå på så lösa boliner. Vi har gång på gång sett kommentarer från Lagrådet som regeringen nonchalerar, och jag tycker att detta är ytterligare ett sådant flagrant exempel.

Det kan finnas fog att göra ytterligare saker, men då menar vi i en annan reservation att man behöver överväga att återkomma med ytterligare granskning så att vi får klarhet i vad det skulle handla om. Det har i varje fall inte denna proposition lyckats ge.

Jag yrkar därför bifall till reservation nummer 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 10 Sjöfartsfrågor

Sjöfartsfrågor

Trafikutskottets betänkande 2022/23:TU7
Sjöfartsfrågor
föredrogs.

Anf. 42 JOHANNA RANTSI (M):

Fru talman! Vi befinner oss i en orolig tid, en tid som har fått många av oss att ompröva våra tankar om det vi tidigare trott var självklart och det vi tagit för givet. Med oroligheter i vår omvärld och krig i vårt närområde råder alldeles särskilda omständigheter när vi i dag har samlats för att debattera sjöfart.

Faktum är att få personer reflekterar över hur beroende Sverige är av sjöfart. Men beroende av sjöfart är vi, både som individer och som samhälle i stort. Nära 90 procent av all import och export till och från Sverige går via sjöfart. Ett Sverige utan sjöfart är alltså svårt att föreställa sig.

I tider av oroligheter, pandemier och krig är det av ännu större vikt att prata om sjöfarten och Sveriges försörjningsförmåga. Ha då dessa 90 procent av landets import och export i åtanke! Vad skulle vi göra om Sveriges tågförbindelse till Europa, Öresundsbron, slås ut i en kris? I dag har vi endast ett rederi som fortfarande kör järnvägsfärjor, och det gör det kanske inte länge till. Sverige behöver ha en plan för sjöfartens beredskap i krig men även för kris och i fredstid. Svensk sjöfart måste stärkas.

I årtal har politiken tittat på när fartyg efter fartyg har lämnat landet och flaggat ut till annan stat. I årtal har tidigare regering pratat om hur viktig svensk sjöfart är men inte agerat, och i årtal har politiken underskattat svensk sjöfarts betydelse. Men det är nya tider nu, och vi har en ny regering på plats.

Knappt hundra fartyg går i dag under svensk flagg. Landets försörjningsförmåga vid kristider är hotad, konstaterar Lighthouse i en ny rapport om flaggning av fartyg. Vad ska vi ta oss till om vi inte har några svenskflaggade fartyg när krisen kommer eller kriget knackar på dörren?

Svenskflaggade fartyg är viktiga i såväl kris- som krigstider. Men den svenska flaggan spelar roll även i fredstider. Försörjningsförmågan har jag redan nämnt. Men svenskflaggade fartyg spelar roll även för ökad sysselsättning och tillväxt. Tänk åter på de 90 procenten av Sveriges import och export! Inte nog med det. Ungefär en tredjedel av besökarna till Sverige kommer med färja. Det innebär att sjöfarten är otroligt viktig även för besöksnäringen och för tillväxten i både företag och samhälle.

Svensk sjöfart skapar fler arbetstillfällen. Branschen skriker efter kompetens och har möjlighet att anställa fler. Vi från politiken behöver se till att svenska utbildningar inom sjöfart är attraktiva och fortsätter att hålla hög kvalitet. De ska kunna konkurrera på en internationell marknad och vara eftersökta.

Fru talman! Sjöfart är ett underutnyttjat färdslag som ofta hamnar i politisk skugga när vi debatterar och diskuterar infrastruktur. Det beror i grunden på en oförmåga, inte minst hos den tidigare socialdemokratiska regeringen, att se och bejaka alla färdslag och prioritera gods och pendlingsflöden.

I mitt hemlän Västra Götaland är Västra stambanan via Alingsås in mot Göteborgs hamn ett tydligt exempel på detta. Trots att den dåvarande socialdemokratiska regeringens planbeslut från juni 2022 innehåller sida upp och sida ned med mer eller mindre ofinansierade satsningar har Sveriges kanske värsta flaskhals strukits. Den finns inte ens med som projekt innan 2033. Detta vill vi ändra på.

Fru talman! Att sjöfarten hamnat där den hamnat och fått låg prioritet beror på hur man ser på forskning och utveckling. Om man tror att nuvarande utsläppsprofil 2023 kommer att vara densamma år 2033 är det rimligt att prioritera upp höghastighetståg, prioritera ned sjöfarten, lägga ned flygplatser och underfinansiera vägunderhåll. Men eftersom vi tror på en fortsatt utveckling av fossilmotorer, som vi nu ser växa fram även inom sjöfarten, kommer vi att prioritera gods- och pendlingsflöden, det vill säga jobb och tillväxt.

I det läget är det viktigt att prioritera utbyggnad och underhåll av hamnar samt vägar och järnvägar till och från hamnar, fossilmotorer och elektrifiering av hamnar liksom tillgång till landström.

Det är också viktigt att värna svensk sjöfart och svenskflaggade rederi, säkerställa att skatter och exempelvis farledsavgifter sammantaget inte utgör en konkurrensnackdel och se till att det finns människor som vill jobba till sjöss, det vill säga utbildad personal med goda arbetsvillkor.

Fru talman! Moderaterna besökte under valrörelsen Västerås hamn – en nyckel för inhemsk båttrafik. Ledningen där uppskattar att man har 85 procent underkapacitet och att man skulle kunna göra så mycket mer och bidra till fler jobb och trafikflöden.

Inget färdslag kan ta så många passagerare eller så många ton gods som sjöfarten. Det behövs inga spår, inget vägunderhåll och inga flygledartorn. Vattnet finns redan där. Det som behövs är en sammanhängande och vettig politik som förstår att bara för att fartyg i dag drivs på diesel innebär det inte att de kommer att drivas med diesel år 2033. Detta bekräftades när vi

besökte Chalmers och träffade forskare som forskar på framtida fossilfrihet. Om vi tittar på våra svenska rederier bygger nu till exempel Furutank båtar med 50 procent lägre bränsleförbrukning, 99 procent mindre partikelutsläpp och 55 procent lägre koldioxidutsläpp jämfört med äldre konventionella fartyg av samma storlek. Det är som att titta runt hörnet in i framtiden efter år 2030.

Frågan är om vi politiskt ska stötta denna nya gröna sjöfart, satsa på flödena till och från hamnar och ge svenska rederier rättvisa villkor eller om vi bara ska utgå från utsläppsprofilen 2023, som om forskning och utveckling inte alls fanns. Här går den politiska skiljelinjen mellan oss som tror på utveckling och innovation och de partier som bara ser cyklar och spår.

Moderaterna gick till val på en sammanhängande politik för sjöfarten. Vi har lyft vikten av förhandsbesked avseende sjöfartsstöd, principen om en väg in vid myndighetskontakter för rederier och hamnar, miljövänligt bränsle, fungerande infrastruktur till och från hamnar, miljödifferenterade farledsavgifter, tillgång till landström och mer elektricitet. Vi talade om vikten av rättvisa villkor för svenska rederier och vikten av krafttag mot stölder och brott i våra svenska hamnar. Vi vill se ett stärkt arbete inom IMO och EU om att göra sjöfarten mer klimatvänlig. Slutligen vill vi också utvärdera tonnageskatten.

Allt detta kan nu på olika sätt förverkligas med den nya borgerliga regeringen. Jag har inte upplevt några som helst besvärande meningsskiljaktigheter kring sjöfarten mellan Tidöavtalets olika partier. Tvärtom finns det en betydande samsyn om väldigt mycket. Det känns både viktigt och bra. Vi har nu en regering som inte kommer att prioritera bort sjöfarten till förmån för spårbinden trafik.

Moderaterna tror på forskning och innovation. Moderaterna tror på svensk sjöfart. De svenska hamnarna måste rustas för en ny, modern, grön, hållbar och tillgänglig sjöfart – med en sjöfartspolitik som långsiktigt bidrar till jobb och tillväxt och som tar klimathotet på största allvar.

Fru talman! Med de orden vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 43 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Fru talman! Jag ska berömma ledamoten: Jag tycker att det var ett väldigt bra inlägg. Det kanske är ovanligt som politiker i dag att inleda på det sättet; det ska ju vara mycket konflikt. Men jag tycker att ledamoten berör viktiga saker som rör svensk sjöfart och betydelsen av svensk sjöfart.

Jag är också glad över att ledamoten inledde anförandet med att prata om svensk försörjningstrygghet och hur vi ska klara den typen av stora utmaningar. Jag är själv före detta försvarspolitikern, och jag är glad att det nu sprider sig till övriga utskott i riksdagen att frågan om försörjningstrygghet och hur vi ska klara den nationella tryggheten är oerhört viktig. Där är naturligtvis inflaggningsen – att vi har svenskflaggade fartyg – oerhört viktig. Ledamoten och jag arrangerade ett seminarium här i riksdagen som berörde dessa frågor där marinchefen och UD:s expert på området beskrev betydelsen av att ha svenskflaggade fartyg.

Men vi vet också att detta är viktigt inom svenskt territorium. Vi har pratat mycket om Gotland, och det har varit mycket diskussioner om pris-sättningen. Men det är också oerhört viktigt att vi har fartyg som kan försörja Gotland som är svenskflaggade. Jag har vid tillfälle ställt frågan till Trafikverket hur de ser på detta nu inför den nya upphandlingen. Jag fick svaret att det inte går att göra någonting och att EU-rätten är tydlig med att det måste upphandlas fullt ut. Jag är inte riktigt av samma uppfattning, utan jag tror att detta är oerhört viktigt för försörjningstryggheten.

Min fråga till ledamoten är: Kommer ledamoten att hjälpa till här så att regeringen tar Trafikverket lite i örat och ser till att vi får en översyn av hur upphandlingen av trafiken till Gotland kommer att fungera? Vid kris, krig och andra otäcka saker som kan inträffa behöver vi kunna försörja Gotland, både den civila befolkningen och Försvarsmakten med de behov som de har.

Anf. 44 JOHANNA RANTSI (M) replik:

Fru talman! Jag är glad att ledamoten Ottosson lyfter frågan om Gotlandstrafiken. Det är en fråga som är högst aktuell just nu. Jag träffade själv Gotlandsbolaget senast under gårdagen för att diskutera deras utmaningar.

Upphandlingen pågår för tillfället, och både moderaterna i trafikutskottet och vår regering är fullt medvetna om vilka utmaningar vi står inför här. Svenskflaggade fartyg är av stor betydelse av många skäl. Jag vet att vår minister Andreas Carlson om ett par veckor ska ha en interpellationsdebatt kring detta här i kammaren. Regeringen är medveten om detta, och vi får se vad Andreas återkommer med i just den frågan.

Anf. 45 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Fru talman! Det är oerhört välkommet att ledamoten har uppmärksammat problematiken och att – vad jag förstår – infrastrukturministern kommer att fundera lite kring frågorna. Men jag är ändå lite orolig, så jag skulle vilja upprepa frågan hur ledamoten ser på det.

Kommer ledamoten att verka för att vi ser över upphandlingen? Det går ju att reglera på lite olika sätt. Man kan ju i upphandlingen ställa krav på att det ska vara svenskflaggat. Det kan även vara andra alternativ, som att staten tar över verksamheten. Jag vet inte om det är det mest optimala; jag tar bara upp några exempel.

På det här området finns det i EU-fördraget något som heter väsentliga säkerhetsintressen, som är en klausul där man kan undanta vissa verksamheter. Sverige har varit väldigt snålt med detta. Vi har sagt att det bara är försvarsmateriel, alltså stridsflygplan och undervattensverksamheter, som omfattas av detta. Men tittar man ut i Europa hanterar de övriga EU-medlemmarna detta på lite olika sätt. Väsentligt säkerhetsintresse skulle kunna vara att vi har en trygg försörjningslina till Gotland, som är en väsentlig del av svenskt försvar och en väsentlig del av Sverige, och att man på så sätt tryggar det. Det kräver naturligtvis att man uppdaterar den lagstiftningen. Då frågar jag ledamoten: Är ni beredda att driva den frågan så att vi på ett tryggt sätt kan garantera frakt till och från Gotland exempelvis under ett krig?

Anf. 46 JOHANNA RANTSI (M) replik:

Fru talman! Jag uppskattar att ledamoten tar dessa frågor på stort allvar. Det är frågor som diskuterats också i försvarsutskottet, vilket ledamoten själv har stor erfarenhet av. Det är otroligt viktigt att trafik och försvar kan vara samspelade i en sådan här fråga.

Upphandlingen pågår för tillfället, och vi får se vad den landar i, men som sagt är vi både här i riksdagen, i våra utskott och i partigrupperna men även på departementet och i Regeringskansliet fullt medvetna om riskerna som finns i denna fråga, och vi kommer att göra allt vi kan för att säkerställa att det blir ett bra beslut utifrån de förutsättningar som finns.

Anf. 47 ULRIKA HEIE (C) replik:

Fru talman! Jag vill också tacka för ett välskrivet inlägg om sjöfartens utmaningar. Detta har vi, tänker jag, en relativt bred syn på också i trafikutskottet med tanke på att vi på olika sätt tar in kunskap både från forskningen, som ledamoten själv nämnde, och givetvis också genom att träffa sjöfartens olika aktörer.

Jag tycker att det var viktiga perspektiv kring det svenskflaggade, kompetensförsörjningen och även det säkerhetspolitiska. Ledamoten sa precis i slutet av det tidigare replikskiftet att ”vi kommer att göra allt vi kan”.

Nu är det här ett motionsbetänkande, och jag är helt medveten om att det inte finns några nya lagförslag från regeringen. Men ledamoten nämnde själv kompetensfrågan, och då tänker jag att ”göra allt vi kan” inte bara är att tala om att man ser problemen och utmaningarna. Vad ligger det i att ”göra allt vi kan”?

Nu har snart ett år gått, och man har ytterligare tre om mandatperioden flyter på som de ofta gör. Vilka initiativ tror ledamoten kommer att vara de viktigaste som regeringen kommer att ta inom det närmaste året för att skapa förutsättningar för en svensk sjöfart som åter växer? Vi har ju tyvärr sett en minskning under lång tid.

När det gäller kompetensfrågan lyfts ett antal frågor som vi får till oss, och jag tänker att ledamoten också har en god kontakt med sina kollegor till exempel i utbildningsutskottet. När man drar ned på yrkesutbildningar generellt blir det väldigt svårt att se att regeringen kommer att välja att lyfta detta just för sjöfarten. Jag skulle vilja att ledamoten ger en fördjupad bild av det.

Anf. 48 JOHANNA RANTSI (M) replik:

Fru talman! Vi startade den här mandatperioden med ett Tidösamarbete. Det första vi gjorde var faktiskt att prata ihop oss om just sjöfartsfrågorna i trafikutskottet, mellan Tidöpartierna. Det är det första samarbetet som vi har gett oss in i när det kommer till just infrastrukturfrågorna, och det visar också på hur viktiga vi tycker att de här frågorna är.

Vi har pratat med varandra och fört en god dialog med departement och vår minister, och vi är fullt medvetna om de utmaningar som finns i branschen. En av dem är bland annat utbildningsfrågan. Där anser vi att vi behöver lyssna på branschen. Svensk Sjöfart har till exempel tagit fram ett förslag på en modulbaserad utbildning som de förespråkar. Det tycker jag är värt att utvärdera, för är det några som vet vad som saknas är det branschen själv. Jag tror att vi tillsammans med dem kan göra mycket för att

attrahera fler till att söka sig till just sjöfartsbranschen, som är attraktiv och har goda villkor här i Sverige.

Jag har alltså stora förhoppningar om att man jobbar snabbt med detta på departementet och att man kommer att komma med besked ganska snart. Vi har som sagt goda samarbeten partierna emellan, och jag hoppas att man tar tag i tonnageskatten som den förra regeringen valde att inte utvärdera men som faktiskt är ett av de största hoten mot att fler svenskflaggade fartyg kan komma in.

Anf. 49 ULRIKA HEIE (C) replik:

Fru talman! Det är klart att det var av vikt att Tidöpartierna talade sig samman eftersom Tidöavtalet, vad jag förstår, i princip inte innehöll någonting kopplat till just det här området. På ett sätt kanske det var lättare att inte utsättas för den här förhandlingen i ett program som skulle tas fram utan att man kunde prata ihop sig.

Ledamoten sa tidigare att man tar klimathotet på allvar och nämnde biobränslen på olika sätt. Jag ska inte blanda in flyget, men även sjöfarten är givetvis oerhört beroende av att vi jobbar med biobränslefrågan och tar initiativ på det området. Därför skulle jag gärna vilja höra lite grann hur ledamoten ser på de satsningar som behövs i närtid kopplade till biodrivmedel men också när det gäller kompetensförsörjningen. Vi har väl alla goda kontakter med Svensk Sjöfart och har lyssnat till modultänket kring utbildning, och jag tänker att vi alla tycker att det låter intressant.

Vad tror ledamoten? Kan det vara något att göra verklighet av under nästa år så att orden ”göra allt vi kan” inte innebär att vänta in någon utredning? Det lät på ledamoten som att det redan i dag finns relativt färdiga förslag som man skulle kunna sjösätta. På vilket sätt avser ledamoten att verka för det, och vad tror ledamoten kommer att komma inom det närmaste året om man får prioritera vad som är det viktigaste?

Sedan blev också jag glad att höra Gotlandstrafiken komma upp som ett exempel på behovet av att göra saker nu. Det är såklart en fråga för ministern att svara på, och han är tyvärr inte här i dag, men är han beredd att göra någonting när man ser att problemen finns just nu och inte minst kopplade till vår livsmedelsförsörjning?

Jag skulle gärna vilja höra hur samtalen går vidare där.

Anf. 50 JOHANNA RANTSI (M) replik:

Fru talman! Det finns otroligt mycket vi skulle vilja göra för sjöfarten. Som jag sa i mitt anförande är sjöfarten en fråga som länge har fått stå tillbaka när vi debatterar och diskuterar infrastruktur. Den har dessvärre inte varit en självklarhet.

Vi tar det här på allvar. Jag har en förhoppning om att man från regeringens sida ser över såväl bareboatregister och tonnageskatt som förhandsbesked om sjöfartsstöd, insatser för kompetensförsörjning och mycket mer.

Vi ska också möjliggöra miljövänliga bränslen till sjöfarten liksom transporter till och från våra hamnar så att vi kan optimera dem på bästa sätt.

Att från politiskt håll sätta fingret på vilka bränslen det skulle vara tror jag är fel väg att gå. Det behöver vi överlåta till branschen och våra experter. Vad vi däremot kan göra är att möjliggöra för branschen att gå i branschen. Svensk sjöfart ligger i framkant när det kommer till innovation och utveckling. Hur långt de verkligen har kommit ser vi på alla de projekt som bedrivs och framför allt de nya fartyg som faktiskt byggs av våra rederier i dag.

Som jag var inne på i mitt anförande vill vi också stärka samarbetet och arbetet med sjöfart internationellt. Sjöfart är ju inte en fråga som bara berör Sverige, utan det rör faktiskt hela vår värld. Vi tror också mycket på att driva på både inom IMO och EU så att vi får en stark och klimatsmart sjöfart även på ett internationellt plan. Där kan dessvärre inte Sverige göra allting självt, även om vi på många sätt redan i dag är ett föregångsland när det kommer till klimatsmart sjöfart.

Anf. 51 ULRIKA HEIE (C):

Fru talman! Det finns många olika trafikslag – väg, järnväg, flyg, bredband men också sjöfart. Det är bara sjöfarten vi debatterar här i dag liksom de förslag som partier och kommittéer har lämnat in under den allmänna motionstiden. Det kan ibland bli lite märkligt när regeringsföreträdarna i princip kan förhålla sig till nuläget och de utmaningar man ser, medan oppositionspartierna har ett antal mer konkreta förslag på vad man också behöver göra framöver.

Precis som tidigare ledamöter har varit inne på är det otroligt viktigt att sjöfarten fungerar för att transportera både gods och människor till och från vårt land på ett hållbart sätt. Under det år som har gått tänker jag att frågor som inte minst rör oss i trafikutskottet har påverkats väldigt mycket av det säkerhetspolitiska läget. Rysslands krig i Ukraina har satt väldigt fokus på behovet av säkra och hållbara transporter på många olika sätt och har delvis ändrat perspektiven när det gäller vilkas drömmar vi behöver jobba för att utveckla framåt.

Vi debatterar alltså sjöfarten som transportmedel, och sjöfarten är kanske det äldsta av de transportmedel som vi i trafikutskottet ska överblicka. Jag ska inte gå in på varje del, men för min egen del började väl intresset för upptäckter och sjöfart när jag på mellanstadiet skrev om Christofer Columbus. Då satte jag mig in i hur man på den tiden, för många hundra år sedan, erövrade sjöfarten och på olika sätt öppnade upp för handel. Jag ska inte nämna de negativa effekterna av det, men det skapade på olika sätt möjligheter för oss att mötas och att handla.

Precis som ledamoten före mig var inne på har det funnits ett antal utmaningar genom åren, inte minst för den svenska handelsflottan, och i det nya säkerhetspolitiska läget delar vi en oro över vad som händer om kriser av olika slag skulle förvärras jämfört med hur det ser ut i dag.

Fru talman! Jag vill lyfta ett antal frågor som Centerpartiet har lyft fram i sina motioner, och jag tänkte börja med det internationella perspektivet. Sverige bör vara pådrivande, precis som den moderata ledamoten sa tidigare, både inom IMO och EU för att säkerställa genomförandet av och öka ambitionerna i de internationella avtal som finns för att den internationella sjöfarten i större utsträckning ska bära sina utsläpp och sin klimatpåverkan. Vi är omgivna av vatten, och det är viktigt att denna näring får rätt

förutsättningar. Och sjöfarten är en relativt miljövänlig transportform som har en stor potential att ytterligare minska miljö- och klimatpåverkan.

Den svenska sjöfartstraditionen är besjälad av och förknippad med en stor sjösäkerhet och miljömedvetenhet. Då menar också jag att Sverige, med en stark svenskflaggad handelsflotta som ligger i framkant i arbetet med lägre svavelutsläpp och minskad klimatpåverkan, kan påverka utformningen av internationella regler för sjöfarten och dess anställda. Då är det så otroligt viktigt att vi genom ett aktivt internationellt samarbete arbetar för att stärka sjöfartens fördelar ytterligare.

Fru talman! Vi behöver arbeta än mer aktivt med konkurrenskraften hos vår svenska sjöfart. Jag efterfrågar en översyn av möjligheterna till stärkt konkurrenskraft samt en mer effektiv och bättre analyserad miljöstyrning inom sjöfarten. Då bör denna översyn också omfatta intermodala transportlösningar som stimulerar ett transportslagsövergripande godsflöde och överflyttning av gods till sjöfarten.

Där delar jag bilden som säkert många här inne har att det från politikens sida under många år har framförts önskemål – som den tidigare ledamoten i debatten sa har vi mycket vatten – om att vi ska använda sjöfarten än mer och på det sättet avlasta både väg- och järnvägsnätet. Och jag hoppas att regeringen tar till sig att det är viktigt att arbeta vidare med denna översyn.

En mycket diskuterad och debatterad fråga handlar om farledsavgifterna. Vi anser att regeringen bör ge Sjöfartsverket i uppdrag att bättre analysera effekterna av sina befintliga avgifter och avgiftsförslag samt en utvecklad miljödifferntiering när det gäller deras effekter på överflyttning av gods till sjöfart. Sjöfartsverket tar in farledsavgifter, och vi har alla försökt sätta oss in i dessa frågor på olika sätt. Vi ser också att man miljödifferntierar avgifterna. Men det verkar som att det system som finns inte till fullo egentligen möjliggör för en ännu bättre övergång till inte minst eldrift och därmed nettonollutsläpp från sjöfarten. Vi förordar en utvecklad bonus malus-modell, eftersom Sjöfartsverket enligt vår mening brister i analysen av hur höjda farledsavgifter påverkar möjligheten att flytta över gods från lastbil och räls till sjöfart.

Mer godstrafik på sjön gör att transportsektorn också ska kunna nå klimatmålen. Därför är det otroligt viktigt att titta på förutsättningarna. Den tidigare debattören lyfte inte in lotsverksamheten. Men här ser jag en viktig del att fundera över, på vilket sätt kostnader för lotsning på vattenvägar kan minska sett till den totala transportkostnaden. Ansvariga myndigheter bör ges i uppdrag att se över detta och också komma med konkreta förslag.

Vi har tagit del av vad som gäller till exempel godspendlarna på Mälaren och andra vattenvägar och hur det skulle kunna regleras genom mer funktionsbaserad lotskraft för att samstämma med kraven på kontinenten.

Det finns egentligen väldigt stora möjligheter för utveckling. Och här tänker jag att det finns en stark drivkraft från oss som jobbar med dessa frågor i trafikutskottet och en möjlighet till en bred samsyn i detta arbete.

Vi anser också att regeringen bör ta fram en grön svensk kustfartsstrategi som lyfter fram både den svenska maritima strategin och den nationella godshandlingsplanen. Här finns det exempel i Norden att titta på och lära av, inte minst i Norge.

Fru talman! Jag ska säga några ord om våra hamnar, där sjöfarten möter landfarten. Det finns många viktiga hamnprojekt i Sverige. För någon vecka sedan besökte jag Umeå hamn som har den viktiga kontakten över till Finland när det gäller både gods och människor. Och det är klart att det säkerhetspolitiska läget kom upp i diskussionen också där, och inte minst önskemål från Finland att ytterligare stärka möjligheten till inte minst godstransporter från Finlands kornbod över till Sverige och Norge. Man anser att Östersjön, och kanske också Göteborgs hamn, ligger för långt söderut i ett osäkert läge, och man vill skapa en robusthet som kan gälla framåt.

Näringslivet driver nu den gröna omställningen. Inte minst Göteborgs hamn, Nordens största hamn, som många i utskottet är väldigt engagerade i, har många spännande miljöprojekt på gång. Och den tidigare ledamoten i debatten nämnde också vikten av att transportererna till och från Göteborgs hamn får ett ökat fokus i kommande planer.

Fru talman! Sveriges mål är att utsläppen från transportsektorn till 2030 ska minska med 70 procent. Jag hörde inget annat från statsministerns företrädare nu i debatten än att detta mål ligger fast enligt vad Kristersson själv sa i söndagens tv-debatt, där det absurda förslaget om den sänkta reduktionsplikten debatterades och lanserades.

Det måste handla om smarta lösningar, om innovationer och tekniksiften som ger oss ledningen i den globala omställningen. Elektrifieringen är en del. Men det behöver finnas en konkret politik för de olika biodrivmedlen från denna regerings sida för att göra en omställning i praktisk handling.

Flera av oss hade förmånen att besöka elbåtsföretaget Candela för några månader sedan vid en svensk EU-konferens. Det finns verkligen spännande företag som också visar hur man går framåt. Då krävs det också, precis som den moderata ledamoten lyfte fram behovet av, laddmöjligheter kopplade till sjöfarten.

Vi står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 9 under punkt 7.

Fru talman! Jag skulle vilja avsluta med att än en gång lyfta fram frågan om möjligheter för transporter till och från Gotland. Prisökningen har varit 50 procent under bara det senaste året. Vi har lagt förslag på trafikutskottets bord. Men Tidöpartiernas svar på våra förslag är tystnad. I dag hade det varit en fin dag att kunna ge ytterligare något besked kopplat till detta mer än att man ser problemen och att man vill komma med en lösning vid kommande upphandling. Men det förblir tyvärr tyst från Tidöregeringen på detta område, och det tycker jag är synd.

Anf. 52 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Fru talman! Det är fantastiskt roligt att få komma tillbaka och prata lite trafikpolitik. Jag hade förmånen att sitta i trafikutskottet under den förra mandatperioden.

Vi ska prata om sjöfart. Och om vi ska prata om sjöfart skulle jag faktiskt vilja börja med det som en tidigare ledamot tog upp i ett replikskifte, nämligen kriget i Ukraina. Jag tror att situationen i Ukraina gör att vi nog kommer att tvingas fundera ytterligare på hur vi jobbar med sjöfart. 90 procent av alla transporter som kommer till Sverige och som på något sätt berör Sverige sker via sjöfart någon gång. Detta gör att vi i någon

mening måste säkerställa och ha diskussioner om hamnar och till och med ha diskussioner om var regementen ligger i relation till hamnar och hur vi jobbar i Natostrukturen.

När jag läste på inför denna debatt noterade jag att det finns motioner om exempelvis säkerhet till havs. Och det är klart att vi måste analysera olika möjligheter när det gäller terroristdåd och andra anfall mot svenskflaggade fartyg eller fartyg med annan flagg, även om jag personligen tror, precis som utskottet påpekar, att vi redan har god samverkan. Och när vi kommer in i Natostrukturen får vi en bättre samverkan.

En av de frågor som redan har berörts och som är viktig när man pratar om sjöfart är kopplingen mellan sjöfart och land. Här finns det en hel del frågor som handlar om denna infrastruktur. Jag ska avsluta med bränslet, eftersom jag där har en del sidodiskussioner. Men det är viktigt med fungerande vägar, järnvägar och muddring. Har vi inte denna infrastruktur på plats är det väldigt svårt att ha en väl fungerande hamnverksamhet. Ett exempel finns här i Stockholm där man bygger en ny hamn i Norvik men där den övriga infrastrukturen inte är på plats. Här har vi alla, oavsett om man som jag sitter i arbetsmarknadsutskottet och oavsett om man är i majoritet eller i opposition, ett ansvar att försöka få dessa strukturer att hänga ihop.

Den tidigare ledamoten nämnde detta också. Vi kan prata om sträckan från Alingsås till Göteborg. I min hembygd i Västsvrige låter det ibland som om det är en västsvensk fråga. Nej, det handlar om hur Norrland ska få ut sitt gods via Göteborgs hamn.

Det är detta som är så spännande med trafikutskottsfrågorna – att de verkligen spänner över hela riket och att sambanden är så pass starka.

Jag ska tala lite kort om bränsle i hamn. Det är en fråga som har diskuterats mycket och som ofta är en kommunal angelägenhet, eftersom de flesta hamnar drivs av kommuner. Men här har vi en spännande utmaning. Ska en hamn ha alla bränslen? Det blir väldigt dyrt. Det är egentligen samma debatt som vi har på flygsidan. Ska en flygplats kunna leverera alla bränslen? Eller kan politiken kanske vara tvungen att börja peka åt olika håll? Jag vet att inte alla borgerliga kollegor håller med om detta.

Jakob Forssmed nämnde något i debatten senast apropå att vi, vilket är väldigt klokt, väljer att sänka reduktionsplikten. Han påpekar bland annat att det bränslet, eftersom det är en bristvara, kanske gör bättre nytta i flyget eller sjöfarten.

Denna typ av avvägningar kommer vi troligtvis att vara tvungna att förr eller senare fundera på, oavsett ideologisk botten. Det sker nämligen en teknikutveckling, men det är också en bristfråga.

Utifrån det perspektivet är jag extra glad att mitt parti ihop med regeringen har kunnat få färdigt diskussionen om Fit for 55-paketet. Det är oerhört viktigt att vi jobbar inom EU-strukturen för att klara våra miljömål.

När man får chansen att komma in så här och gästspela i ett annat utskott är det också roligt, fru talman, att se att det faktiskt har hänt något. Jag har stått här i kammaren och argumenterat för isbrytare och för Hjulstabron. När jag nu läste på såg jag till min glädje att det finns pengar till Hjulstabron och till isbrytare. Det är klart att man blir lite varm om hjärtat när man ser att det till och med händer grejer när man själv inte sitter i utskottet.

Det är väl så politik är. Vi alla går in i detta och lägger några timmar på det. Vi jobbar idogt för det vi tror är gott. Och – hör och häpna – ibland händer det faktiskt lite. Vi förbättrar Sverige bit för bit. Det är min bestämnda övertygelse att vi alla har den strävan.

Jag har också noterat lite grann när det gäller Gotland. Med risk för att jag säger för mycket – det brukar jag göra – är det väl ändå så att vi behöver ha samtal om Gotlandstrafiken. Det gäller tider, frekvens och bränslen. Det kan även där vara en fråga om säkerhet. Jag har stor respekt för att det sker upphandlingar, men jag hoppas också att vi tar med oss och tittar på denna typ av frågor. Gotland är en del av Sverige. Det är en viktig del av Sverige, och då behöver vi jobba strukturerat med detta.

Sedan gäller det inflaggning. Jag hade så sent som igår ett samtal med infrastrukturministern om just inflaggning. Vi har nämligen den spännande funktionen här i Sverige att det inte ens går att flagga in alla båtar. Det går i dag inte att registrera exempelvis en ambulansbåt. Därför går de flesta på västkusten med dansk flagg. Alla har nog inte noterat det.

Om vi har regelverk som gör att vi inte kan flagga in fartyg har vi en risksituation, för det är bara svenskflaggade fartyg som vi kan använda vid en eventuell ofred. Därför väckte jag den frågan ihop med ministern igår. Jag hoppas att regeringen tittar på dessa regelverk. Vi behöver inte bara fler fartyg. Vi behöver också en mix av fartyg. Vi behöver några oljefartyg, några transportfartyg, några gods-fartyg och några ambulanser. Att ha 200 exakt likadana fartyg innebär faktiskt inte högre säkerhet. Även här tror jag att vi ibland gör det lite enkelt för oss i politiken. Vi pratar om inflaggning, men vi behöver också prata om vilken inflaggning.

Sedan gäller det rättvisa villkor. Jag är faktiskt väldigt glad även när det gäller detta. Jag ser att det har kommit en utredning och att man jobbar med det här. Det handlar om farledsavgifter, lotsavgifter, Sjöfartsverkets finansiering och tonnageskatt. Alla politiker vill väl att allting ska gå mycket snabbare – så också jag. Men jag blev väldigt glad när jag läste handlingarna och såg att det händer grejer.

Det finns ett område där jag känner mig riktigt bekymrad. Jag vet att vi kristdemokrater grubblar på detta, och det berör det utskott där jag jobbar i dag. Det gäller bemanningen – sjökaptener, styrmän, sjömän och övrigt manskap. Vi ser att det är alldeles för få som söker sig dit. Även här har vi en riskfråga. Det är ju svensk bemanning som eventuellt kan beordras in vid ofärd.

Vi såg vad som hände inom stora delar av transportsektorn när kriget i Ukraina bröt ut. En stor mängd lastbilschaufförer lämnade Sverige för att åka till östfronten. Den situationen måste vi titta på. Jag tror tyvärr – jag säger tyvärr eftersom vi alla längtar efter fred – att vi kommer att vara tvungna att titta på sjöfart även med de ögonen. Och då blir dessa utbildningar viktiga. Detta är givetvis något som jag behöver ta med mig i mitt mer vardagliga arbete.

Det finns en fråga som jag inte har hört någon lyfta än men som jag tror är en framtidsfråga. Jag lyfte den många gånger under förra mandatperioden, och jag försöker lyfta den internt. Jag tror att vi behöver en ny hamnutredning. Den gamla är rätt gammal, och varenda kommun med självaktning försvarar sin egen hamn.

Frågan är hur vi ska klara dessa samband. Det handlar alltså om landinfrastruktur och sjöinfrastruktur och om ny miljö i form av nya bränslen, ny teknik, elektrifiering, gas och vätgas. Det blir väldigt dyrt om vi gör detta på väldigt många platser. Jag tror personligen – jag skickar in det som en försiktig och ödmjuk tanke – att det kan behövas en ny hamnutredning som också tar in beaktandet av Nato. Det är precis så som någon ledamot sa tidigare. Om Göteborg blockeras kanske någon annan hamn behöver vara öppen för att ta emot gods. Här tror och hoppas jag att vi kan komma vidare.

Fru talman! Detta var några enkla ord från en tidigare ledamot i trafikutskottet. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på alla motioner.

I detta anförande instämde Johanna Rantsi (M).

Anf. 53 MATTIAS OTTOSSON (S):

Fru talman! Sverige är en sjöfartsnation. Jag tror att vi måste börja med det. Ibland trycker vi ned Sverige och pratar om att Sverige inte skulle vara det. Sverige är en sjöfartsnation. Vi har väl en av Europas längsta kuster, och vi har en stolt historia av att vara en sjöfartsnation med en varvsindustri. Vi har haft rederier som har varit ute på haven. Sedan är det inte bara kusterna. Vi har också en insjösjöfart som är oerhört viktig och som kan utvecklas.

Vi har pratat mycket om detta med svenskflaggat. Jag tror att det är viktigt att vi får fler fartyg som är svenskflaggade. Det som kan oroa mig just nu är att vi inte ens klarar av konkurrensen med de nordiska länderna. Det är smidigare att flagga ut i Finland, Danmark och Norge. Det är klart att det behöver göras någon justering där så att vi får fler svenskflaggade fartyg.

Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att sjöfarten är en internationell verksamhet. Alla fartyg på jordklotet kan inte vara svenskflaggade. Det handlar om att vi handlar med varandra och fraktar med olika typer av fartyg. Men jag är övertygad om att andelen svenska fartyg behöver öka.

Tyvär har vi inte sett den effekten. Men det gläder mig att det finns en samsyn inom näringen. Arbetsgivare och arbetstagare jobbar med dessa frågor. Flera ledamöter har tidigare i debatten nämnt tonnageskatt, stämpelskatt och nettomodellen. Det har talats om att förändra stämpelskatten och i stället göra den till en stämpelavgift. Jag tror att det är viktigt att det finns en samsyn. Jag tror att det är en tydlig signal. Jag uppfattar att det finns en ganska stor samsyn i Sveriges riksdag. Det är också en signal från Sveriges politiker till näringen om att det måste göras någonting åt detta och att det är viktigt.

Sedan kanske man ska fördjupa sig lite i varför det är viktigt. Det finns naturligtvis olika skäl. Det har naturligtvis med utbildning att göra – kunskap om att vara på sjön. Det handlar om att det ska finnas svenska fartyg där svenska sjöbefäl och svenska sjömän kan utbildas och ha sin praktik.

Jag tror också att det handlar om försörjningstryggheten, att vi ska kunna försörja Sverige även i kristider. Det är naturligtvis oerhört viktigt. Vi vet att den absolut största delen av exporten och importen går via sjön. Så är det.

Men jag tror också att detta är viktigt för att vi ska kunna ha sjysta villkor på fartyg. Där tycker jag att Sverige är en förebild. Man ska kunna jobba på ett svenskt fartyg och ha en bra arbetsmiljö och bra arbetsvillkor. Det ska inte underskattas. Det är en fråga som jag ibland tycker försvinner. Det gläder mig att man nu tittar på detta med skyddsombud, men jag tror att man behöver gå lite längre. Jag kanske återkommer till det lite senare.

Fru talman! Jag ska tala lite mer om och fördjupa mig i kompetensutveckling. I de flesta delar av transportbranschen är det brist på utbildade människor som jobbar. Det är inget undantag inom sjöfarten. Det saknas sjömän och sjöbefäl.

Här behöver man göra saker. Universitetet i Kalmar, Linnéuniversitetet och även Chalmers i Göteborg har brist på sökande till sina platser. Det är en stor utmaning att människor inte söker sig dit. Det är viktigt att det finns svenskflaggade fartyg att jobba på.

Man kan också tänka i lite nya banor. Marinen utbildar också sjömän och sjöbefäl hela tiden. När de har fått sin utbildning går de kanske på kontrakt några år. Kan man hitta något system där svensk handelsjöfart och marinen kan samverka om personalen? Finns det valideringssystem här? Jag tror att man skulle kunna hitta olika möjligheter där.

Sedan tror jag att branschen själv behöver fundera. Att vara sjöman betyder att man är ute långa tider. Det ska förenas med att ha familj. Det är klart att det är svårt att få ihop det privata livet om man ligger ute i månader. Går det att hitta lösningar här? Det behöver branschen titta på. Går det att göra det enklare att vara sjöman?

Fru talman! Vi talar om grön sjöfart. Sjöfart i sig är ganska grön. I och med att den hanterar stora volymer blir det liten miljöpåverkan. Det är viktigt att säga att många fartyg i dag använder fulolja, om man ska vara riktigt ärlig. Det behöver vi också komma åt, så att man får bättre drivmedel.

Initiativet där man talar om gröna korridorer är intressant. Jag tror att man skulle kunna jobba vidare på det. Man talar till exempel om olika typer av drivmedel. Här finns det många olika vägar. Det kan vara eldrift eller batteridrift som man kan använda på kortare sträckor.

Det som kanske har varit vanligast och som har utvecklats i våra trakter är gas eller LNG. Det är inte biogas utan naturgas i sådana fall. De försök som görs med metanol och e-metanol och att få fram tillverkning i Sverige är väldigt intressanta.

Det handlar också om vätgas. Jag vet att man på andra sidan jordklotet i Japan jobbar mycket med vätgas. Inom bulk- och oljetrafiken har man också tittat på ammoniak som drivmedel. Det finns många olika alternativ.

Det är klart att det är hybridvarianten som kanske i den närmaste framtiden kommer att vara en lösning. Det kräver också att svenska hamnar och sådana saker kan möta upp så att vi kan få till de gröna korridorerna.

Det kanske absolut viktigaste för att få den gröna omställningen är att kunderna till rederierna efterfrågar det. Det är oftast de som ska sätta det tyngsta trycket.

Jag kommer från Norrköping. Där finns det ett idrottsklädesföretag som är ganska stort och tillverkar mycket kortbyxor i Kina. De tillverkar naturligtvis också mycket annat där förutom kortbyxor.

För dem är det viktigt att ha kedjan. De ska ha sjöfart så nära som möjligt, och sedan kör de ellastbil från hamnen till lagret. Det är ett sätt för deras kunder att se att de tänker miljövänligt hela vägen. Det kanske är det absolut största trycket.

Fru talman! Då är vi inne på frågan om hamnar. Jag ska också säga någonting om hamnar. Det är också en viktig del i svensk sjöfart. De blir allt viktigare noder. Det kanske vi inte tänker på. Godset över kaj är kanske det minsta godset. Det sker mycket omlastning mellan järnväg och lastbil i hamnen. Det är noder för transport i Sverige.

Vi har talat om att det är fem hamnar som är speciellt viktiga, riksintressehamnar, corehamnar eller vad man nu ska kalla det. Jag skulle nog vilja säga att man kanske behöver titta på lite fler hamnar.

Man har till exempel bara pekat ut Göteborg på västkusten. Det är allvarligt om Göteborg skulle stängas av. Det bör finnas någon mer hamn. Det finns nog fler hamnar både i Skåne och vid Östersjön som man skulle behöva titta på. Här finns det nog en hel del att göra.

Jag tror också att Östersjön kommer att bli viktigare. Vi ser att Östeuropa växer när det gäller handel. Vi flyttar hem mycket verksamheter från Kina till Europa som hamnar i öst. Då blir det en handelslinje genom Östeuropa via Östersjön.

Vi ser att Gdansk som hamn växer väldigt mycket. Det kanske är så att vi måste tänka i nya banor. Historiskt sett har Östeuropa varit en större del av centrum i Europa.

Jag ser att min talartid rinner ut. Jag avslutar med vad jag sagt om hamnarna, fru talman. Jag yrkar bifall till reservation nummer 3 från Socialdemokraterna.

(Applåder)

Anf. 54 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Ibland tar man inte replik för att man är oense. Man kan ta replik för att man tycker att något är intressant som någon annan lyfte fram, i det här fallet ledamoten Ottosson.

Jag har egentligen två reflektioner. Jag delar den sista analysen. Det är lite grann därför jag internt och i olika sammanhang har argumenterat om det. Det är rätt länge sedan man gjorde en större hamnutredning.

Det sker en förändring för det vi kallar Östeuropa. Men ser vi det strikt historiskt är det Centraleuropa. Centraleuropa är på väg att återta sin roll. Centraleuropas historiska roll var ett industriområde.

Vi ser nu att man flyttar hem verksamhet från Kina. Det finns även till och med diskussioner om verksamhet från Afrika och Indien. Då är det Centraleuropa man börjar att etablera den i.

Gdansk, Karlshamn och en del hamnar på östra sidan kommer antagligen att bli viktigare över tid. Vi ser också man i Tallinn och i Helsingfors funderar på att bygga en järnväg i en tunnel. Det kommer att få otroliga effekter även på sjöfart. Man kommer att kunna köra gods från norra Sverige direkt ned till Centraleuropa.

Det är likadant på västkusten. Talar vi om säkerhet är antagligen Lysekil den delens absolut viktigaste djuphamn, och där tar vi bort järnvägen. Det finns grejer att fundera på när det gäller den här typen av aspekter.

Fru talman! Det andra som ledamoten lyfte fram som var väldigt positivt blev jag lite nyfiken på. Det var detta med att kunna använda maritimt utbildad personal. Jag levde nog i tron att det är mer en fartygstyp man utbildas på.

Är det som ledamoten säger kommer åtminstone jag att ta upp det internt med min ledamot i trafikutskottet men också i de samtal som jag har med regeringen. Vad finns det för möjlighet att göra så som vi gör inom flyget, där man utbildas som pilot och sedan går över till den civila sidan? Det är ett intressant förslag, fru talman.

Anf. 55 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Fru talman! Tack så mycket för berömmet från ledamoten!

Detta med hamnarna är viktigt. Sjöfarten i sig är viktig, men hamnarna måste också fungera. Vi ser förändringen i Europa i dag att man flyttar hem verksamhet. Det blir alltmer tydligt i Östeuropa. Det finns kanaler där trafiken rör på sig. Norra delen av Polen och Tyskland kommer att hamna i ett annat läge.

Vi såg också innan kriget att trafiken i Östersjön ökade. I dag är naturligtvis Ryssland avstängt. Men fortfarande är trafiken viktig för de baltiska staterna och Finland. Det är fler som nyttjar Östersjön. Någon gång kommer kriget att ta slut. Då kommer Ryssland att vara en stor marknad. Därför är Östersjön och de hamnar som är där viktiga.

Hamnarna måste utvecklas hela tiden. Till exempel Gdansk hamn är på många sätt ett föredöme. Där har man också byggt upp en digital kopia av sig själv för att kunna underlätta flöden och göra det effektivt. Där ligger man i framkant. Det kan vi titta mycket på.

Sedan gäller det validering. Vi har i dag en försvarsmakt där många är kontraktsanställda. Det finns en begränsning på hur länge man kan vara i Försvarsmakten. Det tycker jag är bra. Det kommer säkert att förändras i och med att värnplikten ökar.

Det är viktigt att man tar till vara den typ av kunskap som personalen besitter. Ofta går man en utbildning och får en civil kompetens, och det finns en militär. Ofta är det samma sak. Då borde det finnas ett enklare sätt att validera den så att man kan ta den till vara. Det tror jag att båda tjänar på.

Du kanske inte vill vara soldat eller sjöman i marinen hela livet, utan du vill kunna arbeta privat. Sedan kan man nyttja kompetensen vid en kris-situation eller när man övar och tränar. Där tror jag att man kan göra mycket.

Anf. 56 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Det sista lovar jag att ta med mig, för vi har som parti i flera år drivit linjen att den militärtjänst man gör till viss del även ska kunna ge högskolebehörighet. Vid tillfället resonerade vi om detta i samband med att det helt enkelt var brist på personal som gick in i Försvarsmakten. Jag tycker att detta är ett spännande förslag som jag ämnar ta med mig hem och försöka att fördjupa mig i.

När det gäller hamnarna kommer ju kriget, för det första, att ta slut. När jag pluggade internationella relationer konstaterade professor Galtung, tror jag att det var, att alla krig tar slut – vi vet bara inte när. I samma ögonblick som kriget tar slut kommer Ryssland givetvis i någon

mening att komma in i en handelsstruktur igen. För egen del hoppas jag att det sker så fort som möjligt och att vi kan komma ur denna fruktansvärda situation som pågår.

Vad som också sker samtidigt, och något som jag tror att Ryssland undskattar, är kinesernas förändrade handelsstrukturer. Tänk bara på detta att kineserna har gått in i Afghanistan, bygger upp Silk Road vidare till Turkiet och kommer att komma fram till Svarta havet! De öppnar en helt ny handelsrutt, och denna handelsrutt kommer att påverka oss. Det kommer att komma gods som helt enkelt går förbi Ryssland. Det kommer att komma på järnväg, och det kommer att komma på väg. Men när det sedan ska upp till oss kommer det att behöva gå över Östersjön.

Att handelsflödena i världen är på väg att vrida sig är något som jag tror att vi alla måste vara medvetna om. Det skapar nya säkerhetsrisker. Ryssland är en stormakt i förfall, som håller på att kollapsa. De är i sina dödsryckningar just nu. Men Kina är en stormakt på uppgång. Vad kommer det att få för säkerhetspolitiska effekter, och vad kommer det att få för handelseffekter?

Vi har en hel del att bära med oss, och därför är jag tacksam för det fina samtalsklimat vi har här i kammaren om den här typen av viktiga frågor.

Anf. 57 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Fru talman! Jag är också glad att vi har en konstruktiv dialog, och jag tror att det driver oss framåt. Jag tycker att det är bra om vi kan hitta så mycket samverkan som möjligt. Det kanske handlar om min fostran i kommunalpolitiken, där pragmatismen på något sätt är det som är viktigt.

Jag delar ledamotens syn på Kinas agerande och hur man uppträder som nation. Jag är just hemkommen från en resa till FN, där jag såg hur Kina agerade på ett helt annat sätt. Man företräder den globala synen och sådana saker. Kina har en annan framtoning än Ryssland, som jag tror är framkomlig men naturligtvis också farlig. Kina är en diktatur och ett ganska aggressivt land fast man uppträder mer försiktigt och diplomatiskt – eller hur jag ska uttrycka mig.

När vi pratar om de nya handelsvägarna vill jag nämna Sydostpassagen, alltså norr om oss, som också är viktig ur säkerhetsperspektiv. Med tanke på de klimatförändringar som sker kommer det att det blir lättare att använda denna passage. Det är en tuff passage, men Kina har säkert intressen av att gå den vägen också. Det gör att vi har utmaningar och möjligheter även där när det gäller hur vi ska förhålla oss.

Det händer någonting hela tiden. Men jag är glad att vi har en fruktsam syn framåt, som jag tror kan leda till någonting bra.

Anf. 58 HELENA GELLERMAN (L):

Fru talman! I dag debatterar vi sjöfartsfrågor. Sjöfarten är mycket viktig för den svenska välfärden. Utan sjöfarten skulle vi inte ha råd med vår fina utbildning och den fantastiska vård som vi har i Sverige.

Anledningen är enkel. Sverige har stora råvarutillgångar och världsledande företag som exporterar större delen av sin produktion, till exempel trävaror och fordon, till alla världsdelar. Sjöfarten står för 90 procent av vår export till utlandet.

Exporten gör att våra svenska företag får inkomster. De kan då utvecklas och erbjuda hundratusentals jobb, där både företag och personal betalar skatt. Och skatten används sedan till bland annat vår välfärd. Det är viktigt att vi ser detta samband och att sjöfartens betydelse för vårt lands välbefinnande får den uppmärksamhet den förtjänar. Det har faktiskt saknats de senaste åtta åren med den gamla regeringen.

Kriget i Ukraina har samtidigt visat att vi behöver stärka den svenska sjöfarten, vilket innebär att vi måste stärka den när det gäller både fler svenskregistrerade fartyg och fler svenska sjömän.

Kriget i Ukraina har också satt fingret på beroendet av Öresundsbron för våra järnvägsförbindelser, där behovet av järnvägsfartyg är tydligt för överskådlig framtid för att skapa redundans i systemet.

Sjöfartens betydelse för våra svenska företag och för vår beredskap gör att vi liberaler vill underlätta för inregistreringen av fartyg till Sverige. Ett viktigt verktyg är att ta bort stämpelskatten på nya fartyg och ersätta den med en direkt avgift till Sjöfartsverket. Stämpelskatten har dessutom en negativ påverkan på utvecklingen mot en klimatvänlig sjöfart, eftersom satsningar på grön teknik gör fartygen dyrare. Det leder i sin tur till högre stämpelskatt.

För att ytterligare göra det attraktivt att registrera sitt fartyg i Sverige vill Liberalerna göra en översyn av tonnageskatten så att fler fartyg kan registreras i systemet. Vi kan inte ha radikalt olika regler jämfört med våra närmaste grannländer. Danmarks regler är till exempel mycket mer attraktiva än de svenska reglerna. Detta gäller också den svenska nettomodellen. Vi vill se förhandsbesked till företag när det gäller om de kan få sjöfartsstöd.

Fru talman! Våra inre vattenvägar är en tillgång som vi inte utnyttjar tillräckligt. Det är bara 3 procent av våra inrikes transporter som går på våra inre vattenvägar, trots våra goda förutsättningar. EU:s regelverk för inre vattenvägar ger Sverige möjlighet att sätta våra egna regler. Låt oss utnyttja denna möjlighet!

Ett exempel är prämtrafiken, som kan minska antalet tunga lastbilstransporter, inte minst i våra städer. Vi vill därför se över lagstiftningen som hindrar prämtrafik.

Vi pratar ofta om överflyttning av gods från väg till sjöfart, men för att lyckas med det krävs ett ökat fokus på infrastrukturen till våra hamnar. Vägar, järnvägar och kollektivtrafik är en förutsättning och måste fungera.

Vi vet att det går. Det finns ett lyckat exempel som gäller Göteborgs hamn och Västra stambanan, som tar över 60 procent av hamnens gods. Liberalerna vill att regeringen prioriterar detta i den kommande nationella infrastrukturplanen. Det gäller inte minst Sveriges mest trafikerade sträcka, Alingsås–Göteborg, då Göteborgs hamn ser en ökning av sitt gods med 80 procent till 2035. Dagens järnväg kan inte svälja denna stora ökning.

Fru talman! Sjöfartsverket är en central del i hur sjöfarten utvecklas. Myndigheten finansieras i huvudsak av farleds- och lotsavgifter från handelsjöfarten, och målet för Sjöfartsverket är att ha en ekonomi i balans. Sjöfartsverket har dock en ansträngd ekonomi, och i översynen av avgifterna måste man ta hänsyn till påverkan på den svenska sjöfartens konkurrenskraft.

Lotsavgifterna är en annan del. Deras påverkan på olika hamnars konkurrenskraft behöver samtidigt ses över, inte minst vad gäller vad vi kan göra genom att digitalisera lotstjänsten där det är möjligt.

De svenska isbrytarna är i akut behov av att bytas ut. Isbrytarna har en viktig funktion för att hålla svenska hamnar isfria, så att företagen riskfritt kan planera för att året om föra ut sina produkter via våra hamnar. Det är bra att två isbrytare är anslagsfinansierade genom nationell plan. Liberalerna vill också att optionen på en tredje isbrytare utnyttjas för att säkra tillgången till våra hamnar och för den svenska beredskapen, inte minst i Östersjön.

EU:s stora klimatpaket Fit for 55 beslutades för några veckor sedan. Det innehåller fyra styrmedel som kommer att få jättestor påverkan på sjöfarten. Det första är att sjöfarten ska in i utsläppshandelssystemet ETS. Det sker gradvis mellan åren 2023 och 2026. Det andra är det förändrade energiskattedirektivet, som innebär ett slut på skattefriheten för sjöfartsbränsle från och med i år. Det tredje är att reduktionsplikten införs genom förslaget FuelEU Maritime. Det fjärde, slutligen, är kravet på infrastruktur för bunkring av alternativa bränslen och el. Detta är radikala nya förordningar och direktiv som svensk sjöfart, svenska hamnar med flera måste anpassa sig till.

Liberalerna tycker att det är positivt att vi nu får konkurrensneutrala regler i hela EU. Det stärker den svenska sjöfartsbranschen, som ligger långt fram i klimatomställningen. Vi behöver därför öka satsningen på elektrifiering av mindre färjor och fartyg och i möjligaste mån prioritera biodrivmedel till framför allt sjöfart och flyg. Vi behöver också satsa på forskning om vätgas och elektrobränslen och deras infrastruktur, allt för att underlätta branschens övergång till fossilfria transporter.

Fartyg behöver ges incitament att använda landström i våra hamnar i stället för att ligga med motorerna igång. Ett sätt att styra över mot mer elanvändning i hamn är att införa differentierade hamnavgifter eller att bara de fartyg som ansluter till landström får besöka de citynära hamnarna.

Avslutningsvis vill jag ta upp hur vi kan öka den svenska sjöfartskompetensen, inte minst på befälssidan. Vi ser positivt på diskussionen om att utveckla dagens utbildning och dela upp den i flera steg. Genom att göra det möter man bättre behovet av befälskompetens men även annan kompetens inom svensk sjöfart.

Svensk sjöfart har en viktig uppgift i att visa vägen till fossilfria sjötransporter globalt. Nu ökar regeringen fokus på den svenska sjöfarten för klimatets, företagets och landets beredskaps skull.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på alla motioner.

Anf. 59 JIMMY STÅHL (SD):

Fru talman! Det är mycket glädjande att se hur överens vi är om att sjöfarten är viktig för Sverige, oavsett om vi är regering, samarbetsparti eller opposition.

Fru talman! Jag tänkte prata lite om dåtiden. Innan jag blev politiker arbetade jag i Skandiahammen i Göteborg under 20 års tid. Att följa gods-volymer och storleken på fartygen under dessa år har varit en fantastisk lärdom. När jag började 1994 var fartygen ganska små, och på de mindre feederfartygen lastade vi kanske upp till 50 containrar. När jag blev

tjänstledig 2014 hade de små fartygen blivit ganska stora, och man hantade närmare 500 containrar på dem. Vi ska inte heller glömma de riktigt stora fartyg som anlöper hamnen och som kan lasta mellan 20 000 och 24 000 TEU, det vill säga 20-fotscontainrar.

Flödet av gods i hamnen har ständigt ökat, oavsett om det varit import eller export. Det gick att förutse om det var en stundande högkonjunktur eller lågkonjunktur på gång beroende på flödena av tomcontainrar.

I början var det bara ett fåtal tåg som kom in i hamnen med gods. Det var en ganska liten verksamhet. Men allteftersom tiden gick växte sig även järnvägen stor i hamnen. Till slut var det närmare 60 procent av det landbaserade godset som kom till och lämnade hamnen via järnväg, vilket är ganska stor mängd gods. Det har varit en grymt rolig utveckling att vara med om.

Fru talman! Kustsjöfarten och inlandssjöfarten har en enorm möjlighet att komplettera det svenska transportsystemet. Försök har gjorts att frakta sjögods mellan Norviks hamn och Mälarhamnar, men tyvärr har försöken avslutats då kostnaden varit för hög. Att lasta om gods som kommer från USA eller Asien till mindre fartyg och skeppa det vidare runt den svenska kusten för att avlasta vägarna och järnvägen vore mycket lämpligt, i stället för att godset ska transporteras långa sträckor på vägarna eller järnvägarna.

Vi måste ha mer infrastruktur av alla de slag. Transportsätten ska samverka och bidra där det gör mest nytta. Vi måste dock möjliggöra att man som transportköpare kan välja det transportsätt som fungerar bäst.

Att få igång kustsjöfarten och inlandssjöfarten öppnar för nya transportvägar och fler arbetstillfällen. Sverige har en hel del stora hamnar där en hel del gods passar utmärkt att transportera vidare med kustsjöfart. För att möjliggöra kust- och inlandssjöfart måste kostnaden minska. Ett sätt är att ta bort farledsavgifter för fartyg som går mellan svenska hamnar. Sjöfartsverket har i dag inga större intäkter av denna typ av trafik, vilket borde göra detta möjligt utan några större problem. Det skulle också göra det enklare att boka transporter med omlastning mellan fartyg.

Jag måste, fru talman, passa på att lyfta en liten solskenshistoria i dessa mörka dagar: Wallenius och Greencarrier ska starta ett gemensamt rederi med namnet Lakeway Link, med syfte att sjövägen transportera tung trafik mellan Mälaren och Polen. Det kommer att ske med två avgångar i veckan och svensk flagg på fartyget.

Fru talman! Alla transporter hänger ihop. Det gör att vi också måste satsa på att bygga ut vägar och järnvägar till och från hamnarna. Det är inte rimligt att säga att man vill ha en överflyttning från väg till järnväg och sjöfart utan att ge förutsättningar för att så ska ske.

I min yrkesroll som både hamnarbetare och politiker har jag besökt många hamnar och upplevt att både vägar och järnvägar till hamnarna kan göras mycket bättre. I dag är det riktigt bedrövligt på sina håll. Till exempel är det enkelspår till de skånska hamnarna Trelleborg och Ystad. Detta trafikeras också av pågatågen, vilket är ganska begränsande för möjligheten att öka järnvägstrafiken till hamnarna. Här behöver dubbelspår byggas för att effektivisera flöden för framtiden.

E65 till Ystad är ett annat exempel som behövs åtgärdas. Det är en två-plus-ett-väg, och en hel del jordbruk längs vägen använder också vägen för att förflytta jordbruksmaskiner mellan åkrarna. Det är ett stort hinder för trafiken till och från hamnarna. För att få ett bra flöde behöver järnväg

och vägar till och från hamnarna byggas ut för att klara av både gods- och passagerarvolymerna.

Vi kan inte prata om sjöfart utan att nämna ropaxfartygen, som också benämns kryssningsfartyg. De transporterar rullande gods men också en hel del passagerare. Från Sverige trafikerar de Finland, Åland, Danmark, Polen, Tyskland, Estland och Lettland. Dessa fartyg är som flytande hotell med restauranger, butiker och nöjesaktiviteter. Fartygen levererar transporter men också upplevelser. På exempelvis Viking Glory arbetar 400 personer, varav 200 arbetar ombord och 200 är hemma och arbetsväxlar. Ett enda fartyg genererar massor av arbetstillfällen, alltifrån befäl till arbeten ombord som är hotellrelaterade.

Fru talman! Vilken flagga som hänger bak på fartygen gör skillnad. Om det är en svensk flagga kommer de flesta jobben ombord att tillsättas med svensk arbetskraft. Flaggan har betydelse inte bara för vilka som är anställda utan också för Sveriges försvarsförmåga i krigstid med förflyttning av trupper, materiel med mera. Svensk sjöfart har stor utvecklingspotential. Fler fartyg kan framöver få en svensk flagga i aktern.

Fru talman! Det handlar om när och inte om fler fartyg flaggar svenskt. Därför måste vi redan nu börja utbilda framtidens sjömän; det innefattar även kvinnor. Organisationen Svensk Sjöfart har intressanta förslag på att lägga utbildningen i block, så att det blir enklare att utbilda sig till det man ska arbeta med och senare fylla på sin utbildning i flera steg för att göra den bredare, om man så önskar. Genom att utbildningen blir mer flexibel blir det mer attraktivt att söka sig till sjöfarten.

Fru talman! Det behöver göras en hel del förändringar för att vända skutan och ge svensk sjöfart möjlighet att konkurrera på lika villkor. Det handlar om alltifrån tonnageskatt till stämpelskatt, bareboat, nettomodell, utbildningsblock, lots, farledsavgifter, navigationsstöd från land, förhandsbesked när det gäller sjöfartsstöd med mera. Men det ska vi ta tag i.

Vad jag kan höra här finns det uppenbarligen inget större motstånd mot de åtgärderna. Därför hoppas vi att det ska kunna gå ganska fort. Efter konstruktiv dialog med regeringspartierna har jag stort hopp om att detta ska ske om inte alltför lång tid.

Vi står bakom alla våra särskilda yttranden och reservationer, men för att inte försvåra pågående diskussioner väljer vi i detta läge att inte yrka på någonting.

(Applåder)

Anf. 60 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Fru talman! Jag har två korta frågor till ledamoten.

Till att börja med gläder det mig att en stuveri- eller hamnarbetare är ledamot av Sveriges riksdag. Jag tycker att vi lever i ett fint land.

Ledamoten har alltså erfarenhet av att jobba i en hamn. Det kan vara en tuff arbetsmiljö där man kan utsättas för många olika risker. Då tycker jag att det är viktigt att arbetstagarna själva kan utse sitt skyddsombud, så att man kan säkra arbetsmiljön och vara säker på att man kommer hem till sin familj efter en arbetsdag. Riktigt så har det inte varit när man jobbat till sjöss.

Min fråga till ledamoten är: Hur ställer du dig till att vi också har regionala skyddsombud till sjöss? Hur ställer sig ditt parti till det?

Det andra gäller att vi tidigare i dag har hört regeringspartier tala om Tidöavtalet och överenskommelser om sjöfarten. Jag har läst Tidöavtalet, men jag hittar inga överenskommelser om sjöfarten. Men som representant för Sverigedemokraterna kan ledamoten säkert ge mig tydligt besked om hur de överenskommelserna ser ut.

Anf. 61 JIMMY STÅHL (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar Mattias Ottosson för att han valde att ta replik.

Jag är hamnarbetare, och det är helt underbart att få jobba med dessa frågor. Det är något jag brinner för. Det är lite av en familjetradition att jobba i hamnen. Min pappa jobbar där, och min bror jobbar där.

Vad gäller skyddsombud har jag varit väldigt aktiv i Svenska Hamnarbetsförbundet och har i många år jobbat och slitit hårt för avtal. Jag vet vilka svårigheter vi hade när vi fick kriga med Transport för att utse skyddsombud.

Jag tycker att skyddsombud ska utses på arbetsplatsen, av dem som arbetar där. Det är viktigt. Det ska inte vara fackförbund som utser skyddsombud. Det ska vara kollegorna, som har förtroende för personen. Det ska inte vara styrt av partitillhörighet. Där har Mattias Ottosson fått höra min inställning till skyddsombud. De är viktiga.

Vad gäller Tidöavtalet har Mattias Ottosson uppfattat det helt korrekt. Tidöavtalet innefattar inom trafikuskottets område Bromma flygplats.

Vi har ändå lyckats få till en bra dialog med regeringen vad gäller sjöfarten. Det var det första vi satte oss ned och diskuterade. Vi har möte med departementet varannan tisdag. Det är mycket konstruktiva och kreativa diskussioner som förs. Sjöfarten var det första som togs upp. Diskussioner om framtiden pågår. Jag ser mycket ljus på den.

Anf. 62 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Fru talman! När det gäller Tidöavtalet, ska jag tolka det som att vi kommer att få se ett Tidöavtal 2.0 eller 2.1, eller vad man ska säga? Kommer det att komma en utveckling som innefattar sjöfartsfrågor?

Jag går tillbaka till skyddsombuden. Det gläder mig att ledamoten tycker att de är viktiga. På fartyg arbetar man oftast i en mindre krets. Det är inte befälhavaren som utser skyddsombudet, utan det ska arbetstagarna göra. Men i en liten krets kan man utsättas för tryck. Skulle det då inte vara bra om en facklig organisation kunde utse regionala skyddsombud? Då är det alltså inte en arbetstagar på fartyget som är det. Tanken är att man ska slippa känna press i en mindre grupp.

Det som är viktigt är i grund och botten att man har en arbetsmiljö man känner sig trygg och säker i och att man kommer hem efter sin arbetsdag eller sina arbetspass; arbetspassen är naturligtvis lite längre när man är ute till sjöss.

Anf. 63 JIMMY STÅHL (SD) replik:

Fru talman! Man kan såklart alltid göra om, göra rätt och göra förändringar.

Vad gäller skyddsombud ombord på fartyg är fartygen och besättningarna olika stora. Det jag värdesätter är intresset för att vara skyddsombud.

Om ett fackförbund säger till en stackars människa att vara skyddsombud innebär det inte per automatik att det blir ett bra skyddsombud. Skyddsombudet bör vilja ha jobbet. Han eller hon bör också ha pondusen för att kunna gå emot, om något är fel, skyddsstoppa och så vidare.

Det är inte glasklart. Det är mycket enklare på en stor arbetsplats där man har en stor och stark vilja. Men jag tar gärna en diskussion om vad man skulle kunna göra för att utbilda och värna skyddsombuden på olika arbetsplatser. Alla arbetsplatser är ju olika. I Göteborgs hamn till exempel var det inga problem. Där var det ett helt gäng som jagade möjligheten att bli skyddsombud. Men på mindre arbetsplatser kanske intresset är noll och intet, vilket är beklagligt.

Jag tycker absolut att det i första hand bör vara arbetsgruppen själv som utser skyddsombud. Om det inte är möjligt är det ändå bra om någon har ett skyddsombudsansvar ombord på fartygen.

Jag vet ett gäng människor under mina 20 år i Göteborgs hamn som tyvärr inte finns med oss i dag. Jag misstänker att sjöfarten också har sina farligheter, med tanke på vilka laster de har ombord, till exempel gaser i lastutrymmet. Visst bör man kunna säga ifrån, och faktiskt göra det, om något är fel.

Anf. 64 LINDA W SNECKER (V):

Fru talman! Min morfar var sjökaptan. Han lämnade som 16-åring ett fattigt hem utanför Höganäs för att börja arbeta på fartyg som fraktade varor över världens alla hav. Därefter läste han till sjökaptan i Kalmar, där han träffade min mormor. Det är från honom efternamnet Snecker kommer. Det är för övrigt en påhittad dansk-svensk variant av ordet snickare.

Jag har, genom min morfar, fått lära mig att sjöfolk är ett speciellt släkte. Det är äventyr, disciplin och en värld utan gränser som lockar. Men livet på sjön är inte enkelt. Det är ett utmanande och stundtals väldigt farligt arbete.

Vad som skulle påverka livet på sjön skulle vara om fler fartyg svenskflaggades och började lyda under svenska arbetsmiljöregler. Att driva till exempel ett färjerederi under ett annat lands flagg är inte rimligt. Det leder till illojal konkurrens när arbetsmiljö och löner kan dumpas på ett sätt som inte är värdigt ett land som Sverige. Därför måste mer göras för att fler fartyg ska ha svensk flagg. Flera av regeringspartierna har lyft fram det här i dag. De pratar om sitt goda samarbete inom sjöfartspolitik, men det börjar bli upp till bevis. Vad tänker regeringen leverera?

Arbetsmiljön på fartyg är farlig, men till sjöss regleras arbetet genom en särlagstiftning med väsentligt sämre kontroll av arbetsmiljön. Fackklubben på fartyget får inte själv utse skyddsombud. Därför måste fartygs-säkerhetslagen ändras. Arbetsmiljön till sjöss och i hamn måste bli bättre och kontrollen tydligare.

Fru talman! Det finns ett stort utbildningsbehov på många områden inom transportsektorn, bland annat sjöfarten. Det är en utbildning och ett yrke som kräver att du kan både räkna och göra lång praktik till havs under ett års tid för att till slut bli till exempel sjökaptan. För att bli lots krävs ytterligare utbildning hos Sjöfartsverket på uppemot ett år.

Yrkena och utbildningarna behöver anpassas efter dagens samhälle och värld. Att vara borta flera veckor eller ett halvår i sträck har sin tjusning men är också en utmaning. Fler måste lockas till sjön, men sjön måste även anpassas efter livet på land. Jag skulle vilja se en plan för hur fler kan lockas till yrken inom transportbranschen, från sjön till järnvägen och vägen. Det tänker jag att regeringen kan fortsätta diskutera.

Sjön är otroligt viktig för Sveriges import och export. Av allt som tas in i landet i dag fraktas 90 procent på sjön. Regeringen säger att sjöfrakten och sjöfarten ska öka. Det är högprioriterat av regeringen – ändå ser vi inga förslag på hur det ska genomföras. Det regeringen gör är i stället att sänka dieselpriserna för de tunga lastbilarna. Pratet om att satsa på svensk sjöfart är alltså just prat och ingen som helst handling.

Något som möter mycket kritik är hur Sjöfartsverket är finansierat. Verket är inte en förvaltningsmyndighet som får statliga medel utan ett affärsverk som finansieras genom att man tillhandahåller farleder där fartyg kan transportera gods som importeras till och exporteras från Sverige.

Ett vanligt argument är att om farledsavgifterna skulle sänkas skulle mer kunna fraktas på sjön, men för det första fraktas nästan allt på sjön redan så det finns inte jättemycket mer att börja frakta den vägen, och för det andra är inte farledsavgifterna någon betydande utgift för rederierna. De fungerar ganska dåligt som styrmedel vad man än vill uppnå – oavsett om det är ett miljöincitament eller en överflytt från vägen till sjön.

Statskontoret har tittat på överflyttningen och priset, och det är möjligen inlandssjöfarten som kan öka sina transporter på sjön. Men då ska man komma ihåg att inlandssjöfarten har väldigt lågvärdigt gods.

Om man väljer att sänka farledsavgifterna skulle det innebära att svenska staten skulle subventionera ett av världens största bolag som gör miljarder och åter miljarder i vinst. Jag vet inte hur det är med mina kollegor i kammaren, men jag vill hellre att våra skattepengar går till skolan, sjukvården, polisen och försvaret i stället för till att subventionera globala fraktföretag.

Det vore bättre att göra Sjöfartsverket till en förvaltningsmyndighet utan krav på avkastning. Avkastningen kommer i dag från rederierna. Det är där myndigheten gör sin vinst. Men myndigheter har överlag svårt att göra affärer, så låt dem för allt i världen slippa finansieras på det sättet!

Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 65 JIMMY STÅHL (SD) replik:

Fru talman! Tack, Linda W Snecker, för anförandet! Det låter som om regeringspartierna och Sverigedemokraterna har sänkt reduktionsplikten bara för att subventionera fartyg och uppmuntra de tunga transportörerna att leverera mat till våra bord. Men genom att priset på diesel sänks blir det rimliga kostnader för handeln och rimliga matpriser. Jordbrukarna och lantbrukarna behöver inte ha höga dieselpriser. De priserna gör att matkostnaderna skjuter i höjden och att folk får flytta från hus och hem för att de inte har råd. Lönen räcker inte till.

Vad gäller sjöfarten, om vi nu återgår till den, är farledsavgifterna extremt höga i Sverige. I Finland halverade man farledsavgifterna när corona kom, och i Estland har man låga farledsavgifter, men i andra länder är det inga farledsavgifter att prata om. De är ett stort hinder.

Jag föreslog i mitt anförande att inlandssjöfarten och kustsjöfarten farledsavgiftsbefrias. Det gäller alltså fartyg som går mellan svenska hamnar. Där får Sjöfartsverket i dag knappt in några avgifter över huvud taget. Jag undrar hur Linda W Snecker och hennes parti ställer sig till ett sådant förslag för att främja sjöfarten.

Anf. 66 LINDA W SNECKER (V) replik:

Fru talman! Jag håller med ledamoten Jimmy Ståhl om att det i dag är för dyrt för vanliga familjer att klara sig. Folk får gå från hus och hem, och man har inte råd att sätta den mat man vill på bordet. Men det beror ju inte på dieselpriserna eller på någonting annat sådant, utan på den ekonomiska kris vi lever i.

Att göra som regeringen gör med dieselpriserna har starkt ifrågasatts av hela branschen. Det kommer inte att leda till några 5,50 kronor i lägre pris vid pump. Alla har sagt att det inte kommer att bli någon sådan pris-sänkning som regeringen tror. Det är absolut för dyrt, men det regeringen behöver göra är helt andra insatser för att svenska barnfamiljer ska få det betydligt bättre än i dag.

Angående ledamoten Ståhls fråga om farledsavgifterna har Statskontoret utrett dem. Det är en fantastiskt bra utredning där man konstaterar att farledsavgifterna inte på något sätt är betungande för rederierna. Det är inte farledsavgifterna som påverkar överflytten från väg till sjö.

Det man inte tar upp i utredningen är till exempel hamnavgifterna, som är hemliga. Rederierna och hamnen gör en överenskommelse om hur mycket det ska kosta. Hamnavgifterna är det ingen som pratar om. Kanske har de större betydelse än farledsavgifterna, som inte har någon betydelse för vare sig överflytten eller miljöincitamenten? Däremot finns det i Mälaren och Vänern en liten möjlighet att öka det lågvärdiga godset på farlederna om man på något sätt sänker farledsavgifterna. Låt oss kolla på om det går att öka transporter på sjön och avlasta vägarna, speciellt i Mälardalen!

Anf. 67 JIMMY STÅHL (SD) replik:

Fru talman! Det är ganska intressant, egentligen. Jag förstår att utredningen säger att farledsavgifter för sällananlöp till Sverige inte är den stora andelen av utgifterna. Det kan jag köpa. Men det handlar ju om kustsjöfart för att få i gång transporter mellan Sveriges hamnar så att man kan ha en indirekt sjöbusstrafik från Göteborg och hela vägen upp till norska och finska gränserna. Då handlar det om att frakta gods i Sverige.

Med tanke på att kanske 75–85 procent av folket i Sverige bor inom fem mils avstånd från havet bor ju den stora majoriteten av människorna ganska havsnära. Men att transporter inte skulle fördyra matkostnaderna förvånar mig jättemycket. Det är självklart att om transporter är dyra blir matpriserna höga. Om man får ned kostnaden för transporter blir maten billigare i butik.

Någonstans måste någon betala, och det är vi konsumenter. Självklart är det en grymt tung utgift nu, med tanke på att vi också har inflationen i övrigt och skenande räntor. Allt detta blir kaka på kaka. Att sänka reduktionsplikten är därför ett bra sätt.

Att bränsleföretagen ifrågasätter att vi minskar deras intäkter är väl inte jättekonstigt. Men jag tror inte på vare sig bränslebrist eller annat som det larmas om. Det här var känt av dessa bolag långt innan beslut kom om att sänka reduktionsplikten.

Anf. 68 LINDA W SNECKER (V) replik:

Fru talman! Regeringen får absolut tro, som man gör i kyrkan, på att sänkning av reduktionsplikten kommer att leda till minskade matpriser. Jag har väl slutat tro på regeringens politik, eftersom ingenting i den har gjort att svensk ekonomi blivit starkare eller att ekonomin stärkts för till exempel barnfamiljer.

Jag övergår till sjöfarten. Frekvensrabatterna är väldigt stora i farledsavgifterna. Från femte anlöpet blir det väldigt stor rabatterning av anlöpen för fartygen. Dessutom ingår miljöincitamentsrabatteringen i farledsavgifterna. Precis som Statskontoret säger påverkas inte rederierna av farledsavgifterna. Det är inte heller någonting som tas upp när man pratar med till exempel hamnarna. Man kan fråga: Märker ni att farledsavgifterna gör att färre fartyg kommer till hamn? Nej, något sådant är inte fallet, blir svaret. Att vi sedan har en branschorganisation som är väldigt "eager" på att prata om det här och lobba på politiker är en annan fråga.

Jag tycker att vi ska kolla på våra statliga utredningar och se vad de säger om hur man på bästa sätt kan finansiera våra svenska myndigheter, såsom Sjöfartsverket. Det är i dag ett affärsverk som måste gå med vinst till svenska staten. Det enda sättet för myndigheten att gå med vinst är att ta ut avgifter från rederierna. Jimmy Ståhl säger att rederierna påverkas av farledsavgifterna, vilket jag inte tror på. Men säg att det är så och att vi skulle kunna öka så att 100 procent av allt gods går med sjöfart om vi sänker farledsavgifterna – gör då om Sjöfartsverket till en förvaltningsmyndighet utan vinstkrav! Det är precis det som Statskontorets utredning säger, och det är det som jag baserar Vänsterpartiets sjöfartspolitik på.

Anf. 69 DANIEL HELLDÉN (MP):

Fru talman! Det har inte undgått någon att vi diskuterar sjöfartsfrågor här i dag. Sjöfarten är en viktig del av Sveriges transportverksamhet. Som också har sagts går nästan 90 procent av all import och export via sjöfart. Om man tittar på de kartor som finns över exportflöden ser man att det är enorma stråk som går via våra hamnar. Detta är någonting som sällan uppfattas av allmänheten. Vi ser inte riktigt den här verksamheten. Den är kanske som mest synlig i Göteborg. Här i Stockholm till exempel är den nästan försvunnen. Men det är en otroligt viktig verksamhet, och vi ska se till att den fungerar på ett bra sätt.

Sjöfarten har en bra och central roll i vår omställning för att skapa ett fossilfritt samhälle. Det är en viktig pusselbit, och vattenvägarna är något som vi ska utnyttja. Stora volymer kan transporteras i båtar. Vi ska därför värna sjöfarten. Det gäller både export- och importsjöfarten, som går långväga, och inte minst inlandssjöfarten. Kan vi avlasta vägar och järnvägar nationellt är mycket vunnet.

Transportsektorn ska minska sina utsläpp med 70 procent till 2030. Det är ett stort åtagande som vi måste se till att vi klarar av. Regeringen kan inte riktigt förklara hur den ska klara detta. Men sjöfarten är en viktig del, och här ska vi också se till att vi ställer om. Det är dock en av de knepigare

sektorerna att ställa om. Det är enklare att ställa om biltrafiken. Samtidigt är sjöfarten ett resurssnålt och smart transportsätt jämfört med alternativen när det gäller de stora transportflödena.

Det är därför otroligt glädjande att EU nu har införlivat sjöfarten i EU:s utsläppshandelssystem och det stora projekt som rullas ut: Fit for 55. Från 2024 ska man successivt fasa in sjöfarten i utsläppshandelssystemet. För fartyg som färdas mellan EU och tredjeländer gäller att de ska köpa utsläppsrätter för 50 procent av utsläppen som resan medför. Det här kommer att betyda mycket för sjöfarten och dess arbete för omställningen. Inom EU gäller det 100 procent av utsläppen. Till att börja med omfattas koldioxidutsläpp. Efter 2026 inkluderas även metan och kvävedioxid.

I det beslut som har tagits kan vi dock se att inte alla fartyg inbegrips. Det gäller bland annat de mindre fartygen, som ligger under 5 000 brutton – om man nu är bekant med det begreppet. Det är visserligen tänkt att även dessa successivt ska införlivas. Men det kommer inte att bli så nu, och det finns en del andra undantag.

Att man nu börjar fasa in sjöfarten i utsläppshandelssystemet är alldeles utmärkt, men det finns alltså problem. Det finns ju en risk att vi får en överflyttning till mindre fartyg, när man egentligen borde göra tvärtom. Det borde i stället vara större fartyg där man lastar på mer. Vi får väl se vad som händer i sammanhanget. Jag hoppas verkligen att EU justerar det här senare, så att alla fartyg inbegrips i systemet.

Det här kommer att innebära stora utmaningar för sjöfarten i den konkreta omställning som ska göras. Vi vet att vi inte på ett rimligt sätt kan elektrifiera sjöfarten, i alla fall inte de långväga transporterna. Det kommer sannolikt successivt att gå bra för korta inlandstransporter, men för den långväga sjöfarten kan det mest vara ett stödsystem. Det innebär att vi måste utveckla marknaden för biobränslen, fortsätta arbetet med vätgas och ammoniak och se till att vi kan optimera sjöfartens rutter. Det kommer att ske en stor förändring på det här området, och det behövs en kraftsamling för detta.

EU har preliminärt tagit beslut om FuelEU Maritime-systemet, som innebär ett reduktionspliktssystem för sjöfarten. Det är otroligt glädjande att detta sannolikt kommer att vara på plats. Därmed kan det börja rulla på, så att vi får ett tryck på just det segment som vi vet är så svårt att förändra: sjöfarten. Alla de gånger vi har diskuterat utsläppsmålet för 2030 har det varit med reservation för att sjöfarten är besvärlig. Men vi kan nu få det tryck som verkligen behövs, så att vi blir av med de utsläpp som sker där.

Jag nämnde sjöfartens optimering av rutter. Här pågår en otroligt spännande utveckling som också kan driva det här framåt, framför allt med AI-verktyg. Trafikuskottet har AI- och digitaliseringsfrågor på sitt bord. Här finns en bra utgångspunkt för oss för att kunna fördjupa oss ännu mer i detta. Det arbete som pågår med rutt- och hastighetsoptimeringar är otroligt intressant och fascinerande. Det kan verkligen effektivisera sjöfarten ännu mer. Vi vet visserligen att sjömännen och de som kör båtarna, kaptenerna, har förmågan och vet hur de ska göra. Men med den nya tekniken kan man hitta helt andra sätt att göra de här långa resorna på ett klimatsmart och effektivt sätt. Här ligger branschen och svensk forskning i framkant. Vi har sannolikt bara sett början på det här området. Sannolikt kommer också hela logistikkedjan inom sjöfarten att påverkas, och det är bra. Här skulle det dock behövas mer stöd.

Vi behöver använda alla verktyg vi kan få för att få till en bra sjöfart i Sverige. Det finns vissa nationella utmaningar. Som redan har nämnts här i kammaren finns ett system med farledsavgifter som skapar begränsningar i utnyttjandet av sjövägarna. Det gäller speciellt Mälarsjöfarten och Vänersjöfarten men även den kustnära sjöfarten. Här behöver det göras någonting.

Som också har nämnts har det gjorts försök med den nya hamn som öppnades utanför Stockholm, i Nynäshamn, för två veckor sedan – Norvik. Hamnen har varit igång länge, men den invigdes för två veckor sedan. Man har försökt att flytta över godset från de stora båtarna som kommer dit till pråmar och sedan köra dem upp i Mälaren. Det har inte slagit väl ut, och det anges bland annat att farledsavgifterna är ett skäl till detta. Här måste vi se över och förändra systemet så att vi använder vattenvägarna på ett bra och effektivt sätt.

Vad som händer just nu är att i fråga om Norvik vill man bygga en stor, bred motorväg, Södertörnsleden, som i stället ska ta alla dessa lastbilar. Det är bara 25 procent av godset som kan gå på järnväg från Norvik eftersom det inte finns utrymme. Att inte optimera detta på ett bra sätt är att skada Sverige. Det skadar våra vägar, och det skadar vårt klimat. Här behöver saker och ting göras. Där är en översyn av farledsavgifterna för att få igång verksamheten helt central.

Vi vet också att det finns frågetecken för lotsverksamheten. Det är något som slår mot inlandssjöfarten. Här behövs också en översyn. Även här finns en spännande teknisk utveckling som vi bör titta närmare på och anamma. Många gånger lever vi ju kvar i det gamla.

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag bifall till reservation 6 om farledsavgifter.

Anf. 70 JIMMY STÅHL (SD) replik:

Fru talman! Jag vill säga ett stort tack till Daniel Helldén. Jag tycker att det mesta lät positivt, och vi har ju en god samsyn. Likt min kollega Magnus Jacobsson gjorde tidigare kan jag också gå upp i talarstolen för att ge beröm. Det var ett bra anförande med många bra synpunkter.

Däremot reagerar jag lite grann när Daniel Helldén pratar om Göteborg som en hamnstad men att man i Stockholm inte ser så mycket av hamnen. Jag har nu suttit här och skrivit ned Eckerölinjen, Viking Line, Tallink Silja och Destination Gotland. Stockholm är en stor sjöfartsstad. I Göteborg är det mycket containrar – vi har förvisso Stena Line som trafikerar frekvent – men Stockholm är en stor sjöfartsstad. Det trodde jag att alla stockholmare hade i hjärtat.

Jag tänkte också gå in lite grann på Daniel Helldéns specialfrågor när det gäller Fit for 55 och miljöaspekten. Det som oroar sjöfarten är att man går före i många frågor. IMO, ett internationellt maritimt organ, ska hantera dessa frågor. När till exempel svaveldirektivet, Sekadirektivet, infördes hade Sverige en stor tur att oljepriserna sjönk. Men det innebär att Sverige nu har en konkurrensnackdel.

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Daniel Helldén. Är det riktigt att man vill försämra villkoren i ETS – miljöreglerna – specifikt för EU?

Anf. 71 DANIEL HELLDÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag noterar att på de flesta områden när det gäller sjöfarten är vi överens. När det kommer till klimatfrågorna är det inte lika enkelt. Det är en stor del i sammanhanget.

Det är klart att Stockholm på sätt och vis är en stor sjöfartsstad, men man märker inte av det. Man kan se några båtar, men man får åka ganska långt ut för att se den trafik som finns i Värtan. Dessutom har den stora hamnen flyttat till Norvik. Det är länge sedan hamnverksamheten och varven där det fanns en viss underhållsverksamhet försvann. Moderna stockholmare vet ingenting om Stockholm som sjöfartsstad. Däremot när man kommer till Göteborg är det fortfarande uppenbart, trots att mycket har flyttat därifrån. Det är bra att vi kan bygga bostäder i Värtahamnen, men Norvik är ett problembarn därför att man inte har löst transporterna på ett vettigt sätt.

När det gäller konkurrensfördelarna, eller nackdelarna, för EU när vi inför systemen tror jag att det först och främst är helt nödvändigt att omställningen görs. Det är en stor del i arbetet inom EU att gå före, att visa vägen för resten av världen hur man kan göra. När vi gör det kommer det att innebära att vi på ett bra sätt kan bygga upp de alternativa bränslen som behövs för sjöfarten. Vi kan också få forskning som går i framkant.

Den export och import som sker härifrån kommer att påverka alla andra länder som har att göra med EU. Så jag är inte alls orolig för förändringen.

Anf. 72 JIMMY STÅHL (SD) replik:

Fru talman! Det är en spännande framtid vi har framför oss i fråga om vilket bränsle vi ska satsa på och inte satsa på för sjöfarten. Jag tror att vi politiker måste vara öppna i dessa frågor.

I Daniel Helldéns anförande kom Norviks hamn och till- och från-fartsleder upp. Jag kan bara instämma. Under de 20 år jag jobbade i Göteborgs hamn lade jag märke till utvecklingen i järnvägskapaciteten. Det krävs också stora investeringar för att få ut god järnvägsinfrastruktur till hamnen och för att ge väg och järnväg möjligheter att växa.

Fru talman! Jag tänkte också fråga ledamot Helldén om ö-undantaget som förhandlades fram i Fit for 55. Fartyg som trafikerar öar med upp till 200 000 boende slipper kravet på utsläppsrätter. Hur resonerar Miljöpartiet om detta? I Sverige påverkar detta möjligheten till undantag för Gotland. I Östersjön i övrigt är det Åland som har möjligheten att innefattas i ö-undantaget. Men det tar inte bort möjligheten; i hela Medelhavet finns många små öar som slipper. Risken är att vi uppe i nord påverkas kraftigt av höjda kostnader, medan trafiken på Medelhavet slipper undan. Hur ser ledamoten Helldén på detta?

Anf. 73 DANIEL HELLDÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag ska villigt erkänna att jag inte är särskilt djupt kunnig i just det undantaget. Som jag har förstått det är det vissa typer av båtar som man bedömer att man måste göra undantag för. De går oftast mellan de platser i Medelhavet där det inte bor så många människor.

Som jag också har förstått det kommer Gotlandstrafiken inte att inbegripas i undantaget. Åland har en massa specialbestämmelser sedan EU-medlemskapet. Där är mycket annorlunda.

Det mesta av den sjöfart som finns borde inbegripas i systemet. Där finns undantaget för 200 000 boende på en ö, men även 5 000 bruttoton är också undantaget. All verksamhet borde inbegripas i detta så att det går fortare. Man kan ha en annan infasningstid, eller något sådant. Det där kommer att lösa sig.

När det gäller järnvägen har det i tidigare anföranden pratats om vikten av bättre järnvägsförbindelser från Göteborg och vidare på stambanan mot Alingsås. I Norvik har man inte kunnat komma på en bättre lösning för hur man ska komma ut på stambanan om man ska ha mer trafik, och det behövs också fler spår. Det är märkligt att man inte har gjort det, men när man väl kommer ut kommer vi också att behöva nya stambanor i södra Sverige. Det kommer att behöva gå gods på järnvägen där också, både från Norvik söderut och även uppåt.

Vi behöver alltså fixa linjen Göteborg–Alingsås, och vi behöver nya stambanor i södra Sverige. Då kan vi också få ordning på sjöfarten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 14.)

§ 11 Övergripande miljöfrågor

*Övergripande
miljöfrågor*

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23:MJU13

Övergripande miljöfrågor
föredrogs.

Anf. 74 HELENA STORCKENFELDT (M):

Fru talman! Detta är ett mycket blandat betänkande. Det innefattar många olika frågor som spänner över ett brett område. Jag kommer därför att fördjupa mig i några av frågorna och yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

När man tänker på Moderaterna är det mest naturliga kanske att tänka frihet, ansvar, äganderätt. Äganderätten är fundamental för Moderaterna. Det är en mänsklig rättighet, som skyddas både i regeringsformen och i Europakonventionen.

För ett år sedan, när motsvarande betänkande behandlades senast, drev vi i opposition igenom tydliga skrivningar om äganderätten som samlade majoritet och blev ett tillkännagivande till den dåvarande regeringen. Det var ett viktigt steg.

Vi ser att äganderätten och rätten att bruka den mark man äger riskerar att urholkas. Många skogsägare beskriver det som ett sluttande plan. Det tycker vi är synd, för skogsägarna ger oss såväl klimatsmarta produkter som oförglömliga naturupplevelser för alla som vistas i skogen. För detta förtjänar de respekt och tacksamhet. Den svenska skogen har bidragit till att lyfta vårt land ur fattigdom och är i dag en av våra viktigaste näringar, som skapar jobb och välfärd i hela landet. Skogen har dessutom en central roll i den gröna omställningen och är en nyckel för att bryta vårt fossilberoende.

Det långsiktiga ägandet och förvaltningen, som ofta sträcker sig över flera generationer, förtjänar bättre förutsättningar. Vi moderater vill att de svenska lantbrukarnas konkurrensförutsättningar ska stärkas. Därför är det viktigt att vi står upp för äganderätten.

Herr talman! Miljöbrott får ofta allvarliga konsekvenser för människor, djur och natur, och detta under lång tid. Miljöbrott behöver tas på större allvar och prioriteras högre. Långt ifrån alla miljöbrott anmäls, och ännu färre klaras upp. Miljöbrott, inte minst olagliga utsläpp av miljögifter, kan få långtgående konsekvenser.

Men för majoriteten av de miljöbrott som lagförs blir påföljden inte mer än dagsböter, trots att fängelse finns i straffskalan. För att stävja miljöbrotten och för att straffen ska vara i paritet med brotten vill vi skärpa straffen för grövre miljöbrott.

Men för att miljöbrotten ska kunna stävas behöver också fler upptäckas. Här spelar tillsynsmyndigheterna en stor och viktig roll. Tillsynen behöver uppnå likvärdighet över landet. Det ska inte hänga på om den aktuella kommunen har eller inte har kunskap och kompetens på området. Kvaliteten behöver förbättras, och mindre kommuners möjligheter att klara uppdraget behöver stärkas. Det handlar exempelvis om samarbeten kommuner emellan eller system med experter som kan ge råd i specifika branschfrågor.

Herr talman! Många företag vittnar i dag om långa handläggningstider för miljötillstånd när de vill investera och utveckla sina verksamheter. Detta gäller också alla de verksamheter som skapar klimatnytta. I stället för att uppmuntras möter de i dag hinder.

I vintras besökte jag och några kollegor vattenkraftverket Untra, som man, när det byggdes, trodde skulle kunna förse hela Stockholm med el i lång tid framöver, om inte för alltid. Det skulle inte krävas någon utökad produktion, helt enkelt. Nu har vi dock lärt oss att så inte var fallet och att mycket mer kommer att behövas, inte minst för den gröna omställningen. I 15 års tid fick man slita för att få tillstånd att utöka vattenkraftverkets produktion – något som borde ha kunnat ske många år tidigare. Detta är orimligt.

Vattenkraften utgör en fundamental del av svensk kraftförsörjning. År 2022 stod den för 41 procent av svensk elproduktion, och det finns stor potential att öka effekten från befintlig vattenkraft, till exempel genom investeringar i nya turbiner. Untra är ett exempel på hur onödigt långa tillståndsprocesser satt käppar i hjulen för den svenska elförsörjningen och för omställningen. Vi kommer att behöva dubbelt så mycket el som vi använder i dag bara till 2045. Men i stället bromsas utvecklingen av onödigt långa och komplicerade processer.

Herr talman! Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på att vi har en trygg och stabil elförsörjning. Energipolitiken ska säkra el till konkurrenskraftiga priser och garantera att el finns när och där man behöver den. För att minska våra utsläpp och säkra framtidens jobb behöver Sverige mer ren el, som möjliggör ökad tillväxt och en konkurrenskraftig industri.

Klimatförändringarna blir alltmer påtagliga, och det kommer att krävas en hel palett av lösningar för att nå nettonollutsläpp. Elektrifieringen av industri och transporter, två av våra största utsläppare, är en stor bit av pusslet. Men för att vi ska lyckas kommer det – med risk för upprepning – att krävas mycket mer ren el.

Vårt energisystem är i dag uppbyggt kring vattenkraften i norr och kärnkraften i söder. Detta har lagt grunden för vårt robusta, fossilfria elsystem, som säkerställer att vi har tillräckligt med el för Sveriges hushåll, företag och andra kritiska samhällsfunktioner.

Det är nog ingen som har missat att Moderaterna vill ha mer kärnkraft. Den politik som S-ledda regeringar under decennier drivit för att försämra och till slut slå ut kärnkraften har varit skadlig för Sverige. I och med Tidöavtalet har den här regeringen lagt en ny kurs för Sverige, som garanterar en framtid där kärnkraft kan byggas.

Men vi är också överens om att alla fossilfria kraftslag behövs. Vindkraften kommer att behövas. Vi befinner oss just nu i en tuff ekonomisk situation, och både hushåll och företag behöver mycket mer ren el till rimliga priser. Därför måste vi göra allt i vår makt för att ta fram förslag som leder till mer fossilfri elproduktion, oavsett kraftslag. Vårt fokus måste ligga på att bygga upp ett fossilfritt energisystem som håller i längden.

När expertmyndigheter granskat planerna för omställningen har de kommit fram till att elbehovet kommer att uppgå till 280 terawattimmar redan 2035. För att klara denna utmaning har industrin, experter och myndigheter gemensamt varit tydliga med en sak: Vindkraften kommer att behövas. Och Moderaterna håller med.

(Applåder)

Anf. 75 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, Helena Storckenfeldt, för anförandet! Jag tar gärna vid där ledamoten slutade sitt anförande – behovet av mer el i Sverige. Jag hörde att vi är överens om att ett av de stora problemen när det gäller att få fram mer el är tillståndsprocesserna.

Den tidigare S-ledda regeringen tillsatte två utredningar, Miljöprovningensutredningen och Klimaträttsutredningen. De är båda färdiga och remitterade och ligger på regeringens bord. Min fråga är: Varför sitter just nu ni i Tidölagets partier på händerna? Ni tillsätter ytterligare en utredning – okej, men varför inte gå fram med de förslag som redan nu hade kunnat leda till snabbare tillståndsprocess? Varför denna saktfärdighet?

Anf. 76 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Uppenbarligen är det saker som fattas i det som den tidigare socialdemokratiska regeringen har jobbat fram. Det kan vi se på flera olika områden. Här behövs ett omtag, dels för att öka acceptansen, dels för att se till att det faktiskt går att bygga ut vindkraften på ett rimligt och bra sätt där man tar äganderätten som ett perspektiv också. Vi ser att många markägare vill bygga ut mer vindkraft.

Sedan vill jag uppmana ledamoten: Vi är Tidöpartierna.

Anf. 77 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svaret! Frågan kvarstår dock. Jag kan visst ha sympati för att man vill fortsätta utreda om det finns mer man kan göra med de förslag som fanns i utredningarna. Men de förslag som ändå finns utredda, remitterade och klara – varför går man inte vidare med dem? Är det något specifikt i de förslagen som Moderaterna och de andra partier som står bakom regeringen inte håller med om eller inte tycker är bra? I så fall vore det trevligt att få höra det. Annars kvarstår min fråga:

Varför inte gå fram med lagstiftning som hade kunnat förbättra tillståndsprocesserna här och nu?

Det kan också vara värt att fundera över en grupp av viktiga myndigheter när det gäller tillståndsprocesserna, nämligen länsstyrelserna, och hur man från regeringen har valt att hantera finansieringen där. Hur underlättar det för tillståndsprövningen att resurserna till länsstyrelserna dras ned?

Jag var i måndags och besökte Länsstyrelsen Västra Götaland. Där försvinner ungefär 8 miljoner kronor per år för just tillståndsprövningen. Det motsvarar nästan 16 tjänster. Hur underlättar det för tillståndsprövningen?

Anf. 78 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Vi har bland annat gett ett tilläggsdirektiv för att stärka incitamenten för utbyggd vindkraft i kommunerna. Vi ser att det är en av de absolut största frågorna. Både mitt och ledamotens parti styr i kommuner i Sverige som har sagt nej till vindkraft. Det är uppenbart att vi behöver öka incitamenten för utbyggnad av vindkraften. Det är en av de absolut viktigaste frågorna. Här har regeringen nyligen lagt ett tilläggsdirektiv. Jag ser väldigt mycket fram emot vad den utredningen ska komma fram till.

Anf. 79 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack, Helena Storckenfeldt, för anförandet! Ledamoten började i äganderätten. Det är ett ord som har varit uppe i debatten väldigt mycket och allt starkare de senaste åren. Precis som ledamoten sa skyddas den i både regeringsformen och Europakonventionen.

Men det finns också inskrivet där att allmänhetens intresse ibland har företräde. Då ska den som har en egendom också kunna få skälig ersättning. Ibland när Moderaterna pratar tycker jag att det kan låta som att det inte finns någon inskränkning i äganderätten. Äger man något får man göra vad man vill med det.

Jag är själv skogsägare. Det finns lagar och regler som man ska hålla sig till, och jag är glad för att det finns ett gemensamt ramverk för vad man får och inte får göra, för som enskild kan man inte alltid ha koll på allting, och man kan heller inte alltid se sin egen del i ett större sammanhang eller i ett större ekosystem.

När jag hör företrädare för Moderaterna och senast ledamoten själv tala låter det dock som att den som äger något själv får bestämma, och ingen annan ska lägga sig i. Ser Moderaterna att det faktiskt finns sådant där vi kan ha gemensamma regler, eller är det alltid den som äger något som ska bestämma själv?

Om man till exempel har en industri finns det ju utsläppsregler och andra lagar och regler, och det är inga konstigheter, men så fort det handlar om mark eller skog låter det på Moderaterna som att allt ska vara tillåtet, för den enskilde vet bäst. Är detta korrekt uppfattat?

Anf. 80 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Jag beskrev i mitt anförande att många skogsägare upplever det som ett sluttande plan just nu. För oss moderater handlar det om att hålla en rimlighet i de här frågorna. Det måste finnas en rimlighet.

Vi har väldigt högt förtroende för skogsägare just för att vi ser att de tar hand om sin bit av naturen på ett sätt som Myndighetssverige inte klarar av att göra. Där har vi ett väldigt högt förtroende för skogsägarna, för de naturvärden som de bevarar och för hur de jobbar med biologisk mångfald på sin egen plätt på denna jord. Vi ser att de tar hand om sitt på ett sätt som Sverige i stort inte skulle kunna göra. Vi har alltså ett väldigt högt förtroende här.

Men detta sluttande plan är något som vi måste komma till rätta med. Det är något som inte stämmer här med hur vi behandlar våra markägare runt om i Sverige, och det är något som jag vill jobba med i alla fall.

Anf. 81 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svaret! Jag har också ett väldigt högt förtroende för markägare, lantbrukare och skogsägare. Men jag ser att man kan behöva hjälp med att se det hela i ett större sammanhang – vad man gör på sin egen mark kan man inte alltid veta hur det påverkar grannens och så vidare.

Ledamoten talar om ett sluttande plan. Nu har vi haft denna ordning länge, och ändå ser vi att vi har mindre andel urskog nu än någonsin, och mer avverkas. Vi ser ett artutdöende i rekordfart, och vi ser att den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet minskar.

Det system vi har nu har ju inte funkade helt och hållet. Nu kommer det en lagstiftning från EU om att vi måste restaurera vår mark, för vi har helt enkelt förstört en hel del markområden för att vi har trott att det var bäst. Nu ser vi att vi behöver göra på ett annat sätt.

Jag ser hellre att vi hjälper våra markägare och skogsägare med rådgivning så att de kan göra rätt. De allra flesta vill göra rätt, men det är otroligt svårt att ha koll på allting.

Ser Moderaterna och ledamoten någon möjlighet att detta skulle kunna vara en del av det hela, eller är det alltid den som äger något som vet bäst?

Anf. 82 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Det man äger, det vårdar man. Detta lägger någonstans grunden. Utifrån detta kan vi sedan diskutera inskränkningar på olika sätt.

Sverige har historiskt behövt inskränka markägares rätt för att kunna bygga upp samhällsviktig infrastruktur. Detta kommer vi att få se igen, inte minst nu när vi ska bygga ut elnätet för att klara elektrifieringen av våra industrier och transporter. Där handlar det om skälig ersättning.

Men man måste grunda sig någonstans i den här frågan. Hos oss är grunden att det man äger vårdar man och att vi har förtroende för våra markägare.

När det gäller hur vår natur förvaltas skulle jag snarare vilja se hur detta görs inom naturreservat, till exempel. Där har vi sett att det inte har skett på ett särskilt bra sätt. Där är markägarna föredömen, och där borde Myndighetssverige lära sig av markägarna – inte tvärtom.

Anf. 83 EMMA NOHRÉN (MP):

Herr talman! Jag tjuvstartade debatten lite grann genom att begära replik innan det var dags för mitt anförande; det är ju ett spännande ämne vi har att debattera i dag.

Vi debatterar betänkandet *Övergripande miljöfrågor*. Det är ett lite spretigt betänkande, men det är otroligt viktigt. Det handlar om de stora frågor som sätter ramverket, till exempel miljömålssystemet, miljöbalken, tillståndsprocesser, äganderätt – som det precis talades om – samt talerätt, miljöbrott och offentlig upphandling. Det handlar om de stora delar som sätter spelreglerna.

Jag vill redan nu säga att jag givetvis står bakom Miljöpartiets samtliga reservationer men att jag för tids vinning yrkar bifall enbart till reservation 15, som handlar om att miljöbalken måste klimatsäkras.

Herr talman! Vi står inför en avgörande tid om vi ska klara klimatutmaningen. Forskningen är entydig. Den senaste IPCC-rapporten talar sitt tydliga språk – och tyvärr ett väldigt ledsamt språk: Vi är just nu inte på väg att klara de gemensamma åtaganden vi har. Forskarvärlden är också tydlig med att vi verkligen måste försöka göra det. Vi måste klara Parisavtalets mål att hålla oss under 1,5 grader. Det handlar om att vi ska kunna leva i en värld som vi känner igen, som går att förvalta och där vi kan få livsmedel, transporter och allt annat att fungera.

Överskrider vi 1,5 grader vet vi inte riktigt vad som väntar, men forskningen visar att det förmodligen är ett mycket mer skrämmande jordklot vi kommer att leva på. Det kommer att vara mer omfattande extremväder, mer torka och skyfall och sönderslagna ekosystem, förmodligen med massmigration som följd eftersom många jordar inte kommer att gå att bruka. Det får inte ske.

Herr talman! Detta är någonting vi har vetat ett tag, och efter några skakiga år har faktiskt Sverige försökt komma på rätt väg. Just nu pågår den gröna omställningen i Sverige.

Genom långsiktiga spelregler och gemensamma mål för vart vi ska skapade S-MP-regeringen förutsättningar. Gemensamt i denna sal, förutom något parti, har vi också antagit en klimatlag – det klimatpolitiska ramverket. Vi har ett 2030-mål om vart vi ska, för att ge förutsättningarna att nå målen. Vi skapade också förutsättningar för att detta ska gå att nå med gemensamma medel, såsom Klimatklivet, Industriklivet, Fossilfritt Sverige med mera.

Det knorrades förstås i början – man sa att det inte går – men sedan insåg man allvaret och såg att det nog kommer att gå. Det är svårt, men om vi lyckas kommer det också att ge konkurrensfördelar. Om Sverige lyckas ta på sig ledartröjan kommer våra företag också att få det bra. Vi ser nu möjligheterna; vi ser fossilfritt stål och batterifabriker. Sverige har ledartröjan på sig – och måste fortsätta ha det.

På typiskt svenskt sätt satte vi oss också ned och pratade om hur vi går vidare. Miljömålsberedningen fick ett nytt uppdrag att titta på hur konsumtionsutsläppen kan minskas. Gemensamt från alla partier levererade vi också en modell för hur det skulle kunna gå till, liksom en modell för hur svensk export skulle kunna bidra till detta.

Tyvärr har den modellen inte gått vidare under den nya regeringen, och här kommer vi till det aber som finns i sammanhanget, herr talman: Vi har fått en borgerlig regering på plats som tillsammans med samarbetspartiet Sverigedemokraterna drar undan mattan för det som höll på att hända.

Vi ser en kullkastning av energipolitiken, nya spelplaner, en motaktion mot det billigaste energislaget – vindkraft – och en sänkning av reduktionsplikten utan att man berättar vad man ska göra i stället. Man tog bort äggen ur korgen och lade inte dit några nya alls. Vi ser också en total oförståelse att se att biologisk mångfald och friska ekosystem är en del av lösningen – att ett friskt jordklot och friska ekosystem har högre resiliens. Nej, den här regeringen verkar ta bort allting, och nåde den som säger att en art eller en växt skulle vara nödvändig.

Tydliga och långsiktiga spelregler är en förutsättning för att man ska kunna planera sin verksamhet, och den ryckighet som råder nu är inte av godo. Den ökar risken för att ekonomiska investeringar uteblir. Utan en långsiktig plan står företagen villrådiga.

Vi ser att det behövs en lagstiftning som tar höjd för detta nya, och vi ser att miljöbalken behöver klimatsäkras. Vi ser att det i tillståndsprövningar behöver finnas stoppregler gällande höga växthusgasutsläpp, och vi ser att lagstiftningen behöver utvecklas så att man kan stoppa det fossila och i stället få investeringar i det fossilfria.

Vi ser att det behöver göras en storsatsning på förnybar och billig energiproduktion, och i dag är vindkraften den billigaste energikällan. Redan i år väntas vindkraften stå för 30 procent av den svenska elproduktionen, och företag står i kö för att bygga i de bästa vindlägena. Hos Svenska kraftnät finns över 70 ansökningar om havsbaserade vindkraftsparker, vilket med råge motsvarar det elbehov vi har och kommer att ha.

För att den positiva utvecklingen när det gäller förnybar energi ska hålla i sig behöver det kommunala vetot reformeras. Det kom ju en utredning, men den fick tilläggsdirektiv som gjorde detta omöjligt att lösa. Det måste också vara effektiva tillståndprocesser, och vi anser att alla prövningar bör samlas på en och samma myndighet. Tillstånden måste nämligen till för att allt detta ska kunna ske, herr talman – för att vi ska kunna bygga upp den gröna omställningen.

Jag tror att flera av mina politiska motståndare kommer att trycka på regelförenklingar och borttagen möjlighet till överklagande. Om man läser betänkandet ser man att de tycker att det bästa vore om företagen fick göra som de ville, när de ville. Och visst är regelförenklingar bra – vi ska inte ha regler i onödan – men många regler finns där av en anledning. Vi ska se till att vi inte trampar på andra värden. Vi ska väga olika samhällsintressen mot varandra.

Ibland uppstår målkonflikter, och då måste de lösas. Samtidigt ser vi att flera av de nya verksamheter som nu står på kö inte ens var påtänkta – man visste inte ens att de skulle komma till – när reglerna skrevs. Därför måste vi uppdatera lagstiftningen, men det betyder inte samma sak som att stryka allting.

Jag tror att det absolut viktigaste som behöver göras rör kapacitet. När jag är ute och pratar med företag som ibland har väntat på tillstånd i många år och som fått beskedet att de de har skrivit inte är tillräckligt utan att de måste komma med kompletteringar visar det sig att det sällan är lagstiftningen som är felet. I stället är det kapaciteten på andra sidan – att kommunerna inte har de tjänstepersoner på plats som behövs. Länsstyrelserna har inte de personer på plats som behövs, det vill säga inte tillräckligt mycket personal. Inte heller i domstolarna finns det tillräckligt mycket personal.

Vi hörde precis min kollega från Socialdemokraterna berätta att vi var på besök hos landshövdingen i Västra Götalands län i måndags. Där pratades det om hur man gjorde med de stora ansökningar som kom in: Man jobbade i team och arbetade ned den långa handläggningstid som har varit, för att visa att detta är viktigt. Man hade med all personal och all kunskap från början. Detta har gjort att spaden redan har satts i marken för en batterifabrik i Göteborg och att det är en på gång i Mariestad. Men man sa också att man får mindre pengar och att man inte kan göra detta utan pengar.

Till mina kära vänner i regeringspartierna och samarbetspartiet vill jag därför säga: Vill ni ha verkstad, se till att ge mer medel till kommuner, regioner, landsting och domstolar! Då kommer köerna att minska och den gröna revolutionen att vara här tidigare än vi trodde.
(Applåder)

Anf. 84 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Herr talman! Som vi har hört tidigare debatterar vi i dag ett betänkande som vi internt i MJU lite vanvördigt kallar slasktratten. Det är inte för att ämnena på något vis hör hemma i en slask, men det är här vi samlar många av de motioner som inte passar i andra betänkanden. De ärenden som behandlas i detta motionsbetänkande är jätteviktiga. Av de kollegor som redan har varit uppe i talarstolen har vi hört att det gäller bland annat miljöbalken, tillståndprocesser, miljöbrott och så vidare. Det är alltså på intet sätt några oviktiga frågor.

Miljöbalken är en viktig och stor del i detta. Den får ganska mycket kritik. Något som är rätt intressant, herr talman, är att den tidigare statsministern Göran Persson, som i högsta grad var delaktig i införandet av miljöbalken så som den ser ut i dag, har sagt att han har gjort mycket under sin politiska gärning men att det är en sak där han skulle vilja göra om och göra rätt, och det är just arbetet med miljöbalken.

Miljöbalken blev så ovillkorligt skriven att den gav alldeles för mycket makt åt domstolarna att gå in och bedöma. Där hade politiken, oavsett sida, andra tankar om vad man ville med miljöbalken. Den är alltså alltför brett skriven. Man skulle ha gått in mer i detalj och gjort den tydligare. Jag tror, utifrån de motioner som jag sett, att vi med ganska stor enighet i denna sal kan hitta vägar att reformera miljöbalken i dessa delar så att vi hamnar där vi egentligen vill vara.

Vi är mitt inne i omställningen, och den är helt nödvändig. Och de som verkligen går före är näringslivet. De måste gå före – annars är de inte på banan utan kan låsa och gå hem. Samtidigt är näringslivet väldigt tydliga med att de gör jobbet men att det som till stor del hindrar dem är vi – lagstiftningen och staten.

De är jättetydliga med att vi måste få till stånd förändrade tillståndprocesser i flera delar. Det är därför regeringspartierna är så tydliga med att tillståndprocesserna måste anpassas och moderniseras, så att vi kan främja en snabbare omställning. Och det är just därför det inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att komma en utredning – för att förenkla och förkorta miljöstillståndsprövningen enligt miljöbalken så att den blir mer flexibel, effektiv och förutsägbar.

Sedan, herr talman, har vi, som vi hörde här tidigare, även Klimaträttsutredningen och Miljöprövningsutredningen, som nyligen har sett över

miljöbalken i syfte att modernisera den. Det finns flera delar som regeringspartierna har sagt är bra och som kommer att läggas in där.

Samtidigt blir jag lite fundersam, herr talman. Vi hörde nyligen min kollega i utskottet, Emma Nohré, prata om bland annat tillståndsproucer. I betänkandet behandlas många motioner om tillståndsproucer och att dessa ska förenklas och förkortas. Men det finns inga motioner som pekar åt det hållet vare sig från Miljöpartiet eller från Vänsterpartiet. Därför vore det intressant att få veta på vilket sätt de vill snabba på näringslivets och industrins omställning.

Vi hörde här tidigare att man talade om mer pengar, som tydligen är lösningen på allt. Men jag inte så säker, herr talman, på att mer pengar alltid är lösningen på allt. Sverige ligger ju i framkant, och om vi ska kunna fortsätta att göra det måste vi underlätta. Vi måste säkra svenskt näringslivs konkurrenskraft. Vi måste säkra svensk industriproduktion och främja en grön omställning med export av klimatvänliga produkter och teknik. Det är på det sättet, herr talman, som vi går före – genom att föra ut våra varor, vår teknik och vårt kunnande i världen.

Enligt den senaste siffran jag såg är vår export med och tränger bort koldioxidutsläpp på motsvarande 26 miljoner ton, tack vare att varorna är tillverkade i Sverige, där vi redan har gått många steg och därmed till exempel har en betydligt grönare energimix än i många andra delar av världen.

Vi har haft fyra tillkännagivanden under de föregående åtta åren som handlat om just tillståndsproucer. Tyvärr har det inte hänt någonting, men jag har stora förhoppningar om att vi verkligen ska kunna få till något nu när vi vet att utredningen är på gång och vi ser positiva signaler även från Socialdemokraterna.

En annan fråga som har diskuterats mycket i denna kammare och som även är med i motionsfloran i år är klassificeringen av jordbruket. Vi tog ett beslut för ungefär ett år sedan om att jordbruk inte längre ska klassas som miljöfarlig verksamhet. Det var ganska mycket diskussioner om detta då. Det skickade väldigt konstiga signaler till våra lantbrukare. De som är med och producerar vår förstklassiga svenska mat fick höra att det som de håller på med är miljöfarlig verksamhet. Jag ser därför fram emot att regeringen ska ändra klassificeringen så att det i stället blir miljöpåverkande verksamhet. Det är ingen tvekan om att jordbruket påverkar, men vi ska kalla det för vad det är och inte för miljöfarligt. Det skickar jätteviktiga signaler.

Herr talman! Äganderätten har redan tagits upp flera gånger. Man har nämnt både grundlagen och Europakonventionen, men man glömde FN:s deklaration, för även där är äganderätten med som en viktig del. Det är viktigt vid ingrepp i egendomsskyddet att kontrollera proportionaliteten, men just när det gäller proportionaliteten och hur det bedöms är vi kanske inte alltid eniga.

Det står i lagen att den enskilde ska vara tillförsäkrad ersättning när det allmänna inskränker någons användning av mark eller byggnad på ett sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras. Det blir en tolkningsfråga vad avsevärt försvåras innebär.

Precis som vi hörde tidigare vårdar man det man äger, och därför är det jätteviktigt, precis som jag sa i går i en annan debatt som vi hade här i

kammaren, att den enskilda skogsägaren kan lita på staten och att staten också litar på den enskilda skogsägaren.

Nu har jag inga siffror från i fjol, men år 2021 stod den svenska skogen för ett exportvärde på motsvarande 164 miljarder kronor. Det är enormt viktigt för Sveriges ekonomi, det är enormt viktigt för vår svenska industri och det är enormt viktigt för våra svenska skogsägare, men det är jätteviktigt för klimatet eftersom våra produkter från skogen är med och trycker undan produkter som annars skulle produceras av CO₂-intensivt material som stål och betong.

Jag noterar att jag redan har kommit upp i mina åtta minuter, herr talman. Jag hade tänkt prata om både vindkraft, upphandling och lite acceptans, men av respekt för att mina minuter har gått väljer jag härmed att avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

(Applåder)

Anf. 85 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, Kjell-Arne Ottosson, för anförandet! Jag gör ett nytt försök att få svar på de frågor som jag ställde till den moderata ledamoten.

Ledamoten Ottosson får gärna förklara varför man håller på de färdiga utredningarna, som är remitterade och klara och som hade kunnat bli ny lagstiftning som hade underlättat tillståndprocesserna.

Ledamoten tog i sitt anförande upp att det inte alltid är mer pengar som behövs för att lösa samhällsproblem. Detta är jag helt överens med ledamoten om, men vi pratar om tillståndprocesser där det krävs handläggare – människor av kött och blod – för att ta hand om tillståndsprövningarna. Tror inte Kjell-Arne Ottosson att mindre pengar till länsstyrelserna, så att det blir 16 personer färre, påverkar deras möjligheter att hantera tillståndprocesserna?

Anf. 86 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman och Joakim Järrebring! Det är glädjande att herr Järrebring är så ivrig att få till stånd förenklade och förkortade tillståndprocesser. Jag kan garantera Joakim Järrebring att vi är lika ivriga båda två.

Visserligen är mitt parti ett av partierna i regeringen, men jag har inte full koll på alla processer och precis hur kalendarier ser ut i Regeringskansliet, även om det hade varit intressant att ha betydligt mer information därifrån. Jag kan tänka mig att Joakim Järrebring upplevde detsamma på den tid då hans parti satt i regering.

Som jag sa är vi ganska nära nu att komma vidare och sätta det hela, för det är viktigt och något som näringslivet verkligen efterfrågar. De är så tydliga att det inte går att missförstå.

Jag har en motfråga till Joakim Järrebring. Som jag sa i mitt anförande har vi, om jag har räknat rätt, haft fyra tillkännagivanden under de senaste åtta åren. Även solen har sina fläckar, så jag kan ha räknat fel, men när jag satt på min kammare i går kväll och kollade fick jag det till fyra tillkännagivanden på detta område.

Där det inte har hänt någonting under Joakim Järrebrings partis maktinnehav är på området förenklade och förkortade tillståndprocesser. Varför är det så att man under de föregående åtta åren inte har gått vidare med

det här? Det är ju tydligt att viljan finns nu eftersom det finns motioner från Socialdemokraterna i ämnet, vilket är jätteglädjande.

Prot. 2022/23:106

10 maj

*Övergripande
miljöfrågor*

Anf. 87 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Jag måste börja med att rätta ledamoten. Det är klart att det har hänt en massa saker. Annars hade det inte funnits två stycken färdiga utredningar som är remitterade och klara och som kan bli lagstiftning om bara regeringen kommer med dem till riksdagen.

Frågan är fortfarande varför ni vilar på hanen. Varför är det inte läge att korta tillståndsprocesserna med det som går även om regeringspartierna vill utreda fler saker? Jag är med på det, men det finns färdiga lagförslag som det bara är att lämna till riksdagen. Varför kommer de inte hit?

Den andra frågan fick jag inget svar på. Det är frågan om de systematiska neddragningarna på länsstyrelserna i höstbudgeten men också i vårändringsbudgeten. Tror inte ledamoten att minskade resurser till länsstyrelserna för tillståndsprövningar påverkar tiden för tillståndsprövningarna?

Anf. 88 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Ja, utredningarna finns. Om man läser i Tidöavtalet ser man att det står att delar av dem ska effektueras. Jag kommer inte ihåg den exakta ordalydelsen, men redan när Tidöavtalet skrevs var man alltså tydlig med att delar av det här ska man gå vidare med.

Sedan finns det, precis som Joakim Järrebring var inne på, vissa delar som vi måste skruva på och andra delar som vi vill förändra utifrån vårt sätt att se det.

Det är jättebra att Socialdemokraterna och Joakim Järrebring är så ivriga. Då tror jag att vi kan få en ännu större samsyn i detta och därmed, när vi har en så stor majoritet i frågan, kan driva det framåt.

Jag ställde frågan varför det inte hände så mycket under de åtta åren. Joakim Järrebring kontrade med att man har två utredningar.

Det blev två utredningar på åtta år men ingen verkstad. Varför startade man inte tidigare? De första tillkännagivandena fanns i god tid för att komma hela vägen i mål så att det verkligen hade blivit verkstad och inte bara utredningar. Hur kommer det sig att man inte kom så långt när man nu i arbetet här, när man skriver egna motioner, är så jätteivrig?

Vi vill ju bägge två komma vidare från ord till handling. Det är verkstaden som är det viktiga. Det är då vi ser till att näringslivet får den hjälp det efterfrågar. Hade vi startat tidigare, ja, då hade vi kommit längre i processen nu – och kanske gjort ett ännu större avtryck i positiv bemärkelse när vi skickar våra miljövänliga och klimatsmarta varor och vår teknik ut i Europa och världen.

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: Nu var det en slutreplik, så de frågorna får hänga i luften – kanske till kommande repliker.)

Anf. 89 JOAKIM JÄRREBRING (S):

Herr talman! Inledningsvis vill jag meddela att vi socialdemokrater självklart står bakom samtliga av våra reservationer, men för tids vinnande yrkar vi bifall endast till reservation nummer 9.

Det är med en känsla av djupt ansvar jag står här i talarstolen i dag eftersom vi ska debattera en av vår tids viktigaste frågor: miljön.

Vi lever i en tid då människan står inför en enorm klimatutmaning och stora miljöproblem – problem som vi människor själva har skapat genom den fossildrivna ekonomin. Det är också problem som vi fortfarande kan klara av att hantera, men det kräver att vi som beslutsfattare agerar kraftfullt för att skydda och bevara livsbetingelserna på vår jord. Det är en fråga om rättvisa, respekt och gemensamt ansvar, i dag och i morgon men också för framtida generationer.

För att på ett effektivt sätt kunna möta dessa utmaningar behöver vi ha en väl fungerande och genomtänkt miljöpolitik. En miljöpolitik som erkänner att det finns målkonflikter är en miljöpolitik som är förankrad i verkligheten. Det finns motstående riksintressen som politiken behöver döma av. Vår uppgift är att göra dessa avvägningar med fokus på hållbarhetens samtliga aspekter – den ekonomiska, den sociala och den ekologiska. Därför kan hållbar miljöpolitik vara att ge fortsatt tillstånd till Cementa. Därför kan hållbar miljöpolitik leda till nya gruvor, och därför kan hållbar miljöpolitik vara ökad produktion i skogsbruket.

Herr talman! Miljömålssystemet utgör grunden för vår miljöpolitik. De senaste utvärderingarna och uppföljningarna visar att många myndigheter gör både små och stora insatser som har betydelse för att nå målen men att Sverige behöver göra mycket mer.

Miljöpolitiken måste alltså uppdateras och förstärkas på flera områden för att vi ska kunna nå målen till 2030. Framför allt behöver vi fokusera på och prioritera arbetet med de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen, klimatanpassningen, biologisk mångfald och en snabbare grön omställning där vi ersätter den fossilt drivna ekonomin med ett cirkulärt system.

Det är i det perspektivet man ska se Tidölagets besked om att sänka reduktionsplikten till 6 procent, vilket kommer att öka den fossila användningen och öka utsläppen från transportsektorn.

Det allvarliga är att regeringen presenterar sänkningen av reduktionsplikten isolerat och utan att svara på vilka kompensatoriska åtgärder man ser framför sig som ska väga upp de ökade utsläppen eller vad kostnaderna för utsläppsätter eller avgifter till EU beräknas uppgå till.

Herr talman! Miljöbalken, som är den centrala delen av vår miljölagstiftning, måste tillsammans med annan lagstiftning ses över, och ramverken för processerna för miljöprovningar måste reformeras i syfte att främja nyindustrialisering och elnäts- och elproduktionsutbyggnad.

Vi behöver robust lagstiftning som tar hänsyn till både dagens och framtidens miljöutmaningar och samtidigt inte skapar onödiga hinder för omställningen.

Ska vi klara klimat- och miljöutmaningarna behöver tillståndsprocesserna bli snabbare, enklare, mer kostnadseffektiva och mer förutsägbara med fortsatt höga miljökrav.

Konkret vill vi socialdemokrater se lösningar som parallella tillståndsprocesser och att ändringstillstånd blir huvudregel. Vi vill främja berörda myndigheters och domstolars kompetensresurser och kapacitet och komma till rätta med kompletteringsträsket genom att ordförande och miljö-sakkunniga inom miljöprovningssdelegationerna ska kunna tjänstgöra över hela landet.

Vindkraften är en viktig del av vår omställning till ett hållbart och klimatsmart samhälle. Vindkraften är också helt avgörande om vi som land ska kunna göra den gröna omställningen till en svensk framgångssaga med nya företag och ökade resurser till välfärden genom jobb och tillväxt i hela landet.

Vindkraften är helt avgörande därför att det är vindkraften som i närtid och på medellång sikt har möjlighet att bidra med den nödvändiga ökningen av elproduktion för att näringslivets planerade investeringar ska hamna i Sverige.

Om vindkraftens utbyggnad inte tar fart igen kommer investeringarna, och därmed jobben och tillväxten, att hamna i andra länder. Någon kraftig ökning av elproduktionen kommer då inte att behövas i Sverige, vare sig från solkraft, vindkraft, vattenkraft eller kärnkraft. Att då, som regeringen gör, på flera områden försvåra för vindkraftsinvesteringar är dålig klimat- och miljöpolitik, dålig jobbpolitik, dålig tillväxtpolitik och dålig välfärds- politik. Samtliga partier i regeringsunderlaget måste släppa det ensidiga fokuset på kärnkraften, genomföra förslagen i incitamentsutredningen och rulla tillbaka förslagen som försvårar för en snabb vindkraftsutbyggnad i Sverige.

Herr talman! Nya reformer i en statsbudget brukar ligga på mellan 20 och 30 miljarder. Jag vill säga något om de cirka 820 miljarder av våra gemensamma skattemedel som inte i tillräcklig utsträckning bidrar till den nödvändiga omställningen. Jag talar alltså om omfattningen av den offentliga upphandlingen i Sverige.

Det är naturligtvis så att 820 miljarder har en stor potentiell inverkan på miljön. Därför är det av yttersta vikt att vi ställer höga miljökrav vid upphandlingar och att vi ser till att dessa krav också efterlevs. Genom att ställa krav på giftfria, fossilfria och cirkulära lösningar i enlighet med den klimatpolitiska handlingsplanen och strategin för cirkulär ekonomi kan den offentliga upphandlingen bidra till den gröna omställningen.

Herr talman! Inom affärsvärlden och tillverkningsindustrin pratas det om arbetssättet ständiga förbättringar. Detta har sitt ursprung i den japanska affärsfilosofin kaizen. Vi kan konstatera att de budgetar som regeringen har presenterat så här långt – höstbudgeten liksom vårbudgeten och vårändringsbudgeten – har ett återkommande tema när det gäller klimat- och miljöpolitiken. Det är en form av omvänd kaizen, skulle man kunna säga. I stället för ständiga förbättringar jobbar regeringen med ständiga försämringar och ekonomiska neddragningar på miljö- och klimatområdet.

Sverigedemokraternas ekonomisk-politiska talesperson är tydlig med att riktningen ligger fast och att miljöbudgeten ska halveras. Trots det återupprepar regeringen och regeringspartierna ett mantra: Regeringen har inte sänkt Sveriges miljö- och klimatambitioner, och höstens budget är den näst största miljöbudgeten någonsin. Det finns uttryck för att beskriva beteendet att säga en sak och göra någonting annat.

Jag vill avsluta med en fråga till företrädarna för regeringspartierna: Skaver det inte åtminstone lite grann i samvetet att påstå en sak och göra någonting helt annat?

(Applåder)
(forts. § 15)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.52 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 4 maj

SfU17 Arbetskraftsinvandring

Punkt 1 (Arbetskraftsinvandring)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 2 (C, MP)

4. res. 3 (V)

Förberedande votering 1:

35 för res. 2

21 för res. 3

247 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

94 för res. 1

34 för res. 2

175 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Stina Larsson (C) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Huvudvotering:

153 för utskottet

94 för res. 1

56 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 1: 94 S

Avstod: 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU15 Mänskliga rättigheter

Punkt 2 (Yttrandefrihet i Ryssland)

1. utskottet
2. res. 5 (V, MP)

Votering:

268 för utskottet
35 för res. 5
46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L, 1 -
För res. 5: 21 V, 14 MP
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 3 (Yttrandefrihet och politiska fångar i Turkiet)

1. utskottet
2. res. 6 (S, V, C, MP)

Votering:

153 för utskottet
150 för res. 6
46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 1 -
För res. 6: 94 S, 21 V, 21 C, 14 MP
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 4 (Yttrandefrihet och politiska fångar i Ryssland)

1. utskottet
2. res. 7 (S, C, MP)

Votering:

173 för utskottet
129 för res. 7
1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 20 V, 15 KD, 14 L, 1 -
För res. 7: 94 S, 21 C, 14 MP
Avstod: 1 V
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Nadja Awad (V) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstätt från att rösta.

Punkt 5 (Stöd och skydd för MR-försvare, aktivister, kulturarbetare och journalister samt klimat- och kvinnorättsaktivister)

1. utskottet

2. res. 8 (MP)

Votering:

289 för utskottet

14 för res. 8

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 8: 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 7 (Religions- och övertygelsefrihet)

1. utskottet

2. res. 10 (SD)

Votering:

182 för utskottet

65 för res. 10

56 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 15 KD, 14 L

För res. 10: 1 S, 63 SD, 1 -

Avstod: 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU12 Hälsa- och sjukvårdens organisation

Punkt 1 (Hälsa- och sjukvårdens organisation och styrning)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

Votering:

153 för utskottet

94 för res. 1

56 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 1: 94 S

Avstod: 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 4 (Ambulanssjukvård)

1. utskottet

2. res. 7 (SD)

Votering:

238 för utskottet

64 för res. 7

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 13 MP, 14 L

För res. 7: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 5 MP, 2 L

Punkt 6 (Tolkning i hälso- och sjukvården)

1. utskottet

2. res. 10 (S, V, C)

Votering:

153 för utskottet

150 för res. 10

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 10: 94 S, 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 8 (Primärvård)

1. utskottet

2. res. 14 (V)

Votering:

167 för utskottet

21 för res. 14

115 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 63 SD, 60 M, 15 KD, 13 MP, 14 L, 1 -

För res. 14: 21 V

Avstod: 93 S, 21 C, 1 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 18 (Jämställd vård)

1. utskottet

2. res. 31 (V, MP)

Votering:

247 för utskottet

35 för res. 31

21 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2022/23:106
10 maj

Partvis fördelning av rösterna:
För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 1 -
För res. 31: 21 V, 14 MP
Avstod: 21 C
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 9 maj

SkU13 Skatteförfarande

Punkt 1 (Synliga skatter och avgifter)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

Votering:

218 för utskottet

64 för res. 1

21 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 1: 63 SD, 1 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 3 (Offentlig land-för-land-rapportering)

1. utskottet

2. res. 5 (V, MP)

Votering:

268 för utskottet

35 för res. 5

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 5: 21 V, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 7 (F-skatt och näringsverksamhet)

1. utskottet

2. res. 9 (S)

3. res. 10 (V)

Förberedande votering:

95 för res. 9

21 för res. 10

187 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 9.

Arin Karapet (M) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

188 för utskottet

94 för res. 9

21 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 9: 94 S

Avstod: 21 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 11 (Personalliggare)

1. utskottet

2. res. 18 (C)

Votering:

197 för utskottet

21 för res. 18

85 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 18: 21 C

Avstod: 63 SD, 21 V, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 13 (Övriga frågor om förfarande)

1. utskottet

2. res. 21 (S)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU5 Riksrevisionens rapport om Konsumentverkets tillsyn av marknadsföring och avtalsvillkor

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU8 Konsumenträtt

Punkt 2 (Telefonförsäljning av lotter och andra spel)

1. utskottet

2. res. 1 (SD, C)

Votering:

218 för utskottet

85 för res. 1

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 1: 63 SD, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 4 (Reklam riktad till barn)

1. utskottet

2. res. 3 (SD, C)

Votering:

218 för utskottet

85 för res. 3

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 3: 63 SD, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 21 (Konsumentvägledning)

1. utskottet

2. res. 22 (S, V, MP)

Votering:

154 för utskottet

128 för res. 22

21 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 22: 93 S, 21 V, 14 MP

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU13 Hushållningen med mark- och vattenområden

Punkt 1 (Rikssintressen)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 2 (SD)

4. res. 3 (C)

Förberedande votering 1:

65 för res. 2

21 för res. 3

217 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Mikael Damsgaard (M) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Förberedande votering 2:

97 för res. 1

63 för res. 2

143 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Malin Danielsson och Joar Forssell (båda L) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

124 för utskottet

94 för res. 1

85 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 1: 94 S

Avstod: 63 SD, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 2 (Skyddet av jordbruksmark)

1. utskottet

2. res. 5 (C)

Votering:

218 för utskottet

21 för res. 5

64 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 5: 21 C

Avstod: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 5 (Vattenkraft)

1. utskottet
2. res. 9 (MP)

Votering:

174 för utskottet

14 för res. 9

115 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 9: 14 MP

Avstod: 94 S, 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 8 (Vattenförsörjning och vattenförvaltning)

1. utskottet
2. res. 13 (MP)

Votering:

268 för utskottet

14 för res. 13

21 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 13: 14 MP

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU17 Naturvård och biologisk mångfald

Punkt 1 (Internationella konventioner och avtal)

1. utskottet
2. res. 1 (SD)

Votering:

218 för utskottet

64 för res. 1

21 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 1: 63 SD, 1 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 4 (Nationell målsättning för skydd av skogsmark)

1. utskottet
2. res. 8 (V)

Votering:

282 för utskottet

21 för res. 8

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 8: 21 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 8 (Skötsel av skyddad natur och restaurering av livsmiljöer)

1. utskottet
2. res. 16 (C)
3. res. 17 (MP)

Förberedande votering:

21 för res. 16

14 för res. 17

268 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 16.

Huvudvotering:

174 för utskottet

21 för res. 16

108 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 16: 21 C

Avstod: 94 S, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 24 (Vargstammens storlek och referensnivå)

1. utskottet
2. res. 44 (S)

Votering:

125 för utskottet

94 för res. 44

84 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 44: 94 S

Avstod: 62 SD, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU34 Innehållsvillkor för public service på internet

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU23 Valfrågor

Punkt 3 (Sänkt rösträttsålder)

1. utskottet
2. res. 1 (V, MP)

Votering:

267 för utskottet

35 för res. 1

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 14 KD, 14 L, 1 -

För res. 1: 21 V, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 5 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 9 (Valsedelssystemet)

1. utskottet
2. res. 4 (C)

Votering:

282 för utskottet

21 för res. 4

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 4: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 10 (Incidentrapportering)

1. utskottet
2. res. 5 (SD)

Votering:

239 för utskottet

64 för res. 5

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 5: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

KU26 Fri- och rättigheter m.m.

Punkt 1 (Grundlagsskydda aborträtten)

1. utskottet
2. res. 1 (S, V, C, MP)

Votering:

152 för utskottet
150 för res. 1
47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 13 L, 1 -

För res. 1: 94 S, 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 3 L

Robert Hannah (L) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 8 (Förbud mot rasistiska organisationer m.m.)

1. utskottet
2. res. 5 (S, MP)

Votering:

195 för utskottet
108 för res. 5
46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 5: 94 S, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 9 (Diskriminering)

1. utskottet
2. res. 6 (SD)
3. res. 7 (C)

Förberedande votering:

65 för res. 6
21 för res. 7
217 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:

217 för utskottet
64 för res. 6
21 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2022/23:106
10 maj

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 13 L

För res. 6: 63 SD, 1 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 3 L

Anna Starbrink (L) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 10 (Juridiskt kön)

1. utskottet

2. res. 8 (V, C, MP)

Votering:

247 för utskottet

56 för res. 8

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 8: 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU28 Minoritetsfrågor

Punkt 5 (Rättigheter för nationella minoriteter och urfolk)

1. utskottet

2. res. 9 (V, MP)

Votering:

205 för utskottet

34 för res. 9

64 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 C, 15 KD, 1 MP, 14 L

För res. 9: 21 V, 13 MP

Avstod: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Rebecka Le Moine (MP) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 6 (Älvdalskans ställning)

1. utskottet
2. res. 10 (SD)
3. res. 11 (V, C)

Förberedande votering:

66 för res. 10

42 för res. 11

194 avstod

47 frånvarande

Kammaren biträdde res. 10.

Camilla Hansén (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Joar Forssell (L) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Huvudvotering:

196 för utskottet

64 för res. 10

42 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 15 KD, 14 MP, 13 L

För res. 10: 63 SD, 1 -

Avstod: 21 V, 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 3 L

Anna Starbrink (L) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 10 (Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken)

1. utskottet

2. res. 16 (V)

Votering:

183 för utskottet

21 för res. 16

99 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 15 KD, 14 L

För res. 16: 21 V

Avstod: 63 SD, 21 C, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU16 Terrorism

Punkt 3 (Nationellt avhoppprogram)

1. utskottet

2. res. 3 (V, MP)

Votering:

268 för utskottet

35 för res. 3

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 3: 21 V, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 8 (Förbud mot deltagande i våldsbejakande organisationer)

1. utskottet

2. res. 6 (SD)

Votering:

239 för utskottet

64 för res. 6

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 6: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 19 (Samverkan inom EU)

1. utskottet

2. res. 11 (C)

Votering:

282 för utskottet

21 för res. 11

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 11: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU19 Rättsmedicinalverkets hantering av humanbiologiskt material

Punkt 1 (Utlämnande av humanbiologiskt material)

1. utskottet

2. res. 1 (V)

Votering:

282 för utskottet

21 för res. 1

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 1: 21 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Prot. 2022/23:106

10 maj

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU7 Sjöfartsfrågor

Punkt 2 (En konkurrenskraftig svensk sjöfart)

1. utskottet

2. res. 3 (S)

3. res. 4 (V)

Förberedande votering:

93 för res. 3

21 för res. 4

189 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

167 för utskottet

94 för res. 3

42 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 3: 94 S

Avstod: 21 V, 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 4 (Farledsavgifter)

1. utskottet

2. res. 6 (C, MP)

Votering:

268 för utskottet

35 för res. 6

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 6: 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 7 (Främjande av inlands- och kustsjöfarten)

1. utskottet

2. res. 9 (C)

Votering:

281 för utskottet

21 för res. 9

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Övergripande
miljöfrågor*

§ 15 (forts. från § 11) **Övergripande miljöfrågor** (forts. MJU13)

Anf. 90 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Ledamoten gick in på beskedet som kom från regeringen och Sverigedemokraterna nyligen om reduktionsplikten.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen införde reduktionsplikten för ett antal år sedan. Sedan blev det en liten paus. Men nästa år skulle reduktionsplikten chockhöjas till 40 procent.

Tack vare regeringspartierna och Sverigedemokraterna får vi nu se en sänkning till 6 procent. Det är väldigt viktigt nu med den inflationskris som vi befinner oss i. Det drabbar hushållen och företagen. Det drabbar särskilt vårt lantbruk som tillverkar vår mat och transportererna i vårt land som behövs för att maten ska tas till butikerna, och det drabbar hushållen när de ska handla och när de ska åka till matbutiken.

Herr talman! Socialdemokraterna klagar på beskedet att vi får se en sänkning av drivmedelspriserna, av transportkostnaderna och kostnaderna för vårt lantbruk. Det gillar inte Socialdemokraterna.

Det jag försöker att förstå är: Vad vill Socialdemokraterna? Vilken nivå i reduktionsplikten vill man ha? Tyckte man att den lagstiftning som man under tiden i regeringsställning infört var bra, att den skulle fortsätta att rulla på och att vi skulle se en chockhöjning av reduktionsplikten varje år framöver?

Vi skulle ha kommit till 40 procent den 1 januari. Sedan skulle vi ha gått mot 45, 50 och uppåt. Min fråga till ledamoten är helt enkelt: Vad vill Socialdemokraterna vad gäller reduktionsplikten?

Anf. 91 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, Martin Kinnunen, för frågan!

Jag tror att vi alla är överens om att elektrifiering av transportsektorn är vägen framåt. Det är så vi klarar omställningen till 2045.

Till 2030 är det dock så att även om all nybilsförsäljning i Sverige skulle vara elbilar från och med i dag kommer fortfarande mer än hälften av fordonsflottan ha förbränningsmotorer.

För att klara transportmålet att sänka utsläppen från transportsektorn behöver vi hantera utsläppen från förbränningsmotorerna. Där var reduktionsplikten svaret som i princip samtliga förutom Sverigedemokraterna stod bakom när vi införde det.

När det gäller det besked som nu kom finns en rad olika argument för varför man gör detta. Branschen är högst tveksam till om det kommer att få de ekonomiska effekterna.

Man kan också tänka sig att man med de medel som står till buds hade kunnat göra ganska stora sociala insatser för att rikta stöd till dem som behöver det. Ska vi vara ärliga är det inte speciellt många barnfamiljer där man kör dieslbilar.

Frågan är snarare: Hur har regeringen och Sverigedemokraterna tänkt att klara transportmålet till 2030? Hur ska ni få ned utsläppen?

Anf. 92 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Joakim Järrebring, för svaret!

Jag fick inget tydligt svar. Ska jag tolka detta som att Joakim Järrebring och Socialdemokraterna tycker att den nuvarande reduktionspliktslagen, som innebär att reduktionsplikten för diesel ska höjas till 40 procent vid årsskiftet, är bra och ligger fast? Där skulle jag vilja se ett förtydligande.

Herr talman! Det är riktigt att alla hushåll inte har diesebil. Men alla hushåll behöver äta mat. Alla hushåll behöver hitta livsmedel i sin matbutik. Allt hänger ihop.

Reduktionsplikten drog inte in några skatteintäkter. Vi fick inga skatteintäkter genom reduktionsplikten som vi kan dela ut till olika hushåll. Det kommer heller inte att kosta noterbara mängder skattemedel för att sänka reduktionsplikten. Det är det fantastiska med den här reformen. Vi kan sänka reduktionsplikten och få ned kostnaderna i samhället under den inflationskris som vi befinner oss i.

Herr talman! Joakim Järrebring nämner transportmålet och elektrifiering. Sverigedemokraterna delar fullständigt synen att det är elektrifieringen som är nyckeln här. Vi behöver få ut ännu fler laddplatser. Ska man transportera sig med bil i Sverige vill man inte vänta en timme på en laddstolpe när man reser genom landet.

När det gäller elektrifieringen måste insatserna snabbas på. Det är tur att vi har fått ett regeringsskifte så att det arbetet verkligen kan komma igång på allvar.

Vad gäller 2035-målet för transportsektorn tror jag att det målet kan fungera som en viktig kontrollstation i arbetet med att övergå till elektrifiering av transportsektorn. Jag är övertygad om att vi kommer att komma dit.

Reduktionsplikten var inte lösningen. Det var en dyr, ineffektiv och kortsiktig metod att ta sig dit kanske några år snabbare.

Anf. 93 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, Martin Kinnunen, för de fortsatta frågorna! Det är klart att vi fortfarande har ett tufft kostnadsläge i Sverige, även om vi ser ljusningar. Inflationen dämpas, och elpriserna har gått ned kraftigt.

Sänkningen av reduktionsplikten sker ju inte här och nu, utan den kommer att träda i kraft först efter årsskiftet. Tänk om regeringen hade haft lite verklig omsorg om alla Sveriges barnfamiljer och i stället för att sänka skatten för de rikaste med 13 miljarder hade satsat på barnfamiljer och på dem som faktiskt har det riktigt tufft just nu!

Det hade varit en politik för att hjälpa de mest utsatta i Sverige i stället för dessa löften om en reduktionsplikt, som inte ens branschen själv tror kommer att leda till sänkta dieselpriser.

(Applåder)

Anf. 94 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Joakim Järrebring, för anförandet! Det var så bra att jag faktiskt inte hade tänkt begära någon replik. Men så började Joakim Järrebring att fäkta lite grann på slutet, och då tänkte jag att det i alla fall ska bli rätt i protokollet!

Det handlar alltså om vindkraft, och jag vill få fört till protokollet att min regering har godkänt lika mycket havsbaserad vindkraft på 120 dagar som den rödgröna regeringen gjorde på åtta år. Så sent som i förra veckan tillsattes dessutom ytterligare en utredning för att effektivisera etableringar av havsbaserad vindkraft.

För ungefär ett år sedan röstade vi här i kammaren ned en proposition som kom från Socialdemokraterna om incitament för vindkraft. Det fanns en anledning till att den röstades ned: Vi gillade rätt och slätt inte innehållet. Incitamenten träffade fel.

Har Socialdemokraterna och Joakim Järrebring sett över detta och tänkt på vilka incitament som faktiskt skulle kunna hjälpa? De incitament som fanns med i propositionen riktade sig snarare till grupper än till personer som drabbades på riktigt. Om man ska nå fram är det viktigt att incitamenten träffar rätt – där de behövs.

Har Socialdemokraterna tänkt om i denna fråga så att vi kan hitta rätt vägar fram även där?

Anf. 95 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Tack, Kjell-Arne Ottosson, för frågorna! Jag börjar med vindkraften. Jag är genuint glad att Kristdemokraterna har ändrat retoriken från valrörelsen, där man skrämde folk med stora stålskogar och så vidare.

I stället inser ni nu att vindkraften är den enda lösningen på kort och medellång sikt för att få till de investeringar som är så viktiga om vi ska få framtidens jobb och framtidens tillväxt och därmed också kunna finansiera en god välfärd i Sverige framöver. Så tack för det!

Propositionen som kammaren röstade ned handlade inte om incitamenten. Kritiken från den dåvarande oppositionen gällde just att incitamentsfrågan inte var löst. Propositionen handlade om att kommunerna skulle ge tidigt besked i planprocessen.

Vi tillsatte dock en incitamentsutredning; det är helt riktigt. Den tillträdande regeringen gav ett tilläggsuppdrag, eller snarare ett förändrat uppdrag, till utredningen. Man tog då bort möjligheten för kommunerna att få någon form av ekonomiskt incitament. Även utredaren pekade på att detta var en brist, för man kommer inte hela vägen fram med att skapa rätt incitament.

Jag är mer intresserad av att lyssna på om man från regeringspartierna har tagit till sig utredarens uppmaning att också den frågan behöver lösas. I övrigt ser vi positivt på de förslag som finns från incitamentsutredningen.

Anf. 96 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Vi har hela tiden stått bakom att vi behöver all fossilfri energi som vi kan få tag på – just för att klara omställningen.

Sedan är vi också tydliga med detta: Vindkraft, ja – men på rätt ställe. Det är ändå väldigt ingripande i människors miljö. Och som vi sa i debatten i går och som jag hade tänkt ta upp i mitt anförande men inte hann handlar det om acceptansen. Det är oerhört viktigt.

När propositionen diskuterades i fjol var regeringsföreträdare ute i medierna, bland annat, och påpekade att man som plåster på såren kanske skulle kunna ge en kommun en simhall för att man etablerar en vindkraftspark. Men om det skulle bli en vindkraftspark hemma hos mig känner jag ganska säker på att jag inte hade fått någon simhall i närheten av mig. Den hade hamnat i centralorten, fem och en halv mil bort. Det hade alltså inte hjälpt mig över huvud taget.

Det är viktigt att man möter den som blir drabbad, den som till exempel får fastighetsvärdet sänkt och den som inte kan få bygga på grund av regleringarna som följer med vindkraftsparken. Det är där man först måste sätta in incitamenten för att kunna nå vidare.

Vi tycker fortfarande att det kommunala vetot är jätteviktigt, för som sagt: Acceptansen är A och O om vi ska komma vidare. När det gäller det kommunala vetot vore det intressant att få veta hur det är med detta, för vi vet ju att socialdemokratiskt styrda kommuner har använt sig av det och sagt nej. Hur ställer sig Socialdemokraterna nu, när man inte längre är bunden i regering, till frågan om kommunalt veto?

Anf. 97 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Det är helt enkelt så här: Att ge ett tidigt besked i planprocessen är inte att ge upp det kommunala vetot. Det kräver bara att kommunerna tar ställning i ett tidigt skede så att man slipper lägga ned en massa tid och pengar i onödan på att ta fram ett projekt för vindkraft för att sedan, i ett sent skede, få ett negativt besked.

Det är oerhört oekonomiskt, och det slösar med samhällsresurser. Därför vore ett tidigt besked i planprocesserna från kommunernas sida bra på många olika sätt.

Vi är helt överens när det gäller incitamenten. Det är självklart viktigt att det finns acceptans för alla former av kraftslag för dem som berörs och som är närboende.

Det finns en anledning till att jag tog upp detta i mitt anförande. Kristdemokraterna – och jag tror också både Moderaterna och Liberalerna – pratar inte bara om kärnkraft numera utan faktiskt också om vindkraftens betydelse. Jag tyckte mig höra det från samtliga företrädare för regeringspartierna. Men det samarbetsparti som regeringen är helt beroende av för att kunna få igenom någon som helst politik i den här kammaren, Sverigedemokraterna, har meddelat att de ska stoppa vartenda vindkraftsprojekt som de kan.

Därför var det viktigt för mig att betona behovet av att alla inser att det är svenska jobb, svensk tillväxt och Sveriges framtida finansiering av välfärden som står på spel om vi inte får fram den elproduktion som vi behöver i närtid.

(Applåder)

Anf. 98 ELIN NILSSON (L):

Fru talman! Nu står vi här och ska debattera igen. Den här gången gäller det övergripande miljöfrågor. Det är brett, kan man konstatera.

Jag tänkte fatta mig ganska kort och uppehålla mig mest vid torvfrågan. Det är kanske föga förvånande för församlingen här med tanke på att den har en ganska stark koppling till regeringens satsningar på återvätning av våtmarker.

Våtmarkerna – alltså de som inte har blivit torrlagda – lagrar växthusgaser. Torrlagda våtmarker, däremot, släpper ofta ut desamma. Sedan mitten av 1800-talet har över 2 miljoner hektar våtmark torrlagts i Sverige. Den satsning som nu görs på återvätning gör alltså stor nytta.

Men nu är det inte återvätningen jag ska lägga min tid här i talarstolen på, utan jag tänkte ta upp torvbrytningen. Torvbrytning har stor klimatpåverkan. Vi i Liberalerna anser att den behöver minskas för att på sikt fasas ut. Torv i utdikade marker bryts sakta ned och avger koldioxid. När torven bryts för att eldas, vilket som väl är inte är så vanligt längre, eller när den blir odlingsjord eller används på annat sätt påskyndas utsläppen.

I dag används som sagt väldigt lite torv för el och värme, och det är bra. I stället har dock produktionen av odlingsjord ökat, vilket innebär att jorden man köper och bär hem till trädgården har ganska stor klimatpåverkan. Detta behöver trädgårdsentusiaster som jag själv bli varse. Det är inte automatiskt bra för traktens bin, fåglar och djurliv att trädgården är full med blommor om man planterar dem i jord som innehåller en massa torv.

Torven är för många en okänd klimatbov. Stora delar av Sveriges yta består av torvmark, och stora arealer torvmark har historiskt dikats ut, precis som jag nämnde, för att ge plats för jordbruket. Mycket av den marken täcks i dag av skog. Det var säkert rätt beslut då. Det var säkert nödvändigt för Sveriges utveckling. Nu står vi dock i ett annat läge.

Torv består som bekant av växtdelar som ansamlats under tusentals år och som inte kunnat förmultna i den våta marken. När den dikas ut, vattnet försvinner och torven kommer i kontakt med syre startar en nedbrytning som avger stora mängder koldioxid. Detta är mycket problematiskt, för klimatgasutsläppen de närmaste årtiondena måste minska mycket påtagligt.

I det betänkande vi debatterar i dag behandlas en motion där det anförs att det de senaste åren har blivit svårare att bryta torv efter en lagändring – 2017 tror jag att det var – och att denna utveckling behöver vändas. Syftet med motionen är alltså att göra det enklare att få tillstånd att bryta torv. Detta avstyrks av utskottsmajoriteten, vilket jag tycker är bra. Om det skulle genomföras, om det skulle bli enklare att bryta torv, skulle det få stor påverkan på klimatet.

Fru talman! Torvbrytningen behöver, precis som jag sa tidigare, minskas ordentligt och på sikt fasas ut. Att driva på för ökad torvbrytning är i mitt tycke helt fel väg att gå.

Anf. 99 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Tack, Elin Nilsson, för anförandet!

Jag återkommer till frågan om att korta processen vid tillståndsprövningar. Jag tycker ändå att jag har fått en del svar av tidigare talare från samarbetspartierna, men just i frågan om resurserna till länsstyrelserna saknar jag fortfarande svar. Delar Elin Nilsson min och Socialdemokraternas uppfattning att om vi ska kunna snabba på tillståndprocesserna i närtid, innan vi har fått förändrad lagstiftning på plats, handlar det om att se till att det finns rätt resurser hos de myndigheter som ska göra prövningarna? Och hur rimmar det i så fall med att man i regeringsställning minskar finansieringen till länsstyrelserna både i höstbudgeten och i vårändringsbudgeten? Delar inte Elin Nilsson min uppfattning att detta är ganska kontraproduktivt om målet är att uppnå snabbare tillståndprocesser?

Anf. 100 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten Järrebring!

Jag delar såklart bilden att det är viktigt att jobba för kortare, mer effektiva och alltid rättssäkra tillståndsprocesser. Det är ett problem som ofta lyfts av intresseorganisationer, av företag och av dem som vill få tillstånd. Jag tror att vi alla blir kontaktade angående detta och att vi också delar bilden att det behöver ske.

När det gäller resurserna har vi lagt fram en ansvarsfull budget utifrån det läge som råder. Det är en stram budget baserad på hög inflation, lågkonjunktur och höga elpriser. Vi tar ansvar för Sverige genom att lägga fram en budget som är restriktiv. Den innebär att alla myndigheter kanske inte alltid får samma medel som man har fått tidigare. Då får man fundera på hur man ska hantera det. En myndighet kan inte heller räkna med att alltid få samma medel.

Myndigheter kan dock styras på andra sätt än bara genom ekonomiska medel. För regeringen och för oss i regeringsunderlaget är det viktigt att tillståndsprocesserna kortas, och då kan vi vara tydliga mot länsstyrelserna på annat sätt.

Anf. 101 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Tack, Elin Nilsson för svaret!

Jag dristar mig ändå att säga att det är en politisk prioritering som ligger bakom detta. Det är ju svårt att säga att de kompetenta handläggare som ska handlägga tillståndsprocesserna ska kunna göra mer när man drar ned resurserna till just dem. När det försvinner 800 miljoner kronor per år för Västra Götaland, alltså 16 tjänster, blir det svårt att få ihop retoriken. Det är viktigt att korta tillståndsprocesserna, men inte så viktigt som att sänka skatten för de allra rikaste.

Även om vi är överens om att man just nu behöver ha en stram politik vad gäller de ekonomiska förutsättningarna för att pressa tillbaka inflationen ligger det ändå en politisk prioritering bakom att ni i regeringsställning väljer att sänka skatten för de allra rikaste före resurser till barnfamiljerna och före resurser för att korta tillståndsprocesserna.

Skaver det inte lite i samvetet att påstå att ni står upp för höga klimat- och miljömål samtidigt som era prioriteringar när det gäller de ekonomiska resurserna pekar i en annan riktning?

Anf. 102 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! I höstas lade vi fram den näst mest ambitiösa miljöbudgeten genom tiderna. Vi har höga miljö- och klimatambitioner, och det kommer vi att ha under hela mandatperioden.

När det gäller myndigheter, tilldelade medel och handläggningstider är det inte automatiskt så att mer pengar gör att en myndighet jobbar snabbare och mer effektivt. Det kan jag dela med mig av, som har jobbat på myndigheter i över tio år. Det är oftast mycket annat som också kan göra att myndigheter kan korta sina handläggningstider. Här finns det också ett arbete att göra som inte är kopplat till pengar ute hos samtliga länsstyrelser i landet, för processerna behöver bli mer effektiva. Den bilden delar jag med ledamoten.

Anf. 103 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Tack, Elin Nilsson, för ditt anförande om torvbrytning och torv, som var väldigt spännande att lyssna på. I detta delar vi ju väldigt mycket åsikter.

Utdikningen i Sverige har skett på ett ganska brutalt sätt, även om den har tjänat oss väl. 75 procent av alla större våtmarker nedanför fjällkedjan är borta, 90 procent i slättlandskapet. Nu pågår ett stort arbete, som vi också måste göra, med att återställa våtmarker.

Torvbrytningen medför stora problem, som du sa, men är också en av de verksamheter där man faktiskt har ett återställningskrav på sig efteråt, vilket man inte kan säga om alla andra verksamheter som naggar i kanten.

Elin Nilsson sa också, fru talman, att det kanske inte gynnar ens biologiska mångfald hemma i trädgården på det sätt man tror om man bär hem jord med torv i eftersom den har gjort det dåligt för miljön i en annan ände – det var så jag uppfattade henne. Då kan jag inte låta bli att ställa en fråga.

Regeringen har tillsatt pengar för att återställa våtmarker. Men de pengarna är ju inte nya, additionella pengar utan pengar man tar från anslaget till värdefull natur. Det blir egentligen samma sak: Man gör våtmarker för pengar som egentligen var på väg att bli någonting annat. Man öronmärker pengarna till värdefull natur så att det blir mindre till exempelvis ängsskötsel. Vi hörde ju stora protester utifrån landet när man nu inte skulle ha möjlighet att sköta sina naturreservat och sådant.

Hur ser Elin Nilsson och Liberalerna på detta? Är det, med tanke på engagemanget här för torv- och våtmarkerna, någonting man kommer att ändra på – att det faktiskt blir mer pengar så att man i stället för antingen eller kan göra både och?

Anf. 104 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Vi är väldigt nöjda med de satsningar som görs på återvätning av våtmarker. Men vi ser att det skulle behöva ske snabbare, mer skyndsamt. Där har ansvariga myndigheter ett arbete att göra. Man kan känna viss frustration över att det inte levereras mer. Det beror lite på vilken myndighet man tittar på, men här skulle myndigheterna behöva göra mer.

När man lägger en budget får man alltid prioritera. Men jag delar uppfattningen att om man skyddar miljö är det viktigt att också avsätta pengar till att sköta den. Vi skulle gärna se att mer pengar avsätts i framtiden.

Anf. 105 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar Elin Nilsson för svaret. Jag ser det som i alla fall ett halvt löfte om att Liberalerna kommer att kämpa för det. Jag hoppas att ni lyckas.

Det rimmar dock lite illa med hur ni betar er nu när ni sitter i regeringsställning, bland annat när det gäller budgeten och de prioriteringar som görs. Klimatsidan har varit uppe, men när det gäller biologisk mångfald är det ganska tomt.

Nu får vi ny lagstiftning från EU som kommer att hjälpa till när det gäller biologisk mångfald. Man säger att det vi har nu är bottenplattan och att vi ska öka restaureringen av våra marker. Elin Nilsson var själv inne på att vi har ändrat landskapet och till viss del måste återskapa det.

Hur kan regeringen då motsätta sig den lagstiftningen och försöka försvaga den? Argumenten Elin Nilsson framför här handlar ju om det som vi måste göra. Den svenska regeringen urvattnar nu systemet. Allt som handlar om att återfå biologisk mångfald eller skapa sådan i skogen och, enligt restaureringslagen, alla biologiska system försämrar vi, försöker att slingra oss ur och tycker är dåliga. Hur kommer det sig att regeringen har den inställningen? Håller ledamoten med om den?

Anf. 106 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Jag är inte helt hundra på vad frågan gick ut på. Men det är såklart viktigt att återställa mark som har blivit skadad under tiden människan har brukat den.

Sedan får man alltid göra avvägningar när det kommer EU-lagstiftning och när man förhandlar fram ny EU-lagstiftning. Man behöver anpassa den till de förutsättningar som finns i Sverige. Vad det landar i återstår att se.

Anf. 107 MARTIN KINNUNEN (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi betänkandet *Övergripande miljöfrågor*. Trots ett deppigt namn innehåller det många viktiga frågor.

Jag tänkte inleda med att tala om torv, precis som Elin Nilsson från Liberalerna gjorde. Då blir det ofrånkomligt att tänka på vår numera avlidne före detta ledamot Mats Nordberg. Han arbetade i många år intensivt med de frågorna och vann mycket respekt ute i landet för sitt engagemang.

Fru talman! I brist på brunkolsgruvor och oljefält har torv kommit att hamna i fokus hos en alltmer radikaliserad miljörelse, som i sina illegala sabotageaktioner runt om i vårt land i dag fokuserar på att utmåla torv som något hemskt hot mot det globala klimatarbetet. Ingenting kunde vara mer felaktigt.

Klimatrörelsen tycker om att hänvisa till IPCC och forskningen. Men då ska man komma ihåg att IPCC inte klassar torv som fossilt, utan torv klassas som just torv. Det är en egen klass.

Man kan också konstatera att torven i Sverige växer till sig. Det blir alltså mer än vad som skördas.

Fru talman! Den naturvårdspolitik som förts de senaste mandatperioderna har inte varit bra. För att naturvården ska kunna existera måste den samexistera med mänskliga verksamheter. I Sverige har det i dag blivit mycket svårt, ibland omöjligt, att få tillstånd för nya torvtäkter. Det är ett stort problem som fler måste våga tala öppet om, även om en del ligistgrupper på stan kommer att bli upprörda. Vi kan om några år få en situation med allvarlig brist på torv i Sverige.

Fru talman! Det finns en del fakta som är ofrånkomlig. Odlingstorv behövs för både skogsplantor och grönsaksodling. Vi vill alla att självförsörjningsgraden ska öka. Men det finns inga alternativ som fullt ut kan ersätta torv. Om utvecklingen fortsätter kommer jord- och skogsbruk att tvingas förlita sig på import av råvaror med betydligt sämre miljöprestanda. Alternativen är inte speciellt bra.

Det handlar kanske om kokos från Asien, som kräver extremt mycket vatten för att tvättas. Det har sannolikt betydligt större miljöpåverkan, speciellt om man tar hänsyn till de extremt långa transportererna, för att inte tala om kostnaderna för dem.

Det kan handla om produkter från skogs- och pappersindustrin. Men det är saker som vi redan använder i olika industriella processer. Man talar också om park- och trädgårdsavfall. Men det är också sådant som redan används i just odlingen. Och man talar om biokompost. Men det kräver en hel del bearbetning och kan inte ersätta torv fullt ut. Det kan kombineras med torv, men det är ingen ersättning.

Fru talman! Torvbruk bedrivs i dag enbart på en halv procent av Sveriges uppdikade torvmarker. På 99,5 procent är det alltså inget torvbruk. Andelen utsläpp av växthusgaser som torvbruket orsakar är försumbar i förhållande till utsläppen från uppdikade torvmarker i stort. Men trots sin litenhet genererar torvbruket stor nytta genom att bidra till att vi får svensk mat på bordet och träråvaror ute i världen.

Torvbaserad jord bidrar även, genom sin goda förmåga att binda fukt, till att minimera näringsläckage och därmed till att vi når miljömålen. När torv skördas skapas ny våtmark, som så gott som alltid blir oerhört populära tillhåll för fågellivet, just eftersom det finns krav på återställning.

Fru talman! Först och främst behöver det nu tillsättas en bred utredning om hur det går att öka Sveriges tillvaratagande av torv, som växttorv i form av odlingssubstrat och strömmaterial inom djurhållningen samt som energitorv i kombination med träbränsle på bästa sätt. Vidare bör tillståndsvksamhet för torvbruk utredas i syfte att göra det lättare och enklare att få tillstånd på lämpliga marker över hela landet. Lärdomarna från Ukrainakrisen när det gäller svensk livsmedelssäkerhet behöver även utredas i förhållande till möjligheten att säkerställa och öka nyttjandet av torv som odlingssubstrat.

Ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv bör man också titta på möjligheten att utnyttja energitorv i vår energiproduktion, som en försäkring vid bristsituationer, ungefär som man gör i Finland. Vi brukar ofta använda Finland som ett gott exempel. Det är ett land som lagerför viktiga produkter på ett bra sätt, som vi gärna vill efterlikna. De använder torv på detta sätt.

Med anledning av det här vill jag passa på att yrka bifall till reservation 23.

Fru talman! Sverigedemokraterna vill också sätta grunden i miljöarbetet i fokus, det vill säga miljömålssystemet. Det har visat sig att bedömningen av hur miljömål, inklusive miljökvalitetsmål, uppnås ofta görs utifrån orimliga villkor. Målen blir ouppnåeliga. Det är kontraproduktivt och kommer med tiden att minska motivationen hos berörda och underminera förtroendet för målen och arbetet med dem.

Vi kan inte som i dag ha mål som myndigheter och ett flertal politiska partier anser inte går att uppnå, då de nödvändiga åtgärderna hamnar i konflikt med andra mål. Miljömålen och uppföljningen av dem måste bedömas opartiskt och utifrån behovet att samtidigt främja såväl ekonomisk utveckling som miljö.

Ett uppenbart exempel på mål som inte är uppnåeliga är att samtliga arter ska kunna uppnå god bevarandestatus. Det kan samtliga arter i Sverige aldrig ha. Sådana mål måste omformuleras. Arter varierar över tid, och vi kommer alltid att ha ovanliga arter. Här ska man inte missförstå mig. Artbevarande arbete är viktigt, men vi kan inte ha orimliga mål som inte går att uppnå.

Fru talman! Avslutningsvis är det värt att nämna tillståndsfrågorna, som återfinns i betänkandet. Det är akuta problem som Sverigedemokra-

terna har gjort vårt bästa för att belysa här i kammaren under Socialdemokraternas åtta år vid makten. Tack vare Tidöavtalet har vi fått en ny regering på plats, med ett regeringsunderlag som i detta nu arbetar med att korta tillståndprocesserna, öka förutsägbarheten, minska risken för företagare med mera. Åtta år med vänsterstyre har varit åtta förlorade år.

Om vi ska få bukt med stagnerad tillväxt och kunna möjliggöra för grön omställning måste det göras omtag. Socialdemokraterna hänvisar här i kammaren till att man har tillsatt två utredningar. Vi hade alltså en socialdemokratisk regering som satt vid makten under två mandatperioder och som inte levererade en enda relevant proposition som löste problemet. Man levererade två utredningar som har dömts ut fullständigt av alla näringar och branschorganisationer som otillräckliga.

Ja, det behöver göras betydligt mer.

Det finns vissa detaljer i utredningarna som är positiva och som ska genomföras, men man skrapade bara på ytan. Det mesta av arbetet återstår tyvärr. Det kommer att ta ett tag att reda ut röran som skapats genom åren, och det är just den möjligheten vi får nu. Med Tidöavtalet skapas möjligheten att få till ett fungerande system. Den här frågan bereds nu på Regeringskansliet, och jag skulle bli förvånad om vi inte inom kort får besked om hur regeringen avser att ta tillståndsfrågorna vidare.

Anf. 108 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Tack, Martin Kinnunen, för det intressanta anförandet och lovsången till torven! Det tänker jag inte uppehålla mig mer vid, utan jag fortsätter replikskiftet som vi hade med anledning av mitt eget anförande om de bristande svaren på hur Sverigedemokraterna och Martin Kinnunen ser på hur Sverige ska nå transportmålet för 2030 med anledning av den överenskommelse som nu är gjord om att sänka reduktionsplikten. Naturvårdsverket har varit tydliga, och deras bedömning är att det inte går att nå transportmålet för 2030 med en så kraftig sänkning av reduktionsplikten.

Kopplat till det här tycker jag att det är intressant att lyssna på vad Sverigedemokraternas partiledare sa när han var med i *30 minuter*. Han fick också frågor på det här temat och svarade att det var enklare för Sverigedemokraterna i förhandlingarna med regeringspartierna om reduktionsplikten. Han sa att Sverigedemokraterna har större handlingsutrymme eftersom de inte var med och röstade igenom klimatlagen. Delar Martin Kinnunen förhållningssättet som hans partiledare gav uttryck för i intervjun i *30 minuter*?

Anf. 109 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Fru talman! Sverigedemokraterna var inte med i den miljömålsberedning som tog fram det som kom att bli det klimatpolitiska ramverket. Vi bjöds aldrig in till den, så vi fick aldrig möjlighet att tycka till. Det är bakgrunden till att vi inte heller backade upp målen. Genom att vi har stått utanför har vi varit mer fria, och vårt perspektiv handlar om hur vi kan bidra till att lösa problemet. Problemet är alltför stora utsläpp av växthusgaser i världen. Det innebär också att vi kan fundera på bättre lösningar även i Sverige. Vi kan tycka att alla remissinstanser som motsatte sig sektorsmål kanske hade rätt. Det hade kanske varit bättre att enbart ha ett mål. De sektorsvisa målen motverkar snarare syftet.

De sektorsvisa målen ledde fram till att den socialdemokratiska regeringen lade fram förslaget om reduktionsplikt som gör det extremt dyrt att transportera sig i Sverige och att vi har världens högsta dieselpriiser. Vi vet att biodrivmedel inte är nyckeln till att elektrifiera personbilstransporter. Det är i stället elektrifieringen som är nyckeln, och det håller forskningen med om. Biodrivmedel gör betydligt större nytta i andra sektorer.

Vi kommer att uppnå elektrifiering av transportsektorn. Vi kommer kanske inte att uppnå det till 2035, men vi kommer sannolikt att nå dit några år senare och det kommer inte att vara någon katastrof. Det kommer att ske på ett betydligt mer effektivt sätt. Det är min åsikt.

Anf. 110 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Nu blir det en viss tolkning från min sida, men jag gör min tolkning mot bakgrund av att Martin Kinnunen i en intervju som svar på klimat- och miljöministerns tankar om kompensatoriska åtgärder för att nå transportmålet för 2030 sa att det inte är någonting som Sverigedemokraterna kommer att ställa upp på. Han hänvisade i sitt uttalande under intervjun till att det inte finns någonting i Tidöavtalet om kompensatoriska åtgärder för sänkningen av reduktionsplikten.

Mot bakgrund av Jimmie Åkessons uttalande i *30 minuter*, intervjun med Martin Kinnunen själv och de svar jag har fått nu inställer sig frågan om det finns annan lagstiftning – för klimatlagen är ju en lag – som Sverigedemokraterna inte anser sig bundna av, fastän den är beslutad i Sveriges riksdag?

Anf. 111 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Fru talman! Vad gäller kompensatoriska åtgärder handlade de här uttalandena om att när vi och samarbetspartierna inför regeringstillträdet förhandlade om reduktionsplikten ingick inte kompensatoriska åtgärder. Att efter det att en förhandling är slutförd föra in tal om kompensatoriska åtgärder blir inte rimligt. Det var det vi reagerade på. Jag kan konstatera att förhandlingen nu är avslutad för andra gången, och det blev inga kompensatoriska åtgärder.

Regeringen och Sverigedemokraterna kommer givetvis att bidra till uppgiften att leverera på Sveriges horribla åtagande gentemot Europeiska unionen vad gäller ESR-kriterierna. Regeringen kommer att redovisa hur de jobbar med det längre fram.

Man behöver inte stirra sig blind på åtgärder i Sverige, utan ESR ger möjlighet till åtgärder även i andra länder. Det finns en flexibilitet till LULUCF-sektorn, jordbrukssektorn och skogsbrukssektorn, men den är vi inte intresserade av att använda. Produktionen behöver ökas så mycket som möjligt i de sektorerna. Däremot är flexibiliteten till utlandet intressant att titta på. Det kan hända att man kan driva projekt och sluta avtal med andra länder och uppnå de här kraven på ett betydligt mer effektivt sätt.

Anf. 112 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag kunde inte låta bli att trycka på knappen när jag hörde två så diametralt olika anföranden från en företrädare för regeringspartiet Liberalerna och en från samarbetspartiet Sverigedemokraterna som är grunden till att den regering Sverige nu har kan samla en majoritet.

I torvfrågan var det uppochnedvända världen vad gäller det ni sa. Jag undrar hur samarbetet kan fungera och vem som bestämmer om regeringsföreträdare pratar om nackdelarna med torv och torvbrytning och att det ska fasas ut medan Martin Kinnunen snarare sjunger torvens lov och ser den som lösningen på väldigt många av framtidens utmaningar.

Den första frågan från min sida är helt enkelt om partierna kan samarbeta och den andra är vem som vinner om det här skulle komma upp. Finns det över huvud taget ett samarbete mellan regeringen och Sverigedemokraterna här?

Anf. 113 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Fru talman! Det är riktigt; Sverigedemokraterna tycker inte likadant som Liberalerna i den här frågan. Man kan inte vara överens om allt. Vi har ett gott samarbete, men när det kommer till torvfrågorna har vi uppenbarligen lite olika perspektiv. Det kanske är den liberala flygeln av den här regeringen som vi sverigedemokrater har störst problem med i torvfrågorna.

Min förhoppning är att vi ska kunna övertyga även liberaler om att man behöver bruka torv på en pytteliten del av Sveriges torvmarker. Mestadels ska man ju inte bruka torv på markerna, utan det handlar om en väldigt liten del. På 99,5 procent av dessa marker finns det inget torvbruk i dag, och jag tror att man kommer att upptäcka risker även här – precis som i många andra samhällssektorer i Sverige där vi har pekat på risker.

Sverige är beroende av torv för produktionen i jordbrukssektorn och i skogsbruket. Det är en väldigt hållbar produktion i Sverige. Vi vill inte ha en situation som i andra europeiska länder där man importerar stora mängder torv från länder med betydligt sämre miljöskydd än vad Sverige har.

Det är alltså riktigt att vi inte är överens i de här frågorna, men jag är övertygad om att vi sverigedemokrater kommer att kunna övertyga fler och fler om det rimliga i att bibehålla en torvproduktion som är miljömässigt hållbar i Sverige.

Vi har i dag inget samarbete i torvfrågan. Vi har samarbete i budgetfrågorna, om saker som möjligtvis kan gälla myndigheter som är ansvariga för sådant här och i tillståndsfrågor. Men något formellt samarbete kring torv har vi tyvärr ännu inte.

Anf. 114 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Nej, det var väl nästan uppenbart att det inte finns något samarbete här, med tanke på de anföranden vi hört. Men det gör att jag och förmodligen många i svenska folket undrar hur stabilt det är i regeringen och i samarbetspartierna, framför allt när det kommer till vår ödesfråga: klimatet och miljön. Som vi hörde i ett tidigare replikskifte har det funnits meningsskiljaktigheter; Sverigedemokraterna har till exempel varit ute och krävt att vi ska ta bort reduktionsplikten. Även när det gäller skogsbruk och annat finns det flera exempel på att regeringen och regeringspartierna har ett annat synsätt.

Men vem är det som bestämmer i de här frågorna? Du säger att det inte finns något samarbete, men vad händer om ni tycker olika? Jag tror att det är många som skulle vilja veta det.

Anf. 115 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar åter Emma Nohrén för frågorna. När vi tycker olika och inte har något samarbete lägger vi i Sverigedemokraterna fram våra förslag i kammaren, röstar på dem och försöker övertyga så många andra som möjligt om att även de bör rösta på dem. Det är också så vi gör med vår reservation om torv.

Fru talman! När det kommer till klimatfrågorna är jag positiv till möjligheterna för att vi fyra partier ska kunna komma överens om en inriktning och en strategi för såväl mål som ECR-sektorer och andra klimatåtgärder. Jag tycker inte att de sakpolitiska skillnaderna är jättestora. Det kan hända att man använder olika ord och att man trycker på olika risker på olika sätt. Men när vi väl diskuterar i sak är vi väldigt eniga.

Vi är övertygade om att elektrifiering är nyckeln. Vi är övertygade om att tillståndsprocesserna är nyckeln för att kunna få elektrifieringen att fungera. Vi har också ett Tidöavtal som tydligt slår fast att vi ska ha en ambitiös och effektiv klimatpolitik och där stora delar av klimatavsnittet är direkt hämtat från Sverigedemokraternas valplattform.

Det här betyder att partierna är ganska överens. Vi har kunnat enas om texter som har hämtats från vårt partis valplattform. Det här skapar bra förutsättningar för samarbete framöver. Jag tror inte att Emma Nohrén behöver vara så orolig. Det kommer att bli bra leverans på det klimatpolitiska området framöver.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag uppskattar när ledamöterna följer den parlamentariska traditionen – tilltalar varandra med för- och efternamn och kommer ihåg att tala via talmannen.)

Anf. 116 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Fru talman! Flera av förslagen i det här betänkandet rör tillståndsprocesser. Ingen är emot att vi ska ha snabba och effektiva tillståndsprocesser. Risken är dock att man trycker på för mycket och att vi i stället får ett rättsosäkert tillstånd där man viktar företagets investeringar och etableringar tyngre än värnandet om miljön. Vi ska komma ihåg att vi har miljöbalken, plan- och bygglagen och andra lagstiftningar just för att vi ska kunna göra en avvägning mellan exploatering och miljö- och naturhänsyn. Då är det viktigt att det också blir en bra avvägning och att det är en process som får ta den tid som krävs för att göra en sådan.

Jag och mitt parti vill framhålla att miljöbalken behöver bli ett skarpare verktyg för att nå klimatmålen såväl som de andra nationella miljömålen. Enligt FN står vi inför en trippelkris; det handlar om klimatet, utarmningen av biologisk mångfald och spridningen av föroreningar. Dessa globala utmaningar måste hanteras parallellt, och det måste också avspeglas i miljöbalken.

I dag står Sveriges befintliga industrier för ungefär en tredjedel av våra utsläpp av växthusgaser. Det är inte rimligt att tillstånd i princip ges för evigt till dessa verksamheter. I dag kan tillstånden bara omprövas vid vissa angivna förutsättningar och på initiativ av en miljömyndighet. I propositionen till miljöbalken framfördes att tillstånd i ökad utsträckning ska kunna meddelas för begränsad tid och att det framför allt ska gälla stora verksamheter med stor miljöpåverkan. Så är alltså inte situationen i dag. I de

fall verksamheter tidsbegränsas rör det sig framför allt om mindre verksamheter.

Vår uppfattning är att man bör se över miljöbalken och dess tillämpning, så att tillstånd speglar teknikutvecklingen och förändringar i samhället. Huvudprincipen bör vara att tillstånd tidsbegränsas. Det är det enda rimliga förhållningssättet för en modern miljölagstiftning.

Existerande miljötillstånd till alla verksamheter som ger upphov till utsläpp av växthusgaser borde upphöra att gälla senast 2030 för att därefter omprövas och ges dispens om verksamheten tar klimatansvar. All ny verksamhet måste prövas utifrån våra miljömål, inklusive klimatmålen.

Fru talman! Jag skulle också vilja tala för Vänsterpartiets reservation om det kommunala vetot mot vindkraftsetableringar. Det kommunala vetot innebär att en kommun när som helst och på vilka grunder som helst genom ett beslut som inte kan överklagas kan säga nej till etablering av vindkraftverk. Detta infördes av den borgerliga regeringen 2009. Det syfte man angav då var att tillståndsprocesserna skulle gå fortare, men nu ser vi att det har blivit precis tvärtom. Enligt branschen själv stoppades förra året 73 procent av de aktuella vindkraftverken på land av kommunerna.

Sverige har goda förutsättningar för vindkraft, inte minst eftersom vi har en lång kust där vindarna är starka. I våra grannländer Danmark och Tyskland producerar vindkraften 50 respektive 23 procent av elen, vilket visar på potentialen och på att det är fullt möjligt även för Sverige att bygga ut vindkraften i en mycket högre takt än i dag. Vindkraften måste byggas ut för att möjliggöra omställningen av industri och transporter. En kraftig utbyggnad av både land- och havsbaserad vindkraft är det snabbaste sättet att bygga ut Sveriges elproduktion.

Samtidigt möter vindkraften ofta lokalt motstånd. De som bor i områden med vindkraftverk måste såklart få skälig ersättning. Vänsterpartiet vill öka acceptansen för vindkraft genom att lagstifta om en produktionsbaserad ekonomisk ersättning som går till de lokalsamhällen där vindkraftverk byggs.

Det är däremot inte hållbart med det kommunala veto som finns i dag. Formerna för kommunernas inflytande på vindkraftssidan måste förändras och kravet på tillstyrkande tas bort. Kommunerna bör dock på ett tidigt stadium involveras och vara med i processen. Det är också viktigt att upprätthålla höga krav på en rättssäker prövning med hänsyn till människors hälsa och miljön. Kommunernas åsikt ska väga tungt, men i ett läge där Sverige ska gå från fossil energi till förnybar energi är ett kommunalt veto orimligt. Därför yrkar jag bifall till reservation 20.

Anf. 117 STINA LARSSON (C):

Fru talman! Sverige har kanske världens mest ambitiösa och omfattande miljölagstiftning. Det är på många sätt positivt. Samtidigt bygger lagstiftningen i flera hänseenden på gamla sanningar och föråldrade strukturer från en tid då Sverige och världen såg annorlunda ut. För att vi fullt ut ska kunna ställa om till en cirkulär ekonomi och växla upp takten i klimatomställningen måste stora delar av miljöbalken ses över i grunden och moderniseras, så att vi kan få miljö- och klimateffekt av nya innovationer utan att tillståndsprocesserna sätter käppar i hjulet.

Tanken med en ambitiös miljölagstiftning är god, och det är bra att vara försiktig med nya innovationer. Men i verkligheten är utfallet ofta ett annat. Miljöbalken stjälper i dag snarare än hjälper oss med att ställa om till ett cirkulärt och fossilfritt samhälle.

Jag vill ge några exempel. Om vi ska kunna nå klimatmålen behöver vi gå över till en cirkulär ekonomi. Vi behöver använda alla våra råvaror flera gånger om. Men tyvärr är branschen och industrin begränsad på grund av regler och lagstiftning. Det går exempelvis inte att utvinna alla metaller från våra avfallsanläggningar, eftersom dessa anses vara farliga.

Därför vill vi att nationella end of waste-kriterier tas fram i samverkan med branschen. Vi vill ha tydligare och moderna definitioner av när avfall upphör att vara avfall och i stället ska betraktas som en resurs. Det behövs olika kriterier för olika typer av material. Detta behöver införas i Sverige så snart som möjligt.

Detsamma gäller reglerna och principerna för avfallshierarkin. Avfallshierarkin måste bytas ut mot en resurshierarki som utgår från att vi ska nyttja det vi redan brutit eller producerat så länge det bara går. Denna princip har varit en grundbult i miljöpolitiken under lång tid och har tjänat oss väl, särskilt för att ta oss ur det tidigare skräpsamhället, men varje styrmedel har en begränsning i både tid och rum.

Avfallshierarkin handlar om att minska och undvika avfall i stället för att utgå från resursperspektivet, det vill säga att designa, cirkulera och dela resurser. Vårt alternativ är en resurshierarki som utgår från att nyttja en resurs på bästa möjliga sätt och få den att leva så länge som möjligt i kretsloppet. Material och produkter bör designas för lång livslängd samt för att kunna repareras och uppgraderas. Detta var en princip som man följde under många årtionden före det moderna slit-och-släng-samhället.

Dagens miljöregler begränsar oss också på andra sätt. Tekniken och utvecklingen går framåt med nya gröna innovationer, men lagstiftningen hänger inte riktigt med. Det är ofta små och växande företag, som anställer unga människor, som vill visa och demonstrera sina innovationer, men de möts av en vägg av betungande statlig reglering och tillsyn.

Det är dock såklart inte bara små företag som upplever detta. Vi vill göra det lättare för alla företag att testa ny och oprövad miljöteknik utan att myndigheterna sätter käppar i hjulet med ett kvävande regelverk som till och med etablerade bolag ibland har svårt att leva upp till. Vi ser att näringslivet ligger långt framme i omställningen, och vi vill inte begränsa detta genom föråldrad lagstiftning.

Fru talman! Innan jag lämnar detta område – en översyn av miljöbalken – vill jag ta upp frågan om klassificeringen av jordbruket. Det var ju inte så länge sedan vi hade ett tillkännagivande om att jordbruket inte ska anses vara miljöfarlig verksamhet, men det verkar som att alla som i valrörelsen pratade sig varma för landsbygden och svensk livsmedelsproduktion plötsligt har glömt vad som lovades.

Det börjar bli en följetong med saker som regeringspartierna lovade förra året men som nu inte uppfylls. När det väl kommer till kritan prioriteras inte lantbruks- och miljöfrågorna av denna regering. Centerpartiet vill se att regeringen snarast återkommer till riksdagen och förändrar miljöbalken, precis som många var överens om.

Fru talman! Nu ska jag gå över till en sak som vi har pratat om länge, nämligen tillståndprocesserna. Det tar alldeles för lång tid i dag.

Det svenska näringslivet är inom flera områden världsledande i den gröna omställningen. Många företag har varit med och framgångsrikt format omställningen med globala överenskommelser om att få ned koldioxidutsläpp och styra mot en hållbar verksamhet. De nya teknikerna och produkterna som svenska företag utvecklar och producerar kommer att leda till sänkta utsläpp inte bara i Sverige utan i hela världen. Många svenska företag förstår att det är i omställningen som tillväxten och de goda framtida marginalerna finns. På område efter område är det i dag näringslivet som går före och politiken som springer bakom och försöker att komma i kapp.

Sverige har naturresurserna, kapitalet och innovationerna för att gå vinnande ur den omställning som kan fortsätta att skapa jobb och tillväxt, men det stugar på en sådan till synes enkel sak som tillstånd. Långdragna och oförutsägbara tillståndprocesser är ett hot mot både klimatet och jobben. Vi kan därför inte ha en ordning där byråkrati och dysfunktionella processer hindrar klimatomställningen.

Debatten om förenkling av tillståndsansökningarna har parkerat på vindkraft. Självklart är tillstånden för vindkraft en viktig del, och det är välkommet att regeringen nu tar tag i frågan om havsbaserad vind. Men det är inte bara där som förenklingar behöver göras. Det krävs tillstånd för kraftledningar, andra energikällor, industrietableringar och inte minst mineralutvinning på helt nya områden i Sverige.

Problemen med tillstånden består av många delar. Det handlar om att antalet stora och komplexa ansökningar har ökat på mycket kort tid, vilket gör att myndigheter och domstolar inte hinner med, att riksintressen och miljö- och klimatintressen ibland är i konflikt samt att myndigheter, företag och privatpersoner ser till sitt eget bästa. De allra flesta vet att detta är ett problem. Många försök med samordnare och utredningar har gjorts. EU-kommissionen har i de förordningar som just nu ska hanteras i parlamentet och i medlemsstaterna pekat ut de långa tillståndprocesserna som en av de viktigaste utmaningarna att ta tag i.

Fru talman! Centerpartiet vill se handling här och nu. Vi vill egentligen gå ännu längre än i de yrkanden och förslag som behandlas i dagens betänkande. Vi föreslår nu en tillståndsberedning som kan jobba nära regeringen och myndigheterna för att under ett år lösa de största problemen som företagen upplever och komma ett steg längre i klimatomställningen.

Genom att visa omvärlden att vi har en robust process för att bryta dagens dödläge kommer vi att kunna signalera till investerare att Sverige är det bästa landet att genomföra klimatinvesteringar i, inte bara för att Sverige har resurserna och kompetensen utan också för att det är en framtida tillståndsprövning som är effektiv, förutsägbar och rättssäker.

Näringslivet vet att en investering som leder till minskade koldioxidutsläpp kommer att ha bättre avkastning än en investering som ökar klimatutsläppen. Det är så efterfrågan ser ut, oavsett om man tror på klimatet eller inte.

Fru talman! Sverige har ett komplicerat regelverk som begränsar den gröna omställningen. Näringslivet går före och behöver stöd från myndigheter och politiker i utvecklingen.

Vi i Centerpartiet har tre prioriteringar. Vi vill reformera miljöbalken för att se till att den är anpassad till samtiden och återspeglar dagens tekniska möjligheter. Vi vill göra det lättare för små företag att testa ny och innovativ miljöteknik. Vi vill också se över tillståndsprövningen så att den blir mer effektiv, rättssäker och förutsägbar.

Jag står bakom alla Centerpartiets förslag men yrkar bifall endast till reservation 4.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

§ 16 Fiskeripolitik

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23: MJU14
Fiskeripolitik
föredrogs.

Anf. 118 JOHANNA HORNBERGER (M):

Fru talman! Fisken är en gemensam resurs som lever och verkar fritt från människans uppsatta nationsgränser. Vi vet att flera bestånd i dag är kraftigt hotade. För att arbeta för en mer hållbar framtid för fisken behöver vi även söka lösningar utanför Sveriges gränser. EU:s gemensamma fiskeripolitik har till syfte att stoppa överfiske och utfiskning, skydda konsumenter och trygga yrkesfiskarnas försörjning.

Moderaterna verkar från grunden att ta till vara hela landets utvecklingskraft, tillväxtpotential och sysselsättningsmöjligheter. Människor och företag i hela landet ska kunna växa och utvecklas. Därför vill vi stärka konkurrenskraften hos svenska företag och skapa möjligheter för en ökad livsmedelsproduktion. Det gäller även fiskenäringen och blå mat.

Vetenskapliga rekommendationer ligger till grund för de mängder fisk som genom EU:s gemensamma fiskeripolitik får fångas varje år. Därmed blir de data som ligger till grund för dessa vetenskapliga rekommendationer mycket viktiga. Ett problem är att det saknas tillförlitliga data om fiskbeståndens skick för att kunna bedöma storleken på mer lokala bestånd.

Varje medlemsland ansvarar därefter för att just dess beslutade kvoter inte överskrids. Därmed blir det viktigt med ett väl fungerande kontrollsystem. Det är dock tyvärr så att inte alla medlemsstater lever efter de regler om kontroll som finns. Detta är naturligtvis inte acceptabelt, och Sverige behöver därför verka för att EU:s kontrollprogram för den gemensamma fiskeripolitiken skärps.

Vattenbruk, eller akvakultur, är odling av alla sorters djur och växter i vatten och är en växande näring på den svenska landsbygden med stor potential både för vår livsmedelsproduktion och genom att den minskar problem med övergödning och utfiskning i våra hav och sjöar. Vi behöver skapa bättre förutsättningar för vattenbruk i Sverige.

Fru talman! Vi behöver föra Östersjöns och Östersjöfiskens talan för att många generationer efter oss ska kunna njuta av storheten med vattnet som omringar vår världsunika skärgård. Detta behöver vi göra med fler och kraftigare åtgärder.

Åtgärder som ger Östersjön möjlighet att återhämta sig kommer även att öka möjligheterna till en förbättrad och ökad livsmedelsförsörjning till oss människor. Det handlar om livsmedelsproduktion av förädlade produkter från Östersjöfisk som är unika för våra yrkesfiskare och producenter längs kusten.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Östersjöplanen, förvaltningsplanen för Östersjöns bestånd av torsk, sill – eller strömming – och skarpsill, har många år på nacken. Den behöver utvärderas och revideras. Vittnesmålen är många från fiskare längs vår kust om nära nog utplånade fiskbestånd och varningssignaler om små och magra fiskar.

Riksdagen har på Moderaternas initiativ beslutat att Sverige i EU ska verka för att en översyn av den gällande förvaltningsplanen för Östersjön genomförs. Planen ska ha sin utgångspunkt i en ny, evidensbaserad kunskap om de olika fiskbestånden i Östersjön och deras biologiska interaktion. Moderaterna har även länge drivit frågan om att fiskekvoter ska baseras på vetenskapliga fakta som säkerställer långsiktigt hållbara bestånd.

En hållbar fiskeripolitik förutsätter att det finns tillförlitliga data om fiskbeståndens livskraft. Det är dock ett återkommande problem att det saknas säkra data om beståndens skick, bland annat för torsken i Östersjön. Dessutom saknas det vetenskapliga kriterier för att kunna bedöma storleken även på mer lokala bestånd, som sill och strömming, i Östersjön. De data på vilka kvoterna i dag baseras behöver bli bättre och mer tillförlitliga.

Trålningen är en fråga som är av betydelse för fiskbestånden i Östersjön, och den har diskuterats under en längre tid. Moderaterna har drivit på för att flytta ut trålgränsen längs Östersjön, och under förra mandatperioden samlade vi sju av åtta partier i riksdagen till att ställa sig bakom dels en flytt av trålgränsen på prov, dels en begränsning av det fiske som tillåts innanför trålgränsen. Den tidigare regeringen startade arbetet i liten skala på mindre områden. Den nuvarande regeringen har skalat upp projektet till att omfatta hela Östersjökusten.

Sammantaget har Moderaterna under en längre tid aktivt och målmedvetet drivit på frågan om bättre villkor för Östersjöns återhämtning. Under förra mandatperioden samlade vi en majoritet i riksdagen för att driva den dåvarande regeringen med Socialdemokraterna och Miljöpartiet framåt, inte bara för flytt av trålgränsen utan även för en reviderad förvaltningsplan för Östersjön och mer tillförlitliga data.

Både i regeringsförklaringen och i budgetpropositionen är regeringens höga ambitioner om havs- och vattenmiljö tydliga.

Fru talman! Sverige är ordförande i EU, och under vårt ordförandeskap förväntas ministerrådet i juni besluta om kommissionens meddelande om den gemensamma fiskeripolitiken i dag och i morgon. Det är en fiske- och havspakt för hållbar, vetenskapsbaserad, innovativ och inkluderande fiskeriförvaltning. Härmed har Sverige en unik möjlighet att lyfta fram riksdagens tydliga vilja om en förändrad inställning för ett mer hållbart fiske i Östersjön inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik. Jag ser fram emot regeringens arbete med att föra frågan framåt i EU, där rådsslutsatser väntas i juni.

Fru talman! Kontroll och tillsyn är grunden för ordning och reda, så även i fisket. Moderaterna har länge velat skärpa kontrollen av fisket. Det är nödvändigt att EU:s gemensamma fiskeripolitik efterföljs, och Sverige

verkar för att en uppföljning av EU:s kontrollprogram för den gemensamma fiskeripolitiken skärps. Det är viktigt för att säkerställa ett hållbart fiske men också för att ge svenska fiskare möjlighet att konkurrera på lika villkor.

Fru talman! Globalt sett är nästan varannan fisk som konsumeras odlad. Förutom att bidra till livsmedelsproduktionen och skapa arbetstillfällen kan ett hållbart vattenbruk också bidra till att minska problem med övergödning och utfiskning i våra hav och sjöar. Odlad fisk kopplas ofta ihop med vårt grannland Norge, men vi behöver skapa bättre förutsättningar för företagare i Sverige som odlar blå mat.

Fru talman! Det är ett händelserikt halvår för fiskeripolitiken. Under svenskt ordförandeskap i EU beslutas förmodligen om en framtida inriktning för den gemensamma fiskeripolitiken. Förhoppningarna och förväntningarna är många och stora. Jag ser med tillförsikt fram emot regeringens arbete i förhandlingarna.

(Applåder)

Anf. 119 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Johanna Hornberger för anförandet. I många stycken var det bra, och jag delar många av åsikterna. Jag har dock ett par frågeställningar.

Vi pratar mycket om situationen i Östersjön och hur det ser ut för våra olika viktiga fiskarter. En av dessa är ålen, som har minskat med nära 95 procent på ganska kort tid. Vi har vidtagit olika åtgärder. Vi har i princip förbjudit ålfiske och kraftigt minskat antalet fiskare som fortfarande får licens för ålfiske. Ändå har ålen svårt att återhämta sig. Vi och många experter tror att vattenkraften dödar ganska många ålar under deras vandring.

Tyvärr har regeringen pausat miljöarbetet med vattenkraften. Hur länge tänker man pausa det? När tänker man återuppta arbetet? Eller tänker man ens återuppta arbetet med miljöprovning för att säkerställa att ålen och andra vandrande fiskarter får möjlighet att vandra på egen hand och kunna utvecklas?

Anf. 120 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! Jag tackar Tomas Kronståhl för frågan.

Det finns en bred majoritet i riksdagen för hur fiskeripolitiken ska hanteras, och det tycker jag är bra just utifrån mitt fokus på Östersjön. Jag tror att detta även gäller ålen. Sverige är otroligt framgångsrikt i sitt hanterande och bevarande av ålen. Det vet vi inte minst med tanke på de senaste förhandlingarna i EU, där man inom ramen för EU utökade skyddet av ål genom att förlänga fiskestoppet från tre till sex månader.

Det pågår många fantastiska initiativ för att skydda ålen från vattenkraften, bland annat Ålfonden. Det handlar om att sätta ut ål och hjälpa ålen att leva i symbios med oss människor när vi behöver den energi som vattenkraften ger, även den småskaliga vattenkraften. Jag ser fram emot en fortsättning på arbetet med den småskaliga vattenkraften, och jag hoppas att vi kan fortsätta att använda oss av den.

Anf. 121 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Fru talman! Jag fick inget tydligt svar om när arbetet ska återupptas. Det vore en behjärtansvärd insats om det sker så snart som möjligt eftersom vi ser att åtgärder som utsättning av ål och annat inte ökar antalet. Jag tror att vi bör arbeta hårt med detta.

Det är positivt att även denna regering testat utflyttning av trålgränsen. Jag tror att det är en viktig åtgärd som behöver verkställas så fort som möjligt, för det börjar bli akut för sillen och strömmingen i Östersjön. Försöket behöver nog inte utredas mycket mer utan sättas i verket. Låt oss säkerställa att det verkligen sker, för det kan göra stor skillnad.

Johanna Hornberger var tidigare inne på att det sker mycket forskning och åtgärder för att försöka få till detta. Vi har också predatorer som säl, skarv och annat som lever på sill och strömming i Östersjön, och åtminstone sälen mår på många håll dåligt. Kan regeringen tänka sig att ompröva beslutet om säljakt och utöka denna jakt för att få en balans och även driva på i EU för att vi ska kunna börja handla med sälprodukter?

Anf. 122 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! Ledamotens frågor ligger mig varmt om hjärtat, och vi står varandra nära i allt det som ledamoten tog upp.

Jag ska börja i slutet, med sälen och skarven. Moderaterna har under en längre tid förespråkade att jakten på både säl och skarv behöver utökas, av de skäl som ledamoten tog upp. Förhoppningsvis gör vi snart framsteg, men precis som ledamoten nämner är det nödvändigt att vi även här åstadkommer förändring i EU. När det gäller trålgränsen har projektet utökats. Från att den tidigare regeringen sjösatte det i mindre skala har den här regeringen nu utökat det till hela Östersjön.

Den rapport som nyligen släpptes av Havs- och vattenmyndigheten visar på precis det som ledamoten säger, nämligen att man har kommit långt fram i arbetet och att man förväntar sig att sjösätta detta redan till fiskesäsongen 2024 och att det till och med – som jag förstår det som rapporteras – går snabbare än tidsplanen.

Anf. 123 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag ska försöka hålla mig till våra talarregler. Jag ber om ursäkt om jag gjorde övertramp sist.

Fru talman! Jag uppskattade verkligen Johanna Hornbergers anförande. Mycket av det som ledamoten säger håller jag med om. Det är viktiga frågor. I dessa frågor har det också ofta varit stor samsyn i miljö- och jordbruksutskottet och riksdagen, inte minst när det gäller det stora arbete som Miljömålsberedningen gjorde när den lämnade över ett betänkande med alla partier i Sveriges riksdag bakom sig till regeringen för två år sedan. Det har sedan varit på remiss och varit väl omhändertaget.

Det visar på helheten med havsfrågorna. Det vi gör på land påverkar det vi gör i havet, det vi gör på kusten påverkar fisket och fisket påverkar i sin tur, och så vidare. Det stora greppet där var ekosystembaserad förvaltning, alltså att hav och klimat hänger ihop, att detta är så stora frågor att vi faktiskt skulle behöva en havsmiljölag som gör att vi behöver ta hänsyn till dessa frågor och att varje regering skulle ta fram en havsmiljöproposition vid varje nytt regeringstillträde.

Detta skulle bli en proposition till riksdagen, och den låg på S- och MP-regeringens bord och var aviserad till förra våren. Sedan var det en socialdemokratisk regering, och den lade inte fram den på det halvår de satt. Och nu har vi en ny regering, en borgerlig regering, som i sin vårändringsbudget sa att det inte kommer att bli någon.

Min fråga till ledamoten är: Är detta också en tillfällig paus som med vattenkraften, och kommer vi någon gång att få se detta arbete bli verklighet? Kommer det någon havsmiljöproposition?

Anf. 124 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Nohrén för frågan. Vi har stått i de här talarstolarna tidigare och debatterat precis samma fråga, om Miljömålsberedningen och den proposition som fanns framtagen.

Som jag nämnde i mitt anförande har regeringen höga ambitioner när det gäller hav och vatten. Huruvida de kan kopplas till just denna proposition och när den ska komma eller inte komma vet jag inte mer om än vad ledamoten vet, utan vi får nog snällt vänta på att regeringen tar sig igenom sitt första år, hanterar en ekonomisk vinter med allt vad det innebär, ett stort och snabbt arbete för trålgränsen och förhandlingar i EU vad gäller det stora fiskepaketet och förhandlingar om kontrollförfordningarna inom den gemensamma fiskeripolitiken.

Det görs alltså många andra stora och viktiga framsteg för just fiskerinäringen och för våra hav och vatten på andra sätt. Jag får helt enkelt återkomma i frågan.

Anf. 125 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Precis som ledamoten säger stod vi här för ett halvår sedan ungefär och hade samma debatt. Då skulle propositionen eventuellt komma, men nu har regeringen uttryckligen sagt att den inte ska komma – det står uttryckligen i vårändringsbudgeten. Man har tagit bort medel för att införa den. Medlen som fanns i budgeten var ju också till för att man skulle kunna göra en offensiv och bra havspolitik, som förstås också skulle bidra till bättre hållbart fiske.

För mig skorrar det falskt när ledamoten nu säger att regeringen har höga ambitioner samtidigt som en av de lägst hängande frukterna inte blir verklighet. Frågan är återigen: Tror ledamoten att den bara kommer att skjutas på framtiden på grund av det stora arbete som ledamoten säger att regeringen har, eller är det helt enkelt ett skrotat förslag?

Anf. 126 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! Jag kommer att säga vad jag tror, för som jag sa i mitt förra inlägg vet jag inte. Nu står det som det gör i vårpropositionen, men det kan ju vara så att förslag från Miljömålsberedningen tas fram på ett annat sätt, i ett annat sammanhang. Det är därför jag säger att det kan vara svårt att svara på den explicita fråga som ledamoten ställer.

Det jag vet, och det jag kan säga, är att regeringen har en hög ambition vad gäller hav och vatten och att den kan ta sig uttryck på många olika sätt. Den proposition som ledamoten refererar till är en del och ett viktigt arbete som har gjorts i parlamentet. När det däremot gäller hur den ska sjösättas eller om regeringen anser att ett annat arbete är viktigare just här och nu

kan det vara så att man får ge sig till tåls lite. Med de orden får jag nog återigen kanske lämna ledamoten lite utan svar.

Prot. 2022/23:106

10 maj

Fiskeripolitik

Anf. 127 EMMA NOHRÉN (MP):

Fru talman! Vi är nu här för att debattera fiskeripolitiken. Det är ett område där många vill se förändringar men där vi ser att ganska lite händer just nu.

Det är ett oerhört viktigt ämne: Klarar vi inte av att förvalta våra fiskbestånd påverkar det hela havets ekosystem. Ett friskt hav är förutsättningen för att vi ska klara även våra landbaserade ekosystem och den klimatkris vi är i.

Jag vill redan nu säga att jag står bakom Miljöpartiets samtliga reservationer, men för tids vinning yrkar jag endast bifall till reservationerna 2 och 9.

Fru talman! Jag tror att när många tänker på sjöar och hav är det något som de har ett ganska gott minne av – det är något som de flesta uppskattar att vara vid, bada i och segla på. Att stirra ut över en stilla vattenspegel är något av det mest avkopplande man kan göra. Det ger ro i själen.

Men den där glittrande vattenytan kan också ibland vara en förbannelse. För det gör att vi inte ser vad som händer under ytan. Hade vi gjort det tror jag att vi för länge sedan hade dragit i nödbromsen. För där det tidigare har varit ett myllrande friskt ekosystem har det skett stora förändringar. När vi inte har dessa referenspunkter att gå tillbaka till eller bilder som kan visa hela sjölandskapet eller havslandskapet är det svårt att förstå. Men vi får lita på forskarna. Och jag kan säga att bara under de tjugo år som jag har dykt har det skett stora förändringar under ytan.

När vi pratar om fiske är det viktigt att komma ihåg att vi har fiske i både sjöar, älvar, åar och våra hav. Jag kommer i dag framför allt att prata om Östersjön, men vi ska inte glömma bort insjöfisket och att det också är i ett ganska utsatt läge, både när det gäller predation och med miljögifter och annat.

Om man skulle titta ut över Östersjön nu och titta på en bild från längre tillbaka i tiden skulle man se dessa stora förändringar. Nästan alla våra stora rovfiskar och även större exemplar av fiskar har försvunnit. Vi ser att torsken har kollapsat. Gädda och abborre har nästan försvunnit, och strömmingen saknas inne i skärgården. I stället har vi fått spigg, en liten fisk som har ökat med nästan 50 gånger.

En sådan liten spigg, vad gör den då för skada? Jo, den äter de små kräftdjur som äter upp algerna som växer till när vi har övergödning. Utan kräftdjuren får vi alger som lever på övergödningen och som skuggar ut de långlivade algerna. Med överfiske och uttag av stor fisk får vi alltså dåliga förhållanden även vid kusten. Det blir ett självspelande piano, samtidigt som övergödning bidrar till minskad rekrytering av fisk.

Vi lär tyvärr inte av historien, fru talman. Man kan titta i avskrädeshögar efter Amerikas urinvånare, 400–500 år tillbaka, och hitta hörselstenar, otoliter, efter torskar. De är gjorda av samma material som våra tänder, så de är ganska lätta att hitta även efter lång tid. Man kan analysera dem, och då såg man att medeltorsken som de åt var 1,4 meter. Medeltorsken på Göteborgs fiskauktion år 1900 var 1,1 meter. I dag är minimimåttet för att få ta upp torsken 30–38 centimeter beroende på fiskeområde. Vi har alltså fiskat bort de stora individerna och gått ned till de mindre.

Det här har vi sett. Forskningen påtalade det. Ändå fortsatte vi att fiska. Vi vidtog inte de åtgärder vi behövde, och nu har vi ett torskfiskestopp i Östersjön.

Strömmingen visar nu upp samma tendenser. Inne vid kusten finns det inga stora individer. De som är av rätt storlek för humankonsumtion är borta, och vi får ett bestånd där biomassan fortfarande är densamma men fiskarna är fler och mindre.

Det här är allvarligt och någonting som borde få larmklockor att ringa i våra huvuden. I stället drar vi ned, minskar lite, naggar på marginalerna – och det gjorde vi med torsken också. När torsken försvann utanför Kanadas kust för över tjugo år sedan drog man i nödbromsen. Man trodde att man skulle ha ett torskfiskestopp på två år, men torsken har fortfarande inte återhämtat sig. Om vi inte gör någonting nu kanske vi inte har något sillfiske över huvud taget i Östersjön heller.

Jag och Miljöpartiet ser att detta är av allra största vikt. Vi måste vidta de åtgärder som behövs. Det finns inskrivet i den gemensamma fiskeripolitiken att man kan ha en försiktighetsansats, en försiktighetsprincip. Ser man tendenser till att någonting inte funkar kan man dra i nödbromsen.

Vi ska också ta en ekosystembaserad approach och titta på alla arterna ihop. Därför anser vi att vi måste minska sill- och strömmingskvoterna kraftigt i Östersjön. Det går inte att bara flytta fisket, för om vi har samma fisketryck tas ju den fisken upp någon annanstans.

Det här måste vi förstås göra gemensamt med våra kollegor i EU, och det är otroligt viktigt att vi gör det. Precis som föregående talare från Moderaterna sa måste vi också se hur tillståndet är i beståndet, om fisken mår bra, hur den genetiska versionen ser ut och så vidare. Man måste titta på annat än bara biomassa.

Vi hörde också i ett replikskifte om experimentet att flytta ut trålgränsen. Utskottet har varit överens om att vi ska flytta ut trålgränsen, men det som håller på att ske nu är ett experiment där man flyttar in gränsen på vissa ställen men inte på andra. Det är för att kunna jämföra data, säger man. Men grejen är att om vi flyttar ut trålgränsen vet vi att vi får ett minskat fisketryck vid kusten, och det är viktigt för hela ekosystemet. Vi har en försiktighetsprincip som säger att vi måste vidta de åtgärder vi kan för att bevara det här.

Vi i Miljöpartiet säger: Flytta ut trålgränsen nu! Gör inget experiment! Vi har inte råd med tre förlorade år till. Och vem vill vara referensområde där trålgränsen är nära land? Så länge kvoterna är desamma får de ju ett högre fisketryck i stället.

Vi vill också se ett förbud mot industrifiske. Det handlar alltså om de stora båtarna som tar upp stora mängder sill pelagiskt, varav 90 procent blir djurfoder och inte går till humankonsumtion. Det var förbjudet i Östersjön tidigare men är nu tillåtet. De här båtarna tar upp otroliga mängder. En båt kan på en dag ta upp mer än vad fiskarna inne på kusten i vissa områden gör på tio års tid.

Det måste också till andra åtgärder för havsmiljöarbetet. Regeringens nedskärningar på havsmiljöarbetet och miljöövervakningen får förödande konsekvenser. Vi hörde om vikten av att titta på kontrollerna, men det går inte om vi inte har pengar och inte kan tillståndet.

Sist men inte minst måste vi ta det stora helhetsgreppet och se till att vi får en havsmiljölag där vi inför förslagen från Miljömålsberedningen. Då får vi ett nytt golv att stå på så att vi kan gå vidare.

Jag vill tacka för den debatt vi har här i dag. Men detta är för viktigt för att bara göra ett experiment. Vi måste flytta ut trålgränsen och minska sillkvoterna nu!

(Applåder)

Anf. 128 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Fru talman! Tack, Emma Nohrén, för anförandet! Det var väldigt intressant, och jag håller med om mycket. Speciellt intressant var historien om torskarna som var 1,4 meter långa. Jag håller med om att det är djupt problematiskt med torskfisket som håller på att kollapsa i Östersjön.

Jag hörde dock inte att det talades så mycket om Västerhavet. Trots allt bedrivs ju den största delen av det svenska fisket på just västkusten. I en intervju i SVT Väst den 6 april uttalade ledamoten Nohrén att bottentrålning ska förbjudas, lite oklart om det gäller all bottentrålning och även för humankonsumtion, detta efter en beklaglig händelse i Lysekil där troligtvis ett brott begåtts som lett till att fridlysta pigghajar hittades döda.

På grund av det här vill Miljöpartiet nu bestraffa en hel yrkeskår. Svenskt fiske är världsledande inom selektivt fiske och miljötänk. Även om det finns utrymme för förbättringar framstår det som ganska ogenomtänkt av Miljöpartiet att föreslå ett totalförbud mot bottentrålning utmed västkusten.

Min fråga är om ledamoten Emma Nohrén är medveten om att detta skulle innebära slutet för svenskt räkfiske och att det skulle slå hårt mot många kustsamhällen som Smögen och Strömstad som drar nytta av turismen kring färskfångade räkor.

Anf. 129 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Beatrice Timgren! Jag tror att det var från en intervju från förra året när det uppdagades hemma i Lysekil att det låg ett stort antal pigghajar under en av fiskebåtarna i fiskehamnen. Pigghajar är en rödlistad art. Det finns bara 1–2 procent kvar av det forna beståndet. Pigghajen var tidigare en av våra vanligaste hajar. Det är också en av dem som har den längsta reproduktionstiden. De blir inte könsmogna förrän de är 24–25 år, och sedan har de en dräktighet på två år. När man får upp dem som bifångst är det lite som att fånga elefanter, så det är väldigt allvarligt.

Det var dock ett lagligt fiske som hade bedrivits. Däremot var det olagligt att inte kasta i dem direkt. Så ser lagen ut när det kommer till hajar och rockor.

Från Miljöpartiets sida driver vi på för ett förbud mot trålfiske med början i skyddade områden. I dag bedrivs det ju trålfiske där. Men vad vi egentligen säger är förbud mot destruktiva fiskemetoder. Det är ord som inte alltid faller alla på läppen, för det som är destruktivt på ett ställe kan funka på ett annat. Viss trålning, pelagisk trålning och sådant, påverkar inte botten, utan det är framför allt bottentrålning som vi är emot. Däremot tycker vi att det borde vara förbjudet i skyddade områden som våra nationalparker – ja.

Anf. 130 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Fru talman! Tack, Emma Nohrén, för svaret och tydliggörandet! Jag håller med om att det är väldigt tragiskt det här med pigghajarna. Det är fel, och brott har begåtts. Men det är inte rätt att straffa en hel yrkeskår.

Som sagt, om man skulle förbjuda detta längs hela västkusten skulle det innebära att man i framtiden skulle behöva sluta äta svenskproducerade räkor och behöva köpa mer importerade räkor.

När det gäller svenskt fiske har man faktiskt utvecklat väldigt selektiva metoder just för att skydda havsbotten. Anser ledamoten Nohrén att vi fortfarande ska kunna äta svenskfångade räkor i Sverige?

Anf. 131 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Ja, jag hoppas verkligen att vi kan fortsätta att äta räkor.

Som jag har försökt förklara har trålfisket blivit en förenkling. Det är en destruktiv fiskemetod. Trålning på fel plats gör att man får större skador än vad som motsvarar det som man får upp.

När det gäller räkfisket har trålverkstaden, SLU med flera tagit fram flera olika trålar som går på botten. Vissa av dem funkar. Och de svenska trålarna är absolut bättre än många andra.

Vi hade ett fantastiskt burfiske av kräftor förr. Men det slogs ut på grund av minskad minimistorlek på kräftan. Det gjorde att det var enklare att tråla upp kräftorna igen, vilket är väldigt tråkigt. Men vi kan se att med viss reglering kan man styra mot bättre metoder.

Att det inte finns någon del i havet som är helt skyddad från bottentrål tror jag att de allra flesta håller med om. Har vi ett skyddat område ska det väl vara skyddat från botten och uppåt. Vi vill därför se ett trålfiskeförbud i skyddade områden, och vi vill se ett förbud mot och en utfasning av destruktiva fiskemetoder. Men det betyder inte att vi inte ska äta vissa fiskar och skaldjur, för det finns metoder och vissa nya redskap som utvecklas som gör att vi kanske kan ta upp dem ovanför botten. Och, precis som ledamoten sa, finns vissa av dessa redskap redan i bruk.

Anf. 132 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Fru talman! Kristdemokraterna är, precis som andra partier i denna kammare, pådrivande för en hållbar fiskeripolitik. Syftet är att havets resurser ska förvaltas långsiktigt och att människan ska kunna bedriva ett hållbart fiske som minimerar den negativa påverkan på havsmiljön. Samtidigt ska yrkesfiskares, fritidsfiskares och kustbefolkningens intressen beaktas.

Kristdemokraterna vill ha levande skärgårdar med plats för boende, näringsidkande och turism. Fisk ska i första hand fångas för att tjäna som människoföda. Fisket ska vara långsiktigt hållbart, och havsmiljön ska bevaras. Ett för stort fiskeuttag gynnar ingen utan resulterar långsiktigt i att såväl fisken som fisket dör ut.

Fiskeripolitiken hänger nära samman med havsmiljöpolitiken. Haven utgör känsliga ekosystem där de olika arterna har viktiga roller. Om en art försvinner eller minskar kraftigt rubbas balansen i havens känsliga ekosystem.

På senare år har det skett en positiv utveckling av bestånden för några arter samtidigt som det fortfarande är problem för andra, inte minst i Östersjön som vi har hört här tidigare. Arbetet inom EU, där fiskeripolitiken i

första hand utformas, behöver därför fortsätta med ett helhetsfokus på havet och fisket.

Fru talman! Den svenska fiskerinäringen lyder inte endast under *ett* regelverk, utan den lyder under många olika och ibland dessutom motstridiga regler. Ett synnerligen detaljerat regelverk på EU-nivå reglerar snart sagt det mesta i fiskeripolitiken. Härtill kommer nationell lagstiftning samt sist men inte minst ett antal myndigheters föreskrifter. Regelmassan upplevs som synnerligen tyngande av näringen. På jordbruksområdet hände det mycket positivt under alliansregeringen när det gällde regelförenkling. Men fiskerinäringen har inte upplevt att detta har skett på samma sätt för fisket, varken på nationell nivå eller inom EU. Arbetet med regelförenklingar måste intensifieras även för fiskerinäringen. Ett viktigt steg vore, mot bakgrund av den reformerade EU-politiken, att se över de svenska nationella reglerna som detaljreglerar fiske. Arbetet med att reformera livsmedelsstrategin till en upplaga 2.0 involverar också fisket, vilket jag förutsätter kommer att märkas tydligt när strategin är klar att sjösättas.

Fru talman! Agenda 2030 och de globala målen om hav och marina resurser framhåller vikten av att säkerställa tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader. För Havs- och vattenmyndigheten ingår mål 14 bland de hållbarhetsmål som myndigheten arbetar med och redovisar för regeringen. Genom föreskrifter och handläggning av ärenden om fiskelicenser och särskilda tillstånd syftar HaV till att styra uttag av fångst. I huvudsak sker det genom licensiering på nationell nivå och på fartygsnivå. Handläggningen varierar över landet, men i regel beviljas licenser mycket restriktivt och oftast med hänvisning till att licenskvoten är full.

För unga fiskare som har investerat i båt och utrustning som är nödvändiga för att ens kunna ansöka om licens är det då frustrerande att de redan utfärdade licenserna inte brukas eftersom de innehåller av mycket gamla kollegor som är långt bortom pensionsåldern. Medelåldern i fiskarkåren är hög. Licensbeviljande myndighet saknar inte data om huruvida de utfärdade licenserna faktiskt är aktiva eller inte. Fiskare är skyldiga att rapportera till Centrum för fiskerikontroll hos HaV. Varje ansökan behandlas under cirka tre månader och måste göras per fiskart. Och den båt som inköpts kan bara ligga till grund för ansökan under två år. Därefter förfaller båtens giltighet vid ansökan.

Det restriktiva beviljandet av fiskelicenser gör att fiskeflottan inte förnygras så som skulle behövas. Den förädling och det entreprenörskap som annars präglar nya aktörer uteblir för det småskaliga icke-industriella fisket. På sikt urholkas även yrkeskåren som helhet.

Kristdemokraterna anser att myndigheten särskilt bör beakta och främja förnyringen av fiskarkåren. Vid ansökan om fiskelicens bör, utöver antalet beviljade licenser, även användningstrycket beaktas.

Fru talman! Kommersiell fiskeriverksamhet med stöd av allemansrätten har blivit ett vanligare fenomen i områden med fritt handredskapsfiske. Detta skapar konflikter med enskilda vattenägare och minskar incitamenten för fiskevårdsåtgärder. Möjligheterna bör därför utredas att, i syfte att utveckla fisketurism och annat småskaligt fiskeföretagande, bilda fiskevårdsområden i sådana vatten där fritt handredskapsfiske nu råder.

Fru talman! Trålningen i Östersjön är en källa till kritik och debatt. Statistik från Havs- och vattenmyndigheten visar hur trålarna tagit upp

370 gånger mer av fisken än Stockholms yrkesfiskare tillsammans. Fångsten har huvudsakligen inte gått till humankonsumtion utan till danska fiskmjölsfabriker.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar sedan förra året med ett regeringsuppdrag att på prov genomföra fiskeriförvaltningsåtgärder som motsvarar en utflyttning av trålgränsen. Myndigheten ska genomföra ett tidsbegränsat vetenskapligt projekt som motsvarar en utflyttning av trålgränsen för fartyg som fiskar efter pelagiska arter i Östersjön i syfte att utvärdera effekterna på sill- och strömmingsbeståndens biomassa samt deras storleks-, bestånds- och åldersstruktur.

Den nya regeringen har beslutat att utöka det pågående uppdraget till Havs- och vattenmyndigheten att vidta åtgärder som motsvarar att flytta ut trålgränsen till att omfatta resterande delar av svenskt territorialvatten i Östersjön. Ändringen syftar till att inkludera samtliga berörda förvaltningsområden för sill och strömming i Östersjön och medför ett helhetsgrepp kring förekommande frågeställningar. Detta är ett ambitiöst och tidsbegränsat vetenskapligt projekt som förväntas innebära konkreta regleringar för det pelagiska fisket i Östersjön samtidigt som effekterna av detta utvärderas. Under den tid då det pelagiska fisket begränsas i dessa områden ska även andra orsakssamband utvärderas för att man vetenskapligt ska försöka klargöra effekter och orsakssamband av de många faktorer som påverkar fiskbestånden och fiskets bedrivande.

Jordbruksverket arbetar samtidigt med att utreda mottagnings- och fiskberedningskapaciteten i Sverige. Detta är tillsammans med tillgången till en hållbar resurs som råvara viktigt för att kunna öka produktionen av fiskprodukter, stärka beredskapen och bidra till en växande bioekonomi. I tillägg till detta uppdrag arbetar Jordbruksverket med att ta fram en färdplan för att främja surströmmingsindustrins råvaruförsörjning där även det kustnära fisket ingår.

I Miljömålsberedningens delbetänkande *Havet och människan* lade vi in ett antal bedömningar och förslag som rör säl och skarv. Beredningen bedömde att det behövs en helhetssyn i förvaltningen av fiskbestånden och bestånden av säl och skarv som tar hänsyn till fiskets, sälens och skarvens påverkan på näringsväven. Förvaltningen av säl och skarv behöver i större utsträckning genomföras regionalt, där länsstyrelserna har en viktig samordnande roll, men utifrån nationella mål och riktlinjer. Även i denna beredning föreslog vi att Naturvårdsverket skulle uppdatera den nationella förvaltningsplanen för skarv, vilket nu pågår, och vi kan säga att detta uppdrag förstärktes med ytterligare ett beslut i denna kammare tidigare i eftermiddag.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.
(Applåder)

Anf. 133 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Fru talman! Tack, Kjell-Arne Ottosson, för anförandet! Jag ska försöka vara snabb. Jag vet att du är jäktad, Kjell-Arne. Men jag har ett par frågeställningar. Jag säger som du: För protokollets skull behöver vi gå igenom detta i dag.

Jag har ett påpekande när det gäller det du nämnde om åldersstrukturen, inte på fisken utan på fiskarna, det vill säga de som utövar detta

yrke. Du nämnde bland annat olika problembeskrivningar kring detta. Det är alldeles riktigt, men jag tror faktiskt att den främsta orsaken är att det är brist på fisk till människoföda. Det är brist på torsk, strömming, ål och mycket annat – i alla fall i Östersjön. Det tror jag är det största hindret för att få till en föryngning i denna kår.

Fru talman! Under vår tid i regeringsställning hade vi ett förslag om utflyttning av trålgränsen. Nu har även denna regering arbetat för detta, vilket jag välkomnar. Däremot var Kristdemokraterna vid det tidigare tillfället emot en utflyttning av trålgränsen. Då blir den naturliga följdfrågan: Har ni ändrat åsikt, eller är ni överkörda?

Anf. 134 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Tomas Kronståhl, för frågan! Vad gäller åldersstrukturen har vi kanske problem både hos fiskarna och fiskarna, alltså både de som lever i havet och de som går på två ben. Så det är nog ett mer komplext problem.

Jag har fått den stora äran att handha fiskefrågorna för partiet från och med denna mandatperiod. Jag har inte jobbat med fiskefrågorna tidigare, och jag var inte heller med i det arbete som skedde under föregående mandatperiod.

Vad gäller utflyttningen av trålgränsen vet jag att något som nämndes var att svenska fiskare då skulle straffas. Fiskebåtar från andra nationer har tillåtelse att gå in och fiska. Vi skulle alltså straffa svenska fiskare, och båtar från andra länder skulle gå in i stället. Är det då rätt sätt? Jag tror att det som var cloun i det hela handlade om att vi måste behandla alla lika.

Det är oerhört viktigt att vi i dessa frågor ser till att vi får så mycket gemensamt på EU-nivå som möjligt. Nu blir det mest Östersjön. Det är väldigt många EU-länder som omkransar Östersjön. Vi har nu tyvärr en jättestor utmaning, och det är Ryssland. Även Ryssland har gräns mot Östersjön och möjlighet att fiska i Östersjön. Men där har vi ett samarbete som av förklarliga skäl – och tyvärr – inte alls fungerar längre.

Anf. 135 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Fru talman! Tack, Kjell-Arne Ottosson, för svaret! Jag tolkar det i alla fall som att ni numera är för en utflyttning av trålgränsen och att ni inte är överkörda av andra partier.

Du var i ditt anförande även inne på ökade möjligheter till jakt på säl. Det välkomnar jag. Det tycker jag låter väldigt positivt. Då krävs det en ökad samverkan med EU och att man ser till att man också får möjlighet till handel med dessa produkter.

En annan sak som du nämnde, dock inte så mycket, var vattenbruket och fiskodling, som den tidigare regeringen gjorde en strategiplan för och som jag tror är väldigt positivt ur flera aspekter. Bland annat kan vi öka vår egen livsmedelsproduktion ganska kraftfullt med egen fiskodling. Det ger också ett antal arbetstillfällen runt om i vårt land, inte minst på landsbygden, vilket jag värnar och tycker är väldigt viktigt.

Jag vet att vår landsbygdsminister Kullgren hade en inbjudan att ta fram en ny livsmedelsstrategi – eller inte ny men åtminstone förbättrad eller förnyad. Men vad jag förstår bjöd man inte in vattenbruksnäringarna. Är det inte en prioriterad fråga för landsbygdsministern eller för regeringsunderlaget?

Anf. 136 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Tomas Kronståhl, för frågorna! Jag tror att vi är helt eniga vad gäller säl och skarv och det arbete som måste göras där. Det är inte bara att utöka licensjakten. Man skulle kunna fixa väldigt mycket genom att ta bort alla rigida regler eller i alla fall minska antalet rigida regler vad gäller skydds jakt på säl.

Jag tror att vi måste bruka väldigt många verktyg för att komma ikapp vad gäller både sälen och skarven. Och det är ingen tvekan om var vi står när det gäller förbudet mot handel med sälprodukter. Det är helt vansinnigt för mig som jägare att skjuta ett djur och sedan inte kunna använda det. Ett djur ska inte ha dött i onödan. Har vi möjlighet att använda det ska vi göra det.

Jag kan meddela Tomas Kronståhl att senast förra veckan var jag på möte i departementet med representanter för vattenbruksnäringen. Det har kanske varit möten efter det som inte jag känner till. Men jag kan försäkra Tomas Kronståhl att denna bransch också är välkommen till departementet och att det har varit möte där nyligen. Den är nämligen också oerhört viktig.

Som värmlänning ser jag verkligen fram emot det stora projekt som är på gång i min grannkommun Säffle, där vi ser ut att kunna få en jättestor och fin anläggning för just vattenbruk. Även detta är absolut med i livsmedelsstrategin.

Anf. 137 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Tack, Kjell-Arne Ottosson, för ditt anförande! Jag var också lite nyfiken på var Kristdemokraterna egentligen står när det gäller utflyttningen av trålgränsen. Det är ju en kristdemokratisk minister som har hand om detta. Samtidigt var ni, precis som vi hörde, det enda parti som inte stod bakom riksdagsbeslutet om en utflyttad trålgräns för två år sedan. Jag kan inte se att ni har ändrat er heller. Samtidigt är det välkommet att se att det finns lokala kristdemokrater på Gävleborgskusten som nu ger sig in i debatten om strömmingskrisen och Östersjöns framtid och som vill se den utflyttade trålgränsen.

Kan vi lita på att detta blir genomfört? Är det bara någonting som ni måste göra? Eller ser ni att detta faktiskt skulle påverka? Om ni gör det: Varför hålla på med detta experiment? Varför inte se att det faktiskt är nu eller aldrig vi kan göra detta om vi ska rädda strömmingen? Varför inte flytta ut trålgränsen once and for all?

Anf. 138 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Emma Nohrén, för frågan! Precis som min kollega Johanna Hornberger sa i sitt anförande, eller om det var i ett replikskifte tidigare, har det faktiskt kommit rapporter från Havs- och vattenmyndigheten kring det uppdrag som har getts. Man är beredd att köra på, och man ligger före det som egentligen var schemat.

Sedan har landsbygdsministern sagt så här när det gäller det extra uppdrag som HaV har fått: Använd hela verktyglådan! Han har gett tydliga besked till Havs- och vattenmyndigheten: Nu får ni ta de beslut som krävs för att vi ska komma igång med detta så snabbt som möjligt. Landsbygdsministern har pekat med hela näven och sagt till dem att hela verktyglådan

ska användas. Jag tycker att det är ett väldigt tydligt uppdrag som pekar på i vilken riktning vi ska gå.

Prot. 2022/23:106

10 maj

Fiskeripolitik

Anf. 139 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Det var glädjande att höra, för vad jag har sett har landsbygdsminister Peter Kullgren uttryckt tvivel om hur effektivt ett stopp för till exempel industriellt fiske i Östersjön skulle vara. Men betyder detta att Kristdemokraterna och regeringen också öppnar för att faktiskt förbjuda industrifisket, som är det som tar upp den största mängden? Kan man då se det som en kombination av åtgärder – att både flytta ut trålgränsen och förbjuda industrifisket – så att vi faktiskt kan rädda de småskaliga fiskarna och så att det finns fisk för humankonsumtion kvar?

Anf. 140 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag ska citera landsbygdsministern från en interpellationsdebatt som han hade med den tidigare debattören Kronståhl:

”Regeringen önskar finna ändamålsenliga och vetenskapligt välgrundade förvaltningsverktyg som ska kunna återhämta bestånden av sill och strömming i Östersjön. Regeringen är även beredd att vidta åtgärder under uppdragets genomförande med utgångspunkt i att förvaltningen måste baseras på välgrundade vetenskapliga underlag.”

Ministern är tydlig med vad som gäller. Och han har som sagt talat om för HaV att hela verktygslådan är öppen och att man ska använda den. Hur ministern sedan slutligen agerar vet inte jag. Det får vara upp till ministern. Men jag vet i alla fall att han verkligen bevakar frågan för att vi ska få så bra beslut som möjligt.

Anf. 141 TOMAS KRONSTÅHL (S):

Fru talman! Nu blir det mer diskussion om strömming och sill även i mitt anförande, kan jag lova. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 27.

I dagens debatt tänker jag uppehålla mig ganska mycket vid den ansträngda situationen vi ser för sillen och strömmingen i Östersjön. Men jag ska även tala om ålen och lite om förvaltning av säl, som känns ganska angeläget att diskutera just nu.

Fru talman! Strömmingens situation i mycket stora delar av Östersjön känns alltmer kritisk, och den är i flera fall akut hotad i sin fortsatta existens. Utvecklingen sedan början av 90-talet till nu är en alarmerande läsning.

Flera forskare, såväl svenska som internationella, har tydligt kunnat notera den dramatiska nedgången i inte minst strömmingens lekbio massa. Den uppmättes i början av 90-talet till cirka 1,5 miljoner ton, och dagens nivå är på knappt 500 000 ton.

Detta har skett samtidigt som vi kan konstatera att strömmingens åldersstruktur ändrats och att dess storlek, som flera har varit inne på, har minskat kraftigt. Det innebär att det småskaliga viktiga fisket där man fiskar för människoföda har det allt tuffare. Inom vissa områden får man inte ens tag i ätbara strömmings- eller sillbestånd över huvud taget.

Orsakerna till denna extremt kritiska situation för den enskilt viktigaste fiskarten för Östersjöns hela ekosystem diskuteras väldigt ofta och länge av oss politiker, branschföreträdare med flera.

Fru talman! Självklart kan det finnas och finns säkert flera tänkbara orsaker till att denna kritiska situation har uppstått. Det kan vara förändring i tillgången på föda. Det kan säkert finnas kopplingar till klimatförändringar och även förändringar i salthalten i våra vatten. Även antalet sälar och andra predatorer som livnär sig på strömming och sill påverkar säkert bestånden till någon del.

Men, fru talman, man behöver knappast vara forskare eller doktorand för att kunna ta del av de fakta och utredningar som i dag redan finns och som enligt mig tydliggör vilken orsak som tveklöst utgör det största hotet för strömmingens överlevnad och utveckling.

Det storskaliga trålfisket har inneburit och innebär en enorm ökning av strömmingsfisket som kraftigt påverkar hela strömmingsbeståndet i Östersjön. Under vinterhalvåret vandrar strömmingen ut på djupare vatten för att övervintra och samlas då i stora stim.

Dessa stim är med dagens moderna stora trålare mycket lätta att finna, vilket har inneburit att minst 75 procent av all strömming som fångas i Östersjön fångas av stora trålare under vinterhalvåret. Av all den fisk som fångas av dessa trålare går 95 procent till höns- eller djurfoder.

Fru talman! Det är dags att vi politiker verkligen prioriterar vad vi anser är viktigast när det gäller yrkesfisket och vad det är som vi önskar få ut av detta fantastiska livsmedel som ännu finns i våra vatten och vad det ska användas till. Ska det vara till hönsfoder, eller ska vi satsa på människoföda?

För mig känns det självklart att vi måste fokusera och säkerställa det kustnära småskaliga fisket där man fiskar för livsmedelproduktion och skapar stora mervärden i form av ökad livskvalitet för alla samt mervärden för både turismen och besöksnäringen.

Det ser onekligen väldigt dystert ut för denna viktiga fiskarts framtid i våra vatten. Men det finns hopp och också undantag. I Östersjön heter det undantaget Rigabukten.

Där är det endast Estland och Lettland som fiskar strömming. Där har man beslutat om en gemensam förvaltning av fisket, vilket innebär betydligt striktare regelverk. Inga former av trålare får fiska på vatten grundare än 20 meters djup. Man tillåter inga industritrålare alls att fiska där. Man har stoppat allt fiske under en månad när lekvandringen sker.

Denna överenskomna samförvaltning har inneburit att här mår strömmingen bra och finns i stora mängder till både det småskaliga livsmedelsfisket och sportfiske och även för turism. Noterbart är även att miljön och vattenkvaliteten i dessa vatten är betydligt bättre än i övriga Östersjön. Detta bör vara ett föredöme och något för oss att arbeta för.

Fru talman! En annan viktig fiskart som håller på att helt försvinna ur våra vatten är tyvärr ålen som har minskat med hela 95 procent. Den har verkligen svårt att på ett naturligt sätt återhämta sig trots kraftigt minskade fiskekvoter och ett kraftigt minskat antal fiskare som får licens att fiska den.

När det gäller frågan om ålen är det, precis som jag sa i min interpellationsdebatt, viktigt att det av den nu sittande regeringen pausade miljöarbetet vid våra vattenkraftverk omedelbart kommer igång igen, detta i akt och mening att säkerställa naturliga fiskvandringvägar som gör att ålen och andra vandrande fiskarter får möjlighet att vandra både uppströms och nedströms i våra vatten.

Detta är helt avgörande för att ålen ska få förutsättningar att av egen kraft få till en gynnsam bevarandestatus som på sikt förhoppningsvis även kan leda till att vi ånyo får fiskemöjligheter.

För oss socialdemokrater är det oerhört angeläget att våra viktiga vattenkraftverk, både de små och de stora, ska lyckas med att leverera ren fossilfri el. Man ska även kunna ta hänsyn till en biologisk mångfald där de vandrande fiskarterna är en väsentlig och naturlig del.

Fru talman! Man kan konstatera att det finns många intressen, frågeställningar och hinder som måste lyftas upp, diskuteras och åtgärdas om vi på allvar vill få till ett hav i balans där förutsättningar ges för både yrkesfisket och exempelvis strömmingens levnadsvillkor och möjlighet till utveckling i stället för den nu pågående avvecklingen som vi ser.

Vi ser även att vi har alldeles för stora populationer av både säl och skarv som också ska livnära sig på sill och strömming. Därför måste vi få till en bättre förvaltning och en utökad jakt som möjliggör en bättre balans även när det gäller denna del i havet.

Här är det angeläget att regeringen jobbar för att få EU att ompröva och ändra sitt beslut att inte tillåta handel med sälprodukter. Har vi jakt på säl ska vi självklart även ta till vara det livsmedel som ges och kunna handla med den produkten.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag slå ett slag för det arbete som den tidigare socialdemokratiska regeringen jobbade hårt med. Det gäller införandet av vattenbruket och satsningen på vattenbruket. Det skapar stora möjligheter till ökad matfiskproduktion, men även till odling av växter och musslor som kan bidra till ett friskare hav i balans.

Fiskodlingar och annat vattenbruk leder också till fler möjligheter till jobb på landsbygden. Här finns en stor potential att öka antalet vattenbruk och fiskodlingar i vårt land. Detta skulle vara mycket gynnsamt för både ökad livsmedelsproduktion och fler arbetstillfällen på landsbygden.

I detta anförande instämde Joakim Järrebring (S).

Anf. 142 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för anförandet! Låt mig börja med att säga att ni är välkomna att stödja vår reservation.

Det var intressant att höra Socialdemokraternas perspektiv och att få en liten glimt av vad Socialdemokraternas ståndpunkt är inom fiskeripolitiken. Jag kan säga att jag håller med om mycket av det som framfördes här av ledamoten. Dock tycker jag att bilden framträder att fisket inte är en särskilt prioriterad fråga för Socialdemokraterna. Jag har nämligen försökt att granska Socialdemokraternas fiskeripolitik och försökt att få en lite bättre förståelse av vad Socialdemokraterna vill när det gäller fiskeripolitiken.

Jag har endast hittat ett begränsat antal yrkanden där fisk ens nämns i partiets olika motioner. Jag noterar också att det på Socialdemokraternas hemsida finns omnämnt under rubriken Havsmiljö. Där finns endast några enstaka förslag relaterade till fiske och någon handfull exempel på höjda anslag till myndigheter. Bortom det ekar det väldigt tomt.

Mina frågor till Socialdemokraterna är därför: Varför finns det så få konkreta förslag när det gäller fisket? Och är fisket en viktig fråga för Socialdemokraterna?

Anf. 143 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Fru talman! Tack, Beatrice Timgren, för frågeställningen! Jag tycker väl ändå att vi har en ganska tydlig fiskeripolitik. Precis som du hörde i mitt anförande värnar vi det småskaliga, kustnära fisket väldigt mycket. Där fiskar man för livsmedel och mat; det är viktigt.

Vi har tillsatt en mängd utredningar och gett en mängd uppdrag till olika myndigheter för att forska mycket mer när det gäller tillståndet i våra hav och tillståndet för våra olika fiskarter. Bland annat har vi infört ett fiskestopp på torsk på grund av att den var väldigt akut hotad, och den är fortfarande akut hotad.

Vi har vidtagit en mängd åtgärder när det gäller att minska fisket på ål, bland annat. Nu vidtar vi en mängd åtgärder som vi beslutade om i tidigare regeringsställning när det gäller att forska vidare om och flytta ut trålgränsen och annat för att se till att rädda även strömmingen.

Jag tycker alltså att vår fiskeripolitik är ganska tydlig; det måste jag ändå säga. Vi har också vidtagit en rad åtgärder för att få ett hav i balans.

Jag kan möjligtvis ställa en motfråga: Har Sverigedemokraterna någon fiskeripolitik som i dag på något sätt kan genomföras i den nu sittande regeringen?

Anf. 144 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Tomas Kronståhl, för svaret! Jag kan hänvisa ledamoten till alla våra yrkanden i en motion som handlar om enbart fiskeripolitik.

Tyvärr verkar Socialdemokraternas fiskeripolitik vara väl gömd, men det är positivt att höra att den existerar. Vid en genomgång av Socialdemokraternas tid i regering under de senaste åren är det tydligt att fisket inte har varit en prioriterad fråga. Jag har granskat tidigare interpellationer, och jag ser att det inom ämnet ofta hänvisas till olika utredningar och strategier. Få verkar ha resulterat i några konkreta åtgärder, men det var positivt att höra att det ändå fanns några.

Det saknas fortfarande konkreta åtgärder, som skulle behöva införas. Det är sådant som skulle gynna turismen och kustsamhällena. Men nu i opposition tycks det som att Socialdemokraterna har vaknat till och vill göra någonting för fisket, vilket är positivt.

Min fråga är återigen: Varför är det så svårt att hitta Socialdemokraternas fiskeripolitik?

Anf. 145 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Tack ånyo, Beatrice Timgren, för frågan! Jag får väl rekommendera dig att gå in och läsa våra kongresshandlingar i stället, för där har vi diskuterat fiskeripolitik i många år.

Om man sitter i regeringsställning är det inte så aktuellt att skriva motioner och interpellationer om det som vi faktiskt genomför i regeringsställning. Vi har vidtagit en rad åtgärder, som jag nämnde tidigare, för att på olika sätt få bättre forskning och bättre fakta när det gäller varför det ser ut som det gör på olika ställen.

Bland annat handlar det om Rigabukten, som jag nämnde. Det är ett exempel på sådant som Stockholms universitet och andra har forskat i och undersökt vidare för att vi ska få den kunskap som behövs för att vi ska kunna fatta nya beslut. Det är väldigt efterlängtat, och den nuvarande rege-

ringen hänvisar fortfarande till att vi måste ha fler undersökningar och mer fakta.

Jag vill hävda att vi har fått ganska mycket. SLU har jobbat länge med frågorna. De har provfiskat och utfört olika kontroller. Det finns också mycket vetenskap presenterad. Det här har vi gjort, och vi har tillsatt utredningar under vår tid som regering. Därför finns det nu en hel del svar på dessa frågor så att vi faktiskt kan verkställa mycket av den politik som vi önskar.

Herr talman! Eftersom jag yrkade bifall till fel reservation i mitt anförande vill jag nu yrka bifall till reservation 13 i stället.

Anf. 146 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, Tomas Kronståhl, för ett intressant anförande! Jag måste ställa en fråga till dig, och den gäller hur du ser på vad jag tolkar som ett förbud mot trålning på de stora fartygen.

Har vi inte ett system med kvoter som man skulle kunna lösa detta med och göra ett förfinat system med den forskning som du själv anför här, för att reglera kvoterna den vägen? Blir det inte någon typ av dubbelkommando när man ska begränsa trålningen på de stora fartygen när vi samtidigt har kvotsystemet?

Anf. 147 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Tack, Anders Karlsson, för frågan! Vi har inte uttalat något förbud ännu när det gäller trålning. Det vi har sagt, och det vi har beslutat, är att vi ska flytta ut trålgränsen på prov för att studera vad det innebär för exempelvis strömmingens möjligheter till reproduktion så att vi kan få en gynnsam bevarandestatus igen.

Låt oss titta på det exempel som finns i Rigabukten, där man har förbjudit de stora industritrålarna och förbjudit trålfiske på grundare vatten än 20 meter. Där har vi sett en utveckling av antalet strömmingar, en betydligt mer livskraftig strömmings- och sillproduktion och bättre överlevnadsmöjlighet än vi ser i övriga Östersjön.

Det känns angeläget att vi nu verkligen tar till oss av de exempel som vi ser från olika utredningar och från forskning som SLU, Sportfiskarna och många andra bedriver. Därefter kan vi hitta de åtgärder som vi finner lämpligast för att bevara det kustnära fisket, som ger oss så mycket livskvalitet, en fin fångad matfisk och även en levande skärgård och en levande landsbygd. Det är dit vi vill komma.

Anf. 148 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Jag är helt med, Tomas Kronståhl, på den del som handlar om att flytta ut trålningsavståndet de tolv nautiska milen.

Men det du sa i ditt anförande gällde egentligen begränsning av trålning till havs vintertid där man tar upp väldigt stora mängder. Jag kan förstå problematiken, men vi har ju samtidigt ett kvotsystem. Det får inte bli så att vi begränsar dubbelt på detta sätt. I så fall kan man också reglera kvoterna så att man får den effekt som du egentligen är ute efter.

Anf. 149 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Om vi ska nå riktig framgång, Anders Karlsson, när det gäller de stora industritrålarna och deras fångstmöjligheter i hela Östersjön måste vi samverka dels med våra grannländer, dels med EU. EU fastställer ju fiskekvoterna, precis som du säger.

Det jag uttrycker i mitt anförande är en ambition och en vilja när det gäller vad jag tycker att vi ska arbeta för och emot för att få till en större möjlighet för en bättre produktion och reproduktion vad gäller strömming och sill i Östersjön.

Det här tror jag är ett gemensamt arbete som vi måste göra inom EU. Det går inte att göra det enbart för svensk fiskeflotta, utan det måste ske i samverkan med andra länder, framför allt även inom EU.

Anf. 150 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! Fiskeripolitik är ett ganska nytt område för mig, men det är såklart ingen nyhet att läget i Östersjön är kritiskt. Tillståndet måste förbättras i vårt innanhav. Vi måste ta bättre hand om Östersjön.

Är då läget i Östersjön den enda fråga inom det område vi debatterar i dag som förtjänar att lyftas fram? Nej, men det är nog den mest brådskande. Vi vill ju att ekosystemet ska blomstra och att havet ska må bra.

Östersjön är särskilt känslig både för människors påverkan och för klimatförändringar. Arbetet för att rädda Östersjön och fiskbestånden kräver att vi arbetar nationellt, tillsammans med våra grannländer och inom EU. Precis som vi redan hört vid ett flertal tillfällen här i kväll är situationen för fiskbestånden i Östersjön oroande. Fisket måste begränsas till vad bestånden tål.

Vad ska vi då göra för att förbättra situationen? Jag sitter absolut inte på något sätt inne med alla svaren, men det finns en del frågor man kan ställa sig i sammanhanget.

Är det till exempel oproblemiskt att trålning förekommer? Nej, det är det inte. Är trålning per definition alltid dåligt? Nej, det har vi också hört här i kväll att det inte är. Har Sverige som land ett ansvar för vad vi gör med den del av fisket som vi styr över? Ja, såklart, i allra högsta grad. Krävs det åtgärder på internationell nivå för att få till förändring på riktigt? Ja, självklart.

Är EU:s fiskeripolitik sund och välfungerande? Nja, den lämnar nog en del övrigt att önska i vissa delar. Är jag ändå övertygad om att EU är rätt forum för att driva på för förändring? För mig som liberal vore det konstigt att säga något annat. Det är nämligen först när fisket blir hållbart på alla nivåer som vi kan få till förändring på riktigt.

Är EU:s fiskeripolitik något som Sverige bör jobba med för att förbättra framgent? Ja, verkligen, både i Europaparlamentet och i jordbruks- och fiskerådet. Detta är frågor som måste lyftas fram på internationell nivå.

Fler frågor: Är det försvarbart och oproblemiskt att ta upp stora mängder fisk ur ett hav i obalans för att göra djurfoder? Den frågan är säkert mer komplex än vad jag har greppat, men det är svårt att svara ja på den. Är fisket det enda som påverkar balansen och bestånden i vårt innanhav? Nej. Behöver vi fortsätta jobba för att minska övergödningen? Ja. Behöver vi säkra fria vandringsvägar för de arter som vandrar upp i älvar och vattendrag? Ja, det behöver vi göra.

Och, herr talman, är det inte i sammanhanget på sin plats att nämna det småskaliga lokala fisket, vars utövare jobbar hårt för att få verksamheten att gå runt? Jo, självklart. Det är i mångt och mycket just för att värna den delen av fiskenäringen som vi behöver få ordning på fiskbestånden i Östersjön. Det lokala småskaliga fisket är viktigt för det lokala näringslivet, för vår livsmedelsförsörjning och för vår gemensamma beredskap.

Slutligen, herr talman: Är läget i Östersjön en fråga som jag och mina liberala kollegor kommer att fortsätta hålla ögonen på och jobba för att få till en förändring i? Otvetydigt ja!

Anf. 151 BEATRICE TIMGREN (SD):

Herr talman! Det svenska fisket är en central del av vår kultur och vår historia, men det står nu inför betydande förändringar. Generation efter generation av svenskar har levt nära och varit beroende av Östersjöns och Västerhavets rikedomar, men vi har ofta tagit dessa resurser för givna. Även om haven kan tyckas vara oändliga är inte fiskbestånden det. För att säkerställa att det också i framtiden ska finnas fisk måste vi bevara viktiga ekosystem och förvalta fiskeresurserna på ett ansvarsfullt och hållbart sätt

Mina föräldrar, som nu är i 70-årsåldern, har under sina liv kunnat bevittna den drastiska minskningen av fiskbestånden i Östersjön. Min pappa, en passionerad seglare, berättar att han minns de stora stimmen av strömming som en gång fanns i Baggensfjärden i Stockholms skärgård. Min mamma, uppvuxen på Gotland under 50-talet, berättar att sill och potatis utgjorde en prispärd och vanlig vardagsrätt. Hon och hennes farmor brukade ofta besöka fiskaren Andersson när han kom med sin båt, som då var överfull med strömming och stora torskar.

Tyvärr är verkligheten annorlunda i dag. När jag pratar med kustfiskare berättar många att deras kollegor har behövt lägga ned på grund av bristen på strömming i Östersjön. Riktat fiske mot torsk är numera inte tillåtet i Östersjön, då torskbeståndet nära nog kollapsat.

Strömmingen är en nyckelart och utgör grunden för näringskedjan för många fiskar, marina däggdjur och sjöfåglar. Tyvärr har strömmingsbeståndet minskat i antal och storlek, vilket är djupt problematiskt för hela ekosystemet.

Skarvpopulationen däremot har inte minskat, snarare tvärtom. Den som har besökt skärgården har säkert sett de här döda öarna, som har ökat som ett resultat av att skarvkolonierna har brett ut sig. Skarvar är duktiga fiskare och konsumerar stora mängder fisk, särskilt i kustområdena, vilket utgör ett betydande hot mot fiskbestånd som är viktiga för fisket. Därför anser vi att det är viktigt att öka jakten på skarv i Sverige och arbeta för att uppdatera EU:s fågeldirektiv, som antogs på 70-talet och inte har uppdaterats sedan 90-talet. Det utgör i dag ett betydande hinder för att kunna bedriva riktad jakt mot skarven.

Skarven är inte det enda och inte heller det största hotet mot fiskbestånden i dag. Det storskaliga industrifisket i våra hav, med fiskefartyg som överträffar storlekarna från några årtionden sedan, bedriver så effektivt fiske att det nästan tömmer de kustnära vattnen.

Över 90 procent av all fisk som fångas i Östersjön går i dag till fiskmjölsproduktion, vilket har nämnts tidigare, till odlad fisk, minkuppfödning och höns. Vi anser att fisk för humankonsumtion bör prioriteras för

att främja det mer hållbara och kustnära fisket, vilket bidrar till levande kustområden.

Det svenska fisket är en central del av vårt kulturarv. Sverige, med sina långa kuster och otaliga sjöar, har genom tiderna sett samhällen växa fram i och omkring de traditionella fiskehamnarna. I dessa kustsamhällen finner man fiskebodas där besökare kan välkomnas av doften av nylagad fisk och den friska havsluften. Det är i dessa samhällen som fiskets traditioner har vuxit fram och bevarats över generationer. Även i dag spelar fisket en viktig roll för att upprätthålla livskraftiga kustsamhällen och skapa arbetstillfällen.

Sveriges fiskelagstiftning har varit underställd EU:s gemensamma fiskeripolitik sedan 1995, men nationell lagstiftning kan fortfarande komplettera den. Vi är en del av EU, och fiskekvoterna fastställs på EU-nivå samt baseras på vetenskapliga data.

Dock är det av uppenbara skäl mycket svårt att räkna fiskarna i havet, vilket innebär stora osäkerheter gällande fiskbestånden. Denna osäkerhet bör man ta större hänsyn till för att undvika överfiske.

Jag har talat mycket om Östersjön. Men västkustfisket utgör den största delen av det svenska fisket. Även om situationen inte är lika allvarlig som i Östersjön finns det betydande utmaningar även här. Till skillnad från Östersjön är Västerhavet saltare, artrikare och har jämförelsevis god vattenomsättning. Västkusten, som omfattar Skagerrak och Kattegatt, har också drabbats av överfiske och miljöpåverkan, men flera fiskarter är i bättre skick här än i Östersjön.

Fiskbestånd av olika arter har visat tecken på förbättring längs västkusten, även om vissa arter, som torsken, fortfarande står inför stora utmaningar. Den är också fortfarande väldigt liten jämfört med förr.

När stora rovfiskar, såsom torsk, försvinner påverkar det ekosystemet. Det kan få konsekvenser. I Skagerraks kustområden har det troligtvis bidragit till att grunda vikar fylls av fintrådiga alger och att ålgräset försvinner.

För att minska bifångsterna och förbättra hållbarheten i fiskeindustrin är det viktigt att fortsätta uppmuntra fiskare att använda selektiva redskap, som endast fångar önskade fiskarter och storlekar. I Sverige har arbete pågått för att öka användningen av selektiva redskap och tekniker, men det finns fortfarande utrymme för förbättring.

Selektiva redskap kan bidra till att effektivt minska bifångst, skydda känsliga havsmiljöer och säkerställa hållbara fiskbestånd. Jag yrkar därför bifall till reservation 16.

Det är också viktigt att minska utkastet, det vill säga fisk som kastas ut innan landning och alltså inte räknas med i kvoterna. Det är förbjudet men förekommer tyvärr i alltför stor omfattning.

Annat som hotar de svenska fiskarna är den planerade utbyggnaden av kustnära vindkraft. Erfarenheter av hittills gjord utbyggnad är att mycket fisk försvinner, liksom fiskeförutsättningarna. Byggandet och underhållet av vindkraftverk kan leda till temporära eller permanenta förändringar av havsbotten och vattenmiljön, vilket kan påverka fiskens reproduktion, födosök och vandringsmönster.

Vindkraftverk genererar ljud och vibrationer som kan påverka fiskar och andra marina djur. Beroende på ljudnivå och frekvens kan det leda till beteendeförändringar, stress och i vissa fall till och med skada på fiskens hörselorgan.

Lanseringen av vindkraftverk kan begränsa tillgången till vissa fiskeområden och till att svenska fiskare förlorar tillgång till de fiskeområden där de fiskat i generationer.

Herr talman! För att säkra en hållbar framtid för vårt fiske och bevara värdefulla marina ekosystem är det av yttersta vikt att vi stöder det kustnära och hållbara fisket samt värnar om våra unika naturvärden. Det är glädjande att det nu pågår arbete för att flytta ut trålgränsen på prov. Det har stort, brett stöd i riksdagen.

Låt oss också samarbeta över partigränserna och med våra grannländer för att skapa en framgångsrik och hållbar fiskeripolitik som gynnar både människor och miljö.

Anf. 152 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Herr talman! Livet i våra sjöar, hav och älvar utsätts för hot från flera olika håll. Mänsklig exploatering i form av överfiske, övergödning och vattenkraft har pressat flera fiskbestånd till ruinens brant. Nu krävs kraftfulla politiska åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Vi har de senaste åren ständigt nåtts av nya larm om situationen för strömmingen i Östersjön. Kustfiskare och forskare vittnar om att mängden stor strömming har minskat kraftigt. Den strömming som är kvar är så liten att den inte längre går att använda till beredning eller försäljning. Det säkraste sättet att hjälpa bestånden att återhämta sig vore att minska fiskekvoterna och begränsa det storskaliga industriella fisket. Större delen av den fisk som tas upp av dessa fartyg hamnar inte på människors tallrikar utan blir till foder för odlade laxar och för minkar i pälsindustrin. Vem som helst kan se att något är fundamentalt fel med fiskeriförvaltningen.

Förra mandatperioden röstade riksdagen för att flytta ut trålgränsen. Det var ett mycket glädjande beslut. Trålgränsen skapades en gång för att skydda lekande och uppväxande bestånd vid kusten och på samma gång gynna det småskaliga lokala fisket. Allteftersom bestånden av strömming i Östersjön har blivit mindre har det blivit tydligt att det skyddet behöver stärkas. Tyvärr tog inte den förra regeringen riksdagens beslut på allvar. Det gör inte heller den nuvarande regeringen, eftersom trålfiskestoppet bara genomförs som ett försök i vissa områden.

Herr talman! När det gäller torsken har läget varit allvarligt länge. Östersjön hade förr ett av världens största bestånd av torsk. Men det har nu kollapsat till följd av årtionden av överfiske och andra miljöproblem. Trots de senaste årens fiskestopp finns ingen vändning i sikte. Situationen ser inte bättre ut i Västerhavet. Trots forskares varningar tilläts överfisket länge fortsätta. Kortsiktiga ekonomiska intressen prioriterades framför långsiktig hållbarhet. Låt oss inte fortsätta göra samma misstag.

Än i dag fångas torsk i Östersjön i form av bifångst. Landningsskyldigheten innebär att det är olagligt att kasta tillbaka dessa bifångster i havet, men vi vet att det ändå sker till följd av bristande fiskerikontroll. Det gör det också svårt för forskarna att bedöma beståndens verkliga storlek.

Herr talman! I Miljömålsberedningens betänkande *Havet och människan* från 2020 finns förslag om skyddade marina områden. Förslaget är att minst 30 procent av Sveriges territorialvatten och ekonomiska zon ska vara skyddade till 2030 och att minst 10 procent av territorialvattnet och den ekonomiska zonen ska vara strikt skyddade.

Det är mycket viktiga förslag. Skyddade områden är något som efterfrågas av kustfisket. De behövs för att ge fiskbestånden möjlighet att växa till sig. Utflyttning av trålgränsen och införande av fler och större fiskefria områden är några viktiga åtgärder för att förhindra att fler fiskbestånd kollapsar och för att ge hotade bestånd möjlighet att återhämta sig.

Herr talman! En av de fiskarter som har drabbats allra hårdast av människans framfart är ålen, som i dag står på kanten till utrotning. Beståndet är decimerat av decennier av överfiske, och precis som för andra arter stoppar vattenkraften ålarna från att nå sina forna livsområden. Internationella havsforskningsrådet förordar ett totalt fiskestopp.

EU:s beslut att freda ålen sex månader om året är i det här läget helt otillräckligt. Än värre, och än mer obegripligt, är dock Sveriges val att förlägga fiskestoppet till den period då ålfisket är som minst. De som vurmar för att behålla ålfisket brukar hänvisa till att det är en tradition. Men en tradition brukar vara något man ser framför sig kunna fortsätta med långt in i framtiden. Det enda rimliga vore därför att göra allt vi kan för att stärka ålbeståndet nu, för att undvika att ålen försvinner helt och hållet. Utan ålar – inget ålfiske.

Herr talman! Om vi fortsätter med överfiske kommer fisken att ta slut. Har vi ingen fisk att fiska har vi inte heller någon fiskenäring kvar, vare sig storskalig eller småskalig. Att värna om det svenska yrkesfisket innebär att vi måste värna om fiskbestånden och de ekosystem de är en del av. Tyvärr för regeringen vidare den sorgliga traditionen att förespråka högre fiskekvoter än vad som av forskarna anses hållbart.

Vi har historiskt varit alltför långsamma med att agera. Det har gett oss utarmade hav, fiskbestånd i obalans och ett småskaligt fiske på utdöende. Det är något som vi behöver ta på absolut största allvar. Därför behöver vi agera nu för att begränsa industrifisket, flytta ut trålgränsen, skydda hotade arter och etablera en förvaltning som strävar efter långsiktig hållbarhet och inte efter kortsiktig ekonomisk vinst för ett fåtal.

Vänsterpartiet vill se ett fiske som utgår från den svenska kusten, där fisken fångas och landas lokalt, och som bidrar till lokal beredningsnäring och turism. En sådant fiske skulle vara i samklang med naturen och havets ekosystem.

Jag yrkar bifall till reservation 9.

Anf. 153 ANDERS KARLSSON (C):

Herr talman! Miljö- och fiskefrågor är ett brett politiskt område med många intresseavvägningar. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 4.

Det finns olika former av yrkesfiske, fritidsfiske och vattenbruk. Det som kännetecknar dem är att de kräver hänsynstagande mellan olika intressen som ska samexistera. Det är något som vi har varit inne på tidigare här i kvällens debatt.

Jag är ju ny i de här frågorna, precis som någon annan också nämnde att den var, och har haft möjlighet att träffa branschorganisationer och sportfiskare. Det har behövts. Själv har jag en bakgrund när det gäller fiske som ordförande för ett fiskevattenområde och i Emåförbundet som tar de olika hänsyn som måste tas kring vattendrag med unika arter. Ålen är unik, men även malen är väldigt unik.

När man kommer in på det här med vattensystem kan det handla om såväl småskalig vattenproduktion och invallningsprojekt inom jordbruket som ganska intensiv potatis- och jordgubbsodling som ska bedrivas i samklang och balans med miljön.

Herr talman! Fisk och skaldjur är otroliga livsmedel. De har hög kvalitet, innehåller mycket protein och många viktiga aminosyror och har en fettkvalitet som är nyttig. Min uppfattning är att fisk som livsmedel har kommit lite i skymundan i debatten. I diskussionen om livsmedel har vi pratat mycket om självförsörjningsgrad, och där ser jag att fisken många gånger kommer helt vid sidan av. Man kan alltid fundera på varför det är på det sättet. Det kan bero på många olika saker, och jag tycker att fisk förtjänar mer uppmärksamhet med tanke på vilket unikt livsmedel det är.

Det finns en problematik kring miljön i många vattendrag. Det är höga tungmetallnivåer – till exempel av kvicksilver – och höga dioxinnivåer på vissa ställen. Jag tror att om fiskkonsumtionen ska öka måste vi kämpa för och jobba med just miljön. Miljön har i och för sig blivit bättre, men den är ändå inte tillräckligt bra i Östersjön. Det har blivit betydligt bättre på västra sidan, men Östersjön har en problematik och bör få starkt fokus även i framtiden. Att det finns mindre mängder av vissa arter kan bero på att miljöbelastningen är så stor som den är i just Östersjön.

När jag träffade branschorganisationerna gav de en ganska positiv bild av läget för yrkesfiskare. De berättade hur de hanterar både små och stora kvotsystem på sätt som gör att man kan leva på ett bra vis. De beskrev också en hygglig lönsamhet i branschen. Det är väldigt viktigt när man ska utveckla en bransch att lönsamheten är god, och det gör att det finns något positivt att utgå från.

Det finns också utmaningar, och många av dem har varit uppe här i kväll. Det gäller bland annat skarvproblematiken och sälproblematiken. Det finns betydligt fler sälar än vad som är bra för dem som är fiskare. Det handlar även om hur vi hanterar sälen – och att vikare inte ingår i licensjakten. Vikare är ett väldigt stort bekymmer, och de borde räknas in i kategorin säl för att man ska kunna hantera problematiken i dess helhet. Det gäller att använda fler verktyg i verktygslådan för att komma till rätta med den typen av problematik.

Fiskerinäringen beskriver också följderna av att Sverige kommer att få väsentligt mer havsbaserad vindkraft. Den ömsesidiga hänsynen kommer att kräva att man för dialog om var den storskaliga havsbaserade vindkraften kan placeras. När man pratar med fiskarna, herr talman, beskriver de det här ungefär som åkermark inom ett lantbruk. De vill inte att vindkraftsparker placeras på deras bästa åkrar, och för mig som har varit lantbrukare i väldigt många år är den liknelsen lätt att förstå. Jag skulle också bli irriterad om någon kom och sa att man skulle ha vindkraft på de bästa åkrarna. Samtidigt ser jag egentligen ingen konflikt, utan jag upplever att man är i en dialogfas och att det finns utrymme för båda.

Trålning är ju, som vi redan diskuterat här i kväll, något som har förfinats och förbättrats och som kan göras mer miljöanpassat. Principen att använda trålning tror jag inte att vi ska underskatta. Det är effektivt. Det handlar snarare om hur det görs, om maskstorlek och om hantering av botten. Om jag förstår det hela rätt är bottenhantering med modern trålningsutrustning inte ett stort problem i dag på samma sätt som det varit historiskt. Men det finns fortfarande gammal utrustning.

Centerpartiet är för att flytta ut trålningsgränsen till tolv nautiska mil runt hela Sveriges kust. Det är ett sätt att få ett mer balanserat fiske vad gäller både det storskaliga långt ute till havs och det småskaliga i strandnära områden.

Avslutningsvis vill jag även ta upp vattenbruket. Det har nämnts att mycket av fisken i dag går till djurfoder, och så är det. Det hade varit önskvärt om mer hade kunnat användas till humankonsumtion. Jag tror att framtidens vattenbruk med landbaserade fisksystem också skulle kunna vara ett svar och innebära att man får upp mängden fisk i Sverige. Det handlar även om system för att processa fisken här i landet. Mycket av detta utförs i dag i Danmark, och många av fiskodlingarna finns i Norge. Det finns ingen anledning till det, utan man skulle mycket väl kunna hantera detta i Sverige.

(Applåder)

Anf. 154 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet. Det är glädjande att höra att vi har mycket gemensam politik när det kommer till fisket. Vi är överens om att vi ska stärka den svenska fiskenäringen och yrkesfisket och underlätta för företagare. Vi vill också främja fisketurismen. Vi håller även med om att det storskaliga industrifisket bör begränsas och flyttas från kusterna.

Däremot tycker jag att det är lite svårt att förstå hur Centerpartiet ser på det här med utbyggnaden av vindkraftsparker. Jag vet att ledamoten nämnde detta och att man kunde få plats med båda delarna. Men yrkesfiskare har länge varnat för de förödande konsekvenserna för fiskenäringen, miljön och turismen. De påpekar bland annat att det småskaliga fisket trängs undan av utlandsägda vindkraftsföretag, att kabeldragning efter byggnationen gör fiske omöjligt i de berörda områdena samt att bullret från vindkraftsparkerna påverkar fisken negativt. Hur ställer sig Centerpartiet till dessa konsekvenser för fisket?

Anf. 155 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Beatrice Timgren tar upp frågan om hur vi ställer oss till miljöhänsynen. Jag försökte beskriva att de som håller på med vindkraftsproduktion måste ha en dialog med fiskenäringen. Jag ser inte någon direkt konflikt i detta. Men jag tror i och för sig, herr talman, att ljudet från ett vindkraftverk är betydligt mindre än ljudet från ett stort fiskefartyg. Sedan är det väl så att det finns andra delar som man måste vara försiktig med när det gäller de havsbaserade vindkraftsparker som ligger nära kusterna, till exempel när det handlar om lekplatser. Om man flyttar ut vindkraftsparkerna finns det absolut möjlighet att få plats med båda delarna. Jag är inte så orolig för vare sig detta eller kabeldragningen, utan jag är övertygad om att vi ska kunna hantera de delarna.

Anf. 156 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret. Att stora fiskefartyg låter gör inte att vindkraftverken låter mindre. Jag noterar att ledamoten inte är orolig. Men om nu tillräcklig hänsyn har tagits, varför uttrycker då fiskarna oro för utbyggnaden av kustnära vindkraft?

Centerpartiet har tidigare tillsammans med den förra regeringen varit drivande i genomförandet av den här utbyggnaden. Det verkar som att fiskenäringen trots sin betydelse endast har givits begränsad uppmärksamhet. Många fiskare kan nu inte längre fiska på platser där deras förfäder har fiskat i generationer eller kommer inte att kunna göra det. Jag undrar hur Centerpartiet anser att det svenska kustnära fisket ska skyddas och värnas i ljuset av den snabba utbyggnad som Centerpartiet vill ha av vindkraften.

Anf. 157 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! De miljöprövningar som man måste göra när man anlägger de här stora parkerna är omfattande, Beatrice Timgren. Sedan har jag full respekt för att fiskenäringen är orolig i det här läget, när vi ännu inte har sett några sådana parker i Sverige i någon större omfattning. Som jag sa i mitt huvudanförande tror jag att det är viktigt att man är noga med att ha dialog med näringen. Då tror jag att vi löser detta, herr talman.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

§ 17 Näringspolitik

Näringspolitik

Näringsutskottets betänkande 2022/23:NU16
Näringspolitik
föredrogs.

Anf. 158 MATS GREEN (M):

Herr talman! Sverige behöver fler företag och inte färre, mer innovation och inte mindre. Historien har tydligt visat att detta uppnås genom fritt företagande – bara därigenom.

En sak är glasklar när det kommer till försvaret av frihet och äganderätt. Oavsett varifrån attacken kommer, oavsett vilka svepskäl som används och oavsett om det är populärt eller inte kommer Moderaterna alltid att vara the last man standing. Av landets tio bästa kommuner att driva företag i leds nio av Moderaterna. Det visar att vi inte bara i ord utan också i handling är företagarnas och företagens parti.

Socialdemokraterna säger att de främjar uppstart av nya företag och växande företag, vilket vi moderater ser positivt på. Men var är politiken för detta? Var är förslagen? Efter åtta år med socialdemokratiskt styre, herr talman, kan vi nu konstatera att vi har lägst tillväxt i hela EU. För att vända denna trend är det grundläggande att förutsättningarna för företagande förbättras.

Herr talman! För oss moderater är det en självklarhet att det ska vara enkelt att driva företag. I dag drabbas tyvärr företagare av alltför strikta lagar och regler som hindrar företagen från att verka och utvecklas. Det handlar om för höga skatter, för krångliga ansökningar om tillstånd och alldeles för mycket byråkrati. Den tidigare rödgröna regeringen gjorde mycket lite, om ens något alls, för att minska regelkrånglet för företagare.

Arbetet med regelförenklingar blir nu verklighet med den regering som vi i Moderaterna leder tillsammans med våra samarbetskollegor. Med ett nytt implementeringsråd kommer regeringen att säkerställa att Sverige inte överimplementerar EU-direktiv, vilket har gjorts i alldeles för stor utsträckning och har lett till ännu tyngre administrativa bördor och högre kostnader för svenska företag. Överimplementeringen missgynnar svenska företag konkurrensmässigt. Införandet av ett implementeringsråd är därför nödvändigt.

Till de politiker som vill främja svenskt företagande och näringsliv vill jag säga: Ta lärdom av mina moderata partivänner ute i de nio toppkommunerna! Kommuner, regioner och stat ska inte vara hinder utan möjliggörare. Ett starkt näringsliv kommer via öppenhet och välkomnande av företag. Om man vill ta del av cirka tio avskräckande exempel på hur man inte ska hantera ett företagsklimat kan man ta och intervjua de i princip uteslutande socialdemokratiskt ledda kommuner som alltid ligger i strykklassen när man går igenom vilka kommuner som har bra och vilka som har dåligt företagsklimat, herr talman.

Högre tillväxt skapar ett rikare Sverige. Men under flera år – flera decennier, ärligt talat – har Sverige haft en väldigt svag produktivitetsutveckling. Om detta fortsätter kommer det att påverka de svenska reallönerna och vår konkurrenskraft negativt. För att vända den trenden behövs reformer som ökar den svenska produktiviteten. Det är därför regeringen har tillsatt en produktivitetskommission som ska kartlägga hinder och möjligheter för att stärka produktiviteten i ekonomin.

Som företagare ska man inte behöva vara rädd för att ens butik, restaurang eller företag ska bli måltavla för gängens angrepp. På flera områden stärker regeringen tryggheten i Sverige genom bland annat skärpta straff för gängkriminella. Fortsatt arbete kommer att göras för att knäcka gängen. Här får vi inte glömma bort att även företagarnas trygghet behöver förbättras.

Trygghet för företagare, herr talman, betyder också trygghet när det gäller tillgång till fossilfri energi. Om vi på riktigt vill ha företag som bidrar till såväl svensk tillväxt som den gröna omställningen fungerar det inte att montera ned elsystemet så som den tidigare regeringen, där Miljöpartiet ingick, gjorde när man lade ned fullt fungerande kärnkraftverk.

Företag ska inte hindras från att bygga ut sin verksamhet på grund av att det inte finns tillräckligt med ren el. Därför återupprättar regeringen ett fungerande energisystem med en trygg energiförsörjning genom planerbar fossilfri energi.

Herr talman! Människor och företag ska ges möjlighet att växa och utvecklas oavsett om de väljer att bosätta sig i staden eller på landsbygden. Moderaterna ser potentialen och utvecklingsmöjligheten för den svenska landsbygden. Här gror goda idéer och företagsamhet.

För att vi ska nå den potentialen krävs dock ett målmedvetet arbete med att undanröja hinder och förtydliga möjligheterna på landsbygden. Genom att göra det enklare att starta och driva företag, även på landsbygden, kan vi skapa fler möjligheter för människor att leva, växa och verka i hela Sverige.

En typ av företag som ofta finns på landsbygden men som länge har motarbetats är mikrobryggerier, mustier, vinodlingar och destillerier. Jag råkar själv företräda en valkrets och en del av Jönköpings län, nämligen Skärstadalen och Östra Vätterbranterna, som är ganska rik på fruktodlingar och har många sådana små företag.

Ett regelverk som möjliggör gårdsförsäljning av alkohol bör ses över för företagens och landsbygdens skull. En ny alkohollagstiftning som innebär att Systembolagets monopol kan värnas samtidigt som det blir möjligt att bedriva gårdsförsäljning i Sverige är genomförbar och kommer framför allt att genomföras med denna regering.

Herr talman! För att svensk tillväxt ska öka och svensk konkurrenskraft stärkas behöver det svenska företagsklimatet bli bättre. Det ska vara enkelt, tryggt och lönsamt att vara företagare i Sverige.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande gällande regelförenkling för företag och avslag på samtliga motioner.

I detta anförande instämde Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M).

Anf. 159 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Det var mycket information från Mats Green och mycket om att det inte är lönsamt, eller företagsvänligt, i socialdemokratiska kommuner. Mig veterligen satsar de stora industrierna mest i socialdemokratiska kommuner uppe i norr, men det kanske inte Mats Green vet om.

Hur som helst: Bara sex månader efter regeringsbildningen har vi kunnat se ganska stora sprickor i Tidölaget. I många debatter hör vi hur regeringsföreträdare säger att detta är första gången på väldigt länge som Sverige har en riksdagsmajoritet bakom regeringens förslag, men det är nästan ett komiskt påstående när det inför ganska öppen ridå bråkas om elförsörjningen och de industrisatsningar som sker i vårt land.

Sverigedemokraterna är ju det största partiet i regeringsunderlaget. De är ganska tydliga med att de inte vill att staten ska vara en bidragande aktör i industrisatsningarna i bland annat norra Sverige. Där försvinner Moderaternas majoritet i denna kammare ganska fort – det är faktiskt nästan hälften av underlaget som försvinner.

Hur ska Moderaterna se till att investeringar som har gjorts och planerats stannar respektive hamnar i Sverige? Det kan ju inte ha undgått någon att framtidens marknad är grön. Antingen leder man det arbetet, eller så behöver man anpassa sig efter andra länder och marknader. Jag tycker såklart att det är bättre att leda, men vad tänker Moderaterna? Hur ska dessa etableringar ske när det uppenbarligen inte finns en majoritet för det i regeringsunderlaget?

Anf. 160 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Sverige för första gången på många år har ett regeringsunderlag som är helt överens vad gäller energifrågorna

och som också har ett avtal om detta. Vi har även majoritet i Sveriges riksdag, vilket borgar för stabilitet och kontinuitet under de kommande fyra åren. Detta var något som tämligen uppenbart saknades under de gångna åtta åren.

När jag ser på det regeringsunderlag – om jag nu är vänlig nog att kalla det för detta – som ledamoten företräder kan jag se att det finns vitt skilda åsikter både i regeringsunderlaget och i det socialdemokratiska partiet. Det vore intressant att höra hur Socialdemokraterna ser på att behålla den kärnkraft vi har och om man från Socialdemokraternas sida dessutom är beredd att bygga ny kärnkraft. Där har vi egentligen inte fått några svar över huvud taget, utan där fortsätter Socialdemokraterna att leka tysta leken med svenska folket. Det är faktiskt inte ansvarsfullt när det handlar om Sveriges framtida energiförsörjning.

När det gäller olika enskilda företagssatsningar är det väl klart att det alltid finns diskussioner när det handlar om fördelning av statliga medel. Där är jag inte säker på att det finns särskilt stora skillnader mellan partierna, och det är dessutom andra som ska hantera detta.

Man påstår att det görs stora industrisatsningar i socialdemokratiskt styrda kommuner. Det beror inte på att kommunerna är socialdemokratiskt styrda utan på att det råkar finnas naturtillgångar där, så jämförelsen är inte riktigt relevant.

Eftersom det är moderatledda kommuner som ligger i topp och socialdemokratiskt ledda kommuner som ligger i botten vad gäller företagsklimatet undrar jag vad ledamoten anser att socialdemokratiska kommuner bland de tio sämsta har att lära av de tio bästa moderata kommunerna.

Anf. 161 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Jag kan väl börja med att säga att Mats Green har deltagit i åtminstone två debatter i denna kammare där socialdemokrater har sagt att Socialdemokraterna visst är positiva till att det byggs ny kärnkraft där det i dag finns kärnkraft och till att behålla den kärnkraft som finns kvar. Jag tror att Mats Green till och med har fått det svaret i *Agenda*. Det har varit tydligt.

Det är svårt att inte undra vad som egentligen händer i Tidölaget. Näringslivet vill ju ha långsiktiga förutsättningar för sina investeringar, och detta behövs för att stärka Sveriges konkurrenskraft. För att företagen ska veta att de kan få stöd för sina investeringar behöver vi bland annat se till att vi tillgodoser det elbehov som detta medför. Senast i den förra debatten i miljö- och jordbruksutskottet hörde vi åter om problem med den havsbaseerade vindkraften kopplat till fisket.

Jag påstår inte att du stöttar Sverigedemokraternas kommittémotion fullt ut, Mats Green, men med tanke på att ni bygger ett regeringsunderlag tillsammans är det ändå intressant när det gäller det som Sverigedemokraterna kallar bidragsentreprenörer, alltså de idéer och innovationer som får stöd av myndigheter som Vinnova. Vad tycker Moderaterna om detta? Ska de också försvinna, eller ska staten inte lägga en krona på klimatomställningen? Detta är relevanta frågor som näringslivet nu också ställer.

Jag tycker att Tidölaget är svaret skyldigt, framför allt Moderaterna, som ska vara ett näringslivsvänligt parti. Hur ska Moderaterna se till att investeringarna stannar i Sverige? Kommer startups och scaleups att få mindre stöd? Sverigedemokraterna vill ju minska stödet till Vinnova gans-

ka mycket, vilket har varit tydligt i ganska många år. Vad tänker Moderaterna göra för att skapa förutsägbarhet och långsiktighet för näringslivet?

Prot. 2022/23:106
10 maj

Näringspolitik

Anf. 162 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Varken Moderaterna eller någon annan har fått något svar från Socialdemokraterna vad gäller ny kärnkraft. Det svar som Socialdemokraterna ger är att man inte stänger några dörrar, och det är inte något jakande svar.

Det är dessutom så att Magdalena Andersson år 2013, när hon var finansministerkandidat, lovade att avveckla kärnkraften i Sverige. Ni fattade beslut på er partikongress i november 2021 om att den svenska kärnkraften skulle avvecklas. Klargör var ni står i den frågan! Om ni accepterar att Sverige behöver behålla sin kärnkraft och bygga mer kärnkraft kan vi börja diskutera, men det svaret har vi inte fått.

Denna regering, och hela regeringsunderlaget, satsar enorma resurser på den svenska klimatomställningen, där ett nytt och fungerande fossilfritt energisystem naturligtvis är A och O. Vi har inte ens fått svar från Socialdemokraterna på om man accepterar att det nya energipolitiska målet ska vara fossilfritt eller om man fortfarande hänger kvar vid förnybart, eftersom förnybart egentligen bara är kod för att slippa kärnkraften.

När det gäller industrisatsningar i norr är vi garanterade för att det kommer att finnas el till dem.

Vi är också garanterade för att man kommer att kunna bryta de sällsynta jordartsmetaller som är helt nödvändiga för all miljöteknik. Här pratar jag för hela mitt regeringsunderlag. Men jag vet att ledamoten inte kan prata för sitt regeringsunderlag eftersom Miljöpartiet är emot allt detta. De vill ha massor av miljöteknik, men var metallerna för detta ska brytas vill de inte svara på, vilket innebär att det bara är i länder med vidriga arbets- och miljöförhållanden som det kommer att brytas de metaller som är avgörande för miljöteknik, exempelvis vindkraftverk. Miljöpartiet tycker inte att de ska brytas i Sverige, fast vi har gott om sådana.

Men utnyttjar vi potentialen i gruvsektorn kommer Sverige att bli ett av världens absolut rikaste länder.

I alla dessa frågor är jag överens med mitt regeringsunderlag medan ledamoten inte alls är överens med det som skulle kunna kallas hans regeringsunderlag. Det är ett faktum.

(Applåder)

Anf. 163 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Herr talman! Det är ett stort och viktigt betänkande vi debatterar, och jag börjar med att yrka bifall till vår reservation, nummer 9, rörande övrigt om företagsfrämjande åtgärder.

Med det sagt ska jag beröra ämnet för denna debatt: näringspolitik – först brett och lite allmänt för att därefter belysa några av Sverigedemokraternas förslag som ryms i betänkandet.

Det är min uppfattning att näringsutskottets syfte och min roll i näringsutskottet är att främja och stärka näringslivets förutsättningar. Det torde vara alla partiers strävan, men ändå är synen på företag, företagsamhet och marknadsekonomi en ideologisk fråga.

Partierna som utgör regeringsunderlaget är av uppfattningen att företag är något positivt och att politikens roll är att ta ett steg tillbaka och skapa de förutsättningar som krävs för att företag och entreprenörskap ska kunna frodas i vårt samhälle och därigenom skapa arbetstillfällen och generera skatteintäkter som sedan finansierar den gemensamma välfärden och de politiska satsningar som eftersträvas. Det är vår sida av politiken.

Det finns en annan sida som har en diametralt motsatt syn på företagande och snarare ser det som en stöld från arbetare och i bland annat reservationer i betänkandet pratar om hur människor ska behålla och äga det de producerar. På det stora hela vänder man sig mot de förutsättningar vi vill ge företag och misstänkliggör i stället företag och entreprenörer och tycker att de skor sig. Man är inte av den uppfattning regeringsunderlaget är: att detta är människor som tar vara på de möjligheter som finns och sedan genererar ett mervärde inte bara åt sig själva, vilket de gärna får göra, utan också åt dem som tar arbete i deras bolag och genom de skatteintäkter de genererar.

Exakt vad som utgör näringslivets förutsättningar i praktiken finns det inte ett enkelt eller entydigt svar på. Näringslivets förutsättningar är beroende av en mängd saker. En del är politiska, andra absolut inte. Många frågor landar i andra utskott och i andra betänkanden än det vi nu debatterar. Ett par av dessa är värda att nämna.

Brott mot företag utgör en av de största utmaningarna för näringslivet i dagens Sverige. Det är sorgligt när man besöker företagare runt om i landet och återkommande möts av historier om hur kriminalitet och otrygghet för personalen belastar deras verksamhet, vilket genererar stora kostnader på grund av stölder och investeringar i trygghetshöjande åtgärder.

Svenskt Näringsliv uppskattar den totala kostnaden för näringslivet på detta område till uppemot 100 miljarder kronor. Det är en ofantlig summa som är en direkt konsekvens av en misslyckad politik som resulterat i att företagare får ta den nota som socialdemokratiska regeringar har sprungit ifrån.

Ett annat område som inte heller berörs i betänkandet men som är viktigt för näringslivets förutsättningar är givetvis kompetensförsörjningen – möjligheten att hitta den personal man behöver för att ta sin verksamhet till nästa nivå och växla upp i tempo. Nästan oavsett bransch och näring är man i behov av kompetensutveckling och livslångt lärande.

Tillståndsprocesser är ett tredje område som är avgörande för näringslivets förutsättningar och som också, åtminstone till viss del, hanteras i andra utskott. Regeringen går nu fram med en rad åtgärder för att underlätta detta och därmed garantera elektricitets- och energiförsörjningen, vilket detta utskott bland annat hanterar, dock inte i dagens betänkande.

Herr talman! Efter denna redogörelse kan man fråga sig vad som ryms inom näringspolitiken och just detta näringspolitiska betänkande. Det visar sig vara ganska mycket.

I dag diskuterar vi bland annat innovationsfrämjande åtgärder. Här efterfrågar Sverigedemokraterna bättre förutsättningar för inhemsk företagsforskning. Det är viktigt att vi kan behålla och attrahera innovationsdrivande, näringslivsnära forskning i och till Sverige. Därför anser vi att exempelvis skattenivåer och regelverk bör ses över i en utredning om hur vi underlättar företagsforskning.

Vi debatterar även olika former av företagsstöd och företagsfrämjande åtgärder. På detta tema problematiserar SD det offentliga stödet till det privata näringslivet, vilket alldeles för ofta är något annat än marknadskompletterande. I stället snedvrider de marknadens instrument och genererar de bidragsentreprenörer vi sverigedemokrater vill sätta stopp för eftersom de utnyttjar de riktiga entreprenörernas skattemedel genom att ta emot allmosor från det offentliga. Det behövs en bättre uppföljning och en mer samlad syn på hur det offentliga ska stötta det privata näringslivet utan att det slår snett.

Konkurrens från offentlig verksamhet berörs också. Här ser vi att det finns brister. Entreprenörer behöver inte bara kämpa mot byråkrati, administration och regelkrångel utan tvingas dessutom konkurrera med offentliga aktörer i allt från städverksamhet till byggsektor. Detta behöver ses över från politiskt håll. Konkurrensverket behöver bättre verktyg och förutsättningar, vilket Sverigedemokraterna också belyser i betänkandet. Dessutom behöver vi säkerställa att Konkurrensverket får beslutanderätt när det offentliga konkurrerar med det privata. Här finns brister i nuläget.

Det sista i mitt urval av ärenden som hanteras i betänkandet är besöksnäringen och dess villkor. Är det någon näring som i närtid blivit styvmoderligt behandlad är det just besöksnäringen. Under pandemin tvingades man genomgående laga efter läge när politiken ryckigt och spretigt över en natt kunde förändra förutsättningarna för att bedriva verksamhet, utan att man fick den compensation som hade varit skälig utifrån de inskränkningar i allt från äganderätt till demonstrationsrätt som politiken genomförde där och då.

I betänkandet föreslår Sverigedemokraterna exempelvis ett tydligt främjandeuppdrag till de myndigheter som verkar nära besöksnäringens förutsättningar. Vi föreslår också att man ger sig på det regelkrångel som belastar besöksnäringen i nuläget när det gäller hotelltillstånd, danstillstånd, personalliggare och kassaregister. Det handlar givetvis också om alkohollagens alla brister.

Detta är några exempel på Sverigedemokraternas politik i betänkandet. Men det viktigaste att ta med sig från mitt anförande är att vi nu på riktigt och för första gången på länge har en regering som står på näringslivets sida, som värnar om näringslivets förutsättningar och som kommer att göra allt i sin makt för att möjliggöra ett gott företagsklimat med bra förutsättningar för både entreprenörer och stora bolag att växa, utvecklas, behålla sin produktion i Sverige och fortsätta generera det mervärde som finansierar vår gemensamma välfärd och skapar budgetutrymme för oss politiker. Det tycker jag är toppen.

Anf. 164 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater vet att aktiv näringspolitik gör skillnad. Sedan 2014 har industrin fått ett rejält uppsving, och det är tack vare starkt ledarskap och färdriktningen att Sverige ska dra nytta av den klimatomställning vi står inför. En viktig del av klimatomställningen är olika techbolag och startups som bidrar till en snabbare klimatomställning och digitalisering, något som stärker svensk konkurrenskraft. Den socialdemokratiska regeringen skapade flera stöd för småföretag att söka, bland annat via Vinnova och Almi Invest, och startade rikskapitalbolaget Saminvest.

Nu skriver Sverigedemokraterna i sin kommittémotion att de vill begränsa möjligheten till finansiering för det de kallar bidragsentreprenörer. Då måste jag fråga: Vad menar Sverigedemokraterna med det? Vilka företag är det som inte ska få stöd? Näringslivet säger själva att utan statligt stöd blir det inga startups. Ska de alltså försvinna? Eller snarare: Ska svenska startups missgynnas när andra ger dem stöd? Och hur görs definitionen av en bidragsentreprenör – är det friskolor som använder statliga pengar för att köpa våffelstugor som åsyftas? Är det enbart småföretag eller är det också stora företag som kan vara sådana här bidragsentreprenörer? Det skulle jag vilja ha svar på, herr talman.

Anf. 165 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Detta synliggör den skillnad som finns i synen på näringsliv mellan Sverigedemokraterna och Socialdemokraterna.

Från Sverigedemokraternas sida är vi av den uppfattningen att det är privat kapital som skapar tillväxt i Sverige. Vi är av den uppfattningen att det är privata aktörer med bra idéer som får verka på en konkurrensutsatt marknad som sedan genererar den tillväxt som vi är så beroende av. För om det vore så att man är helt beroende av de offentliga stöd som jag beskylles för att ifrågasätta, då finns det inget syfte med att vi ens har ett privat näringsliv, om det är så att det är direkt beroende av allmosor av det offentliga.

Daniel Vencu Velasquez Castro nämnde att startups enligt honom inte kan uppstå om det offentliga inte stöttar dessa. Då ska de inte heller uppstå, herr talman, är min uppfattning. Om man inte har förutsättning att stå på egna ben, om man inte har en affärsidé som står emot den konkurrens som finns på den fria marknaden, ska man bli utkonkurrerad. Det är marknadsekonomi. Det är vad jag tror på. Det är vad det här regeringsunderlaget tror på. Sedan ska politiken skapa förutsättningar för näringslivet genom avregleringar, genom att erbjuda god infrastruktur och annat, men det ska inte vara det offentliga som göder det privata näringslivet genom allmosor.

Det finns alldeles för många exempel på bidragsentreprenörer, vilket framträdande forskare likt Christian Sandström belyst, inte minst kopplat till klimatområdet – de gröna bubblor som fått uppstå när politiker velat leka avgörare av var den bästa affärsidén ligger och sedan öst miljoner eller miljarder på dessa projekt. Det vill vi från Sverigedemokraterna sätta stopp för. Vi tror på det privata näringslivet, inte på socialdemokratiska politruker.

Anf. 166 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Då ska jag alltså förstå att Sverigedemokraternas ingång – alltså det största partiet i regeringsunderlaget – är att näringslivet ska lämnas helt själv i klimatomställningen. Staten ska inte investera några pengar i klimatomställningen – eller är det staten som ska göra klimatomställningen och inte de privata företagen? Det får Tobias Andersson också gärna svara på.

Det Sverige har gjort är fantastiskt. Vi har fler gröna företag än någonsin. Det finns problem som behöver lösas med klimatomställningen, det förnekar jag inte. Det finns problem som vi behöver ta oss an, men vi behöver ta oss an dem tillsammans. Antingen tar man sig an dem genom att ha på sig en ledartröja och vilja lösa dem eller så fastnar man i att pro-

blematisera saker utan att komma med några som helst lösningar. Det är det som sker nu.

Det som sker är att dessa startups, som står för en stor del av den stärkta svenska konkurrenskraften framför allt när det kommer till techområdet och digitaliseringen, kommer att lämnas helt själva, för enligt Tobias Andersson ska staten inte ha en aktiv roll i den omställning som vi ska göra – eller om det är så att staten ska göra den själv helt utan näringslivet.

Vad vill då Sverigedemokraterna göra för att investera Sverige ur klimatkrisen – om man nu tror på att en sådan existerar? Vad har Sverigedemokraterna för politik för att främja nya innovativa idéer som snabbar på klimatomställningen men framför allt stärker Sveriges konkurrenskraft? Eller ses alla företag som bidrar till klimatomställningen – av vilka väldigt många får stöd, inte bara i Sverige utan i hela världen – som bidragstagare?

Anf. 167 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag råkar vara av den uppfattningen att jag misstänker att Daniel Vencu Velasquez Castro inte har tagit del av de många granskningar som akademi och myndigheter har gjort av det offentliga företagsstödet. Så sent som för något år sedan tog vi del av hur Riksrevisionen – den kanske främsta granskaren av den offentliga verksamheten – gick igenom granskningar av offentliga stöd till det privata näringslivet och fastslog att deras konsekvensutredningar inte höll måttet.

Vi har gång efter annan sett hur till exempel Myndigheten för tillväxtanalys har sågat Vinnovas stöd där man antingen inte kan se någon effekt av stödet eller inte kan mäta det. Vi har tagit del av andra granskningar som kritiserat att en del av myndigheternas egna granskningar har gått ut på att man har frågat de företag som man har gett pengar till. Man har alltså gett en allmosa till ett företag, och sedan har man kommit tillbaka och frågat: Tycker du att det var bra att du fick gratis pengar? Då har de svarat: Ja, jag tycker att det var bra att jag fick gratis pengar. Utifrån den analysen, den granskningen, har man landat i att detta är ett effektivt stödprogram som vi ska fortsätta att ägna oss åt.

Det kanske är så att Socialdemokraterna vill fortsätta att slösa pengar i en situation där vi behöver spara, där vi inte vill driva på inflationen, där vi befinner oss i ett svårt läge och där det offentliga behöver prioritera sina resurser.

Från Sverigedemokraternas sida tycker jag att varje förslösad skatte-krona är en förlust som hade kunnat gå till något annat, exempelvis ordentliga satsningar eller skattelättnader för att gynna det svenska företagsklimatet. Då är det en skymf att vi i nuläget lägger okända miljarder på att stödja det privata näringslivet.

Jag frågade riksdagens utredningstjänst hur stor mängd medel som går från det offentliga till det privata. De kunde inte ge mig ett svar, för det är så många aktörer inblandade och ingen rimlig uppföljning sker. Det är ett problem. Vi behöver vara varsamma med skattemedel, inte minst i denna situation.

Anf. 168 LILI ANDRÉ (KD):

Herr talman! En sanning som vi aldrig kommer runt är att arbetstillfällena aldrig kan dikteras fram, utan de skapas. Fyra gånger av fem skapas arbetstillfällena i Sverige av små och medelstora företag.

Efter att ha jobbat med näringslivet innan jag kom in i riksdagen ser jag mig själv som en trädgårdsmästare. Jag kan inte skapa jobben, men jag kan som en god trädgårdsmästare skapa förutsättningar för företag att blomma, och det är min uppgift som kristdemokrat.

Det jag vill säga här är att nya jobb inte kan kommenderas fram av politiker, vare sig i riksdag eller regering. De skapas främst när människor finner det mödan värt att starta och utveckla ett företag, förverkliga en idé och riskera sitt sparkapital. Det är människan bakom systemet som bygger det närande klimatet. Den enskildas initiativ och företagande ger Sverige stärkt välfärd. Till den vill jag som trädgårdsmästare ge näring.

I den här trädgården ser jag de stora, imponerande växter som finns där, men jag ser också alla de små växter som finns, och det är de små och medelstora företagen. Till största del är det familjeföretag, och det är de som ska stå i centrum för utformningen av näringspolitiken – rätt vägledning och rätt näring för att växa och skapa fler jobb.

Herr talman! Vi får inte ta Sveriges konkurrenskraft för given. Likt trädgårdsmästaren måste vi vårda de plantor som växt sig starka och låta dem få växa sig ännu starkare. Men det kräver att vi förstår och hela tiden ser över hur vi kan få Sveriges företag, som skapar välstånd, skatteintäkter och arbetstillfällen, att utvecklas och hur vi kan få de nya entreprenörer som är villiga att riskera sitt sparkapital för att de har en idé som de vill förverkliga att våga ta det klivet.

Jo, herr talman, flera verktyg och initiativ finns. Vi har bland annat Vinnova, Sveriges innovationsmyndighet, som genom samarbete med regioner och kommuner som lever nära våra företag finansierar till exempel insatser genom projekt mellan företag samt mellan företag, forskningsorganisationer och andra typer av innovationsrelaterade aktörer. Det är ett tillskott som ger snabbväxande företag acceleration. Vi ser också till att säkerställa näringslivets kompetensförsörjning, inte minst i Gävleborg där jag kommer ifrån och ännu längre norrut i norra Sverige, bland annat genom omställningsstudiestöd och utbildning för omställning.

Ett viktigt arbete som nu pågår är också att se över onödiga regler och pålagor som i dag kväver entreprenörskap och nya företagsetableringar. En satsning som pågår är att förenkla och underlätta ägarskiften såväl inom familjeföretag som till personal för att livskraftiga företag inte ska läggas ned i onödan. Ägarskifte, herr talman, ska kunna ske enkelt och fritt från onödig regelbelastning som hindrar företag från att ställa om och leva vidare.

Senast vi stod här i kammaren debatterade vi regelförenklingar för företag, och det är lika aktuellt i dag när vi debatterar näringspolitik. Regelförenklingar är en nyckel, i Sverige som inom EU, till stärkt konkurrenskraft. Vi kristdemokrater värnar samarbetet inom Europeiska unionen där Sverige under ett halvår nu är ordförande. En av regeringens prioriteringar i EU-ordförandeskapet är konkurrenskraft. Med den prioriteringen ändrar Sverige kursen i syfte att stärka svenska intressen genom att tidigt komma in i processer som initieras i och av EU.

EU:s del av den globala marknaden har krympt under det senaste decenniet. Sverige har fått EU-kommissionen att ta fram en strategi som fokuserar på att vända dessa siffror. I strategin finns viktiga förslag om regelförenkling, där fokus inte enbart ligger på den ökade regelbördan hos

enskilda företag utan också på ett nytt mål om att man ska reducera kostnader som följer av rapporteringskrav med 25 procent.

Herr talman! Vi vet genom bland annat ett betänkande som Jämställdhetskommissionen tagit fram att insatser för ökad mångfald och jämställt ägande och företagande är något som ger oss stärkt bnp. Med syftet att uppnå ökad mångfald och jämställt ägande har regeringen därför i dag ett uttalat mål att särskilt lyfta fram kvinnors villkor genom att förbättra förutsättningarna för kvinnors entreprenörskap och företagande. Sanningen är den att endast 30 procent av Sveriges företag ägs av kvinnor. En viktig förklaring till det är just kvinnors bristande tillgång till kapital. Men det ska inte enbart vara den som föddes med kapital eller goda ekonomiska förutsättningar som ska ha möjlighet att äga och driva företag i Sverige.

I Sverige, ett av världens mest jämställda länder, går 93 procent av investerat kapital till män. Det är helt oacceptabelt. Att kvinnor är underrepresenterade bland företagare behöver hanteras av många skäl. Det är framför allt ett tecken på underutnyttjad potential och en brist i företagsklimatet. Förutsättningarna för att kvinnor ska starta, bygga och äga företag ska förbättras.

Därför är jag nu oerhört glad över att regeringen har tagit tag i frågan och gett Tillväxtverket i uppdrag att sammanställa aktuell forskning om kvinnors företagande och tidigare insatser på området. Därtill ska Tillväxtverket bedöma vilka resultat som uppnåtts och vilka åtgärder som bäst främjar en ökning av kvinnors företagande. Som kristdemokrat har jag ambition att följa upp denna viktiga fråga.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 169 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Herr talman! Det är uppenbart att vi socialdemokrater har en annan syn på näringspolitiken än vad regeringsunderlaget har. Vi har flera reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 4.

Jag skulle vilja stanna vid klimatomställningen och dess möjligheter för Sverige. Den S-ledda regeringen lade fram ett flertal reformer som syftade till att skapa goda förutsättningar för näringslivet att kunna investera i den gröna marknaden. Det har varit nödvändigt för att Sverige ska vara med och bidra till att ställa om globalt, men det har även stärkt svensk konkurrenskraft. Vi socialdemokrater vet att aktiv näringspolitik där stat och näringsliv möter utmaningar tillsammans är det bästa för jobben, tillväxten och Sverige.

Men nu sitter en ny regering vid makten, och från flera partier har det den senaste tiden kommit diverse utspel som inte har fallit väl ut. I det svenska näringslivet är man orolig för långsiktigheten i svensk politik och förutsättningarna för framtida investeringar.

I den gröna omställningen behöver vi även beakta de små och medelstora företagen som står för jobbskapande och de innovativa idéer som kommer att göra oss till ett teknologiskt föregångsland med digitala lösningar som minskar utsläppen.

Därför värnar vi socialdemokrater statens stöd till startups och scaleups för att se till att de kan växa sig konkurrenskraftiga och på så sätt bidra till det gemensamma. En investering i ett litet företag kan så frön som gör att vi senare får skörda frukter med smak av gröna jobb och tillväxt.

Redan 2018 presenterade vi socialdemokrater ett offensivt paket som syftade till att göra Sverige till världens första fossilfria välfärdsnation. Den gröna omställningen skapar nämligen förutsättningar för framtidens välfärd och gör oss som samhälle rikare och bättre.

I EU har Sverige utmärkt sig för att vara en offensiv klimatnation som inte räds omställningen utan ser möjligheterna med den, och vi socialdemokrater har varit pådrivande för de olika offensiva planer som presenterats i bland annat arbetet med Fit for 55, Green Deal Industrial Plan och EU:s gröna giv.

Nu ser vi hur EU inte längre ser Sverige som ett föregångsland i miljö- och klimatfrågor utan snarare som bromsklossen i de förhandlingar som äger rum. Det som beslutas på nationell nivå får effekter som senare påverkar arbetet med att ställa om hela Europeiska unionen och på så sätt stärka hela unionens konkurrenskraft. Det är det ansvaret som ordförandeländer behöver bära på sina axlar under sitt sexmånadersmandat.

Inga klimatåtgärder är för små eller betydelselösa i ett läge när vi behöver nå nettonollutsläpp. Industrin behöver ställa om. Människors konsumtion behöver bli mer miljö- och klimatvänlig, transporterna likaså.

Utfallet har blivit något annat i Sverige när regeringen gör det motsatta, för det handlar om att ha en helhetsbild. Man behöver ha en förståelse för näringslivets utmaningar och därefter se över hur vi kan stärka svensk konkurrenskraft och skapa nya jobb. Det är ju det omställningen handlar om: ett ökat välbefinnande. Ska svenska jobb förbli svenska kan omställningen inte vänta.

Här blir de små och medelstora företagen oerhört viktiga. Vi socialdemokrater har redan gjort en rad insatser för att se till att fler företag skapas. Vi har även sett till att myndigheter är behjälpliga i företagens kontakter med EU.

Staten kan vara en möjliggörare för lönsamma näringar som bidrar till en snabb klimatomställning. Det är därför vi socialdemokrater efterfrågar en särskild satsning i ett tidigt skede av utvecklings- och affärsutvecklingsprocessen på startup- och scaleup-företag med klimat- och miljövänliga lösningar.

Det behövs för att fler ska bidra och för att vi ska få önskad effekt. Genom sådana stöd ser vi till att Sverige tar på sig ledartröjan i klimatomställningen. Vi ser till att svenska företag ligger i framkant. På så sätt vinner vi marknadsandelar, stärker Sveriges konkurrenskraft och bidrar till en stark välfärd.

Det gäller nämligen att våga satsa Sverige ur krisen, visa på ledarskap i internationella sammanhang och vara lokomotivet i den gröna omställningen. Det är tråkigt att detta inte har blivit fallet under det svenska ordförandeskapet, ett ordförandeskap som hade kunnat innebära att det är Sverige som sätter agendan för Fit for 55, harmoniserar framtida regler som kommer att gälla i EU och ser till att det svenska näringslivet blir utgångspunkten i EU:s klimatförhandlingar.

Vi behöver satsa oss ur krisen. Staten, näringslivet och civilsamhället ska alla genomföra omställningen för hela Sverige. Alla behövs, och alla ska med!

Anf. 170 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Apropå startups var väl den främsta startuppen under den tidigare regeringen uppstarten av det oljeeldade Karlshamnsverket. Men det är kanske inte riktigt en energidebatt som vi ska ha här och nu.

Jag har lite frågor mot bakgrund av det som nu sades och mot bakgrund av det faktum att Sverige under de senaste åtta åren har gått från att vara det land i EU som har haft nästan den högsta tillväxten till att vara det land som har den absolut lägsta tillväxten. Det kanske inte är ett lysande track record om man säger att man ska ha stor förståelse för industrins villkor och vikten av att vi kan betala för den svenska välfärden.

Jag kan också säga att när det gäller förenklingar för företag är de gångna åtta åren fyra förlorade år. Jag kan bara gå igenom en del av alla de stora utspel som gjordes. Det handlade om förenklingsresan när Ibrahim Baylan skulle åka land och rike runt för att se hur han skulle kunna förenkla. Det handlade om införandet av en industrikansler. Det handlade om införandet av en framtidsminister. Inget av detta ledde egentligen till någonting över huvud taget.

Jag skulle vilja ställa en fråga. Vilken del av det socialdemokratiska valmanifestet inför 2022 års val – alltså det som då skulle ha kommit om Socialdemokraterna hade fått förnyat förtroende denna mandatperiod – tycker Daniel Vencu Velasquez Castro är den bästa delen när det handlar om regelförenklingar för företag?

Anf. 171 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Jag kan påminna Mats Green om att Sverige under pandemin var det land som klarade sig bäst ekonomiskt. Det är klart att det är väldigt tråkigt att vi har en försämrad tillväxt nu, och jag undrar vad Mats Green och hans kollegor i Regeringskansliet tänker göra åt det. Det får han gärna svara på.

Vad gäller regelförenklingar har vi haft denna diskussion i denna kammar ganska många gånger. Jag kan också påminna om att i regleringsbrevet till bland annat länsstyrelserna skickade den socialdemokratiska regeringen direktiv om att man ska jobba med regelförenklingar på länsstyrelserna. Många av de regler som finns är på lokal och regional nivå. Men vad gör regeringsunderlaget? Jo, man sänker anslaget till länsstyrelserna i stället. Mats Green får gärna svara på hur man ska jobba med regelförenklingar på regional och kommunal nivå om man har mindre pengar att kunna jobba över huvud taget. Det ska bli spännande att se.

När det gäller regelförenklingar har vi också förenklingspolitiska mål som slogs fast 2021 och som mig veterligen alla partier står bakom men som den socialdemokratiska regeringen tog fram. Det är dessa mål som vi ska jobba efter, och det är dessa mål som jag hoppas att regeringen jobbar efter nu när man har regeringsmakten så att man inte bara säger att man ska införa ett implementeringsråd och sedan säger att man har checkat av det från Tidöavtalet. Det måste också få reell effekt.

Anf. 172 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Jag får erkänna att jag ställde en retorisk fråga om vilken del av det socialdemokratiska valmanifestet inför 2022 års val som Daniel Vencu Velasquez Castro tyckte var den viktigaste delen när det kommer till regelförenkling för företag. Det var en retorisk fråga eftersom det inte

fanns ett enda förslag i Socialdemokraternas valmanifest om regelförenklingar för företag – inte ett enda förslag över huvud taget. Det är detta vi står och diskuterar nu.

Jag konstaterar återigen att vi efter åtta år av socialdemokratiskt styre har gått från att ha Europas nästan högsta tillväxt till att ha EU:s absolut lägsta tillväxt. Vi hade också den högsta arbetslösheten någonsin i Sverige i en högkonjunktur. Det innebär att vi står dåligt förberedda att hantera en lågkonjunktur när vi redan hade en hög arbetslöshet.

Men återigen: Vad är det för konkreta förändringar som Socialdemokraterna numera vill göra när det gäller regelförenklingar? Nu låter det nämligen jätteambitiöst här helt plötsligt. Jag tycker att det är bra. Det är ett hälsotecken att man har stora förväntningar på en icke-socialistisk regering. Men det hade varit mer respektingivande om man hade presterat någonting under sina egna åtta år vid makten.

Beträffande diskussionen att man inte höjer anslagen till alla myndigheter som behöver regelförenkla kan jag ibland tycka att det blir lite egendomligt att man ska ge mer pengar till myndigheter för att de ska göra mindre men effektivare. Det är kanske inte riktigt det som är framgångsvägen.

Återigen: Vi behöver ta bort regler och förenkla regler. Men vilka regler vill Socialdemokraterna ta bort, och vilka regler vill Socialdemokraterna förenkla? Vi har inte sett något förslag på detta under regeringsåren, och vi ser fortfarande inte några förslag i de handlingar som vi nu ska ta ställning till. Men vad ser Daniel Vencu Velasquez Castro inför framtiden för regler som behöver tas bort eller förenklas?

Anf. 173 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Det stämmer att man inte behöver tillföra mer pengar för att de ska jobba med regelförenklingar. Men man behöver inte heller ta bort pengar om man vill att de ska jobba med regelförenklingar.

Jag tror att vi har väldigt olika syn på vad som ger bäst effekt. Jag tror till exempel inte att ett ansvarsutkrävande av oppositionen ger så mycket effekt för svenska företag. Däremot om man sitter i regeringen och skickar regleringsbrev till myndigheter, har ett politiskt ledarskap och har förenklingspolitiska mål som man vill jobba efter uppnår man förändring.

Det som Mats Green försöker göra är att kräva ansvar från oppositionen när det är Mats Greens parti som sitter i regeringen. Jag föreslår därför att Mats Green pratar med sina ministrar och frågar hur detta ska uppnås. Vi har förenklingspolitiska mål. Socialdemokraterna skrev in detta i de regleringsbrev där vi såg att det behövdes regelförenklingar. Men vad tänker Moderaterna göra? Tänker ni införa ett implementeringsråd, och när kommer det?

Anf. 174 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag ska uppehålla mig vid reservation 15 från Socialdemokraterna om kvinnors företagande och företagare med utländsk bakgrund. Där framgår bland annat att man enligt Socialdemokraterna kan konstatera att endast en fjärdedel av företagarna i Sverige är kvinnor. Sedan skriver Socialdemokraterna även: ”Vidare ser vi att en segregerad arbetsmarknad ger ett segregerat företagande, vilket med viss generalisering

innebär att kvinnor driver företag inom de branscher där främst kvinnor arbetar.”

Herr talman! Min fundering är varför det skulle vara ett problem att kvinnor som väljer att jobba inom en viss sektor också driver företag inom just denna sektor. Det är det som man problematiserar från Socialdemokraternas sida.

Daniel Vencu Velasquez Castro anser att han själv och Socialdemokraterna vet bättre inom vilka branscher kvinnor bör driva företag eftersom de ser det som problematiskt att arbetsmarknaden är så pass segregerad att det även finns ett segregerat företagande.

Herr talman! Jag anser inte att det är problematiskt om en kvinna som exempelvis i nuläget jobbar inom städbranschen känner att hon vill ta nästa steg i karriären och starta ett eget städföretag och erbjuda samma tjänster men nu som egenföretagare i stället för som anställd. Hon kanske dessutom tidigare har varit anställd av en man men nu driver ett eget företag inom städbranschen som kvinna. Men just detta problematiserar Socialdemokraterna i reservation 15 som jag belyste. Sedan efterlyser de satsningar från regeringen på kvinnligt företagande.

Frågan är tvådelad: Varför anser sig Daniel Vencu Velasquez Castro veta bättre än kvinnor inom vilka branscher som de ska driva företag, och vilka åtgärder önskar ni från regeringen för kvinnligt företagande för att styra kvinnor att driva företag inom branscher som ledamoten förespråkar?

Anf. 175 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Det är någonting som Tobias Andersson borde fråga Lili André, för i Lili Andrés anförande fick vi höra att 93 procent av allt riskkapital går till manliga företagare och att det är ett problem. Jag uppfattade att det är någonting som regeringen vill jobba med. Jag tror att regeringen har lite problem här.

Men det som jag tror att Sverigedemokraterna alltid missar är att de inte ser helheten, att de inte ser att det är ett problem att nästan halva befolkningen utesluts från småföretagande och att de inte ser att det finns problem med att vi har ett väldigt segregerat företagande i Sverige.

I mitt anförande pratade jag om innovationer, techidéer och innovativa startups. De kommer genom att vi ger stöd. Men jag tror att det är här någonstans som vi skiljer oss åt. Vi tror att staten ska vara en aktiv aktör när det kommer till företagsamhet, när det kommer till ett aktivt näringsliv och när det kommer till att se till att människor får sina innovationer realiserade. Men det gör inte Sverigedemokraterna. De tycker att företagen ska klara sig själva och vill då främst att kvinnor och utrikes födda ska förbli i segregation och att näringslivet ska bli hälften så rikt.

Det ska bli spännande att höra hur regeringsunderlagets diskussioner går i denna fråga.

Anf. 176 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag har full koll på hur diskussionen går i den frågan, eftersom det är en partikollega till Lili André, i form av energi- och näringsminister Ebba Busch, som gett Tillväxtverket i uppdrag att utreda bakgrunden till att kvinnor är företagare i mindre utsträckning. Det är en utredning som jag själv har ifrågasatt behovet av gentemot nämnt statsråd.

Men frågorna jag ställde till Daniel Vencu Velasquez Castro går längre än så. Det är en sak att vilja ha fakta på bordet och se om det är så att kvinnor missgynnas när det gäller riskkapital, som ledamoten exempelvis belyste. Det vore ju problematiskt, och då är det klart att man behöver se över det. Att få den typen av underlag på bordet är väl i grund och botten positivt.

Men det var inte det som jag belyste i mitt anförande. Jag belyste att ledamoten anser sig veta bättre vilka branscher kvinnor bör driva näringsverksamhet inom än vad kvinnor själva gör. Det är just det som framgår i er reservation nummer 15. Där kritiserar ni att det finns ett segregerat företagande. Jag tolkar det underförstått som att man från Socialdemokraternas sida tycker att kvinnor inte ska driva bolag inom låt säga omvårdnadssektorn, eftersom de är överrepresenterade där. I stället bör vi säkerställa att de blir ingenjörskonsulter och driver företag inom det området.

Sverigedemokraterna är fullt övertygade om att kvinnor själva kan avgöra när, var och hur de önskar driva företag.

Herr talman! Jag har ännu inte fått svar på detta. Varför tror sig Daniel Vencu Velasquez Castro veta bättre än kvinnliga entreprenörer vilken bransch dessa kvinnliga entreprenörer bör vara verksamma inom? Vilka konkreta förslag efterfrågar Socialdemokraterna från regeringen i fråga om hur, var och när kvinnor enligt Socialdemokraterna ska få driva företag?

Anf. 177 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Jag tror att det finns otroligt mycket att lära av alla studier som visar följande: Om hälften av befolkningen inte är representerad i en bransch tappar den branschen otroligt mycket kompetens.

Jag tror också, som jag var inne på i mitt anförande och i min replik till Tobias Andersson, att staten kan spela en aktiv roll vad gäller klimatomställningen men också när det gäller att få ett jämställt samhälle. Det är uppenbart att Sverigedemokraterna inte tycker att staten ska ha en aktiv roll när det kommer till att ta bort den ojämställdhet som råder i Sverige.

Men det är bra att Lili André är på tårna, för det som också åsyftades var att det finns underlag när det gäller detta. 93 procent av allt riskkapital går till manliga företag. Det är en sanning. Det är ingenting som man kommer runt. Men det är uppenbart att Sverigedemokraterna inte vill göra något åt detta. Man tycker inte att samhället blir fattigare om kvinnor inte är med och bidrar. Man tycker inte att samhället blir fattigare om inte hela befolkningen får samma möjligheter att vara med.

Det är något som jag tycker att regeringsunderlaget borde ta med sig. Det är detta som Sverigedemokraterna menar. Man tycker inte att staten ska lägga sig i kvinnors levnadsvillkor. Sverigedemokraterna tycker inte att det är ett problem att kvinnor inte är företagare i högre utsträckning. Det tycker jag, och det kanske andra partier i denna kammare också tycker. Men det tycker inte Sverigedemokraterna och Tobias Andersson.
(Applåder)

Anf. 178 LOUISE EKLUND (L):

Herr talman! Ett fritt och starkt näringsliv är en förutsättning för ett fritt och starkt samhälle. Politiken ska skapa förutsättningar för detta. Sverige behöver fler liberala reformer som stärker vår konkurrenskraft och skapar förutsättningar för Sveriges företag.

Vi ser i dag att mycket av svensk industri och produktion står inför stora utmaningar dels som en konsekvens av pandemins följd effekter, dels som en följd av omvärldshändelser, som den ryska invasionen av Ukraina. Ökade energipriser och hög inflation utgör även de betydande utmaningar för delar av näringslivet. Därför är det av stor vikt att politiken nu har fokus på det som krävs för att stötta Sveriges företagare och Sveriges näringsliv.

Vi behöver internationell samverkan för fortsatt frihandel och en stark exportindustri, en återuppbyggnad av det svenska energisystemet, satsningar på infrastrukturbyggnad, lättnader från byråkrati och administration samt krafttag kring kompetensförsörjningen. Och, får jag tyvärr lägga till, vi behöver nog även framöver ha blicken på hur vi får fler kvinnor att ta risk, starta och driva bolag samt öka sitt ägande och kapitalinnehav.

Herr talman! Svenska företag är beroende av internationella handelslösningar och tillgång till utländska marknader. Detta gäller både för import och för export. En öppen och regelbaserad världshandel är en förutsättning för en stark ekonomi och därmed även för den svenska välfärden. Regeringen understryker att detta är viktigare än någonsin i ett läge med geopolitiska spänningar och ökad protektionism. Vi har tyvärr även sett tilltagande handelskonflikter.

Det är mycket bra att regeringen markerar på detta sätt. Sverige kommer att behöva vara en mycket stark och tydlig röst för frihandel framöver, inte minst mot den bakgrund vi nu ser.

Vi behöver även bevaka att Sverige inte halkar efter när det gäller de infrastruktursatsningar som nu görs på olika håll i Europa och som kommer att få stor betydelse även för svenskt näringsliv. Det gäller inte minst Fehmarn bält-förbindelsen mellan Danmark och Tyskland, som nu byggs och som kommer att korta restiderna mellan Sverige och kontinenten ytterligare. Flaskhalsar på den svenska sidan – det tydligaste exemplet är naturligtvis över Öresund – behöver åtgärdas och byggas bort. För ett litet exportberoende land som Sverige är det helt nödvändigt att inte halka efter när andra länder bygger sina marknader närmare varandra.

På liknande sätt är en av de viktigaste uppgifter som vi inom politiken står inför att förenkla tillståndprocesserna för de företag som vill expandera, inte minst för att vi ska få upp energiproduktionen.

Denna regering vill förenkla och förkorta till exempel miljö tillståndsprövningen genom att göra den mer flexibel, effektiv och förutsägbar. Syftet är naturligtvis att stärka näringslivets konkurrenskraft och svensk industriproduktion och dessutom att främja en grön omställning med export av till exempel klimatvänliga produkter och teknik som driver den gröna omställningen framåt. Det är utmärkt.

Herr talman! Det blir alltmer tydligt att Sveriges position som ledande kunskapsdriven industrination inte längre är alldeles självklar. Vi halkar efter, dels på grund av att politiken under de senaste åren misslyckats med de långsiktiga strukturreformer och liberaliseringar av näringslivet och arbetsmarknaden som vi hade behövt, dels för att vi underpresterar inom utbildningsområdet.

Det är alldeles självklart att vi behöver bemöta detta. Vi måste i mycket högre utsträckning än tidigare planera utbildningsutbudet inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen utifrån näringslivets behov. Vi behöver även se till att arbetsmarknadens behov får genomslag i yrkesutbildningarna.

Och så återvänder jag till den käpphäst jag brukar stå här och prata om. Vi behöver satsa på teknik- och matematikundervisningen i grundskolan. Det är två helt centrala områden för att bredda rekryteringsbasen till de tekniska utbildningar vi behöver – detta för att kunna få fler att söka sig till ingenjörsutbildningarna. I det sammanhanget vill jag gärna åter lyfta behovet av att Sverige får på plats en STEM-strategi.

Vi har flera gånger här i kammaren i kväll nämnt kvinnors företagande och bristen på riskkapital för kvinnor. Utan att föregripa den utredning som nu ska göras kan jag säga att den tillgängliga statistiken visar att en bidragande orsak är att kapitalet finns inom techverksamheten. Tyvärr finns inte kvinnorna där. Att fler kvinnor och tjejer söker sig till matematik och teknik är en förutsättning för att vi långsiktigt ska kunna ändra på detta. Dessa siffror är en väldigt trist läsning.

Avslutningsvis, herr talman: Fria marknader, fria företag och fria individer är värderingar som vi liberaler har kämpat för sedan vi började organisera oss som parti. De är också förutsättningar för det öppna och demokratiska samhället. Det utskottsförslag som ligger på bordet är steg i rätt riktning. Jag yrkar härmed bifall till utskottets förslag i betänkandet *Näringspolitik*.

Anf. 179 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr talman! Vi har som land möjlighet att fortsätta att utvecklas mot ett framtidsbyggande och modernt näringsliv som inte bär tyngden av till exempel ett socialt dränerande eller miljöförpassande näringsliv. De tiderna bör vara förbi.

I och med att allt fler företag inser det är det också vårt ansvar som politiker att underlätta möjligheterna till det. Företagen som ligger i framkant ska inte konkurreras ut av företag som inte är villiga att göra rätt.

Många gånger anklagas vi som parti för att inte hålla måttet inom företagarpolitik. Jag skulle vilja visa att så inte är fallet. I dag har vi till exempel en regering som består av de så kallade mest företagsvänliga partierna. Ändå lyckas de inte stoppa konkurskurvan bland småföretagare, trots att de vet vad det innebär för samhället, jobben och småföretagarnas personliga ekonomi.

Det som är svåra tider är inte svåra tider för alla. Det ska vi vara mycket tydliga med. Medan den lokala handlaren får stänga ned gör matjätten miljarder i vinst. Konsekvenserna av pandemi och ekonomisk kris slår väldigt olika beroende på vem man är.

Herr talman! Jobb skapas när innovationer och nytänkande omsätts i nya produkter och tjänster och inte genom att man konkurrerar med lägre löner och sämre arbetsvillkor. Vi tror inte att lägre löner, sämre villkor eller att kringgå miljö- och klimatmål ska vara den globala eller nationella ordningen.

Vi vill se en stor grön och modern omställning av samhället som skapar utveckling och arbetstillfällen i hela landet. I vår politik har vi förslag som gynnar små och medelstora företag, som gynnar landsbygden och som stärker kvinnors företagande och bland annat diversifierat företagande.

Företagen behöver ett stabilt demokratiskt samhälle med mindre ekonomiska klyftor. De behöver kvalificerad personal, och därför är utbildningssatsningar och möjligheter viktiga. Företagen behöver en modern

välfungerande infrastruktur för att kunna transportera gods på ett säkert och hållbart sätt.

Både arbetare och företagarna själva behöver ha någonstans att bo utan att en stor del av lönen eller vinsten går åt till att betala hyran eller bostadsrättslånet. Om man är sjuk ska man känna sig säker på att det finns ett trygghetssystem som tar emot.

Herr talman! Framtiden ligger i ett företagande som är hållbart. Det är ett företagande där även ensamföretagare kan vara föräldralediga eller få skydd när de blir arbetslösa.

Men det är också ett företagande där företagare som arbetat ansvarsfullt med att ställa om, eller som satsar på att bidra till omställningen, kan känna att det är en fördel att gå den vägen.

Vi står inför många utmaningar, och tiden för tillväxthetsen är förbi. Vi behöver fundera ordentligt på hur vi utvinner våra resurser, vad vi använder dem till och hur mycket. Finns det sådant vi kan återvinna eller återbruka? Allt det ska ske för att vi ska nyttja det vi har på bästa sätt inom de planetära gränserna.

Därför är det viktigt att vi ser över energimarknaden så att företagen har råd med omställningen. Vi ska aktivt investera för att gå över till förnybar energiproduktion. Vi ska satsa på järnvägar, elvägar och energi-effektivisering. Det är satsningar som i hög grad kommer att påverka vårt näringsliv.

För att möta dagens situation, både den ekonomiska krisen och klimatkrisen, måste staten investera. Vi föreslog redan i höstas investeringar för klimatet och för att kunna accelerera klimatomställningen. Det är stegen framåt för Sverige.

Politiken kan och måste ställa krav på att industrin ställer om och hjälpa företagen med ett massivt grönt investeringsprogram och satsningar på ny teknik. Det ska vara ett program med utgångspunkt i uppdaterade klimatmål för att alla utsläpp som vi har inflytande över ska kunna mötas.

Det ska svara mot den senaste forskningen och bygga på solidaritet med framtida generationer och andra delar av världen. Det är investeringar som ökar statens ägande och därmed allas demokratiska inflytande. Det går inte att överlåta hela framtiden till marknadskrafterna, för framtiden tillhör oss alla.

Herr talman! Jag vill presentera de förslag vi lagt fram på det här området. Att vara egenföretagare och att starta nytt är förknippat med en viss osäkerhet vad gäller både trygghet och ekonomi. För någon som vill förverkliga sin affärsidé kan det vara svårt att navigera bland de olika bidrag och stödssystem som finns.

Därför menar vi att mer utbildningar och information i samband med start av företag behövs. De behöver utföras på ett mer tillgängligt sätt, och varför inte på andra språk? Det kan vara lite skandalöst att säga det i den här talarstolen i dag.

Många av dem som kommer som vuxna till Sverige startar företag. De kanske har erfarenhet av att starta företag i hemlandet, eller har svårt att komma ut på arbetsmarknaden på grund av diskrimineringen. Då är det bra om de får kunskap om rättigheter, möjligheter och skyldigheter för att kunna starta sitt företag på bästa sätt.

Ett annat område som vi pekat på är de kooperativa och arbetstagarägda företagen. Vi har lyft fram både att mer forskning behövs för dessa företagsformer och att vi behöver höja statusen för dem. De ska möta fler öppna dörrar. Det ska vara enklare att starta ett kooperativt företag. De kooperativa företagen är mer hållbara och har högre resiliens under kriser. De är mer demokratiska, och arbetarna har mer insyn och makt.

I dag har vi flera exempel där företagare inte haft möjligheten till generationsskifte. De väljer då att sälja företaget vidare. Ibland fungerar det. Men vi har också sett att större företag ibland köper upp mindre företag enbart för att lägga ned dem och göra sig av med en konkurrent.

Vi har också problemet som till exempel i fallet med Göteborgs Kex. Man flyttade produktionen till Lettland från den lokala produktionen i Kungälv. Då vägde lönekostnaderna tyngre än personalens kompetens och arbetarnas lojalitet. De hade haft 134 år av lokal produktion. Det hade ingen betydelse för det transnationella företaget.

Vi menar därför att regeringen måste utreda hur staten kan underlätta för arbetstagarägda företag samt arbetstagarövertagande av hotad produktion. Det finns exempel runt om i världen. Det är inget nytt. Vi måste våga ta det steget.

Med det yrkar jag bifall till reservation 20 om kooperativa företag.

Anf. 180 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta replik. Men jag kunde inte låta det stå oemotsagt. Om jag inte hörde fel valde ledamoten Lorena Delgado Varas att från riksdagens talarstol peka ut ett enskilt bolag och smutskasta det för dess affärsbeslut.

Först och främst är det min uppfattning att det är någonting man inte ska göra i riksdagen. Man ska inte peka ut vare sig individer eller enskilda näringsaktörer på det sättet och med den klandrande betoningen.

Jag är dessutom av en annan uppfattning om ett sådant beslut. Vi talar om ett företag som bedriver näringsverksamhet. Det vill göra det inte bara för att göra en egen vinning på det utan också för att kunna erbjuda en anställning, en arbetsplats, och därigenom bidra till skatteintäkter som vi politiker bland annat kan fördela och som bygger det välstånd vi alla är beroende av.

De tvingas att lägga ned sin verksamhet, vilket var vad ledamoten beklagade, ifrågasatte och angrep. Det är inte för att de inte vill bedriva sin näringsverksamhet. Det är inte för att de inte vill erbjuda en arbetsplats till de anställda. Det är inte för att de vill sparka någon eller vill lägga ned sin produktion. Det är för att de inte har förutsättningar att få matematiken att gå ihop och att få balansräkningen att vara något annat än röd. Det är anledningen.

Skulle det ha att göra med att man inte värderar de anställda, som Lorena Delgado Varas påstod? Hon menade att detta enskilda utpekade företag inte gjorde det. Det tycker jag är direkt anmärkningsvärt. Är det någon som har brustit i det här fallet är det inte det berörda företaget, utan då är det politiken som inte har skapat de förutsättningar som behövs för dem att fortsätta att bedriva sin verksamhet. Det kan bero på att vi har så höga avgifter på anställda liksom på de höga elpriserna.

Herr talman! Det vi enligt min uppfattning verkligen ska låta bli är att peka ut enskilda företag, säga att de fattar felaktiga beslut och skuldbelägga dem för desamma.

Anf. 181 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Herr talman! Det är intressant att man kan peka ut och inte peka ut beroende på vad vi pratar om.

Det här är alltså ett företag som skapade vinst när det var lokaliserat i Kungälv. Problemet var att man såg att man kunde få personal med billigare löner utanför Sverige, och därför flyttade man produktionen. Jag förstår att Sverigedemokraterna tycker att det är ett strategiskt bra sätt att hantera svenskt näringsliv, men det tycker inte Vänsterpartiet.

Vi tycker att svenska arbetare ska ha värdiga löner och en värdig arbetsmiljö. Det ska man kunna ha i ett svenskt näringsliv. Jag vill inte att svenska arbetare ska behöva sitta med mobiltelefonen och vänta in ett samtal om huruvida de får jobba i dag eller i morgon. Jag vill inte att svenska arbetare ska komma hem i slutet av månaden och känna att deras lön inte räcker till.

Vi ska ha ett värdigt samhälle där svenska arbetare kan betala sin hyra och sin mat när de kommer hem efter arbetet.

Anf. 182 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag påstod inte i min första replik att det var ett bra beslut av det utpekade bolaget. Jag har faktiskt ingen uppfattning om det, för det är bolaget som får fatta beslut om sin verksamhet.

Jag tycker inte att vare sig jag eller Lorena Delgado Varas borde ha en strikt uppfattning om varför Göteborgs Kex ska flytta eller har flyttat, beroende på vad som nu har skett, sin verksamhet utomlands. Det är upp till det enskilda företaget att fatta beslut om sin verksamhet.

Det politiken däremot kan göra, exempelvis för att undvika att arbetare inte har tillräckligt med lön i slutet av månaden, vilket ledamoten kritiserar, är att göra det billigare för företag att anställa.

Låt oss börja i den ändan. Vad har då Vänsterpartiet för förslag för att säkerställa att det blir billigare? Ska vi sänka skatten på inkomst, exempelvis, för att säkerställa att man får behålla mer av det man tjänar?

Från vår sida sett får man gärna såväl sänka inkomstskatter som angripa den allmänna löneavgiften så att man gör det billigare och kan säkerställa att arbetare kan behålla mer av sin lön och att arbetsgivare kan höja lönen eftersom staten inte tar en lika stor del av den kostnad de nu har för att anställa. På samma sätt kan vi ge oss på elpriserna och sänka desamma så att det blir billigare med den typ av produktion som det här bolaget engagerar sig i.

Men politiken ska absolut inte gå in och säga att ett bolag inte har rätt att eller inte borde få fatta beslut om var de väljer att ha sin verksamhet. Låt politiken i stället skapa förutsättningar för att bolag likt Göteborgs Kex och andra behåller sin verksamhet och utvecklar och investerar i densamma för att vi skapar de förutsättningar som behövs för det! Låt oss göra det i stället för att straffa ut dem ur Sverige och sedan kritisera att de lämnar landet!

Anf. 183 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Fru talman! Nej, jag är ledsen, men Sverige straffar inte ut företag. Det är väldigt många företag som gör vinst, och det är väldigt många företag i Sverige som kan behålla sina anställda och ändå upprätthålla en produktion och möta upp kunderna. Det är inte det som är problemet.

Problemet är när man hela tiden försöker hitta olika sätt att tjäna pengar på arbetarna. Det är ju det som är problemet; man tjänade inte tillräckligt med pengar på arbetarna här. Man ansåg att lönerna var för höga, och då flyttade man produktionen utanför Sverige.

Ledamoten lyfter en sänkning arbetsgivaravgifter och så vidare. Det har visat sig att det inte är det som är vägen framåt för att få företagen att stanna. Vi ska få företagen att stanna i Sverige genom att bygga en säker och stabil infrastruktur där de kan behålla sin produktion och där elkostnaderna inte skenar iväg. Vi ska inte skapa ett elprisstöd där vi inte vet vart pengarna går någonstans.

Vi ska få svenska arbetare att känna värdighet i sitt arbete så att de kan jobba sina åtta timmar – helst sex timmar, men det är ju åtta timmar i dag – och i slutet av månaden kan betala sin hyra och leva ett värdigt liv. Vi vill inte ha någon annan typ av näringsliv här i Sverige.

Anf. 184 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Fru talman! Det var intressant att följa det tidigare replikskiftet. Jag kan bara konstatera att företag startas av olika skäl.

Men som företagare behövs det en dos passion och även en tanke kring vad jag får för avkastning på en krona beroende på var jag investerar den. Det är precis som när vi själva väljer pensionsfonder: Vi väljer dem där vi tror att vi får bäst avkastning givet de förutsättningar som en viss investering eller fond ger.

Jag tänkte börja med att säga att företagsklimatet har blivit så mycket bättre i Sverige under de senaste 20 åren. Det finns mycket som fattas. Det är inte vårt utskott som hanterar skattefrågor, men jag måste ändå nämna kostnaden för att anställa och att vi fortfarande har en straffskatt på anställningar i arbetsgivaravgiften som gör att 220 miljarder som finns i arbetsgivaravgifterna är en ren skatt på anställning. Det är klart att det spelar roll när man väljer var man lokaliserar sin verksamhet. Allt annat skulle vara en lögn.

Svenska företag har omfamnat digitalisering och globalisering. Större företag visade vägen redan på 1800-talet för hur man skulle ge sig ut i världen och göra affärer. Familjeföretag och startups har i dag följt efter. Plötsligt har nischad, nästan nördig, kunskap kunnat sälja produkter på en global marknad tack vare digitala plattformar. Jag har själv kallat det här för nördekonomi.

Jag tänker på de här killarna som var i garaget på Frösön hemma i Jämtland och ville tillverka en bättre snowboard. De höll på där och fixade i garaget, precis som vi vet att företag gör. Det är garageföretag från början. I dag är detta Åre skidfabrik, som såklart är belägen i Åre. De har successivt utvecklats och säljer i dag nischade produkter med rätt hög marginal. De har en global marknad för en mycket hållbar produkt.

Kunskapen om hållbarhet och insikten om hållbarhetens potential och möjligheter finns inte bara i en skidfabrik i Åre. Den finns också på våra universitet och företag. Det handlar om material, energieffektiviseringar, nya typer av batterier, solceller eller cirkulär uppskalning, det vill säga hur man kan tillsätta nya ämnen i det vi återvinner för att på så sätt få upp kvaliteten på det vi återvinner.

All denna kunskap finns i såväl små som stora företag. I de stora bolagen jobbar man med innovation, forskning, demonstration och piloter. Det är en del av deras affärsidé. De nya bolagen, startups, klarar inte riktigt pilotfasen utan att ha hjälp av våra fantastiska stora bolag. Vi har en unik möjlighet i Sverige eftersom vi har världsledande företag inom så många områden där våra startups kan arbeta. De är helt beroende av att det finns inkubatorer och acceleratorer där de kan mötas. Det är inte lätt att ta sig in i de stora företagen.

Men konkurrensen hårdnar, fru talman. Jag kommer tillbaka till IRA, den amerikanska Inflation Reduction Act, med 4 000 miljarder kronor som går till företag som vill ställa om. Det är som en injektion av kapital för efterfrågan av teknik för energi- och klimatomställning. Vi ska inte delta i det racet, men vi måste förstå att det pågår och fundera på vad vi gör smartast för att säkerställa investeringar så att stora såväl som små företag fortsätter att växa och blomstra i Sverige – för vi har förutsättningarna.

Även om tillståndsstilleståndet är det som företagen, framför allt de stora, upplever som det största problemet i sina tillväxtkurvor i dag är kapital i vissa faser fortfarande ett problem. Organisationer och myndigheter som Vinnova, Almi Invest, Industrifonden och Energimyndigheten är viktiga i vissa faser, i tidiga skeden och i uppskalning. Det gäller särskilt i tuffa tider som nu, när väldigt få är intresserade av att sätta sitt kapital i startup-bolag eftersom man i dag får rätt bra avkastning på kapital på annat håll – särskilt i investeringar som inte är så kallade Saas-funktioner, det vill säga mjukvara på prenumeration, enkla affärsmodeller som man kan tjäna väldigt bra med pengar på.

Det är ju så med kapital: Det strömmar dit där avkastningen är hög. Om risken är hög litar man till beprövade affärsmodeller och personer man känner. Det är helt logiskt att som tidig investerare göra så. Därför är det svårt med kapital till hårdvara, som har långa tider innan det kommer till vinst. Många startup-bolag har långa tider innan de kommer till vinst, men dessa bolag har ännu längre tid.

Därför finns dessa institutioner som vi har byggt upp i Sverige. Så länge de har god kontroll på vad pengarna går till fungerar de i dagsläget mycket bättre än vad de gjort under lång tid.

Det finns också vissa geografiska problem, och det finns problem och utmaningar när det gäller kapital mellan kvinnor och män.

När det gäller det geografiska är nätverken starka i storstäder. Det är där de flesta entreprenörer har sålt av sina bolag, och det är också där man investerar i bolag där man känner någon som har startat ett nytt bolag. Därför är det viktigt att Almi Invest finns i hela Sverige. Därför är det viktigt att universitetsinkubatorerna finns i hela Sverige. Därför är det också viktigt att exempelvis Norrlandsfonden finns för den typ av kanske inte så snabba uppskalningsföretag som de investerar i.

När det gäller kvinnor och män har det sagts att ungefär 3 procent av kapitalet går till kvinnor. Då kan man fundera på varför det är så, och då är vi tillbaka vid nätverken. De nätverk där man har träffat andra entreprenörer är de nätverk man investerar i, och kvinnor har inte på samma sätt varit i de nätverken.

Fru talman! Därför var det en väldigt driven entreprenör som heter Anna Omstedt som startade Pokerface. Namnet är mest känt som en låt med Lady Gaga, men Pokerface var ett nätverk för att lära kvinnor att spela poker. Då kan man undra: Vad har det egentligen med företagande att göra? Jo, hon insåg att kvinnorna inte kom till pokerborden eftersom de inte kunde spela poker, och det var där affärerna gjordes. Då startade hon Pokerface och lärde 140–150 kvinnor – företagare, vd:ar och investerare – att spela poker. De kom till pokerborden, och det gjordes affärer. Det har varit en hubb för investeringar i Stockholm.

Med det statliga riskkapitalet, framför allt när det gäller det som Almi har gjort, bör man absolut inte göra någon skillnad mellan kvinnor och män. Men man måste ha lite mer tålmod. Man måste leta lite längre, och man måste också förstå affärsmodeller som inte är lika lättförståeliga som andra.

Jag blev väldigt glad när energi- och näringsminister Ebba Busch bjöd in investerare och entreprenörer till samtal för att diskutera varför det fortfarande ser ut som det gör men också gav Tillväxtverket uppdraget att förstå vad som har gått fel. Vissa saker har förbättrats, men det är fortfarande färre kvinnor som startar företag, framför allt tillväxtföretag, och kapitalet hamnar inte på samma ställe.

Ett område där kvinnor driver många företag är besöksnäringen – ungefär 30 procent av företagen inom hotell och restaurang och över 60 procent inom personliga och kulturella tjänster. Det är viktigt. Turistnäringen är som ett helt eget ekosystem. Därför blir jag väldigt bekymrad över att länsstyrelserna på flera områden, framför allt när det gäller den besöksnäring som finns inom friluftslivet, nu verkar vara otroligt defensiva. På en yta i Jämtland som motsvarar halva Danmark finns det tio turiststationer, alltså STF-ställen, vilket nu kritiseras. Länsstyrelsen i Jämtland tycker att turismen nog måste göra på sig.

På en yta som halva Danmark borde det få plats 20 000 renar och de turister som faktiskt tar sig igenom myrar och längs ganska dåliga vägar. Länsstyrelsens jobb borde i stället vara att se till att man bygger parkeringsplatser och rustar upp leder för att göra området ännu mer tillgängligt. När vi nu äntligen kan ge möjlighet till så många att vara ute i friluftslivet borde man fortsätta driva den utvecklingen i stället för att stoppa den.

Jag avslutar med att säga att jag yrkar bifall till reservation 3 under punkt 1.

Anf. 185 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Min kära partikamrat Elin Söderberg var tvungen att resa norrut här på kvällskvisten. Därför står jag här med en kortversion av det hon hade tänkt säga.

Fru talman! Svenska företag bedriver ett aktivt hållbarhetsarbete med möjlighet att skapa nya innovationer, affärsutveckling samt nya jobb och företag. Klimatomställningen kan leda till inte bara nya möjligheter och högre livskvalitet utan även ökad konkurrenskraft. Vår uppfattning är att

det i detta läge är viktigt att politiken stöder denna utveckling. Miljöpartiet menar att det är nödvändigt att politiken uppmuntrar, stöttar, stimulerar och manar på den gröna industrirevolutionen och hållbarhetsarbetet i alla branscher.

Därtill finns det stor potential för en stark samhällsutveckling genom omställningen av industriprocesser, transporter och energisektorn. Detta bör underlättas genom att också stödja digitalisering och en grön och social omställning för småföretag. De små företagen har ofta otillräckliga resurser för att klara omställningen till att bli fossilfria och cirkulära på egen hand.

Regeringen bör av den anledningen fortsätta att satsa på och utveckla statliga satsningar, till exempel Almis stöd till de mindre företagen, i syfte att hjälpa industrier och företag att minska sin klimatpåverkan.

Fru talman! Sverige och Europa behöver en mångfald av stora och små företag som skapar möjlighet till försörjning och arbetstillfällen samt bidrar till både livskvalitet och utveckling. Det kan konstateras att allt fler svenskar vill starta företag. Denna kraft och kreativitet tycker vi bör tas till vara. Företagandet behöver vara tryggt och enkelt för att på så sätt frigöra och tillvarata människors entreprenörskap, innovationskraft och kreativitet.

Studier visar dock att stereotypa föreställningar om kvinnors och mäns företagande påverkar hur de behandlas när de ansöker om statligt riskkapital. Entreprenörer som är kvinnor får i snitt 25 procent av sitt efterfrågade kapital medan män får över hälften. Vi anser därför att riksdagen bör uppmana regeringen att ge relevanta myndigheter i uppdrag att granska förekomsten av osakliga könsskillnader. Vidare tycker vi att det är angeläget att se över hur kvinnors möjligheter att starta och driva egna företag kan förbättras.

I det sammanhanget ska vi också se till att även kooperativ, personalägda företag och sociala företag har lika goda förutsättningar som aktiebolag att få lån.

Fru talman! God tillgång till digitala tjänster oavsett var man befinner sig är en förutsättning för att kunna bo, arbeta och driva företag i hela landet. God tillgång till digitala tjänster underlättar även omställningen till en cirkulär ekonomi med delningsekonomi.

Den gröna industrirevolutionen har inletts. Svenska företag spelar en avgörande roll i den, och många företag bedriver redan aktivt hållbarhetsarbete och bidrar med ny grön teknik och innovationer som stärker Sveriges konkurrenskraft. Sverige behöver många både stora och små företag som skapar möjligheter till försörjning och arbetstillfällen och som bidrar till utveckling och livskvalitet. Detta gäller hela Sverige, i städer och på landet.

Det lokala näringslivet främjas genom bättre villkor för små och medelstora företag, till exempel bättre tillgång till riskkapital och möjlighet till företagsrådgivning.

Politiken måste främja delningsekonomin så att det blir lätt att dela på saker och äga tillsammans.

Vidare menar vi att styrmedel måste främja konsumtion av klimatsmarta tjänster i stället för resursintensiva produkter.

Fru talman! Jag står bakom Miljöpartiets samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 5 om företagsstöd för klimatomställningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

§ 18 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
EU-dokument
COM(2023) 189 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 1999/62/EG, rådets direktiv 1999/37/EG och direktiv (EU) 2019/520 vad gäller koldioxidutsläppsklassen för tunga fordon med släpfordon

§ 19 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 9 maj

2022/23:345 Dödsolyckor i arbetslivet

av *Cicie Weidby* (V)
till statsrådet *Paulina Brandberg* (L)

2022/23:346 Lotteriförsäljning

av *Tobias Andersson* (SD)
till statsrådet *Niklas Wykman* (M)

§ 20 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 9 maj

2022/23:641 Ungas arbetsmiljö

av *Johanna Haraldsson* (S)
till statsrådet *Paulina Brandberg* (L)

2022/23:642 Fackens rätt att utse skyddsombud

av *Johanna Haraldsson* (S)
till statsrådet *Paulina Brandberg* (L)

2022/23:643 Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen

av *Jonny Cato* (C)
till arbetsmarknads- och integrationsminister *Johan Pehrson* (L)

2022/23:644 En uppdaterad föräldrabalk

av *Martina Johansson* (C)
till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)

Sammanträdet leddes

av tredje vice talmannen från dess början till och med § 5 anf. 12 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 7 anf. 26 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 41 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 11 anf. 74 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 94 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 16 anf. 143 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 17 anf. 181 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA ASPEGREN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 3 Ärenden för bordläggning	1
§ 4 Innehållsvillkor för public service på internet	2
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU34	2
Anf. 1 IDA KARKIAINEN (S).....	2
Anf. 2 LEONID YURKOVSKIY (SD).....	4
Anf. 3 LARS ENGSUND (M)	4
Anf. 4 VASILIKI TSOUPLAKI (V).....	5
Anf. 5 MALIN DANIELSSON (L)	6
(Beslut fattades under § 14.)	7
§ 5 Valfrågor	7
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU23	7
Anf. 6 HANS EKSTRÖM (S).....	7
Anf. 7 FREDRIK LINDAHL (SD)	8
Anf. 8 ERIK OTTOSON (M)	10
Anf. 9 JESSICA WETTERLING (V).....	11
Anf. 10 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	14
Anf. 11 MALIN BJÖRK (C).....	14
Anf. 12 MALIN DANIELSSON (L)	16
Anf. 13 JAN RIISE (MP).....	17
(Beslut fattades under § 14.)	18
§ 6 Fri- och rättigheter m.m.	18
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU26	18
Anf. 14 ULRIK NILSSON (M)	18
Anf. 15 AMALIA RUD PEDERSEN (S)	20
Anf. 16 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	21
Anf. 17 VICTORIA TIBLOM (SD).....	22
Anf. 18 MALIN DANIELSSON (L)	23
Anf. 19 JESSICA WETTERLING (V)	24
Anf. 20 MALIN BJÖRK (C).....	25
Anf. 21 JAN RIISE (MP).....	27
(Beslut fattades under § 14.)	29
§ 7 Minoritetsfrågor	29
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU28	29
Anf. 22 MIRJA RÄIHÄ (S)	29
Anf. 23 VICTORIA TIBLOM (SD).....	31
Anf. 24 ERIK OTTOSON (M)	32
Anf. 25 JESSICA WETTERLING (V)	33
Anf. 26 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	35
Anf. 27 MALIN BJÖRK (C).....	37
Anf. 28 MALIN DANIELSSON (L)	39
Anf. 29 JAN RIISE (MP).....	40
(Beslut fattades under § 14.)	42
§ 8 Terrorism	43
Justitieutskottets betänkande 2022/23:JuU16.....	43
Anf. 30 ANNA WALLENTHEIM (S).....	43

Anf. 31 ADAM MARTTINEN (SD).....	45
Anf. 32 ANNA WALLENTHEIM (S) replik.....	47
Anf. 33 ADAM MARTTINEN (SD) replik	48
Anf. 34 ANNA WALLENTHEIM (S) replik.....	48
Anf. 35 ADAM MARTTINEN (SD) replik	49
Anf. 36 MIKAEL DAMSGAARD (M).....	49
Anf. 37 GUDRUN NORDBORG (V).....	51
Anf. 38 TORSTEN ELOFSSON (KD)	52
Anf. 39 ULRIKA LILJEBERG (C).....	54
Anf. 40 JUNO BLOM (L).....	55
(Beslut fattades under § 14.).....	58
§ 9 Rättsmedicinalverkets hantering av humanbiologiskt material.....	58
Justitieutskottets betänkande 2022/23:JuU19	58
Anf. 41 GUDRUN NORDBORG (V).....	58
(Beslut fattades under § 14.).....	59
§ 10 Sjöfartsfrågor.....	59
Trafikutskottets betänkande 2022/23:TU7	59
Anf. 42 JOHANNA RANTSI (M)	59
Anf. 43 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	61
Anf. 44 JOHANNA RANTSI (M) replik	62
Anf. 45 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	62
Anf. 46 JOHANNA RANTSI (M) replik	63
Anf. 47 ULRIKA HEIE (C) replik	63
Anf. 48 JOHANNA RANTSI (M) replik	63
Anf. 49 ULRIKA HEIE (C) replik	64
Anf. 50 JOHANNA RANTSI (M) replik	64
Anf. 51 ULRIKA HEIE (C)	65
Anf. 52 MAGNUS JACOBSSON (KD)	67
Anf. 53 MATTIAS OTTOSSON (S).....	70
Anf. 54 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	72
Anf. 55 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	73
Anf. 56 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	73
Anf. 57 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	74
Anf. 58 HELENA GELLERMAN (L)	74
Anf. 59 JIMMY STÅHL (SD)	76
Anf. 60 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	78
Anf. 61 JIMMY STÅHL (SD) replik	79
Anf. 62 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	79
Anf. 63 JIMMY STÅHL (SD) replik	79
Anf. 64 LINDA W SNECKER (V).....	80
Anf. 65 JIMMY STÅHL (SD) replik	81
Anf. 66 LINDA W SNECKER (V) replik.....	82
Anf. 67 JIMMY STÅHL (SD) replik	82
Anf. 68 LINDA W SNECKER (V) replik.....	83
Anf. 69 DANIEL HELLDÉN (MP)	83
Anf. 70 JIMMY STÅHL (SD) replik	85
Anf. 71 DANIEL HELLDÉN (MP) replik	86
Anf. 72 JIMMY STÅHL (SD) replik	86
Anf. 73 DANIEL HELLDÉN (MP) replik	86

(Beslut fattades under § 14.)	87
§ 11 Övergripande miljöfrågor	87
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23: MJU13	87
Anf. 74 HELENA STORCKENFELDT (M)	87
Anf. 75 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	89
Anf. 76 HELENA STORCKENFELDT (M) replik	89
Anf. 77 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	89
Anf. 78 HELENA STORCKENFELDT (M) replik	90
Anf. 79 EMMA NOHRÉN (MP) replik	90
Anf. 80 HELENA STORCKENFELDT (M) replik	90
Anf. 81 EMMA NOHRÉN (MP) replik	91
Anf. 82 HELENA STORCKENFELDT (M) replik	91
Anf. 83 EMMA NOHRÉN (MP)	91
Anf. 84 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD)	94
Anf. 85 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	96
Anf. 86 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	96
Anf. 87 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	97
Anf. 88 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	97
Anf. 89 JOAKIM JÄRREBRING (S)	97
(forts. § 15)	99
Ajournering	100
Återupptaget sammanträde	100
§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 4 maj	100
SFU17 Arbetskraftsinvandring	100
UU11 Interparlamentariska unionen	101
UU15 Mänskliga rättigheter	101
SoU12 Hälso- och sjukvårdens organisation	102
§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 9 maj	104
SkU13 Skatteförfarande	104
CU5 Riksrevisionens rapport om Konsumentverkets tillsyn av marknadsföring och avtalsvillkor	105
CU8 Konsumenträtt	106
CU13 Hushållningen med mark- och vattenområden	107
MJU17 Naturvård och biologisk mångfald	108
§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	110
KU34 Innehållsvillkor för public service på internet	110
KU23 Valfrågor	110
KU26 Fri- och rättigheter m.m.	111
KU28 Minoritetsfrågor	112
JuU16 Terrorism	114
JuU19 Rättsmedicinalverkets hantering av humanbiologiskt material	114
TU7 Sjöfartsfrågor	115
§ 15 (forts. från § 11) Övergripande miljöfrågor (forts. MJU13)	116
Anf. 90 MARTIN KINNUNEN (SD) replik	116
Anf. 91 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	116
Anf. 92 MARTIN KINNUNEN (SD) replik	117
Anf. 93 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	117
Anf. 94 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	118

Anf. 95	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	118
Anf. 96	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	118
Anf. 97	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	119
Anf. 98	ELIN NILSSON (L).....	119
Anf. 99	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	120
Anf. 100	ELIN NILSSON (L) replik.....	121
Anf. 101	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	121
Anf. 102	ELIN NILSSON (L) replik.....	121
Anf. 103	EMMA NOHRÉN (MP) replik	122
Anf. 104	ELIN NILSSON (L) replik.....	122
Anf. 105	EMMA NOHRÉN (MP) replik	122
Anf. 106	ELIN NILSSON (L) replik.....	123
Anf. 107	MARTIN KINNUNEN (SD)	123
Anf. 108	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	125
Anf. 109	MARTIN KINNUNEN (SD) replik	125
Anf. 110	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	126
Anf. 111	MARTIN KINNUNEN (SD) replik	126
Anf. 112	EMMA NOHRÉN (MP) replik	126
Anf. 113	MARTIN KINNUNEN (SD) replik	127
Anf. 114	EMMA NOHRÉN (MP) replik	127
Anf. 115	MARTIN KINNUNEN (SD) replik	128
Anf. 116	ANDREA ANDERSSON TAY (V).....	128
Anf. 117	STINA LARSSON (C).....	129
	(Beslut skulle fattas den 11 maj.)	132
§ 16	Fiskeripolitik	132
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23:MJU14	132
Anf. 118	JOHANNA HORNBERGER (M).....	132
Anf. 119	TOMAS KRONSTÅHL (S) replik.....	134
Anf. 120	JOHANNA HORNBERGER (M) replik.....	134
Anf. 121	TOMAS KRONSTÅHL (S) replik.....	135
Anf. 122	JOHANNA HORNBERGER (M) replik.....	135
Anf. 123	EMMA NOHRÉN (MP) replik	135
Anf. 124	JOHANNA HORNBERGER (M) replik.....	136
Anf. 125	EMMA NOHRÉN (MP) replik	136
Anf. 126	JOHANNA HORNBERGER (M) replik.....	136
Anf. 127	EMMA NOHRÉN (MP)	137
Anf. 128	BEATRICE TIMGREN (SD) replik	139
Anf. 129	EMMA NOHRÉN (MP) replik	139
Anf. 130	BEATRICE TIMGREN (SD) replik	140
Anf. 131	EMMA NOHRÉN (MP) replik	140
Anf. 132	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	140
Anf. 133	TOMAS KRONSTÅHL (S) replik.....	142
Anf. 134	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	143
Anf. 135	TOMAS KRONSTÅHL (S) replik.....	143
Anf. 136	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	144
Anf. 137	EMMA NOHRÉN (MP) replik	144
Anf. 138	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	144
Anf. 139	EMMA NOHRÉN (MP) replik	145
Anf. 140	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	145
Anf. 141	TOMAS KRONSTÅHL (S).....	145
Anf. 142	BEATRICE TIMGREN (SD) replik	147

Anf. 143	TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	148
Anf. 144	BEATRICE TIMGREN (SD) replik	148
Anf. 145	TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	148
Anf. 146	ANDERS KARLSSON (C) replik	149
Anf. 147	TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	149
Anf. 148	ANDERS KARLSSON (C) replik	149
Anf. 149	TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	150
Anf. 150	ELIN NILSSON (L).....	150
Anf. 151	BEATRICE TIMGREN (SD)	151
Anf. 152	ANDREA ANDERSSON TAY (V)	153
Anf. 153	ANDERS KARLSSON (C)	154
Anf. 154	BEATRICE TIMGREN (SD) replik	156
Anf. 155	ANDERS KARLSSON (C) replik	156
Anf. 156	BEATRICE TIMGREN (SD) replik	157
Anf. 157	ANDERS KARLSSON (C) replik	157
	(Beslut skulle fattas den 11 maj.)	157
§ 17	Näringspolitik	157
	Näringsutskottets betänkande 2022/23:NU16	157
Anf. 158	MATS GREEN (M)	157
Anf. 159	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	159
Anf. 160	MATS GREEN (M) replik.....	159
Anf. 161	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	160
Anf. 162	MATS GREEN (M) replik.....	161
Anf. 163	TOBIAS ANDERSSON (SD).....	161
Anf. 164	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	163
Anf. 165	TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	164
Anf. 166	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	164
Anf. 167	TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	165
Anf. 168	LILI ANDRÉ (KD).....	165
Anf. 169	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	167
Anf. 170	MATS GREEN (M) replik.....	169
Anf. 171	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	169
Anf. 172	MATS GREEN (M) replik.....	169
Anf. 173	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	170
Anf. 174	TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	170
Anf. 175	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	171
Anf. 176	TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	171
Anf. 177	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	172
Anf. 178	LOUISE EKLUND (L).....	172
Anf. 179	LORENA DELGADO VARAS (V)	174
Anf. 180	TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	176
Anf. 181	LORENA DELGADO VARAS (V) replik.....	177
Anf. 182	TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	177

Anf. 183 LORENA DELGADO VARAS (V) replik	178	Prot. 2022/23:106
Anf. 184 ELISABETH THAND RINGQVIST (C).....	178	10 maj
Anf. 185 JAN RIISE (MP)	180	-----
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)	182	
§ 18 Bordläggning.....	182	
§ 19 Anmälan om interpellationer.....	182	
§ 20 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	182	
§ 21 Kammaren åtskildes kl. 21.20.....	183	